

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AAOIFI VE UFRS'YE GÖRE TEVERRUK
UYGULAMASI, MUHASEBELEŞTİRİLMESİ
VE RAPORLANMASI

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Hakan ERKUŞ

HAZIRLAYAN

İbrahim ÇEMBERLİTAŞ

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**AAOIFI VE UFRS'YE GÖRE TEVERRUK
UYGULAMASI, MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE
RAPORLANMASI**

DOKTORA TEZİ

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Hakan ERKUŞ**

**HAZIRLAYAN
İbrahim ÇEMBERLİTAŞ**

MALATYA 2019

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**AAOIFI VE UFRS'YE GÖRE TEVERRUK
UYGULAMASI, MUHASEBELEŞTİRİLMESİ
VE RAPORLANMASI**
DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Hakan ERKUŞ

HAZIRLAYAN
İbrahim ÇEMBERLİTAŞ

Jürimiz 07/12/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda, bu doktora tezini (oybirliği/oyçokluğu) ile bazırlı bularak İşletme Anabilim, Muhasebe-Finansman Bilim dalında doktora tezi olarak kabul etmiştir.

Jüri Üyelerinin Unvanı Adı Soyadı

1. Prof. Dr. Hakan ERKUŞ
2. Prof. Dr. Mehmet DEMİR
3. Doç. Dr. İbrahim AKSU
4. Dr. Öğr. Üyesi Yakup ÜLKER
5. Dr. Öğr. Üyesi M. Cem DANACI

İmzası

İNönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
.....tarih ve ..... sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mehmet KUBAT
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Prof. Dr. Hakan ERKUŞ danışmanlığında hazırladığım “**AAOIFI VE UFRS'YE GÖRE TEVERRUK UYGULAMASI, MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE RAPORLANMASI**” başlıklı bu doktora tez çalışması, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun olarak tarafımda yazılmıştır. Tezimi yazarken yararlandığım kaynakları gerek metin içinde gerekse kaynakçada, kaynak gösterme yöntemlerine uygun şekilde referans göstererek yazdığımı belirtirim.

İbrahim ÇEMBERLİTAŞ

ÖNSÖZ

Bu çalışmada İslami finans sisteminin araçlarından biri olan “*teverruk*” yöntemi anlatılmıştır. Yöntemin katılım bankalarınca farklı muhasebe standartlarına göre muhasebeleştirilmesi karşılıklı olarak incelenmiştir.

Çalışmanın konusunun belirlenmesinden bitirilmesine kadar olan süreçte bana destek olan kıymetli danışmanım Prof. Dr. Hakan ERKUŞ hocama, en içten teşekkürlerimi sunarım. Çalışmayı titizlikle inceleyip önemli ölçüde öneriler sunmakla tezime katkı sağlayan Prof. Dr. Cengiz TORAMAN hocama son derece müteşekkirim. Çalışmanın uygulama kısmında değerli fikirlerinden yararlandığım kıymetli arkadaşım Dr. Ayhan YATBAZ’a teşekkür ederim. Jürimde yer alarak tecrübeleri ile tezime yön veren değerli hocalarıma sonsuz teşekkür ederim. Ayrıca çalışmanın uygulama bölümünde vakit ayırarak bana destek olan TKBB yetkililerine ve farklı katılım bankaları yetkililerine çok teşekkür ederim. Bir teşekkürü de zaman zaman kütüphanesini ve veri tabanını kullandığım İslam Araştırma Merkezinin (İSAM) değerli çalışanlarına etmeyi bir vefa borcu olarak bilirim.

Kıymetli büyüğüm, manevi destekleriyle ve sürekli azim ile beni çalışmaya sevk eden babama teşekkür ve hürmetlerimi sunuyorum. Son olarak bazen stresli bazen neşeli bir şekilde yazdığım tezimde bana manevi destek olan değerli eşime ve oğluma teşekkürü borç bilirim.

İbrahim ÇEMBERLİTAŞ

ÖZET

İslami finans sistemine dair ilk uygulamalar 1963'te başlamıştır. Bu sistemle ilgili olarak çıkarılan enstrümanların uygulanmasına dair çalışmalar ise 1980'den sonra dünya çapında oldukça artmıştır. Finansman işlemlerini faizsiz bir şekilde yürütmeyi talep edenlerin ihtiyaçları üzerine birçok faizsiz ürün geliştirilmiştir. Bu ürünlerin bir kısmı esasında İslam dininin ilk dönemlerinde de kısmi olarak da uygulanmaktaydı. Günümüzde bu ürünler geliştirilerek birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de uygulanma imkânı bulmuştur. Birçok İslam ülkesinde “*İslami Bankacılık*” adıyla hizmet veren bu kuruluşlar Türkiye'de ise 2005 yılından itibaren “*Katılım Bankacılığı*” adı altında işlemlerini yürütmektedir.

Katılım bankalarının kullandığı yöntemlerden biri olan teverruk, uygulamada “nakit para bulma” anlamına gelmektedir. Katılım bankaları müşterilerine nakit ihtiyacı duyduklarında teverruk yöntemi ile nakit fon kullandırmaktadırlar. Benzer şekilde müşterilerin daha önce kullandıkları ve ödeyemez duruma gelen finansman borçlarını yapılandırma amaçlı olarak da teverruk kullandırmaktadırlar. Teverruk modeli Türkiye'de henüz çok yeni bir ürün olup 2019 yılı itibariyle Türkiye'de faaliyet gösteren beş katılım bankasından üç tanesi tarafından kullanılmaktadır. Çalışmamızda farklı katılım bankaları yetkilileriyle mülakat yapılmıştır. Bu minvalde Türkiye'de faaliyet gösteren ve teverruk işlemlerini yapan üç katılım bankasının muhasebe birim uzmanlarının görüşlerine yer verilmiştir. Gerçekleştirilen görüşmelerde esasen teverruk işlemlerinin AAOIFI muhasebe standartlarına ve UFRS standartlarına göre raporlamasının nasıl yapıldığına ve kayıtlardaki farklılığın neler olduğuna yönelik cevaplar aranmıştır. Çalışma, teverruk işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasına dair kayıtlar ile sonuçlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslami Finansal Kuruluşlar İçin Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI), Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS), Teverruk, İslami Finans,

ABSTRACT

The first applications of Islamic finance system started in 1963. Studies on the implementation of the instruments issued for this system increased considerably worldwide after 1980. Many interest-free products have been developed based on these needs of those who demand to carry out financing transactions in an interest-free manner. Some of these products were also partially applied in the early Islamic period. Today, these products have been developed and applied in Turkey as well as in many countries. This institutions serving under the name of Islamic Banking in many Islamic countries, carries out their operations under the name of participation banking in Turkey.

One of the methods used by participation banks, tawarruq means “finding cash” in practice. Participation banks use tawarruq method when their customers need cash. Similarly, customers use tawarruq to configure the financing debts they have previously used and become unable to pay. The tawarruq model is a very new product in Turkey and is used by three of the five participating banks operating in Turkey. In our study, interviews were conducted with the accounting departments of different participation banks. The interview mainly sought answers about how tawarruq transactions were reported according to AAOIFI accounting standards and IFRS standards and what the difference in records was. During interview the study included the opinions of experts from the accounting departments of the three participation banks operating in Turkey and performing tawarruq transactions. The study concluded with records on accounting and reporting of tawarruq transactions.

Key Words: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (AAOIFI), International Financial Reporting Standards (IFRS), Tawarruq, Islamic Finance, Islamic Financial Instruments

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ.....	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TABLolar.....	x
ŞEKİLLER.....	xi
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM İSLAMİ FİNANS SİSTEMİ

1.1. Finansal Sistem	3
1.1.1. Finansal Piyasalar	3
1.1.2. Finansal Aracı Kurumlar	6
1.1.3. Finansal Varlıklar ve Borçlar	7
1.1.4. Borsanın Ortaya Çıkışı.....	8
1.1.5. Faiz Kavramı.....	9
1.1.6. Dini Literatürde Faiz.....	10
1.2. İslami Finans Sistemi.....	13
1.2.1. İslami Finans Sistemini Doğuran Sebepler.....	13
1.2.1.1. Dini Sebepler	14
1.2.1.2. Sosyal Sebepler.....	14
1.2.1.3. Ekonomik Sebepler	15
1.2.1.4. Politik Sebepler	16
1.2.2. İslami Finans Sisteminin Temel Kaynakları	16
1.2.2.1. Kur'an.....	17

1.2.2.2. Sünnet	18
1.2.2.3. İcma'	18
1.2.2.4. Kıyas.....	18
1.2.3. İslami Finans Sisteminin Temel Prensipleri.....	19
1.2.4. İslam Ekonomisinin Ayırt Edici Özellikleri	20
1.2.5. İslam'da Finansman Kaynakları.....	23
1.2.5.1. Karz-ı Hasen.....	23
1.2.5.2. Zekât	25
1.2.5.3. Devlet Hazinesinden Sağlanan Krediler	26
1.2.6. İslami Finans Sisteminde Şer'i Kurullar	26
1.3. İslami Bankacılık Sistemi.....	29
1.3.1. Fon Toplama Yöntemleri	29
1.3.1.1. Katılma Hesapları.....	30
1.3.1.2. Cari Hesaplar / Özel Hesaplar.....	30
1.3.1.3. Sukuk	31
1.3.2. Fon Kullandırma Yöntemleri	32
1.3.2.1. Murâbaha	33
1.3.2.2. Mudaraba	35
1.3.2.3. Muşaraka	37
1.3.2.4. İcâra	38
1.3.2.5. Selem	40
1.3.2.6. İstisna	41
1.3.3. Dünyada İslami Bankacılık Uygulamaları	43
1.3.4. Türkiye'de Katılım Bankacılığı Uygulamaları	46

İKİNCİ BÖLÜM
BİR NAKİT KULLANDIRMA YÖNTEMİ OLARAK TEVERRUK

2.1. Teverruk Kavramı.....	49
2.2. Teverruk Çeşitleri.....	51
2.2.1. Bireysel Teverruk.....	51
2.2.2. Ters Teverruk.....	53
2.2.3. Organize Teverruk.....	54
2.3. Teverruk Modeline Dayalı Finansman Yöntemleri	56
2.3.1. Kredi Borçlarının Yeniden Yapılandırılması.....	57
2.3.2. Yatırım Vekâleti Uygulamaları	58
2.3.3. Murabaha Sendikasyonu.....	60
2.3.4. Teverruka Dayalı Sukuk İhracı.....	61
2.4. Dünya’da Teverruk Uygulamaları.....	62
2.5. Türkiye’de Teverruk Uygulamaları	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İSLAMİ FİNANSAL KURUMLARA YÖNELİK MUHASEBE SİSTEMİ

3.1. İslami Finansal Kurumlar İçin Muhasebe Sistemi.....	66
3.1.1. İslami Finansal Kurumlar İçin Finansal Muhasebe.....	67
3.1.2. İslami Finansal Kurumlar İçin Muhasebe ve Denetim Organizasyonu	68
3.1.3. İslami Finansal Hizmetler Kurulu	72
3.2. Türkiye’de İslami Finansal Kurumlar İçin Muhasebe Uygulamaları	74
3.2.1. Faizsiz Finans Standartları	74

3.2.2. Faizsiz Finans Muhasebe Standartları.....	76
3.3. İslami Bankacılık Ürünlerinin AAOIFI Uyarınca Muhasebeleştirilmesi .	77
3.3.1. Murâbaha Yönteminin AAOIFI Uyarınca Muhasebeleştirilmesi.....	78
3.3.2. Mudaraba Yönteminin AAOIFI Uyarınca Muhasebeleştirilmesi.....	79
3.3.3. Müşaraka Yönteminin AAOIFI Uyarınca Muhasebeleştirilmesi	80
3.3.4. Sukuk Yönteminin AAOIFI Uyarınca Muhasebeleştirilmesi.....	81
3.3.5. Selem Yönteminin AAOIFI Uyarınca Muhasebeleştirilmesi.....	81
3.3.6. İstisna Yönteminin AAOIFI Uyarınca Muhasebeleştirilmesi.....	82
3.3.7. İcara Yönteminin AAOIFI Uyarınca Muhasebeleştirilmesi.....	83

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TEVERRUK'UN AAOIFI VE UFRS'YE GÖRE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

4.1. Araştırmanın Amacı.....	85
4.2. Araştırmanın Kapsamı.....	85
4.3. Araştırmanın Problemi	85
4.4. Araştırmanın Yöntemi	86
4.5. Araştırmanın Önemi	86
4.6. Literatür Taraması.....	86
4.7. Teverruk İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi	89
4.7.1. Teverruk İşlemlerinin AAOIFI'ye Göre Muhasebeleştirilmesi	89
4.7.2. Teverruk İşlemlerinin UFRS'ye Göre Muhasebeleştirilmesi	90
4.8. Teverruk Yöntemine İlişkin Uygulama.....	91
SONUÇ VE ÖNERİLER	126
KAYNAKÇA.....	130

TABLÖLAR

Tablo 1: Finansal Piyasa Türleri.....	6
Tablo 2: Kâr Payı ve Faiz Ayrımı	21
Tablo 3: Ticaret ve Kredi Ayrımı.....	22
Tablo 4: Küresel Bazda İslami Finansı Düzenleyici ve Denetleyici Kuruluşlar	45
Tablo 5: Dünya’da Faaliyeti Devam Eden İslami Bankaların Sayısının Dağılımı .	46
Tablo 6 : Ahli United Bank 2018 Yıl Sonu Konsolide Bilanço ve Gelir Tablosu	63
Tablo 7: İslam İşbirliği Teşkilatının İslami Finansal Araçları Tercih Eden Ülkelere İlişkin Hazırladığı Tablo	64
Tablo 8: Katar İslami Bankası’nın 2014 Yılı Teverruk ve Diğer Finansal Araçları Kullanım Tutarları	64
Tablo 9: AAOIFI Muhasebe Standartlarını Kullanan Ülkeler ve Kurumlar.....	72
Tablo 10: IFSB Tarafından Yayımlanan Standartlar	73
Tablo 11: AAOIFI Faizsiz Finans Standartları (FFS)	75
Tablo 12: AAOIFI Faizsiz Finans Muhasebe Standartları (FFMS)	77
Tablo 13: 22 Aylık Ödeme Planı Hesaplama Tablosu.....	92
Tablo 14: 22 Aylık Ödeme Planı.....	93
Tablo 15: 28 Aylık Ödeme Planı Hesaplama Tablosu.....	110
Tablo 16: 28 Aylık Ödeme Planı.....	111

ŞEKİLLER

Şekil 1: Murâbaha Yönteminin Süreci	35
Şekil 2: Mudaraba Yönteminin Çalışma Şekli.....	36
Şekil 3: Muşaraka Yönteminin Çalışma Şekli	38
Şekil 4: İcara Yönteminin Çalışma Şekli.....	39
Şekil 5: Selem Yönteminin Çalışma Şekli.....	40
Şekil 6: İstisna Yönteminin Çalışma Şekli.....	42
Şekil 7: Farklı Ülkelerde İslami Bankacılığın Dünya Çapındaki Yeri	44
Şekil 8: AAOIFI'nin Yapısı	70

KISALTMALAR

AAOIFI	: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institution
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BİST	: Borsa İstanbul
BSAS	: Bursa Suq-Al Sıla
CBK	: Central Bank of Kuveyt
COMCEC	: Committee for Economic and Commercial Cooperation of the Organization of Islamic Cooperation
FFK	: Faizsiz Finans Kuruluşları
FFMS	: Faizsiz Finans Muhasebe Standartları
IBF	: International Banking and Finance
IDB	: Islamic Development Bank
IAS	: International Accounting Standards
IFIs	: Islamic Financial Institutions
IFRS	: International Financial Reporting Standards
IFSB	: Islamic Finance Services Board
IMF	: International Monetary Fund
IRR	: Investment Risk Reserve
KGK	: Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
LSE	: London Stock Exchange
MASB	: Malaysian Accounting Standards Board
MSUGT	: Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği
ÖFK	: Özel Finans Kuruluşu
PLS	: Profit and Lost Sharing

QAR	: Katar Riyali
RG	: Resmi Gazete
SAV	: Sallallahu Aleyhi Vesellem
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TSE	: Tokyo Stock Exchange
UFRS	: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
UMS	: Uluslararası Muhasebe Standartları
VKŞ	: Varlık Kiralama Şirketi
VUK	: Vergi Usul Kanunu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diđerleri

GİRİŞ

İslami finans sistemi dini hassasiyetleri gereği faizden kaçınarak bankacılık işlemlerini faizsiz bir şekilde yapmak isteyen genelde Müslüman bir kitlenin haklı bir ihtiyacı olarak ortaya çıkan finans sistemidir. Bankacılık işlemlerinin geçmişten günümüze büyük çoğunluğunun faizli olarak yapıldığı bilinen bir gerçektir. Faizin İslam dininde katiyen yasak olması haliyle Müslümanların tahvil vb. araçlarla yatırım yapamaması anlamına gelmektedir. Bu anlamda katılım bankaları, faizli bankalarla çalışmak istenilmediği için atıl durumda kalan fonların ekonomiye kazandırılmasına vesile olmaktadır. Katılım bankacılığını geleneksel bankalardan ayıran temel özellik kâr/zarar ortaklığını esas alarak çalışmasıdır.

İlk uygulaması Ahmed en Neccar tarafından 1963 yılında Mısır'da görülen faizsiz banka dönemin çeşitli baskıları ile çok fazla varlığını sürdüremeden dört yıl sonra faaliyetini sonlandırmıştır. Her ne kadar faaliyetine devam edememiş olsa da kendisinden sonraki faizsiz bankacılık uygulamalarına örnek teşkil etmesi bakımından faizsiz bankacılık sektörü açısından önem arz etmektedir. Türkiye'de faizsiz bankacılık anlamında ilk adım 1983 yılında atılmış ve 83/7506 sayılı Bankalar Kurulu Kararnamesi ile Özel Finans Kuruluşu (ÖFK) adı altında faaliyette bulunulmasına izin verilmiştir.

Bu çalışma, modern İslami finans araçlarının ve günümüz rekabet ortamında faizli bankalar ile aynı sektörde faaliyet gösteren İslami bankaların faizli bankalardan farklı olan çalışma esaslarını anlatmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde, finansal sistem kavramından yola çıkarak finansal sistemde işlem yapan finansal piyasalara dair teorik bilgilere yer verilmiştir. Finansal sistem içerisindeki finansal piyasaların ayırım kriterlerinin neler olduğuna ve finansal sistemin unsurlarına değinilmiştir. Birinci bölümde ayrıca faiz kavramına yönelik gerek İslam dininin gerekse önceki dinlerin nasıl bir yaklaşım sergilediğine dair görüşler yer verilmiştir. Bu bölümde ayrıca faizli çalışma sistemine alternatif olarak ortaya çıkan faizsiz finansal sistem ele alınmıştır. Türkiye ve birkaç ülke dışında literatüre İslami finansal sistem olarak geçen bu sistemin temelde neden ortaya çıktığının üzerinde durulmuştur. İslami finansal sistemin doğuşunda genel kabul gören etmenlerin dini sebepler, sosyal sebepler, ekonomik sebepler ve politik sebepler olarak kabul edildiğine ilişkin çalışmalara atıf yapılmıştır. Yine bu bölümde İslami finansal sistemin temel

prensiplerinden, ayırt edici özelliklerinden, İslam'ın temel finansman kaynaklarından ve şer'i kurullardan (İslami fıkıh danışma kurulları) bahsedilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümü *teverruk* modeline değinmektedir. Temelde nakit bulma, peşin para sağlama anlamlarına gelen teverruk modelinin kullanım alanlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Bu bölümde teverruk yöntemine dayalı nakit sağlama metotlarına ilişkin bilgilere de ayrıca yer verilmiştir. 25 Ocak 2019 tarih ve 30666 sayılı Resmi Gazete 'de teverruk yönteminin fon kullandırma yöntemleri arasına alınmasıyla katılım bankalarında teverruk kullanımının arttığına ve bundan sonra da daha yaygın olarak kullanılacağına dikkat çekilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde İslami finansal kurumlar için geliştirilen muhasebe sistemi ele alınmıştır. Dünya'da İslami finansal kuruluşlar için muhasebe standartlarını yayımlamaya yetkili tek kuruluş olan İslami Finansal Kurumlar için Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI) kuruluna ve bu kurulun şimdiye kadar yayımlamış olduğu veya şu an yayımlamak üzere olduğu taslak halindeki standartlara dair bilgilere yer verilmiştir. Türkiye'de bu standartları yayımlamakla yetkili kuruluş olan Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulunun (KGK) İslami finansal kurumlar için yayınladığı standartlarına değinilmiştir.

Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde çalışmaya dair amaç, kapsam, yöntem, kısıtlar ve konu ile ilgili literatür taramasına yer verilmiş ve teverruk modelinin muhasebe ve raporlamasına ilişkin uygulamalara değinilmiştir. Türkiye'deki katılım bankalarındaki finansal işlemlere dair kayıtlar Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına (UFRS) göre yapılmaktadır. Tezin uygulama aşaması olan bu bölümde katılım bankalarında teverruk yöntemine göre fon kullandırılırken muhasebeleştirilmesi üzerinde durulmuş ve hem *AAOIFI*'ye hem de hâlihazırdaki "Katılım Bankaları Hesap Planı" temelinde UFRS'ye göre yapılan uygulamalara yer verilmiştir. AAOIFI ve UFRS standartlarına göre karşılıklı yapılan muhasebe kayıtları ve açıklamaları ile çalışmanın dördüncü ve son bölümü tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLAMİ FİNANS SİSTEMİ

1.1. Finansal Sistem

Finansal sistem, elinde fon fazlası olanlar ile bu fonlara ihtiyaç duyan tarafların karşılaştığı sistemdir. Bir ekonomide gelirlerinin tamamını çeşitli sebeplerle harcamak istemeyen veya harcamayanlarla gelirlerinden fazlasını harcayanların bu ekonomik davranışları bu tarafları bir araya getirmektedir. Fon arz edenler ve fon talep edenler olarak isimlendirilen bu taraflar finansal sistemin temel unsurlarıdır.

Finansal sistemin sağlıklı ve güvenli bir biçimde işlemesi ve tarafların korunması için sistem hukuki düzenlemelere tabidir ve denetlenmektedir. Hukuki düzenleme ve denetimlerin olmasının diğer bir sebebi de yatırım yapmak ve fon elde etmek isteyen tarafların piyasalarla ilgili bilgi düzeyini artırmaktır. Ayrıca sistemde yer alan para ve finans politikalarının belirlenen hedefler çerçevesinde yürütülmesinin teminini sağlamaktır. (Coşkun, 2010: 9).

Finansal sistem yalnızca “fon arz edenler” ve “fon talep edenler”den oluşmaz. Bunların yanında arz ve talebin karşılaşmasını sağlayan aracı kurumlar ve finansal araçlar sistemin diğer unsurlarındandır. Finansal sistemin şeffaf ve güvenilir bir ortam olmasını sağlayan hukuki ve idari düzenlemeler de finansal sistemin son unsurudur. Finansal sistemde yer alan *finansal piyasalar* hem fon arz ve talebinin karşılaşmasında hem de fon transferlerinin gerçekleştirilmesinde önemli işlevlere sahiptir.

1.1.1. Finansal Piyasalar

Finansal sistemde yer alan “finansal piyasalar” kavramında çoğul bir ifade olan piyasalar kelimesinin kullanılmasının sebebi Amerika Birleşik Devletleri gibi gelişmiş ekonomiye sahip ülkelerde çok sayıda piyasa olmasından kaynaklanmaktadır (Brigham ve Houston, 2016: 28).

Finansal sistemde yer alan finansal piyasalar çeşitlilik göstermektedir. Genellikle içerisinde barındırdığı varlığın özelliğine göre ya da ilgili varlığın nasıl işlem gördüğüne

göre finansal piyasaları farklı başlıklarda incelemek mümkündür. Birçok sınıflama mevcut olmakla birlikte çoğunlukla benimsenen finansal piyasaların sınıflandırmasını şu şekilde yapmak mümkündür:

- ✓ Varlıkların Niteliğine Göre Finansal Piyasalar
- ✓ Varlıkların Süresine Göre Finansal Piyasalar
- ✓ Varlıkların İlk Kez Alınıp Satılmasına Göre Finansal Piyasalar
- ✓ Ödemenin Yapılma Zamanına Göre Finansal Piyasalar
- ✓ Piyasaların Örgütlenmesi Durumuna Göre Finansal Piyasalar

Finansal piyasalarda fon talep edenler *varlıkların niteliğine göre* iki şekilde fon temini yoluna giderler. Borçlanma yönteminin niteliğine göre piyasalar borç piyasaları ve öz sermaye piyasaları olarak ayrılmaktadır. İşletmelerin en yaygın olarak kullandığı ve tahvil, bono gibi borçlanma araçlarını ihraç ederken kullandığı piyasa türü *borç piyasasıdır*. *Öz sermaye piyasası* ise şirketin hisse senedi çıkardığı ve yatırımcıların bu hisse senetlerini alarak şirkete ortak oldukları piyasalardır. Borç ve öz sermaye piyasaları arasındaki en belirgin fark ise borç piyasasında vadenin ve faizin olması ve vade bittiğinde anapara ile faizin ödenmesi zorunluluğudur. Öz sermaye piyasalarında ise vade olmamakla birlikte bir ortaklık yöntemi söz konusudur. Tasfiye olduğu takdirde öz sermaye sahipleri şirketin ortağı kabul edildiğinden öncelikle borçlulara borçları ödenir ve sonra öz sermaye sahiplerine ortaklıkları nispetinde ödeme yapılır.

Finansal sistemde alım satım konu *varlıklar süreleri açısından* farklı piyasalarda işlem görürler. Para piyasaları ve sermaye piyasaları denilen bu piyasalarda farklı vadeye sahip finansal araçların el değiştirme işlemleri gerçekleşir. *Para piyasalarında* bir yıldan daha az vadeli varlıkların alım satımı yapılır. Para piyasası araçları hazine bonusu, banka kabulü, repo, finansman bonoları, Euro dolarlar, ciro edilebilir mevduat sertifikaları, bankalararası fonlar, varlığa dayalı menkul kıymetler gibi araçlardır (Kaya, 2015: 53). *Sermaye piyasaları* bir yıldan uzun vadeli finansal araçlarla ilgili işlemlerin yapıldığı piyasalardır. Hisse senedi ve tahviller genellikle sermaye piyasalarında ihraç edilir (Coşkun, 2010: 12). Sermaye piyasası araçları devlet tahvilleri, şirket tahvilleri, hisse senetleri, ticari banka kredileri ve Euro-tahvilleri gibi araçlardır (Kaya, 2015: 53). İlk yıllarda sermaye piyasası olarak işlem gören araçlar vadesi bir yılın altına düştüğünde para piyasası araçları arasına girmektedirler.

Para ve sermaye piyasalarının temel farkı işlem gören araçların vadeleridir. Bununla birlikte para piyasalarının kaynakları çoğunlukla mevduata dayalı belgeler, kısa vadeli ticari senetler, hazine bonosu ve finansman bonosu gibi araçlardan müteşekkildir. Para piyasalarının dış kaynakları denilen uluslararası piyasalarda değerlendirilebilen gerçek ve tüzel kişilerin sahip oldukları fonlar da para piyasalarında işlem gören araçlardandır. Sermaye piyasası araçları hisse senedi, tahvil gibi araçlardan oluşması hasebiyle de işlem gören aracın türüne göre bazen hisse senedi piyasası bazen de tahvil piyasası olarak da adlandırılmaktadır (Aksoy ve Tanrıöven, 2014: 56).

Finansal varlıkların satış işlemlerinin *ilk kez alınıp satılmasına göre piyasalar* birincil piyasalar ve ikincil piyasalar diye ayrılmaktadır. *Birincil piyasalar* menkul kıymetlerin ilk defa ihraç edilip alıcılara satıldığı piyasalardır. Menkul kıymeti ihraç eden taraf fon elde ederken bu kıymetleri satın alan taraftan da fon çıkışı olur. (Erdem, 2008: 55). *İkincil piyasalar* ise daha önce çıkartılmış olan ve birincil piyasalarda işlem gören menkul kıymetlerin tekrardan alınıp satıldığı piyasalardır. Birincil piyasalar ile ikincil piyasalar arasındaki en önemli ilişki ikincil piyasalardaki alım satım fiyatı birincil piyasa fiyatlarını belirlemektedir. İkincil piyasada alıcı ve satıcıların çok sayıda olması rekabetçi bir ortam oluşturmakta ve buna bağlı olarak fiyatlar belirlenmektedir.

Finansal araçların alınıp satıldığı işlemlerde *ödemenin yapılma zamanına* bağlı olarak piyasalar nakit (spot) piyasa ya da vadeli piyasa olarak değişiklik gösterir. *Nakit piyasalar* finansal araçların alım satımının peşin olarak yapıldığı piyasalardır. Söz konusu araçların ödemeleri hemen yapıldığından güncel fiyatı ile işlem görür ki bu piyasalara güncel fiyat piyasası anlamına gelen spot piyasalar da denmektedir. *Türev piyasalarda* ise değişimi yapılacak araçlar işlem anında, fakat ödeme ileri bir tarihte yapılır. Türev piyasalarda temel mantık alım satımı yapılacak varlığın gelecekteki fiyat dalgalanma riskinin minimum düzeye çekilmesiyle ödenecek tutarın şimdiden belirlenmesidir. Menkul kıymet işlemleri *piyasaların örgütlenmesi göre* genelde iki şekilde gerçekleşir. Menkul kıymetlerin işlem görmesi için fiziki bir mekân, yerleşim yeri ve haberleşme kolaylıklarının olup olmamasına göre organize olmuş ya da organize olmamış piyasalar diye ikiye ayrılmaktadır. Örgütlenmiş piyasalar olarak da adlandırılan *organize piyasalarda* yatırımcılar bilgilere kolaylıkla erişebildiğinden bilgilere erişim de düşük maliyetli olmaktadır. Sayıca fazla alıcı ve satıcı bulunduğu için dolayı tam rekabet ortamı gerçekleşmiş olur (Aydın, 2013: 7).

Organize olmamış piyasalar, diğer adı ile örgütlenmemiş piyasalarda ise belirli bir fiziki mekân olmamakla birlikte fiyatlar da genellikle pazarlık usulü ile belirlenir. Finansal piyasa türleri ve bunların ayırım kriterlerine dair özet bilgiler aşağıdaki Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1: Finansal Piyasa Türleri

Finansal Piyasa Türleri		
Ayırım Kriterleri	Piyasa Türü	Açıklama
Varlığın niteliği	Borç piyasası	Vade ve faiz var
	Öz sermaye piyasası	Vade yok, ortaklık var
Varlığın süresi	Para piyasası	1 yıldan kısa süreli
	Sermaye piyasası	1 yıldan uzun süreli
Varlığın ilk kez alınıp satılması	Birincil piyasa	Menkul kıymet ilk defa ihraç edilir
	İkincil piyasa	Daha önce çıkarılan araçlar tekrar satılır
Ödemenin hemen ya da gelecekte yapılıyor olması	Nakit piyasa	Alım satım peşin yapılır
	Türev piyasa	Değişim işlem anında fakat ödeme ileri tarihte yapılır
Piyasaların örgütlenmesi	Organize piyasa	Bilgilere kolaylıkla erişilir
	Organize olmamış Piyasa	Fiziki mekân yok, fiyatlar pazarlıkla belirlenir

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

1.1.2. Finansal Aracı Kurumlar

Aracılık kavramı bir işin çözüme kavuşabilmesi için ilgili tarafları bir araya getirmek, orta yolu bulmak anlamında kullanılır. Bu işi yerine getiren, arayı bulan, anlaşmayı sağlayan ve bazen de bunlardan kazanç sağlayan kişiye de aracı denmektedir. Aracı kurum anonim şirket olarak kurulan ve Sermaye Piyasası Kanunu’nda sayılan faaliyetleri yerine getiren bankalar veya benzer kurumlardır. 30.12.2012 tarih ve 28513 sayılı Resmi Gazete’de ilgili yönetmeliğin 37. maddesinde aracı kurum faaliyetleri şöyle tanımlanmıştır (RG, 2012):

a) Sermaye piyasası araçlarıyla ilgili emirlerin alınması ve iletilmesi

b) Sermaye piyasası araçlarıyla ilgili emirlerin müşteri adına ve hesabına veya kendi adına ve müşteri hesabına gerçekleştirilmesi

c) *Sermaye piyasası araçlarının kendi hesabından alım ve satımı*

e) *Sermaye piyasası araçlarının halka arzında yüklenimde bulunularak satışa aracılık edilmesi*

f) *Sermaye piyasası araçlarının halka arzında yüklenimde bulunmaksızın satışa aracılık edilmesi*

Piyasalar tam güvenilir olmadığı ve kusurlu olduğu için, menkul kıymet alıcı ve satıcıları bilgiye tam olarak erişemez ve menkul kıymetleri istedikleri boyutta her zaman alıp satamazlar. Piyasa kusurlarının neden olduğu sorunları çözmek için finansal araçlara ihtiyaç vardır. Araçlar hangi menkul kıymetlerin alınacağına veya satılacağına dair talepler alır ve bu bilgileri menkul kıymetlerin alıcı ve satıcılarını eşleştirmek için kullanır. Satılacak olan belirli bir menkul kıymetin miktarı her zaman yatırımcılar tarafından istenen miktara eşit olmayacağından, finansal araçlar bazen menkul kıymetlerin tamamını, satılana kadar birkaç yatırımcıya dağıtarak ayırırlar. Bunların yanında finansal araçlar olmadan, finansal piyasa işlemlerinin bilgi ve işlem maliyetleri aşırı olacaktır (Madura, 1992: 8).

1.1.3. Finansal Varlıklar ve Borçlar

Finansal varlıklar, gerçek ya da maddi varlıklardan farklı olarak varlığa değil varlığın değerine sahip sayılırlar. Buna benzer olarak finansal varlıklara sahip olanlar bu varlıkları ihraç eden kurumların da hem gelecekteki gelirlerine hem de ileride meydana gelecek olan varlıkları üzerinde de hakka sahip olmuş olurlar. Finansal varlık ayrıca kendisini elinde bulunduran, satın alan için bir varlık ise de bunu ihraç eden için bir yükümlülüktür, finansal bir borçtur (Aydın, 2013: 7). Finansal varlıklar fonksiyonel olarak iki önemli işlevi görür. Bunlar; fon fazlası olanların bu fonları maddi varlıklara yatırım yapacak birimlere ulaştırılmasını sağlamak görevini görürler. Bir diğer işlevi de; risk paylaşımının sağlanmasını temin etmektir. Bu işlevleri görmekle beraber finansal varlıkların ayrıca farklı özellikleri bulunmaktadır (Aydın, 2013: 8):

- ✓ Getiri; finansal varlıkların getirisi, söz konusu finansal varlıktan sağlanacak nakit girişi bilgisiyle ve belli bir zaman diliminde hesaplanır. Varlığın türüne göre de bu getiri değişebilir.
- ✓ Risklerin tahmin edilebilir olması; finansal varlıkların risk oranı, getirilerindeki ölçülebilen değişime bağlıdır. Finansal varlıklardan elde edilecek nakit akış gerçekleşme olasılığı arttığı takdirde varlığın riski de düşecektir.

- ✓ Vade; finansal varlıklarda vadesi uzarsa riski artmaktadır.
- ✓ Paraya çevrilebilirlik; güvenilirlik düzeyi yüksek bir firmanın hisse senetleri ve tahvillerinin likiditesi daha az güvenilir bir firmanınkine göre daha yüksektir.
- ✓ Bölünebilirlik özelliği; finansal varlıkların en az hangi miktarda bir paraya dönüştürülebileceğini gösteren özelliktir.

1.1.4. Borsanın Ortaya Çıkışı

Borsalar, ticari hayatın gelişmesi sonucu ortaya çıkan **bir** ihtiyacı gidermek üzere tesis edilmiştir. Çünkü bireyin ihtiyacı ya da ihtiyaçları kendi çalışmasını, verimini aştığı için ihtiyaçlar karşılanamamaya başlanınca bu defa eşyaların birbirileri ile takas edilmesi gibi alışveriş yöntemleri kullanılmaya başlanmıştır. Bu takasların artması zamanla bunların daha organize bir şekilde yapılmasıyla devam etmiştir. Bunun için de pazarlar kurulmaya başlanmış ve bu pazarların devamlılığı önem kazanmaya başlamıştır.

Henüz borsa kavramı kullanılmazken insanlık tarihinin ilk zamanlarında adı borsa olmasa da benzer işlemler yapılmaktaydı. Zamanla milletlerin yeteneklerine, zekâ seviyesine, tercihlerin eğilimlerine, milletlerin geleneklerine ve hatta iklim şartlarına göre de borsa kavramı şekillenmeye ve bir takım değişimlere uğramıştır. İlk olarak farklı eşyaların birbiri ile değişimi ile başlayan süreç zamanla madeni paraların değişim aracı olarak kullanılmasıyla ticari hayatta borsa kavramı kullanılır olmuştur (Güçlü, 2016: 1).

Pusula icat edildikten sonra okyanus aşırı deniz ticaret yollarının keşfedilmesiyle İngiltere, Hollanda, Belçika, İtalya ve ABD gibi denizci ülke limanlarında büyük ticaret merkezleri kurulmaya başlanmıştır. Tüccarların ilk etapta belli başlı ürünlerle alışveriş yaptıkları bu ticaret merkezleri de zamanla limanlardan çıkıp belirli fiziki mekânlara taşınmıştır. Daha sonra bu mekânlara da çok fazla ilgi gösterilmeye başlanmış ve bu ilginin doğal bir sonucu olarak da mekânlar oldukça kalabalık hale gelmeye başlamıştır. Bu kalabalıkları azaltmak üzere mekânlara girilebilmesi için üyelik uygulaması getirilmiştir. Haliyle herkesin üye olamadığı bu mekânlarda üye olmayanlar işlerini üye olanlar aracılığıyla yapmaya başlamıştır. İşte bu üye olanlar tarihteki ilk aracı kişiler

olarak bilinmeye başlanmışlardır. Haliyle bu merkezler artık yalnızca aracılarn kullanabildiği borsa merkezleri haline gelmiştir (Bayındır, 2015: 47).

Borsalar gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun hemen her ülkede faaliyet göstermektedir. Türkiye’de Borsa İstanbul’un geçmişi yine İstanbul merkezli 1866 yılında kurulan “Dersaadet Tahvilat Borsası”na dayanmaktadır. Daha sonraları 1906 yılında “Esham ve Tahvilat Borsası” şeklinde ismi değişen borsa 1929 yılı Cumhuriyet Türkiye’sinde de “İstanbul Menkul Kıymetler Borsası” adı altında faaliyetlerine devam etmiştir. 30.12.2012 tarih ve 28513 sayılı resmi gazete ile de “Borsa İstanbul Anonim Şirketi (BİST)” olarak yeni yüzüyle Türkiye’de borsa işlemleri merkezi olarak devam etmektedir. Türkiye’de Borsa İstanbul (BİST), İngiltere’de Londra Borsası (London Stock Exchange-LSE), İsviçre’de İsviçre Borsası, Japonya’da Tokyo Borsası (TSE) ve benzer borsalar borsa faaliyetlerini sürdürmektedirler.

1.1.5. Faiz Kavramı

Faiz kavramı, çeşitli dinlerin literatüründe, ekonomik sistemlerde ve günlük ticari hayatta kullanılan bir kavramdır. Faiz kavramı gerek farklı dinlerin kutsal kitaplarında gerekse söz konusu dinlerin yaşantısında ayrıca bir boyut olarak yer almıştır. Bu nedendir ki günümüzde sıkça rastlanan bir kavram olan faizin varlığı, uygulaması binlerce yıl öncesine kadar uzanmaktadır. İslam ve Hristiyanlık’tan çok daha önceki zamanlarda bazı devlet adamları ve filozoflar tarafından faizle ilgili çeşitli tanımlar ve yorumlar yapılmıştır. Bu açıklamalarında filozoflar ve devlet adamları faizin insan hayatındaki yeri ve insan hayatına olan etkileri ile ilgili çeşitli görüşler bildirmişlerdir. Belirli bir vade sonunda ödenmek üzere verilen krediye (anaparaya) belirli bir oranda veya miktarda ilave olarak borçlu tarafından alacaklıya ödenen ek miktara faiz denmektedir. Faizin böylelikle belirli bir paranın kullanılması için ödenen bir kira miktarı olduğu da söylenebilir.

Klasik tanıma göre faiz; vade sonunda iade edilecek olan ve bir başkasına kredi olarak verilen anaparayla beraber borçlu tarafından alacaklı olan kişiye ödenmesi gereken fazla tutardır. Varlık sahipleri, sahip oldukları varlıkları, bunları talep edenlerin kullanımına sunarlar. Sundukları bu hizmetlerine karşılık bir bedel isterler. İstenen bu bedele kira denilmektedir. Benzer şekilde para da ihtiyaç duyanlara, ihtiyaçlarını

gidermek için kiraya verilmektedir yani paranın kirası faizdir ve anaparanın belirli bir yüzdesi ile ifade edilir (Coşkun, 2010: 16).

İnsanlık tarihinin çeşitli dönemlerinde üzerinde ayrı değerlendirmeler yapılmış olan faiz meselesi semavi dinlere de konu olmuştur. Faizin sadece İslam tarafından yasaklanmış olmadığını görmek önemlidir. Faizli işlemlerin yasaklanması semavi olarak nitelendirilebilecek tüm dinlerin öğretilerinde bulunmaktadır. Dini açıdan bakıldığında faizin yasaklığı konusunda farklı bir görüşün bulunmadığı görülür. Semavi dinlerin hiçbirisi, faizi konvansiyonel ekonomide kabul edildiği şekliyle “sermayenin/paranın kullanım maliyeti” olarak kabul etmemiştir (Ayub, 2017: 57).

1.1.6. Dini Literatürde Faiz

İslam dininin çok keskin bir şekilde faize karşı çıktığı bilinmektedir. Yalnızca İslam’ın değil İslam’dan önceki semavi dinlerin de faiz ile ilgili hassas yaklaşımları bulunmaktadır. Hristiyanlık ilk zamanlarında faiz konusunda tamamen sert bir tutum içinde iken sonraki dönemlerde kilisenin gücünün zayıflaması ve belirli reform hareketlerinden de etkilenecek faize karşı bir takım esnek görüşler ortaya çıkmış ve faizin tamamen yasak olduğu fikrinden uzaklaşmıştır (Akalın, 2006: 1). Musevilik’in, faiz ile ilgili tutumu İslam dininin faiz konusundaki hükümleri kadar sert olmamıştır.

Tevrat’ın Mısırdan Çıkış bölümünde sosyal sorumluluklar ile ilgili 25. Maddede "*Halkıma, aranızda yaşayan bir yoksula ödünç para verirsiniz, ona tefeci gibi davranmayacaksınız. Üzerine faiz eklemeyeceksiniz.*" (TEVRAT, Mısırdan Çıkış) şeklinde bir ifade geçmektedir.

Tevrat’ın Levililer bölümünde şu 3 maddelik (35-36-37) ifade yer almaktadır: (TEVRAT, Levililer)

35 – *Bir kardeşin yoksullaşır, muhtaç duruma düşerse, ona yardım etmelisin. Aranızda kalan bir yabancı ya da konuk gibi yaşayacak.*

36 – *Ondan faiz ve kâr alma. Tanrı’ndan kork ki, kardeşin yanında yaşamını sürdürebilsin.*

37 – *Ona faizle para vermeyeceksin. Ödünç verdiğin yiyecekten kâr almayacaksın.*

Faiz ile ilgili Hristiyanlık’ta her ne kadar Musevilik’teki gibi ayrıntılı hükümler olmasa da İncil’de de faiz ile ilgili bazı ayetler bulunmaktadır. Matta İncil’i 5. kısımda bulunan 42. ayette “Göze Göz, Dişe, Diş” başlığı altında “*Sizden bir şey dileyene verin, sizden ödünç isteyen geri çevirmeyin*” (MATTA, 2016: 11) ayeti yer almaktadır.

Matta İncili 7. Kısımındaki 12. Ayette “İnsanların size nasıl davranmasını istiyorsanız siz de onlara öyle davranın” (MATTA, 2016:13) şeklinde bir ifade geçmektedir. Luka İncili 6. kısımda 32-36 ayetlerinde de şu ifadeler yer almaktadır:

Eğer siz yalnız sizi sevenleri severseniz, bu size ne övgü kazandırır? Günahkarlar bile kendilerini sever. Size iyilik yapanlara iyilik yaparsanız, bu size ne övgü kazandırır? Günahkarlar bile böyle yapar. Geri alacağınızı umduğunuz kişilere ödünç verirsiniz, bu size ne övgü kazandırır? Günahkarlar bile verdiklerini geri almak koşuluyla günahkarlara ödünç verirler. Ama siz düşmanlarınızı sevin, iyilik yapın, hiçbir karşılık beklemeden ödünç verin. Alacağınız ödül büyük olacak (LUKA, 2016: 116).

Kur’an-ı Kerim’de faizin kesinlikle yasaklandığına dair ayetler ve hadisler çoklukla yer almaktadır. Bu ayetlerden ve hadislerden bazıları şöyledir:

“Ey iman edenler, Allah’tan sakının ve eğer inanmışsanız, faizden artakalanı bırakın. Şayet böyle yapmazsanız, Allah’a ve Resulüne karşı savaş açtığınızı bilin. Eğer tevbe ederseniz, artık sermayeleriniz sizindir. (Böylece) Ne zulmetmiş olursunuz, ne zulme uğratılmış olursunuz.(El-Bakara: 278-279)” buyrulmaktadır.

Hz. Peygamber’in en sert ve net şekilde faizi yasakladığına dair şu hadisi söylediği bilinmektedir: “Allah faizi yiyene, yedirene, kâtipliğini ve şahitliğini yapana lanet eder. Çünkü onların tümü günaha katılma konusunda aynadırlar.” (Affane, 2012: 6). (Müslim, Müsakat;19).

Son olarak Hz. Peygamber’in faiz ile ilgili veda haccı sırasında Mekke’de söylediği şu sözler de faizin İslam’da yerinin olmadığını en kesin hükümlerindedir: “Dikkat ediniz! Cahiliye devrinden kalan faizin tamamı kaldırılmıştır. Kaldırdığım ilk faiz de amcam Abbas b. Abdilmuttalib’in faizidir”(Müslim, Hac:147).

İslam’ın faizi niçin yasakladığını açıklarken gösterilecek ilk gerekçe faizin sömürüye dönüşen bir zulüm olmasıdır. Allah serveti insanın hizmeti için yaratmışken ve artık servete sahip olanların, ihtiyaç içinde olanları desteklemeleri öngörülmüşken faiz bu ilkelere aykırı hareket etmektedir. İkinci gerekçe faizin serveti yoksuldan alıp varlıklı olana vermesi böylece servet dağılımındaki eşitsizliği sürekli olarak artırmasıdır. Üçüncü gerekçe de faizin kazançlarını yığılmış bir servetten elde etmeye başlamış atıl bir halk sınıfı meydana getiriyor olmasıdır. Toplum bu asıl sınıfın emeğinden de teşebbüsünden de yoksun bırakılmaktadır. Böylesi bir hayat tarzı zaten onların kişilikleri açısından zararlıdır (Sıddıki, 1975: 184).

Genel olarak kabul edilen gerçek şudur ki, insanların normalde faiz kazanmak amacıyla olmasa bile gelecekteki beklenmedik olaylar için tasarruf etme istekleri

bulunmaktadır. Bununla birlikte tasarruflarını yatırıma dönüştürebilir ve çekici bir getiri elde edebilirlerse çok daha faydalı olacaktır. Bu noktada İslamiyet tasarruflar üzerindeki bir getiriyi yadsımaz bununla beraber faizi yasaklamış ancak kâra izin vermiştir. Özetle faiz; adaletin tesisi, ihtiyaçların karşılanması, optimal büyüme ve tam istihdam, adil dağılım ve ekonomik istikrarın gerçekleşmesi için yasaklanmıştır (Chapra, 2017: 168).

Mevdudi; faizin ahlaki zararlarından bahsederken faizin şu zararlarının olduğunu da belirtmiştir. Faiz hem toplumsal hem de ekonomik sistem açısından zararlıdır. İhtiyaç sahiplerine faizle borç verilmesi onları ayrıca muhtaç hale getirmektedir. Yalnızca ihtiyaç sahiplerinin değil ticaret ve sanayi alanında iş yapanların da faizli borçlar yüzünden iş yapamadıklarını iddia etmektedir. (Mevdudi, 2015: 75-94). Bu meselenin bir başka vechesi daha vardır. Birinin bir diğerine borç verebilmesi için ihtiyaçları dışında bir miktar paraya sahip olması gerekir. Kur'an'a göre bir kimsenin ihtiyacından fazlasına sahip olması Allah tarafından bahşedilmiş bir lütuftur. Lütfeden ve bağışlayan Rabbimize, kulları olarak şükür etmenin en iyi yolu, bizlerin de diğer insanlara tıpkı Rabbimizin bize olduğu gibi nazik ve cömert davranmamızdır. Rabbimiz tarafından verilen zenginliği insanlarla paylaşmak yerine faiz sistemi eliyle diğerlerini sömürmek amacıyla kullanmak inananlar için kabul edilir mi (Mevdudi, 2014: 289)?

Faizsiz bankaların fikir babası olmakla beraber ilk faizsiz bankayı kuran Ahmed En-Neccar faizin toplum ve diğer unsurlar için dezavantajlarını ve zararlarını aşağıdaki gibi sıralamaktadır (En-Neccar, 1978: 224).

- ✓ *Faiz para biriktirmenin bir sonucu olduğundan, bu biriktirme ekonomik yatırımları önlemektedir. Bu şekilde para yatırımlardan uzaklaştırılmış olur.*
- ✓ *Faiz, mal sahibinin kalbine bencillik ve çıkar tohumlarını eker. Çünkü faizle iş gören bir kişi sadece kendi kazancının artışı düşünür. Sosyal çıkarın genel doğrultusunda değil, şahsi çıkarın amacına yönelik yatırımlar da bulunur.*
- ✓ *Faiz; ferdi toplumdaki uzaklaştırır. Malını faizle işleten bir fert kendi toplumuna ters düşer.*
- ✓ *Faiz tembelliği ve hazır yiyeceği fertlere aşular. Faiz kurumlarına parasını yatıran bir kişi çalışıp didinmeden ve hiçbir emek sarf etmeden sırtüstü uzanıp aldığı faiz kârı ile geçinecektir. Bu da tembellik ve uyumsuzluğa insan ruhuna tohumlar halinde ekilmiş olacaktır.*
- ✓ *Faiz sistemi İslam'ın zekât emrine aykırıdır. Malını bir faiz kurulunda faiz karşılığı olarak yatıran bir kimsenin her yıl onun zekâtını vermesi düşünülemez. Çünkü böyle kimseler parasını bir yerde biriktirmektedir ve bu biriken para kayıt edilen değerinin karşılığında faiz almakta ve dolayısıyla hiçbir yatırım yapılmamaktadır. Eğer bu paranın zekâtı verilirse yıllar sonra bütün olarak tükenecektir. Onun için parasını faize veren kimsenin zekât vermeyeceği bir gerçektir.*

1.2. İslami Finans Sistemi

Temel anlamıyla İslami finans İslam'ın kurallarına göre işleyen sistem olarak tanımlanabilir. İslami finans, esasları şer'i hükümlerin (veya İslam hukuku) ana ilkelerine uymak suretiyle uygulanan bir finansal sistem olarak tanımlanır. Şeriatın ana kaynakları Kur'an-ı Kerim, hadis, sünnet, icma', ve kıyastan oluşmaktadır (Alsadek ve Worthington, 2009: 4). İslami finansın tanımı, finansal işlemlerin İslam dininin kuralları dışına çıkılmaması şeklinde benimsenmiştir. Neticede İslam, ticari faaliyetlerin nasıl yapılabileceğini ve bunun sınırlarını elbette belirlemiştir (Çemberlitaş, 2016: 17). İslami finans sistemi amaçların ve işlemlerin Kur'an ilkelerine uygun olmasını icap ettirdiğinden geleneksel bankalardan ayrılır ve bu tanım ve bu ayırım da İslami finansı faizsiz bankacılık tanımının da ötesine taşır (Warde, 2000: 6).

İslam ekonomisi, İslam toplumunda kişinin davranışlarını hazırlayan dini, ahlaki, sosyal, siyasal ve yapısal kurallar çerçevesinde insanın hal ve gidişini ele alır (Çobanoğlu, 2013: 24). İslam dini gerek ekonomik, sosyal yaşam gerekse de hukuki olarak bütünsel bir din olduğundan geçmişten bu yana şeriatla ya da İslam hukuku ile ilgilenen ilim ve bilim adamları İslam hukukunda müstakil olarak "İslam ekonomisi" ya da "İslam finansı" şeklinde ayrımlar yapmamışlar; İslam hukukunun tüm bunları içinde barındıran bir kanun olduğunu vurgulamak istemişlerdir. Haliyle İslam'ın iktisadi bir yönü vurgulanmak istendiğinden hep İslam hukukunda bulunan esas ve kaidelerle bunlar açıklığa kavuşturulmuştur (Armağan, 1996: 11).

1.2.1. İslami Finans Sistemini Doğuran Sebepler

Finansal sistemin temel unsurlarından biri olan fon arz edenlerin bir kısmının dini hassasiyeti olanlardan oluştuğu düşünüldüğünde fon arz edenlerin finansal işlemlerini İslami kurallara göre yapmak istemeleri de anlaşılacaktır. İslami esaslara göre finansal işlem yapmak isteyen bu kesim İslami finansal sistemin doğmasına sebep olmuştur. Fon arz edenlerle beraber fon talep edenlerin de benzer istekleri olunca kullanacakları araçların da İslami kurallara uygun olması bir zorunluluk haline gelmiştir. İslami kurallara uygunluk da ancak şeriat ya da diğer adıyla İslam hukuku ile işlerin yürütülmesine bağlıdır (Yanpar, 2015: 38).

İslami finans sisteminin tanımından hareketle İslami finans sisteminin doğmasının sebebi yalnızca işlemlerin İslami usullere uygun olması ya da genel anlamıyla dini sebepler değildir. İslami finans sistemini doğuran sebepler arasında dini sebeplerin yanında, sosyal sebepler, ekonomik sebepler ve politik sebepler de gösterilir.

1.2.1.1. Dini Sebepler

İslam'da faizin her türlüsüne ve herhangi bir uygulamasına yer olmadığı düşünüldüğünde İslami finans sisteminin öncelikle dini sebeplerden dolayı ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

İslamiyet öncesi Mekke'de ticaret kervan yollarının Mekke'den geçiyor olmasının da avantajıyla Mekkeli insanlar ticarete oldukça iyi durumdaydılar. Bununla beraber ticaretten elde ettikleri kazançlarını ihtiyacı olanlara vermekteydiler. Fakat bu borç verme işinde meblağın büyüklüğü nispetinde oldukça yüksek faizler istenmekteydi. Borcun ödenmediği her ay vade biraz daha uzatılır fakat faiz oranı da kat kat artırılırdı (Bal, 2014: 116). Borç ödenmediği durumda artırılan faiz oranları sebebiyle neredeyse İnsanlar tüm varlıklarını kaybederlerdi. Bu durum İslam nazil olduktan sonra şiddetli bir şekilde yasaklanmıştır. Sadece faizin bu durumu yasaklanmamış bununla beraber her çeşidi yasaklanmıştır (Rubin, 2011: 1320).

Özsoy vd. (2013), Bolu'da yaptıkları bir çalışmaya göre katılım bankalarının tercih edilme sebepleri arasında dini sebeplerin oranı azımsanmayacak kadar büyüktür. Keza aynı yazarların derledikleri farklı ülkelerde yapılan çalışmalara göre; insanların (genellikle Müslümanların) İslami bankaları çoğunlukla dini sebeplerden dolayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir (Özsoy vd., 2013: 190). Türkiye'de ve diğer İslam ülkelerinde yapılan bu ve buna benzer çalışmalar göstermektedir ki, İslami bankaların tercih edilme sebeplerinin başında öncelikle dini sebepler bulunmaktadır.

1.2.1.2. Sosyal Sebepler

İnsanların hırslı bir şekilde zengin olmak üzere sermayelerini ne şekilde olursa olsun artırmaya başlaması ve bunu yaparken de bu durumun herhangi bir kimseye zarar verip vermediğini düşünmemesi faizli ekonomik sistemin tehlikelerinden biridir. Bu

durumun sonunda başkalarının mutsuzluğuna, felaketine kayıtsız kalan ve birbirine yardım etmeyen bir toplum ortaya çıkmaktadır (Yüksel, 2016: 160).

İslam'ın faizi yasaklamasının temel hikmetlerinden biri de faizin toplumun düzenine hiçbir yararı olmamakla beraber zararının olmasıdır. Toplumun gelir düzeninin bozulmasına sebep olan faizin bu yönüne dikkat çeken eserler ve çalışmalar bulunmaktadır. İslam âlimlerinden Bediüzzaman Said Nursi faizin toplum düzenini bozması ile alakalı faize ve zekâta dikkat çeken şu sözleri söylemiştir:

“Bütün ihtilalat-ı beşeriyenin madeni bir kelime olduğu gibi, bütün ahlâk-ı seyyienin menbai dahi bir kelimedir. Bunlardan birinci kelime: "Ben tok olayım, başkası açlıktan ölse bana ne." ikinci kelime ise: "Sen çalış, ben yiyeyim." Kur'an, birinci kelimeyi esasından "vücub-u zekat" ile kal'eder, tedavi eder. İkinci kelimenin esasını "hurmet-i riba" ile kal'edip tedavi eder. Evet, âyet-i Kur'aniye âlem kapısında durup ribaya yasaktır der.” (Nursi, Sözlür, 2006: 409)

Bu cümlelerden anlaşılacağı üzere İslam yalnızca bireyin kendi çıkarını düşünüp çevresine duyarsız kalacağı bir din değildir. Yine İslam, başkasının felakete giren bir durumuna kayıtsız kalmamayı ve başkasının çalışması suretiyle kişinin kendisinin çalışmadan, üretmeden “*tok olacağı*”, kazanç sağlayacağı bir din de değildir.

İçinde bulunduğumuz yüzyılda insanların neredeyse canları kadar kıymetli olan mallarının faiz gibi bir sebepten dolayı karşılıksız olarak ellerinden kayıp gitmesi faizin diğer bir sosyal boyutudur. Bununla beraber tembelliğe sevk edip, insanlar arasından borç vermeyi mantıksız bir iş gibi göstermek te yine faiz sebebiyledir. Kuvvetliye yardım edip zayıf olanı sürekli ezmesindedir ki bütün semavi dinlerde faiz hoş karşılanmayan bir sistemdir (Erdem H., 1990: 243).

1.2.1.3. Ekonomik Sebepler

İslam, diğer insanlara yardım etme ve özellikle elinde olanı ihtiyacı olanlarla bölüşme olgusuna özellikle vurgu yapar. Bölüşme kavramının gerçekleşebilmesi de faizin olmadığı bir sistemde mümkün olmaktadır. Semavi dinlerde bölüşmeyi değil başkasının fakirliğinden zengin olmaya teşvik etmesi ve en nihayetinde toplumun ekonomik düzeninin bozulmasına sebep olmasından dolayı faiz yasaklanmıştır. Oysa başta İslam olmak üzere diğer semavi dinler ekonomik bozulmanın önlemi olarak adil bir düzen için “bölüşme” olgusuna özellikle önem atfetmektedirler (Dökmen ve Yeşilyurt, 2015: 334).

İslami bir ekonomik sistemde İslami finans kurumu müşterisine bir proje için finansman kullandığında ilgili projenin ortağı olduğundan ülke ekonomisine yönelik bir girişimde bulunmuş olmaktadır. Bu vesile ile müşteri yalnızca kredi kullanıp faizini ödeyeceği geleneksel banka sistemini tercih etmektense İslami banka sistemini tercih etmektedir (Khan M. S., 1986: 4).

Gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinde yaygın görülen problem enflasyondan kaynaklı istikrarsızlıktır. Bu anlamda İslami bankalar dolaylı yoldan, bazen de doğrudan ekonomiye katkı sağlayıp ekonomik istikrarsızlığı nispeten azaltabilmektedirler. Zira İslami bankalarda her geçen gün artan sermaye, prensipler gereği faize yatırılmamakta bunun yerine yatırımlara yani reel sektöre yatırılmaktadır. Bu yatırımlar ülkelere elbette ekonomik anlamda bir katkı bulunmaktadır (Güngör, 2015: 30).

Faizli bir ekonomide fiyatlar; ödenen/ödenecek faizi de karşılayacak şekilde arttırılacaktır. Bu durum fiyatlar genel seviyesinin yükselmesine sebep olacaktır.

1.2.1.4. Politik Sebepler

İslami bankaların kurulmasında dini, ekonomik ve sosyal sebeplerin yanında politik sebepler de bulunmaktadır. İslami bankaların ilk kuruluş zamanlarına bakıldığında bu bankaların kurulması için önemli faktörlerden birinin de politik gelişmeler olduğu görülmektedir. 1970 krizinden sonra piyasadaki petrol kaynaklı sermaye, İslam ülkelerinin ekonomilerine şeriat kurallarını gözeterek kazandırılmak istenmiştir. İslam ülkeleri birlikte hareket edip Şeriat kuralları dâhilinde bir birlik kurmak istemişlerdir. İslam Kalkınma Bankası (Islamic Development Bank-IDB), şeriat ilkelerine uygun olarak, üye ülkelerin ve Müslüman toplulukların ekonomik gelişimine ve sosyal ilerlemesine vesile olmak üzere kurulmuştur (IDB, 2000: 4).

1.2.2. İslami Finans Sisteminin Temel Kaynakları

İslami finansal sistem bazı prensipler çerçevesinde işlemektedir. İslami finans sisteminin prensipleri birçok İslami uygulamanın beslendiği dört ana kaynaktan beslenmektedir. İslami finansal sistemin temel kaynakları da bu anlamda öncelikle İslam'ın kutsal kitabı Kur'an ve İslam peygamberinin (s.a.v.) uygulamalarının örnek

alındığı sünnet'ten oluşmaktadır. Diğer iki kaynaktan biri İslam âlimlerinin ilgili konu üzerinde vardığı ortak karar anlamına gelen icma' ve son kaynak ise herhangi bir konu da net bir karar bulunmaması durumunda benzer veya ilgili durumlar hakkında yapılacak olan kıyas denilen kaynaktan yararlanılmaktadır. Böylelikle İslami finans sisteminin temel kaynakları Kur'an, sünnet, icma' ve kıyas'tan oluşmaktadır.

1.2.2.1. Kur'an

İslam ekonomisi, kurumsal ve normatif yapısını oluşturan Kur'an ve sünnetten türetilen kurallar temelinde çalışır (Askari vd., 2015: 108). Müslüman toplumunun kutsal kaynağı Kur'an, günlük yaşam da dâhil olmak üzere hayatın birçok alanında kendisine tabi olanlar için bir hayat kitabı ve bir yaşam rehberi hükmündedir.

Kur'an, Müslümanların hayatlarının maddi ve manevi âlemlerinde başarıları için rehberlik eder. Bu anlamda Kur'an İslam hukukunun birincil kaynağıdır. Aynı zamanda Müslümanların ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamlarının tüm yönleriyle ilgili ilkeleri de sağlar. Kur'an-ı Kerim, İslami bankacılık ürün ve hizmetlerini yapılandırmak için temel rehberdir. Faiz başta olmak üzere, zenginliği ve rastgele tüketimi yasaklayan ilahi yasaları içerir. Ayrıca ticari işlemlerde ilgili sözleşmelerinin yapılması suretiyle gerçekleşmesine dönük hükümleri bulunmaktadır (Shanmugam ve Zahari, 2009: 13).

Ticari işlemlerde sözleşme yapılması gereği Bakara Suresinin 82. ayetinde şu şekilde ifade edilmiştir.

“Ey iman edenler! Belirlenmiş bir zamana kadar bir borç ilişkisi kurduğunuzda bunu yazın. Aranızdan bir kâtip bunu adaletle yazsın. Kâtip Allah'ın kendisine öğrettiği gibi yazmaktan geri durmasın. Artık o yazsın, borçlu da yazdırsın; rabbi olan Allah'tan korksun ve borçtan hiçbir şeyi eksik bırakmasın. Eğer borçlu akılcı zayıf veya eksik yahut kendisi yazdıramaz durumda olursa velisi adaletle yazdırsın. Erkeklerinizden iki şahidi de tanık tutun. Şahitler iki erkek olmazlarsa, rıza göstereceğiniz şahitlerden bir erkekle -biri yanılırsa diğerinin ona hatırlatması için- iki de kadın olsunlar. Çağrıldıklarında şahitler gelmemelik etmesinler. Borç küçük olsun büyük olsun vadesini belirterek onu yazmaktan üşenmeyin. Böyle yapmanız Allah katında daha adaletli, şahitlik için daha destekleyici ve şüpheye düşmemeniz için daha uygundur. Borç ilişkisinin, aranızda alıp vererek bitirdiğiniz peşin ticaret olması müstesnadır; onu yazmamanızda sizin için bir sakınca yoktur. Alışveriş yaptığınızda şahit tutun. Kâtip de şahit de zarar görmesin. Eğer zarar verirsiniz şüphesiz bu sizin yoldan çıkmanız demektir. Allah'tan korkun, Allah size öğretiyor, Allah her şeyi hakkıyla bilmektedir (El-Bakara 282).”

1.2.2.2. Sünnet

Kur'an-ı Kerim'den sonra diğeri bir önemli rehber ve kaynak ise hadis başta olmak üzere Hz. peygamberin (s.a.v.) sünnetidir. Sünnet, peygamberin (s.a.v.) gelenekleri ve arkadaşlarının da onu takip ettikleri yol olarak kabul edilmiştir. Yüzyıllar boyunca, İslam hukukunun temeli olan doğru davranışlar ve inançlar için kaynak olarak kabul edilen sünnet bir anlamda evrensel kabul kazanmıştır (Lewis ve Algaoud, 2001: 22).

Sünnet, İslam düşüncesinde, peygamberin tüm eylemlerini ve sözlerini ifade eder. Şeri' kuralların bir kısmını oluşturmak için yasal bir doğaya sahip olan sünnet'ten yararlanır ama nihayetinde Kur'an, sünnet üzerinde bir hukuk kaynağı olarak önceliğe sahiptir ki; İslam hukukçuları, yalnızca Kuran'dan net bir hüküm alamadıkları zaman yasal rehberlik için sünnete başvururlardır (Venardos, 2005: 28).

1.2.2.3. İcma'

Bağımsız Müslüman hukukçuların belirli bir şeriat yorumunda fikir birliğinde bulunması icma' diye isimlendirilmektedir (Dewar ve Hussain, 2017: V). Dolayısıyla icma' belirli bir zaman ve mekânda, belirli bir konu üzerinde uzmanların (İslam literatüründe müçtehidlerin) ittifak etmeleridir (Tabakoğlu, 2016: 55). İslam hukukunun ikincil kaynakları arasında yer alan icma', pratikte birincil kaynaklara kadar izlenecek olan insani yoruma ve akıl yürütmeye dayanmaktadır (Ali ve Falahi, 2016: 33). İslam finansmanında icma'nın rolü, icma'nın uygulanması ve icma'nın hangi şartlarda uygulanacağını temelini oluşturacak şekilde tartışılmıştır (Julia ve Omar, 2017:38).

1.2.2.4. Kıyas

Kıyas, Kur'an ve hadis metnine dayanması şartıyla ve örnek verme yoluyla yeni yargı kararlarını türetme yöntemidir ve bu yöntem İslam hukukunun ana caddelerden biridir (Esty, 1999: 2).

İmam Gazali de kıyası şöyle tanımlamıştır: belirli bir konuda karar vermek üzere veya bir kanun bir dava kararı oluşturmak üzere aralarında bağlantılar bulunan başka bir davaya dayanarak kararlar verebilmektir (Al-Salami, 1999: 17). Bununla beraber kıyas

yolu ile bir hüküm verileceği zaman bunun dört ana kıstasına bakılır. Orijinal durum, paralel durum, orijinal davanın kuralı ve son olarak etkili sebep gibi durumlar kıyas'la karar vermenin kurallarıdır (Al-Salami, 1999: 31).

Kıyas, metnin herhangi bir yasasını (Kur'an'ın veya sünnet'in) kolaylık için değiştirmez. Kıyas bir metodoloji olarak hukukçuların Şeriat kurallarının belirli amaçlara uyduğunu kabul ettikleri anlamına gelir (Siddiq, 2014: 4).

1.2.3. İslami Finans Sisteminin Temel Prensipleri

İslami finansal sistem, borçsuz çalışan ve reel ekonominin finansmanını teşvik eden sağlam bir bankacılık sistemi önermektedir. Sistemin doğasında olan risk paylaşımı esası, hisse senedi piyasalarında hayati bir rol oynamakta ve sistemin büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Geleneksel sistem borç piyasasının hâkim olduğu yerde varlığını sürdüren, bankacılık sektörü ve borsa gibi finansal sistemlerde işlem görür fakat İslami bir sistemde borç piyasası yoktur (Iqbal ve Mirakhor, 2011: 116).

İslam dininin ticari hayat ile ilgili en önemli prensibi aşırı bilinmezlik durumunun yasak olmasıdır. Ğarar olarak ifade edilen bu yasak faiz yasağından sonra telaffuz edilir ve bu kavram belirsizliğin her türlü anlamında kullanılmaktadır. Ğarar'ın taraflar arasında anlaşmazlığa sebebiyet verecek olan ve alıcıya da istediği talebin teslim edilememesine sebep olması yönüyle İslam'da yasak kılınmıştır. Bunun için İslam ticarete kesinlikle belirli esasların bulunması gerekliliğini emreder (Aktepe, 2010: 28).

Günümüz finansal sistemi incelendiğinde İslami finans kuruluşlarının ekonomik krizler karşısında daha dayanaklı olduğu görülmektedir. Bunun en temel sebepleri de İslami finansal kurumların çalışma prensipleri ile doğrudan ve yakından ilgilidir. Zira bu prensipler gereği bir İslami bankanın aktiflerinin % 70'ini oluşturan kredilerin daha sağlam ve pasiflerinin % 70'ini oluşturan katılım fonlarının daha esnek olarak yönetiliyor olmasından kaynaklıdır (Yılmaz, 2018: 46).

Belirsizlik durumu içerisinde riske katlanarak işlemlerin yapılması İslam dininde yasaklandığından opsiyon da dâhil olmak üzere bazı türev araçların kullanılması İslam dininde uygun görülmemektedir. İslami finansal sistemde temel bazı prensipler bulunmaktadır. Bu prensipler farklı İslam âlimleri, İslam hukukçuları ve İslami finans

ekonomistlerince çeşitli sınıflandırmalarla ifade edilmiştir (Shanmugam ve Zahari, 2009: 8). Fakat genel olarak dört temel prensipten söz etmek mümkündür:

- ✓ Faizin yasak olması,
- ✓ Belirsizlik, kumar ve haramdan kaçınma,
- ✓ Kar, zarar ve risk paylaşımı,
- ✓ Sözleşme

Faiz'in İslam dininde yasaklanması tıpkı içkinin yasaklanması gibi aşamalı olarak gerçekleştiği bilinmektedir. İslam peygamberinin de faizi yasakladığını veda hutbesinde görmek mümkündür. Zira veda hutbesinde Peygamber (s.a.v.) faizin yasaklanması ile ilgili “*Dikkat edin, bütün cahiliye faizleri kaldırılmıştır/yasaklanmıştır. Bu hususta ilk kaldırdığım amcam Abbas'ın faiz alacağıdır*” (DİB, 2019: 1) dediği İslam kaynaklarında oldukça kuvvetli bir delil olarak kabul edilmiştir.

İslami bankacılığın, finans sistemine kazandırdığı yeniliklerden biri de ortaklık ve kâr payı paylaşım yöntemleriyle, muhtemel risk'in de paylaşılması esasıdır. Bu paylaşım enstrümanı sayesinde küçük ve orta büyüklükteki işletmeler ekonomiye kazandırılmıştır. Zira kâr ve zarar ortaklığının yanı sıra riskin de paylaşılması bu işletmelere bir nevi teşvik olmuştur (Ulusever, 2009: 13).

İslami bankacılık işlemlerinde yatırım, finansman ve emanet amaçlı tüm paraların hangi amaçla yatırıldığı, ne kadar süre ile tutulacağı, vs. durumlar sözleşme ile kesinlikle belirtilmelidir. Yine İslami banka yatırılan parayı, İslam dinince meşru işlerde kullanacağını, elde edeceği kârı yüzde kaç oranında paylaşacağı gibi konuları sözleşme ilkesi gereği sözleşmede belirler (Tekin, 2017: 163). Zira Kur'an borç alırken ve verirken bunun kaydedilmesini kesinlikle emretmiştir (El-Bakara: 282).

1.2.4. İslam Ekonomisinin Ayırt Edici Özellikleri

İslami bankacılık sisteminin geleneksel bankacılık sisteminden ayrıldığı en temel nokta faizsiz çalışan bankalar olmasıdır. Bununla beraber paylaşım esaslı bir ilke ile hareket eden İslami bankalar kar, zarar ve riski paylaşma ilkesi ile hareket ederler.

İslam ekonomisi yalnızca ülkelerin ekonomik kalkınmasına yardımcı olmakla kalmaz, bununla beraber toplumda sosyal adaletin sağlanması için de uğraşır. İslami ekonomik sistem geliri eşitleyecek mekanizmaları sonuna kadar kullanır ve kontrol

edilemez politikalarından kaçınarak toplumun refah seviyesinin yükseltilmesi için de ayrıca çaba sarf eder (Naqvi, 2014: 125).

Tablo 2: Kâr Payı ve Faiz Ayrımı

Kâr Payı	Faiz
Vade bitmeden kesinlikle alınacak kâr belli değildir. Vade sonundaki toplam kâra göre ve ortaklık oranınca kar payı dağıtılır.	Vadenin en başında yapılan sözleşme esnasında alınacak tutar bellidir.
Vade sonunda müşterinin alacağı pay, havuzda toplanan tutar üzerinden verilir. Yani fon kullanan ile fon yatıran müşteri birbiriyle ilişkilidir.	Müşteriye ödenecek faizin nereden ödeneceğinin çok önemi yoktur. Kredi faizi ile mevduat yatırımların faizi birbirinden bağımsızdır.
Kullandırılan finansmandan sağlanan kâr payı oranı ile fon sahiplerine ödenen kâr payı oranı aynıdır.	Krediden alınan faiz ile mevduata ödenen faiz birbirinden ayrı oranlarda olabilmektedir.
Nakit olarak kullandırılan bir krediden kâr payı alınmaz. Bir mal veya hizmetin alışı-satışı sonrasında kar verilir veya alınır.	Faiz, mutlaka bir borç ilişkisinin karşılığı olan fazlalıktır.

Kaynak: (TKBB, 2017: 9)

Tablo 2’de görüldüğü gibi özetle bir İslam bankası başladığı bir ticaret, proje, vs. işlemi bitmeden kâr dağıtmaz veya tutarı belli bir meblağ vereceğini taahhüt etmez. Fakat konvansiyonel bankanın müşterisine belirli bir süre sonra vereceği tutar en başından bellidir.

İslam’ın ahlaki norm niteliğindeki kurallara bakıldığında bunların İslami ekonomik sistemin işleyişlerine çok yakın veya aynı olduğu görülecektir. Zira bu kurallar isteğe bağlı, yani İslami bankalarca tercihen kullanılmış kurallar değil, olması gereken zorunlu kurallardır. Bu sebeple İslam ekonomisi ister istemez şeriata dayalı, İslam normlarıyla hareket eden yapılar olmak durumundadırlar (Asutay, 2014: 120). Bunun yanında İslami finans sisteminin geleneksel sistemden ayrılan en temel noktaları kâr ile faizin ve ticaret ile kredinin ayrımıdır. Kâr ve faiz ayrımı ile ilgili temel farklar da ticaret ve borç kavramları ile ilgilidir ki kâr ticaretten, faiz borçtan elde edilir.

Faiz sermaye sahibi için bir zorluk ve risk oluşturmamakta, buna karşın kârı elde edecek olan sermaye sahibi ise bazı risk ve sıkıntılara katlanmak suretiyle kâr elde edebilmektedir. Kârın elde edildiği bu süreçte bir üretim söz konusudur, üretim de emek ve faaliyetin sonucudur. Fakat faiz başkasının emeğinden ve kazancından zorla alınan bir sonuçtur. Sürecin en başından kişinin ya da kurumun ne kadar faiz alacağı

belirlenmektedir. Tüm bunlar göz önüne alındığından faiz İslam'ın yasakladığı haksız ve haram olan bir kazançtır. Kâr ise haklı ve helal bir kazançtır (Çobanoğlu, 2013: 79).

İslam bankacılığının, konvansiyonel sistemden ayrılan en belirgin farkı, İslami bankaların ticaretin temel kuralı olan alış veriş ile çalışıyor olmasıdır. Bakara suresi 275. Ayette “*Hâlbuki Allah alım satımı helâl, faizi ise haram kılmıştır*” ifadesi gereği çalışma esasları şeriata dayalı olan İslami bankalar faiz ile değil ticaret ile yani alım-satım ile faaliyetlerini sürdürmektedir.

Tablo 3: Ticaret ve Kredi Ayrımı

Ticaret	Kredi
Katılım bankaları ticaret işlemi yapmak suretiyle fonlarını şöyle kullandırmaktadırlar; müşterinin ihtiyaç duyduğu malı satıcıdan alır ve üzerine kârını ekleyerek müşteriye satar. Bu satış çoğunlukla vadeli ödenir.	Geleneksel bankalar müşterilerine doğrudan müşterinin ihtiyacı olan tutarı kredi olarak verirler.
Ödeme kesinlikle müşteriye değil, malın alındığı satıcıya fatura veya satış beyanı karşılığında yapılır.	Ödeme doğrudan müşteriye yapılır. Bazı durumlarda konut kredisi örneğindeki gibi satıcıya da ödeme çıkılabilir.
Müşteri ile banka arasındaki sözleşme, alım-satım sözleşmesi şeklindedir.	Müşteri ile banka arasındaki sözleşme ödünç para (kredi) verme sözleşmesi niteliğindedir.
Bir mal alışverişi, ortaklık projesi, kiralama, vs. olmadan kesinlikle ödeme yapılmaz.	Müşteri işletmesi için ihtiyacı olan tutarı bankaya bildirir ve bunun karşılığında bir mal, hizmet, ortaklık projesi sunmaz. Müşteri aldığı krediyi istediği şekilde kullanır.

Kaynak: (TKBB, 2017: 10)

Tablo 3'te ayrımları maddelerle gösterilen İslami bankacılığın temel çalışma şekli ticaret usulüdür ve müşteriye değil mal sahibine ödeme yapılır. Son dönemlerde geleneksel bankalar da kredi güvenliği açısından konut ve taşıt kredilerinde İslami bankalar gibi müşteriye değil mal sahibine ödeme yapmaktadırlar.

İslam, ticaret yapmak suretiyle, yani mal alış verişi yaparak para kazanılmasını meşru kılmıştır. Faizin haram, ticaretin helal kılınmasının hikmetlerinden biri şudur ki; ticaretin bir risk taşıyor olmasıdır. Diğer bir deyişle ticaretin helal olması, ticaret sonucunda hem kar hem zarar ihtimalinin bulunmasıdır. Dolayısıyla risk taşımayan bir ticaretin de helalliğinden söz edilemez. Özetle kârın helal olması risk üstlenmek suretiyle elde edilmiş olmasına bağlıdır. (Mannan, 1972: 288)

1.2.5. İslam'da Finansman Kaynakları

İslam dininde ihtiyacı olan birine borç verme ya da günümüz tabiriyle kredi kullandırma konusunda çeşitli yöntemler ve kaynaklar belirlemiştir. Bakara Suresi 282. Ayette “*Borçlunun eli darda ise geniş bir zamana kadar mühlet vermeniz gerekir. Bağışlarsanız bu sizi için daha hayırlıdır. Bundaki fazileti bilirsiniz*” buyurulmuştur. Burada bırakın faiz alınmasını, borçluya ödeme imkânı oluncaya kadar müsaade edilmesinin daha hayırlı olduğu vurgulanmaktadır. İslam'da finansman sağlama uygulaması Kur'an'dan ve İslam peygamberinin fiilleri ve hareketleriyle belirlenmiştir.

İslam iktisadî hayatında kredi meselesinin aydınlanması açısından bu konu *kredi kaynakları*, *krediden faydalanacak kesim* ve *kredinin veriliş biçimi* olarak üç açıdan incelenebilir. Bununla beraber İslam'da kredi kaynağı olarak karz-ı hasen, zekât ve devlet hazinesinden sağlanan krediler kaynak olarak gösterilir (Yeniçeri, 1992: 239).

1.2.5.1. Karz-ı Hasen

Güzel borç anlamına gelen karz-ı hasen (qard-al hasan) herhangi bir çıkar veya menfaat gözetmeksizin iyi niyetle verilen borç demektir. İslam'ın ilk dönemlerinde, özellikle din kardeşinin müşkülünü halletmek üzere kullanılan yöntem karz-ı hasendir.

AAOIFI tarafından yayımlanan faizsiz finans standartları 19 nolu standarda göre karz-ı hasen; “*Piyasada emsali bulunan standart bir malın (misli) mülkiyetini, emsalini daha sonra iade etme yükümlülüğünü üstlenen kişiye devretmektir*” şeklinde tanımlanmaktadır (AAOIFI, 2015: 513). Standart İslami bankanın vereceği karz-ı hasen borcunun masrafları için şunu belirtmiştir;

“Karz veren faizsiz finans kurumunun, doğrudan yapmış olduğu fiilî masraflarına denk olacak şekilde karz verme işlemleri dolayısıyla karz alandan masraf alması caizdir. Ancak gerçek masrafları aşan bir tutar alınması caiz değildir; gerçek masraflar dışında alınan her türlü fazlalık haramdır. Dolayısıyla sonuç bakımından faiz anlamına gelen fazla tutar alınmasına yol açmayacak şekilde fiilî masrafları çok dikkatli ve titiz bir inceleme ile belirleyip sınırlandırmak gerekir” (AAOIFI, QARD, 2015: 514).

Yardım kredisi anlamında da kullanılan karz-ı hasen, katılımcıların tamamen ahlaki ve dini inanışlarına dayanmakla beraber kredi dönemi boyunca sadece verilen anaparanın geri ödendiği bir kredi yöntemidir (Izadyar ve Ragnath, 2015:200).

Bankanın alacaklı, bankadan kredi alanın borçlu olduğu tek durum karz-ı hasende ortaya çıkar ki bunda faize yer yoktur. Bankadan borç alan kişi, tüketim veya yeni bir iş kurma amacıyla aldığı borcu aynen geri öder (Özsoy İ., 2012: 61). Yatırımcı ne doğrudan ne de dolaylı olarak krediden yararlanmaz (Egresi ve Belge, 2015: 5).

Karz akdi, bir yönüyle teberrudur. Çünkü alacaklı kendisine ait bir malı hiçbir fazla bedel istemeden kullandırmaktadır. Kendisi borçlu olunan dönem içerisinde kendi malını kullanamamaktadır. Bununla birlikte karz diğer bir açıdan ivazlı bir akitir. Zira alacaklı borç verdiği malının mislini geri isteme hakkına sahiptir. Yani karz hibe değildir. Fakat borç verilen mal ya da para artık borçlunun mülkiyetine intikal eder. Eğer borçlanılan varlık borçlunun elinde telef olursa tazminle mükelleftir. Başlangıçta şart koşılmamak kaydıyla borcun daha fazlası ya da iyisi ile geri ödenmesinde dinen bir sakınca yoktur. Ayrıca para türünden borçlanmalarında enflasyon kadar bir farkın tazmin edilmesi de alacaklının hakkıdır. Kişi veya kurumların ihtiyaç duyduklarında bir birinden borç almak üzere sözleşmeleri de uygundur (Aktepe, 2017: 104).

Karz-ı hasen, İslami bankacılık faaliyetlerinin başlangıcında tanıtılan ve hemen hemen tüm İslami bankalar tarafından kullanılan bir araçtır. Tüm gelir üreten diğer araçların aksine, karz-ı hasen şer'i kurallara göre yalnızca nominal getiri gerektirir. Bu nedenle, hem resmi hem de gayri resmi finansal faaliyetlerde hem firmalar hem de bireyler tarafından uygulanabilir hale getirilen bu İslami aracın özelliklerini bilinmesi önemlidir (Sadr, 2014: 1).

Karz- hasen uygulaması şu adımlardan oluşur (Abdullah ve Chee, 2013: 186):

1. Müşteri kredi için İslami bankaya gider
2. İslami banka, piyasa değeri belirtilen bir yüzdeyle; krediden daha büyük teminat sağlandığını teklif eder, müşteri de bunu kabul eder.
3. Müşteri, krediyi kısmen veya tamamen, gelecekte giderleriyle beraber geri öder.

İslami bankacılıkta karz-ı hasen ile toplanan fonların karz-ı hasen esasları ile fon talep edenlere kullanılması gerektiğini düşünen İslam hukukçuları mevcuttur. Bu eleştiriyi yapan hukukçular sonuçta İslami bankacılığın ticari bir yapı olduğu hususunu atlayarak konuya farklı bir açıdan bakmaktadırlar. Dolayısıyla karz-ı hasen tipi finansmanı teşvik eden kişiler İslami bankaların eninde sonunda kendi paralarını değil, kendilerine mudaraba esası ile para veren ortaklarının parasını kullandıkları hususunu

gözden kaçırmaktadırlar. Karz-ı hasen ile topladıkları fonların bu şekilde kullanılması durumunda İslami bankalar ciddi bir risk altına girmektedir. Zira karz-ı hasen ile toplanan fonlar sahipleri tarafından istenildiği anda geri talep edilecektir. Karz-ı hasen fonlarının girişimcilere verilmesi bankaların fonları her an geri talep edebilir anlamına gelecektir ki uygulamada bu durumun zorlukları mevcuttur (Yanpar, 2015: 166).

1.2.5.2. Zekât

İslam dinindeki yardım etme, zor durumdaki birine yardımcı olma yöntemlerinden bir diğeri de zekâttır. Zekât, bir İslami finans aracı olmasının yanı sıra her şeyden önce İslam dininin temel (farz) ibadetlerindedir. İslam dininin öncelikli şartlarından olması yönüyle de gerek Kur'an'da gerekse hadislerde zekât ile ilgili ifadeler yer almaktadır.

- ✓ *Bakara Suresi, 43. ayet: Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin ve rüku edenlerle birlikte siz de rüku edin.*
- ✓ *Bakara Suresi, 110. ayet: Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin; önceden kendiniz için hayır olarak neyi takdim ederseniz, onu Allah Katında bulacaksınız. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızı görendir.*
- ✓ *Bakara Suresi, 277. ayet: İman edip güzel amellerde bulunanlar, namazı dosdoğru kılanlar ve zekâtı verenler; şüphesiz onların ecirleri Rablerinin Katındadır. Onlara korku yoktur ve onlar mahzun olmayacaklardır.*
- ✓ *Tevbe Suresi, 60. ayet: Sadakalar, -Allah'tan bir farz olarak- yalnızca fakirler, düşkünler, (zekât) işinde görevli olanlar, kalpleri ısındırılacaklar, köleler, borçlular, Allah yolunda (olanlar) ve yolda kalmış(lar) içindir. Allah bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir*
- ✓ *Nur Suresi, 56. ayet: Dosdoğru namazı kılın, zekâtı verin ve elçiye itaat edin. Umulur ki, rahmete kavuşturulmuş olursunuz.*

Zekât sistemi, toplumdaki hiçbir bireyin yiyecek, giyecek, barınma, sağlık, çocuk bakımı ve temel eğitim gibi temel ihtiyaçlardan yoksun bırakılmayacağını teminatıdır (Mevdudi, 2014: 189). Zekât İslam devletinin ferdiyle, toplumuyla refaha kavuşmasını, genel bir düzenin sağlanmasını hedef alır. Fertler açısından, fakirin, yoksulun hakkını gözetir, onları himayesine alır. Toplum açısından da borçlulara yardımcı olmak suretiyle toplumun refah seviyesinin artırılması sağlanmış olur (İsmail, 1990: 123).

Ekonomik açıdan bakıldığında, zekât genellikle yoksulluğu hafifletir, çünkü zekât serveti daha düşük marjinal eğilime sahip olanlardan alıp tüketmek için daha yüksek marjinal eğilime sahip olanlara aktarır. Benzer bir şekilde, zekât borçlu olanlara da verilebildiğinden borç yetmezliği riskini azaltır (Ammani vd., 2014:309). Zekât sadece yoksullara yardım etmekle kalmaz, aynı zamanda Müslümanların bir bütün olarak sosyal ve ekonomik statüsünü de iyileştirir (Abidin vd., 2014: 21).

1.2.5.3. Devlet Hazinesinden Sağlanan Krediler

İslam'daki finansman kaynaklarının bir diğeri ise devletin vatandaşlarına veya kurumlarına verdiği kredilerdir. İslam'ın ilk dönemlerinde bu uygulama ikinci halife Hz. Ömer döneminde görülebilmektedir.

Hz. Ömer döneminde devlet iki şekilde borç vermekteydi. Bunlardan birincisi zaruri ihtiyaç içerisinde olanların hazineden borç alıp bunu vadesi geldiğinde ödemeleri şeklindeydi. Geri ödemeler de genelde maaşlarından ödeme şeklinde olmaktaydı. Diğer bir borç şekli ise ticari amaçla hazineden tüccarlara krediler vermekle gerçekleşirdi. Bu da tüccarla emek-sermaye ortaklığı (mudarebe) şeklinde ticari işlemlerin yapılması ve gelen kârın bölüşülüp hazineye aktarılması ile neticeleniyordu. Tüm işlemlerin sonunda verilen kredi de geri ödeniyordu. Hz. Ömer'in başlattığı bu uygulama daha sonra Emeviler ve Abbasiler döneminde de devam etmiştir (Yeniçeri, 1992: 246).

1.2.6. İslami Finans Sisteminde Şer'i Kurullar

İslami finans sistemi felsefi olarak İslami kurallar ile yönetilen, yönetilmesi gereken bir sistem olması hasebiyle sistemin yapısında muhakkak surette şeriatın izin verdiği ölçüler, standartlar, vs. bulunmalıdır. Önceki bölümlerde söz edildiği gibi bir konuda şeriattan bir delil, kural getirildiğinde öncelikle birincil daha sonra ikincil kaynaklardan kaynak gösterilmelidir. Yani sırasıyla Kur'an, sünnet, icma' ve kıyas 'tan yararlanılmalıdır. İslam'ın ilk dönemlerinden bu yana değişmeyen belirli durumlar için Kur'an ve sünnet'ten çıkarılacak olan hükümler nettir, açıktır ve yoruma ihtiyacı olmayan hükümlerdir. Fakat belirli bir tarihte olmayan ama günümüzde ortaya çıkan bir mesele için verilecek olan hükümlerde ayet ve sünnetten kesin hüküm bulunmadığı

durumlarda İslam âlimlerinin görüş birliğine (icma') başvurulur. Bunun da olmadığı bir durumda ise benzer, yaklaşık meselelerle ilgili kıyas yapılır ve ondan yararlanır.

İslami bankaların her birinin kendi bünyesinde şer'i kurulları bulunmaktadır. Kuruldaki üyelerin vazifesi işlemlerin İslam'a uygunluğunun denetlenmesi olduğundan bu kurul İslami bankaların bir nevi kalbi hükmündedir. Şer'i kurul üyeleri ihtiyaç olduğu takdirde birden fazla İslami bankanın kurulunda yer alabilmektedirler. Türkiye'de Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) bir çatı niteliğinde üst kuruldur. TKBB'nin yapısına bakıldığında bu birliğin de şer'i kurul vazifesini gören bir danışma kurulu bulunmaktadır.

19.10.2005 tarih ve 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 80'inci maddesi danışma kurulu üyelerinde aranan aşağıdaki şekilde belirlemiştir (TKBB D.K., 2018: 1):

“Danışma Kurulu üyelerinden; üç tanesinin İslami bilimler alanında doktora derecesine sahip olması, bir tanesinin Din İşleri Yüksek Kurulu üyeleri arasından Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından önerilen aday/adaylar arasından olması ve bir tanesinin işletme, iktisat, maliye, bankacılık, hukuk ve dengi dallarda lisans veya lisansüstü diplomaya ve katılım bankacılığı alanında en az yedi yıl yönetici deneyimine sahip olması zorunludur.”

İlk şer'i kurulun bir İslami banka aracılığıyla kurulması; şer'i kurulların İslami banka müşterilerine inanç ve güven vermek amacıyla kurulduğu da söylenebilir. Daha sonra İslami finans kurumlarının gelişmiş yöntemler kullanması sonucunda ise şer'i kurullar daha da profesyonelleşmeye başlamıştır. Şer'i kurullar genelde her İslami finans kurumunda bulunmakla beraber ülkelerde ayrıca İslami finans kuruluşlarını denetleyen şer'i kurullar da bulunmaktadır. Ülkelerden de daha geniş anlamda Uluslararası nitelikte kabul gören, otoritesi kabullenmiş şer'i kurullar da bulunmaktadır.

Malezya, Pakistan ve Kuveyt gibi İslam ülkelerinde İslami bankalar ve bunların düzenleyicilerine (şer'i kurullar) ilişkin yasal düzenlemeler mevcuttur (Şağbanşua, 2016: 32). Malezya, Pakistan, Bangladeş gibi ülkelerin şer'i kurulların ilk örnekleri olması, bu ülkelerdeki İslam hukukçularının Arapça ile beraber İngilizce 'ye de hâkim olmaları sebebiyledir. İlk uygulamalarda şer'i kurullar için faizli bankalarda çalışan uzmanlar görevlendirilmiş ve bunların şer'i kurul üyelerine öğretimde bulunarak faizli sistemin nasıl çalıştığını bilmek suretiyle faizsiz sistemin bundan farklarının ne olması gerektiğinin anlaşılması sağlanmaktaydı (Abdul-Rahman, 2015: 176).

Şer'i kurullar şer'iate uygun denetimler yapmak ve kararlar vermek suretiyle çalıştıklarından dolayı bu kurulların üyeleri öncelikle İslam fıkıhçılarından

oluşmaktadır. Kurulda faizsiz sistemin esaslarının faizli sistemden farklarını bilip yöntemler geliştireceklerinden dolayı finansçı üyelerin bulunması bir zorunluluktur.

Yasal düzenlemeleri gereği ülke fetva makamının kararlarının bağlayıcı olması tüm İslam ülkelerinde görülmemektedir. Aslına bakılırsa birçok İslam hukukçusu ve İslam finansçısı bu durumun olması gereken olduğunu ve fetva makamından bağımsız olmalarının kendilerinin daha hızlı ve özgür karar verdiklerini düşünmektedirler (Wilson, 2009: 27).

Genel olarak İslami finans kurumları bünyesindeki şer'i kurullar üç üyeden müteşekkildir. Üçten fazla şer'i kurul üyesi bulunan İslami finans kurumlar var ise de çoğunlukla altıdan fazla şer'i kurul üyesi bulunan kurumlar yoktur denebilir. İslami Finans Hizmetler Kurulu'nun (Islamic Finance Services Board- IFSB) şer'i kurullara standart getirmek üzere bazı çalışmalar yaptığı bilinmektedir. En temel prensip olarak üyelere bulunması gereken dört özelliğe dikkat çekilmiş olmakla beraber şer'i kurulun aldığı kararlar tamamen bağlayıcı olmadığından bu dört özellik te tamamen bir standart haline gelmiş değildir. IFSB'nin belirlediği dört özellik şunlardır (Yanpar, 2015: 109):

- ✓ İlahiyat alanında tanınırlığı yüksek olan fakültelerden mezun olmak
- ✓ İslam hukukundan görüş ve yorum çıkarabilecek yöntemleri bilmek
- ✓ İslam hukukunun orijinalliğinden istifade edebilmek üzere Arapça bilmek
- ✓ İletişim kolaylığı açısından İngilizce bilmek

Şer'i kurulların prensiplerinden biri belki en lüzumlu olanı, olası bir mecburiyet durumunda yine şeriata ve ilgili ülke yasalarına uygun bir çıkış noktası bulmak suretiyle kararlar vermektir. Zira insanların mutluluğunu esas alan İslam dininde aşırı zorlayıcı hükümler olduğu takdirde insanların zarar görmesinin muhtemel olması İslam dini ile çelişecektir. Bu sebeple “*meşakkat kolaylaştırmayı celbeder*” kaidesince bazı hükümlerde yumuşatılmaya gidilmesine karar vermek şer'i kurullarca prensip olarak addedilmiştir (Aktepe, 2010: 29).

Diğer ilkelerden biri de “*muamelatta aslolan mubahlıktır*” düsturunca Allah ve Resulü tarafından açıkça bildirilmeyen hiçbir ibadetin İslam dinince kabul edilmesi mümkün değildir. Aynı şekilde Allah ve Resulü tarafından açıkça yasaklanmamış işler ilk aşamada mubah olarak görülebilmektedir. Dolayısıyla Resulullah zamanında uygulaması olmayan günümüzün birçok iktisadi meselesinde şer'i kurullar oldukça dikkatli davranmalı ve geniş yorumlar yapmalıdırlar (Yanpar, 2015: 113).

Şer'i kurulların temel işlevi yapılan/yapılacak işlemlerin Şeriata uygunluğunu denetlemektir. İslami bankacılık tanımında yer alan "işlemlerini Şeriata uygun olarak yapan kurumlar" ifadesi düşünüldüğünde bu işlemlerin denetlenmesinin en tabii hakkı, en layık mevkii şer'i kurullara aittir.

Temel görevi şeriata uygunluğu denetlemek olmakla beraber bir şer'i kurulun iki ana işlevi vardır. Bunlardan birincisi denetim diğeri ise danışma işlevidir. Şer'i kurul ya da kurulun görevlendirdiği alanında muteber kişiler düzenli ve rutin bir şekilde denetim vazifesini ihmal etmeden sürdürmelidirler. Bu tarz bir denetim gerçekleşen işlemlerden belirli örnekler seçilmek suretiyle yapılabilecektir (Yanpar, 2015: 111).

1.3. İslami Bankacılık Sistemi

İslami bankalar, piyasadan fon topladıkları zaman genellikle kullandığı iki yaygın yöntem vardır. Katılım fonu ismi verilen bu hesaplar dünya faizsiz bankacılık uygulamalarında yaygın olarak kullanılan fonlardır. Bu yöntemler cari hesaplar (özel hesaplar) ve katılma hesaplarından oluşmaktadır. Sertifika çıkarma yöntemi olarak sukuk da İslami bankalara fon sağlama yönüyle bir fon toplama yöntemidir. Bunlarla beraber gerek müşteriye gerekse de İslami bankaya fon sağlama yönüyle teverruk modeli de hem fon toplama hem fon kullandırma yöntemi niteliğindedir.

Katılma hesapları bazı ülke uygulamalarında yatırım hesabı olarak bilinmektedir. Türkiye'de BDDK tarafından düzenlenen ve denetlenen katılma ve cari hesaplar ile ilgili Resmi gazetede belirli sınırlamalar bulunmaktadır (Özsoy M. Ş., 2012: 140):

- ✓ Özel (cari) hesaplar ve katılma hesaplarını kullanacak olan müşterilere herhangi bir getiri garantisi verilmez ve bu ilan edilir.
- ✓ Katılma hesaplarında elde edilecek olan kâr miktarı önceden belirlenmemelidir. Bu vade sonundaki tutara göre değişiklik gösterecektir.
- ✓ Katılma hesabı açıldığında belirlenen kâr oranı vade sonuna kadar değiştirilemez.
- ✓ Vade sonunda kapatılmayan katılma hesabı aynı vade ile yeniden başlatılmış sayılır.

1.3.1. Fon Toplama Yöntemleri

Fon toplama yönteminde kâr ve zarara katılma esası gereği bilançonun pasifi ile ilgili banka yönetimi bir esneklik kazanmaktadır. Bununla beraber aktif tarafta

finansmanın kesinlikle bir proje ve satın alma işlemi ile ve bir belge karşılığında kullandırılması ve geri ödemenin de müşterinin imkânları dâhilinde yapılmasıyla fonun emniyeti sağlanmaktadır (Akyüz, 2009: 3).

1.3.1.1. Katılma Hesapları

Katılma hesapları kavramı 19/10/2005 tarih ve 5411 sayılı bankacılık kanununda düzenlenmiştir. Genel olarak kâr ve zarara katılmayı ifade eden bu hesap ilgili kanunda şöyle düzenlenmiştir (Bankacılık-Kanunu, 2005: 2):

*“Katılma hesabı: Katılım bankalarına yatırılan fonların bu kurumlarca kullandırılmasından doğacak kâr veya zarara katılma sonucunu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen fonların oluşturduğu hesaplar”*dan oluşmaktadır.

Faizsiz bankacılık ilkeleri gereği, katılma hesabı için fon yatırılmadan önce bu fonlara daha sonra bir getiri olacağına dair bir sözleşmenin olması mümkün değildir.

Katılma hesabı konvansiyonel bankalardaki vadeli mevduat hesabına karşılık gelen bir hesaptır. Yatırım amacıyla bu hesaba fon yatıranlar bu yatırım karşılığında önceden miktarı belirli olmamak şartı ile bir kâr payı beklerler (Güngören, 2013: 36).

Katılma hesabını konvansiyonel bankalardaki vadeli (mevduat) hesaplardan ayıran en önemli özellik vadenin sonunda müşteriye kesinlikle bir getiri kazanacağı sözü verilmemiş olmasıdır. Getiri garantisi olmadan katılma hesaplarında toplanan fonlar, katılım bankaları ilkelerine göre belirli vadelerle belirli ticari işlerde kullanılır. Söz konusu ticaretten elde edilen kâr katılım bankası ve müşteri arasında paylaşılır.

1.3.1.2. Cari Hesaplar / Özel Hesaplar

Cari hesaplar, İslami banka müşterilerinin talepleri ile açılan ve yine müşterinin istediği zaman kapatma talebinde bulunabileceği hesaplardır. Bu hesabın en temel özelliği İslami bankanın bu hesaba sahip olan müşterisine herhangi bir ödeme veya getiri sunmamasıdır. Fakat cari hesap müşterilerine İslami bankanın yönetim kurulu kararı ile kurumun bazı imkânlarından yararlanma hakkı tanınabilir. Bu da kesinlikle cari hesabı açmadan önce sürecin başında belirlenmemiş olması şartına bağlıdır.

5411 sayılı bankacılık kanununda Cari hesap şöyle tanımlanmıştır (Bankacılık-Kanunu, 2005: 3): “*Özel cari hesap: Katılım bankalarında açılabilen ve istenildiğinde kısmen veya tamamen her an geri çekilebilme özelliği taşıyan ve karşılığında hesap sahibine herhangi bir getiri ödenmeyen fonların oluşturduğu hesapları*” ifade eder.

1.3.1.3. Sukuk

Arapça kökenli “sak” kelimesinin çoğulu anlamında kullanılan sukuk kelime itibariyle senet, belge anlamını taşımaktadır. Sukuk diğer anlamıyla söz konusu belgenin senedin isnad edildiği mala, varlığa sahip olmayı ifade etmektedirler.

Sukuk İslam hukuku (şeriat) ilkelerine uygun olarak tasarlanmış finansal araçları, geniş bir yelpazede kapsayacak şekilde ifade etmek için kullanılan genel bir terimdir (Biancone ve Shakhathreh, 2016: 96).

İslami tahvil olarak da ifade edilen sukuk, varlığın alım-satımını, finansal kiralama ya da ortak girişime katılım şeklindeki sözleşmelere konu olan bir İslami bankacılık yöntemidir. Sukukta hak veya iddia yalnızca nakit akışı anlamına gelmemekte bununla beraber bir mülkiyet hakkını da ifade etmektedir. Bu yönüyle geleneksel tahvillerden farklı bir özelliği olan sukuk sahibine elde edilen gelirden bir pay vermektedir. Tahvil borca dayalı fakat sukuk, varlığa dayalı bir senettir (Söyler, 2016: 19). Sukuk bir yatırım sertifikası olmakla beraber varlığa dayalı bir senet olması yönüyle de varlık için bir “sahiplik” temsil etmektedir (Sıddıqı, 2006: 10). Sukuk bir anlamda sürekli olarak gelişen ve yeni alanlarda uygulamaları olan bir İslami finans yöntemidir. Bu anlamda İslami finans sisteminin en canlı ve önemli bileşenlerinden biridir (Othman, 2016: 3).

AAOIFI'nin “Bir maddi duran varlık, kullanım hakkı ve hizmetler üzerindeki veya belirli bir projenin veya özel yatırım faaliyetinin varlıkları üzerindeki bölünmemiş (ortak) payları gösteren eşit değerdeki sertifikalardır” şeklinde yaptığı tanım sukuk için yapılan en geniş tanımdır denebilir. AAOIFI ve Malezya Uluslararası İslami Finans Merkezi'nin aksine Hazine Müsteşarlığı ve SPK tarafından sukuka kira sertifikası adı verilmiş ve tanımlamalar da bu yönde yapılmıştır (Ulusoy ve Ela, 2018: 187).

Alt yapı projelerini finanse etmek için sıklıkla kullanılan sukuk bankaların da kısıtlı finansmanları olduğu zaman açıklarını kapatmak veya ihtiyaçlarını gidermek üzere kullandıkları yaygın yöntemlerden biridir. Malezya'da çoğunlukla havaalanı,

liman, yol gibi alt yapı çalışmalarını finanse etmek üzere sukuk kullanılmaktadır (Kasımoğlu vd., 2018: 6). Geleneksel finans sisteminde işlem gören tahviller gibi sukuk da ihraççıdan veya ikincil piyasadan alınabilir. Fakat geleneksel piyasanın aksine sukuk genelde vadeye kadar elde tutulmaktadır. Bu sebeple ikincil piyasası tahviller kadar aktif değildir (Schoon, 2008: 634).

Sukukun temel yapısında, üretici bir varlık kiralama şirketi (VKŞ) kurar ve yatırımcılardan fon toplamak için bu VKŞ aracılığıyla sukuk ihraç eder. Yatırımcılar bu varlık kiralama şirketi adına ihraç edilen sukukları varlığa veya projeye ortak olmak üzere satın alırlar. Kaynak sağlayan varlık satıldığında veya proje tamamlandığında ihraç ettiği sukukları geri alır ve bundan bir kâr elde etmiş olur (Lackmann, 2015: 2). Birçok proje ve iş'te sukuk çıkarılmasının yanı sıra havayolları, gayrimenkul, petrol işletmeleri ve altyapı projeleri için de yine sukuk ihraç edilmiştir (Maurer, 2010: 35).

Finansal piyasalarda ortaya çıkan değişimlerin veya yeniliklerin başında katılım bankalarınınca uygulanan sukuk piyasaları gelmektedir. Varlık kiralama şirketleri aracılığıyla çıkarılan sukuklar yatırımcıya sağladığı mülkiyet hakkı özelliği ile geleneksel finans sistemindeki tahvillerden ayrılmaktadır. Sabit getirisi olmaması ve olası risk ya da belirsizliklerden etkilenme ihtimalinin olması tahvilden ayrılan bir diğer özelliğidir (Yiğiter vd., 2018: 81).

Sukuklar, sukukun konusu olan malın çeşidine göre mal satımına dayalı sukuk, menfaat satımına dayalı sukuk, ortaklık esasına dayanan sukuk olmak üzere üç ana başlıkta değerlendirilmekte (Durmuş, 2010: 145). Mal satımı söz konusu olduğunda sukuklar murâbaha, selem ve istisna sukukları kategorisinde yer almaktadır (Erkuş ve Çemberlitaş, 2016: 250). Bir varlıkla ilgili menfaatin belirli bir süre bir başka kişinin kullanımına verilmesi amacıyla çıkarılan sukuklar menfaat satımına dayalı sukuklardır. İcara sukuk bu sukuk türü kapsamına girmektedir. Ortaklığa dayalı sukuk çeşitleri kâr-zarar ortaklığı ve emek sermaye ortaklığıdır. Mudaraba sukuku emek sermaye ortaklığı, muşaraka sukuk ise kâr-zarar ortaklığıdır.

1.3.2. Fon Kullandırma Yöntemleri

İslami bankalar müşterilerinden çeşitli metotlarla fon topladıktan sonra bunları yine ihtiyacı olan başka müşterilerine uygun şekil ve yöntemlerle kullandırmak isterler.

İslami bankalar topladıkları fonları kullandırırken çalışma ilkeleri gereği müşteriye nakit kredi vermediklerinden ticari bir işlem yapmak suretiyle müşteriye nakit kullandırır. Kredi olarak kullandırılmamasının müşteri açısından olumlu yönleri de vardır. İşlem bir ticaret ortaklık işlemi olduğundan müşteri, bankanın alacaklarını vadesinden önce çağırmayacağını bilmektedir. Ortaklık işlemi olduğundan anlaşılan oranın sonradan değiştirilmesi mümkün olmamaktadır (Tunç, 2013: 130).

İslami bankaların fon kullandırırken kullandığı yöntemlerin isimleri “Arapça” dan dilimize geçmiş isimler olması sebebiyle BDDK bu isimleri Türkiye’deki hukuk çerçevesinde incelemek durumunda kalmıştır. Dolayısıyla bu incelemeler sonucu bazı yöntemlerin Türkçe isim karşılığındaki içeriği, faaliyet şekli tamamen orijinal anlamıyla aynı olmamıştır. Türkiye’deki mevzuata uygun olarak kullanılan bir yöntem bu anlamda diğer birkaç yöntemin karışımı şeklinde kullanılmıştır (Özsoy M. Ş., 2012: 161).

Katılım bankalarınca genel kabul gören fon kullandırma yöntemleri ise murâbaha, mudaraba, muşaraka, icara, selem, istisna, sukuk ve teverruk gibi modeller kullanılmaktadır. Teverruk ile ilgili literatür çalışmalarının büyük çoğunluğu teverruk modelinin bir fon kullandırma yöntemi olarak değerlendirildiği görülmektedir.

1.3.2.1. Murâbaha

İslami bankaların en sık kullandığı bir yöntem olan murâbaha yöntemi, İslami bankanın aracı kurum olarak satıcıdan peşin aldığı bir malı, bu mala ihtiyacı olan müşteriye vadeli olarak satması işlemidir.

Murâbaha, kazanç, kar veya katkı anlamına gelen ribh'den türetilmiştir. Murâbaha yönteminde, satıcı katlanacağı maliyeti ve kar marjını sözleşmede kararlaştırmak zorundadır. Maliki mezhebi imamı, İmam Malik Muvatta adlı eserinde bu sözleşmenin İslam öncesi zamanlarda uygulandığını belirtmiştir (Ayub, 2007: 215).

Murâbaha sözleşmesi başka bir tanımla şu şekilde ifade edilebilir: bankanın müşteriye *maliyet + finansman* ile sözleşmeye bağlı kalarak yasal mallarını satmasıdır. Murâbahada temel şart satıcının (İslami banka) müşteriye maliyet ve kar beyan etmesinin zorunlu olmasıdır. Ödeme, taraflar arasındaki anlaşmaya bağlı olarak, spot (peşin) veya ertelenmiş (vadeli) olabilir. Bu tür finansmanlarda banka, müşterinin talebi üzerine bir tedarikçiden belirli bir varlık veya mal satın alımını finanse etmeyi kabul

eder. Varlık edinme üzerine, banka önceden belirlenmiş bir biçimlendirme ile müşterisine satar (Shanmugam ve Zahari, 2009: 19).

Murâbaha işleminin İslami bankacılık ilkelerine uygunluğu açısından aşağıdaki şartları taşıması gerekmektedir (Ayub, 2007: 217):

- ✓ Satımı yapılacak mallar kesinlikle gerçek olmalıdır. Somut olmak zorunda olmamakla beraber malların bir değeri olmalıdır.
- ✓ Birisi tarafından borçlu olan borcu temsil eden kredi belgeleri murâbaha'nın konusu olamaz. Zira bir borç ikinci defa borçlandığında üzerine gelecek olan artış faiz olur.
- ✓ Sarf akdinde belirlenen malların murâbaha işlemi yapılmaz.
- ✓ Satıcı, orijinal fiyatı ve satış kaleminde yapılan ek masrafları belirtmeli ve sözlerine sadık olmalı.
- ✓ Murâbaha'daki muhtemel satıcı, emtiada varsa herhangi bir kusur veya ek faydayı bildirmelidir. Ayrıca tedarikçiye ödeme şekli ile ilgili tüm yönleri açıklamalıdır.

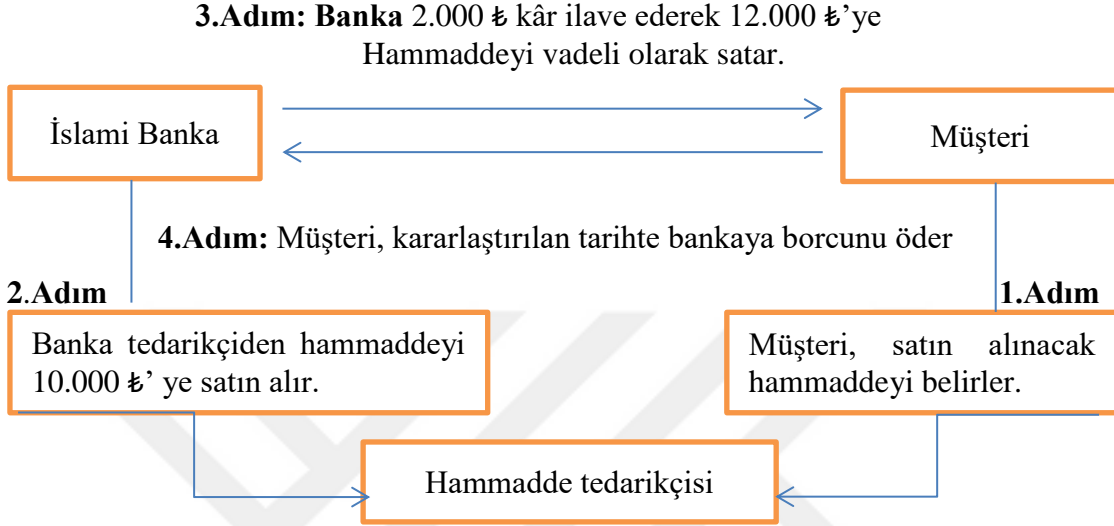
İslam bankası malı müşteriye satmadan önce mülk sahibi olmalıdır. Bununla beraber banka ile emtia üreticisi arasındaki ilk satış ve satın alma işlemi, banka ile müşteri arasındaki ikinci satış ve satın alma işleminden tamamen ayrı bir işlemdir. Ayrıca İslami banka, satıştan önce müşteriye teslim edeceği mallardan sorumlu olarak risk taşımalıdır. Diğer bir prensip ise; İslami banka müşteriden, satış işlemi öncesi mevduat alamaz, çünkü bu tür mevduatlar malları satın alma yükümlülüğünü ifade eder ve mevduat alındığı takdirde gerçek işlemin banka malları satın almadan önce gerçekleştiği anlamına gelir (Abdul-Rahman A. R., 2011: 150).

Şeriat'a göre murâbaha için en iyi yol, finansörün kendisinin malları satın almasıdır ve kendi mülkiyetinde tutmasıdır. Yâda müşteriye satmadan önce kendisi tarafından aracı olarak belirlenen üçüncü bir kişi aracılığıyla malları satın almasıdır. Bununla birlikte, tedarikçiden doğrudan satın alınmasının herhangi bir nedenle uygulanabilir olmadığı istisnai durumlarda, müşterinin kendisinin kendi adına emtia satın alması da uygundur (Usmani, 2001: 73).

İslami bankaların kullandığı finansal yöntemler içerisinde en az risk ihtimali murâbaha'dadır. Bu risk te satışı yapılacak malın sermayeyi kullanacak olan tarafa devredildiği anda ortaya çıkabilir. Bundan ayrı olarak da sermaye kendini geri ödeyemez duruma geldiğinde risk vardır. Fakat malların finansmanı kullanacak kişiye devredildiği esnada risklerin tamamı kullanıcıya ait olduğundan finansı sağlayan tarafın katlanacağı riskte kalmamış olur (Altan, 2010: 132).

Aşağıda yer alan Şekil 1’de İslami banka ile müşteri arasında yapılan murabaha sözleşmesinin süreci adım adım anlatılmaktadır.

Şekil 1: Murâbaha Yönteminin Süreci

Kaynak: (Shanmugam ve Zahari, 2009: 31)

1.3.2.2. Mudaraba

Arapça kökenli bir kelime olan mudaraba “döğüşmek”, “darbetmek” anlamına gelir. İslami finans literatüründe ise mudaraba emek-sermaye ortaklığını ya da kâr zarar ortaklığını (profit and lost sharing-PLS) ifade etmektedir. Bir ortaklık projesinde taraflardan biri konu ile ilgili tecrübesini, emeğini diğer taraf da bunun tamamlayıcısı niteliğinde olan sermayeyi ortaya koyarak bu ortaklığı gerçekleştirirler.

Taraflardan sermayesini ortaya koyana, yani sermaye sahibine rabbulmal, tecrübe ve emeğini ortaya koyan tarafa ise mudarib denir. Ortaklık vesilesi olan proje kâr ile sonuçlanıp bittiğinde sermaye sahibi sermayesi ile beraber kârını alır. Bu kâr ise proje başlatılmadan önce belirlenen oranlarda dağıtılır. Proje zarar ile sonuçlarsa bu zarar yalnızca sermaye sahibine ait olur. Fakat şu şart ile ki; emek sahibinin kesin kusuru olmamalıdır. Emek sahibinin kaybı yalnızca emek ve zaman olur (Ersoy vd., 2018: 100). Özetle kayıplar fon sağlayıcılar tarafından karşılanır (Suandi, 2016: 253).

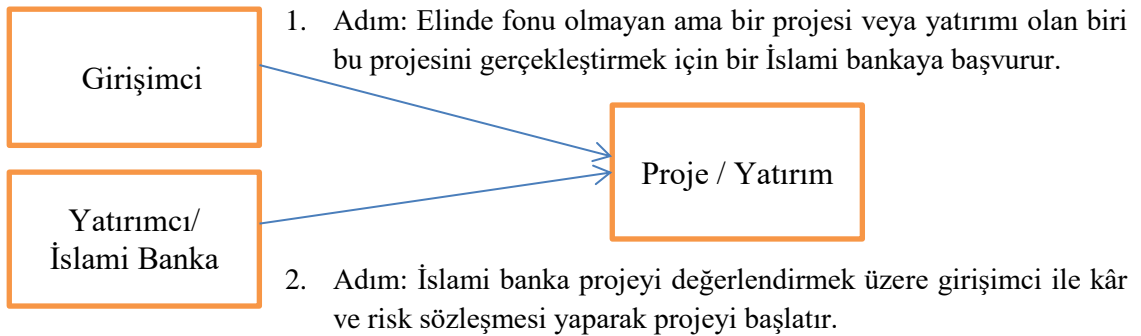
Günümüzde gelişmiş ekonomilerde uygulaması bulunan ve genelde başarılı sonuçlar elde edile risk sermayesi yöntemi, İslami finans sisteminde asırlardır

uygulanan ve emek-sermaye ortaklığı diye tanımlanan mudaraba yönteminin hemen hemen aynıdır (Döndüren, 2008: 2). Mudaraba yöntemi Amerika'daki İslami bankalarla çalışan mevduat sahiplerinin kâr kazandığı bazı mevduat ürünlerinin temelini oluşturmuştur. Amerika'daki bu bankalara mevduatlarını yatırımlarını faizden kazanç sağlamak yerine bankadan ev finansmanı kullananlardan alınan kira gelirlerinden kazanç elde etmektedirler. Mevduatlar belli oran ve vadelerle yapılandırılmış olup bu oran ve vadelerde kazanç sağlanmaktadır (Morales ve Shibliq, 2016: 52).

Güven yatırım ortaklığı olarak da bilinen mudaraba yönteminde proje sonunda dağıtılacak kârın oranı da sözleşmenin yapıldığı anda belirlenir (Hassan vd., 2013: 302). Mudaraba'da, finansörün işletmenin yönetiminde rol almasına izin verilmez. Zira mudaraba, sermaye sahibinden ziyade elinde fon olmayan bir proje sahibine elindeki sermayesi ile ortaklık yaptığı bir kar-zarar ortaklığı (PLS)'dir. Mudarib mudaraba yoluyla kendisine emanet sermaye için bir (emaneti alan) mütevellî olur. Fonları anlaşıldığı şekilde kullanmak ve sonra sahibine anapara ile beraber anlaşılan kârı ödeyecek kişidir. Sermaye sahibine kârını verdikten sonra kalan kâr mudaribindir (Lewis ve Algaoud, 2001: 41).

Aşağıda Şekil 2'de mudaraba yönteminin çalışma şekli yer almaktadır.

Şekil 2: Mudaraba Yönteminin Çalışma Şekli

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Mudaraba yönteminin uygulanması sonrası iki ihtimal söz konusudur: Birinci ihtimalde kâr durumu olup kâr elde edilirse bu kâr anlaşılan oranda banka ve girişimci arasında paylaşılır. İkinci ihtimalde zarar durumu olup proje zarar ile sonuçlanırsa banka parasal anlamda kayıp yaşar. Girişimcinin ise emek ve zaman kaybı olmuş olur.

1.3.2.3. Muşaraka

Muşaraka Arapça kökenli “paylaşım” anlamına gelen bir kelimedir. İş ve ticaret bağlamında, tüm ortakların, girişimin kârını veya kaybını paylaştığı ortak bir girişim anlamına gelir. Hem üretim hem de dağıtım üzerinde çok kapsamlı etkileri olan faiz tabanlı finansman için ideal bir alternatiftir. Modern kapitalist ekonomide faiz, her tür finansmanda ayırım gözetilmeksizin kullanılan tek araçtır. İslam çıkarıcılığı yasakladığından, bu araç her türlü fonu sağlamak için kullanılamaz. Bu nedenle, muşaraka İslam’a dayalı bir ekonomide hayati bir rol oynayabilir (Usmani, 2001: 17).

Sermaye, gelir elde edilebilecek iş girişimlerini finanse etmek için kullanılır. Finans kurumunun müşteriye ihtiyaç duyulan oranda sermayenin bir yüzdesini sağladığı ve müşterinin yönetim çabaları ve uzmanlığını kullanarak sermayenin belirli oranına katkıda bulunduğu bir işlemdir. Elde edilen kârlar banka ile müşteri arasında önceden kararlaştırılmış bir kâr paylaşımı oranında paylaşılacaktır (Salehuddin ve Saiti , 2016: 2; Tacy, 2006: 359). Elde edilen kâr ortakların sermaye payına göre veya kararlaştırdıkları oranda dağıtılır. Ancak kayıp, sermayenin payına göre dağıtılır (Ahmad H., 2014: 17).

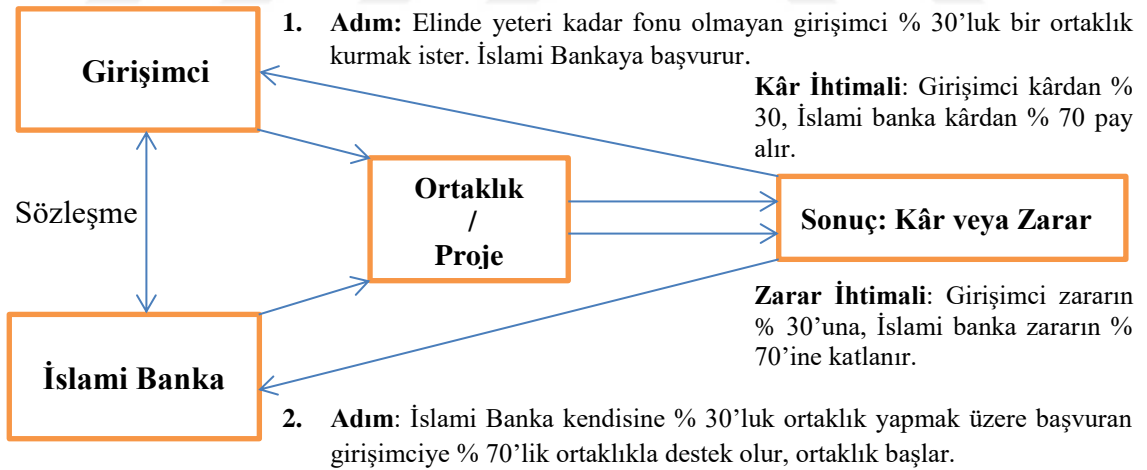
İki tür muşaraka sözleşmesi yapılabilmektedir. Bunlardan biri devamlı ya da sabit (süre belirlenmemiş) muşaraka, diğeri de azalan muşarakadır. Devamlı muşarakada, İslami banka bir şirketin özkaynaklarına katılır ve kârlardan payını yıllık olarak düzenli bir şekilde alır. Genellikle uzun vadeli projeler için yapılan kalıcı muşaraka sözleşmesinin fesih süresi belirtilmemiştir (Ahmad, 1994: 38). Sözleşme yapılırken sağlanan sermaye tutarı veya oranı sözleşme süresince değiştirilmez.

Azalan muşarakada ise banka, belirli bir gelir tahmini olan bir projeye, tam veya kısmen bir ortak olarak katılır. Ortak ve bankanın kâr payını ortak olarak aldığı banka tarafından bir anlaşma imzalanır. Bununla birlikte, anlaşma, projenin net gelirinin bir kısmının banka tarafından finanse edilen anaparanın geri ödenmesi olarak ödenmesini de sağlar. Ortağın bu hakkı vardır. Bu şekilde, bankanın özkaynak payı giderek azalır ve ortak sonunda tam sahibi olur (Ahmad, 1994: 38). En son taksitle, ortaklığın konusu olan varlık artık bankanın ortak özelliği haline gelmemektedir (Dinç, 2017: 27). Yani banka süreç ilerledikçe sözleşmedeki hakkını müşteriye yani ortağına tedrici olarak devreder ve süreç sonunda bankanın ortaklığı bitmiş olur.

Sınırlı muşaraka durumunda, muşaraka belirli bir girişim kapsamında sınırlıdır; farklı hissedarların farklı hakları ve kar payları vardır. Sınırsız ve eşit bir ortaklık olan mufawadah durumunda ise, tüm katılımcılar her açıdan eşit olarak sıralanır ve her ortak hem katılımcıdır hem de diğ erinin garantörüdür (Hussain vd., 2015: 7).

Muşaraka finansmanında, müşteriyle bir ortaklık kurulduktan sonra, İslami bankalar doğrudan iş e katılmak zorundadır. İş faaliyetlerinin Şeriat'a uygun olmasını sağlamak için yapılan sürekli izlemenin yanı sıra, İslami finans kuruluşları (IFIs), iş faaliyetlerinin her iki tarafa da beklenen getiriye sağladığından emin olmalıdır. İş kararlarında her iki taraf da dış bilgi (dış çevre) olan pazar, ekonomik ve teknolojik faktörleri göz önünde bulundurmalıdır. İş kararları da bilgilerin tahminine dayanarak yapılır (Abdul-Rasid vd., 2011: 167). Prensip olarak muşaraka ortağının, işletmenin diğ er ortaklarının farklı işletme faaliyetlerine ilişkin elde ettikleri kazançtan pay talep etme hakkı bulunmaz (Tunç, 2013: 144). Aşağıda Şekil 3'te kâr veya zarar ihtimallerinde muşaraka yönteminin çalışma şekli yer almaktadır.

Şekil 3: Muşaraka Yönteminin Çalışma Şekli

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

1.3.2.4. İcâra

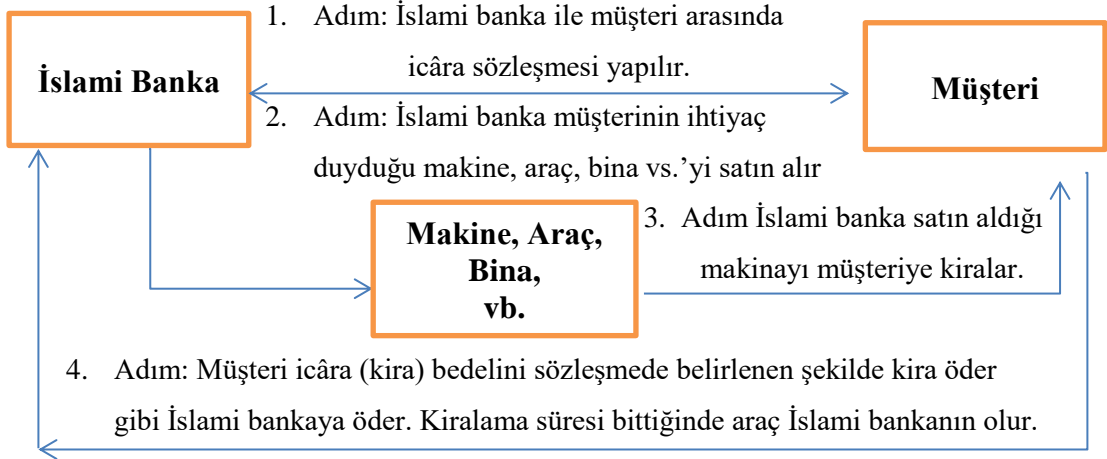
Kelime anlamıyla “kiralama” anlamına gelen icâra bir malın belirli bir süre ve belirli bir para karşılığında bir başkasının kullanımına verilmesidir.

İcâra bir varlığın "kullanım hakkı"nın icâra ödemeleri karşılığında kararlaştırılmış bir süre için üçüncü bir tarafa devredildiği şeriat uyumlu bir sözleşmedir (AOSSG, 2011: 21). Bir varlık icâra yöntem ile finanse edilir ve müşteri sıkıntı nedeniyle kiraladığı varlığın kirasını ödemediği takdirde zorlanırsa kira sözleşmesinin uzunluğu uzatılabilir. Böylelikle yatırımcı orijinal sözleşmede öngörülen süreden daha uzun bir süre için gelir elde etmek imkânına sahip olacaktır (Ahmed H. , 2013: 10).

İslami bankaların ikinci en fazla kullandığı ve popüler yöntem olan icâra yöntemi aynı zamanda geleneksel bankaların da sıklıkla kullandığı yöntemlerden biridir. Literatürde **leasing** yöntemine benzemesi yönü ile de geleneksel bankalarca kullanımı yaygın olan bir uygulamadır. Geleneksel bankalar genellikle özel iştirakler aracılığıyla kiralama tesisleri sağlamak suretiyle bu yöntemi kullanır. Ancak İslami bankalar leasing'i (icâra) ana akım bir faaliyet ve temel işlerinin bir parçası olarak görme eğilimindedir (Wilson, 2002: 201). Riskin az olması veya olmaması ve güvenli bir yöntem olması sebebiyle İslam hukukçularınca icâra kabul gören bir uygulamadır (Ahmad A.-R. Y., 2010: 9).

Aşağıda Şekil 4'te icara yönteminin çalışma şekli adımlar halinde anlatılmıştır.

Şekil 4: İcâra Yönteminin Çalışma Şekli

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

AAOIFI standartlarında yer alan icâra prensiplerince kiralayan belirli bir süre için belirli bir varlık için icâra sözleşmesi imzalarsa, mevcut icâra dönemi süresince veya kalan herhangi bir süre için başka icâra sözleşmesi imzalayamaz (AAOIFI, 2015: 242).

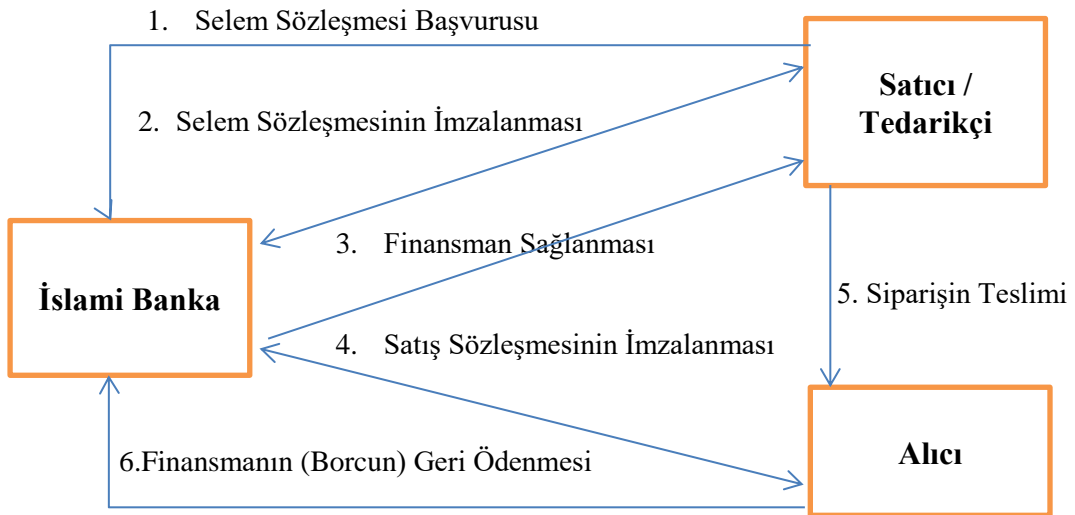
1.3.2.5. Selem

Kelime anlamı olarak teslim etmek veya teslim olmak anlamına gelen selem sözleşmesi İslami bankaların fon kullandırma yöntemlerinden biridir. İslam'ın ilk zamanlarda uygulandığı bilinen selem akdinin (sözleşmesi) İslam Peygamberinin tavsiyelerine de konu olmuştur. Hz. Peygamberin Medine'ye hicret ettikten sonra insanların vadeleri tam olarak belli olmayan sözleşmeler yaptıklarını görünce vade, miktar ve ölçülerle ilgili uyarılarda bulunmuştur (Aktepe, 2013: 49). Hz. Peygamber konu ile ilgili şu Hadis'i buyurmuştur: "Hurma için selem akdi yapan, miktarını ölçü ve tartı olarak belirleyerek yapsın" (Buhari, 2008: 557; Müslim, 2008: 644).

Selem sözleşmesi paranın peşin olarak ödendiği fakat malın veresiyeli olarak alınacağı bir akittir. Mal bedeli peşin olarak ödendiğinde yapılan sözleşmede teslim alınacak mala ait tüm özelliklerin belirtilmesi ve belirsiz herhangi bir konu kalmaması gerekmektedir (TKBB, 2018: 32). Üretim yapan bir işletmenin nakde ihtiyacı olduğunda henüz üretmediği ürünü ileri bir dönemde üretilip firmalara teslim etmek üzere şimdiden peşin bedelle satması selem sözleşmesi işlemidir (Aktepe, 2013: 50).

Aşağıda Şekil 5'de selem sözleşmesinin süreci yer almaktadır.

Şekil 5: Selem Yönteminin Çalışma Şekli

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

İslami bankanın aracı olarak selem sözleşmesinin yapıldığı durumlarda, İslami banka tedarikçi ile bir selem sözleşmesi yaptıktan sonra tedarikçiye finansman sağlar. Tedarikçi henüz elinde olmayan (henüz üretmediği) ürünün finansmanını İslami bankadan almış olur. Bunun karşılığında İslami banka tedarikçiden mal satın almış olur. Alıcı da İslami bankadan ileri bir tarihte bu malı satın alır. İslami banka toptancıdan mal alıp satan bir çeşit perakendeci vazifesini görür. İslami banka belirlediği kârı da ekleyerek alıcıdan malın bedelini tahsil eder.

Dikkat edilmesi gereken birkaç husus vardır ki o da; İslami bankanın malın teslimi için belirlenen tarihten önce malın teslimini isteyememesidir. Bununla beraber İslami banka henüz eline ulaşmayan malı üçüncü bir tarafa satamaz. Böylelikle selem sözleşmesinin ikincil bir pazar kaynağı olmamış olur (Ali S. S., 2013: 68). Selem sözleşmesinin diğer bir özelliği var ki o da selem sözleşmesiyle malı teslim edecek olan selem satıcısı için ahlaki bir yükümlülük doğmuş olur. Bu sebeple selem sözleşmesi imzalandıktan sonra iptal edilemez (WBG, 2017: 7).

Herhangi bir şüphe veya belirsizlikten (gharar) kaçınmak için fiyatın net bir şekilde belirlenme şartının olmasındaki genel amaç, olası anlaşmazlıkları önlemektir. Bu durum özellikle satıcının, satış nesnesini sözleşmenin olgunlaştığı anda kısmen veya tamamen teslim edememesi durumunda daha da önemli hale gelir (Al-Zaabi, 2010: 98).

Selem satışının birkaç önemli şartı bulunmaktadır (Hacak, 2018: 2):

- ✓ Selem sözleşmesinde satışı yapılan mallar misli mallar ya da diğer anlamıyla standart mallar olmalıdır. Standart mallar çeşidi, miktarı, kalitesi, özellikleri taraflarca tamamen anlaşılabilen mallar olmalıdır.
- ✓ İslam'ın dört büyük mezhebinden biri olan Maliki mezhebine göre selem bedelinin peşin olması ya da en fazla üç gün uzatılabilmesi şartı vardır.
- ✓ Sözleşmeye konu olan mal, piyasada mevcut olmalıdır. Bununla beraber malın nereden temin edilmesi gerektiği ile ilgili bir şart olmamalıdır.
- ✓ Malın teslim edilecek vadesi ve yeri belirlenmiş olmalıdır. Fakat vade tarafların belirleyeceği ölçüde uzatılabilmektedir.

1.3.2.6. İstisna

Arapça kökenli olan istisna kelimesi sözlük anlamı olarak “imal etmek”, “üretmek” anlamlarına gelmektedir. İstisna, herhangi bir sanat konusunda sanatkârın

İlgili sanatını imal etmesi veya üretmesini ifade etmektedir. İstisna iki taraf arasında olabileceği gibi araya İslami bankanın girmesiyle üçüncü bir taraf ile de olabilecek bir sözleşme türüdür. İstisna işlemi yalnızca üretici ve müşteri arasında yapılacağı zaman tek bir sözleşme yeterli olacaktır. Fakat üçüncü bir taraf olan İslami bankanın olması durumunda ise iki istisna sözleşmesi yapılacaktır. Bunlardan biri müşteri ile banka arasında, diğeri de banka ve üretici arasında olacaktır.

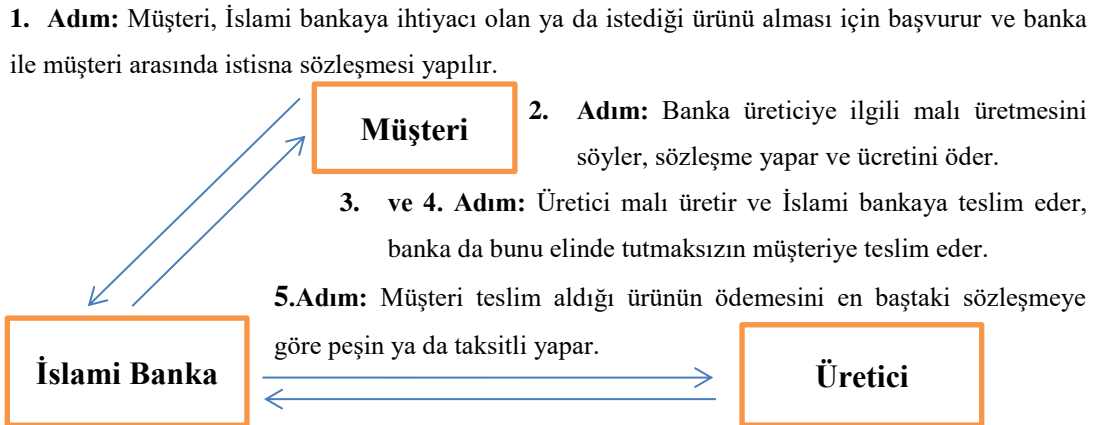
İslami bankanın da dâhil olduğu istisna işlemlerinde paralel istisna sözleşmesi diye ikinci bir sözleşme türü devreye girer. Burada İslami banka hem alıcı hem üretici ile iki ayrı sözleşme imzalar ki buna paralel istisna sözleşmesi denir (TKBB, 2018: 85).

İslami bankanın olduğu sözleşmelerde mal bedelinin İslami banka tarafından üreticiye önceden ödenmesi ve malların daha sonraki bir tarihte üçüncü bir taraf (müşteri) adına üretilip yine İslami banka aracılığı ile teslim edileceği bir mal edinme sözleşmesi olarak gerçekleşmektedir (Pomeranz, 1997: 127). İstisna bir anlamda üretimi zamana yayılacak olan bir imalat sözleşmesidir (Gait ve Worthington, 2015: 442).

Birçok İslam hukukçusu, benzetme (qiyas) ve tercih (istihsan) yolu ile istisna'nın kabul edilebilirliğine karar vermiş ve bunu “üretim komisyonu” olarak nitelendirmişlerdir. Şöyle ki; bir iş imalatında iş ilerledikçe fiyat taksitle ödenir. Bu durumda taksitle önceden ödenen fiyat, genellikle bitmiş ürünü satın alma maliyetinden düşük olacaktır ve bu nedenle okullar, mescitler vb. oluşturmak için yararlı bir araç olabilir (El-Gamal, 2000: 17).

Aşağıda Şekil 6’da istisna yönteminin işleyişi adımlar halinde yer almaktadır.

Şekil 6: İstisna Yönteminin Çalışma Şekli

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Selem ve istisna satışı birbirlerine çok benzerler çünkü ikisinde de henüz mevcut olmayan bir malın önceden satışı söz konusudur. Fakat bu benzerliğe rağmen selem ile istisna arasında birkaç fark bulunmaktadır. Şöyle ki; selem sözleşmesinde konu yalnızca malın temin edilmesi ve teslim edilmesi bulunmaktadır. İstisnada ise sözleşmeye konu ürünün imal edilmesi söz konusudur. Dolayısıyla eser üzerinde bir emek ve sanat olacaktır (Aktan, 1976: 151). İstisna sözleşmesinde süre belirlenmemiş olmalıdır. Çünkü istisna'ya konu olan sipariş bir imal etme sürecinden geçmektedir. Süre şart koşulduğu takdirde bu sözleşme selem sözleşmesi olacaktır (Alkış, 2018: 131).

1.3.3. Dünyada İslami Bankacılık Uygulamaları

Çağdaş İslam bankacılık ve finans (IBF) uygulama örnekleri otuz yıldan fazla bir zamanda görülmeye başlanmıştır. Bununla birlikte, IBF'nin kavramsal gelişimi 1940'ların sonlarında ve 1970'lerin ortalarında gerçekleşmiştir. 1970'lerde ve 1980'lerde Orta Doğu ekonomilerine büyük petrodolar akını bölgede birkaç büyük İslam bankasının kurulmasına büyük bir ivme sağladı. Orta doğu dışındaki Müslüman ülkeler bunlardan hareketle ülkelerinde IBF'leri kurmaya başladılar (Khan ve Bhatti, 2008: 3).

1960'lı yıllara gelindiğinde ise, bu yıllar İslami bankacılığın doğuşunun hemen öncesi dönemler olmuştur. Zira bu yıllar, İslami bankacılık için Körfez ve Ortadoğu coğrafi alanından dışarı çıkamadığı, sunduğu ürün ve hizmetlerin temel bireysel bankacılık hizmetlerini bile yeterli ölçüde karşılayamadığı bir ön hazırlık dönemi olmuştur (Özsoy, 2012: 65).

Bununla beraber gerek Müslümanların, gerekse işlemlerini faizsiz olarak yapmak isteyen diğer dinlerin mensuplarının ihtiyaç ve talebine bağlı olarak ilk faizsiz banka da Mısır'da 1963 yılında kurulmuştur. Prof. Dr. Ahmed en-Neccar'ın 1963-1966 yılları arasında Mısır'da kurduğu faizsiz banka modeli ilk alternatif banka olmuştur. Tasarruf Bankası amacıyla Mit Ghamr kasabasında kar-zarar esasına dayalı olmak üzere köylülerin ya da düşük gelirli insanların tasarruflarını toplamak suretiyle kurulan bu faizsiz banka 1967'ye kadar varlığını sürdürebilmiştir.

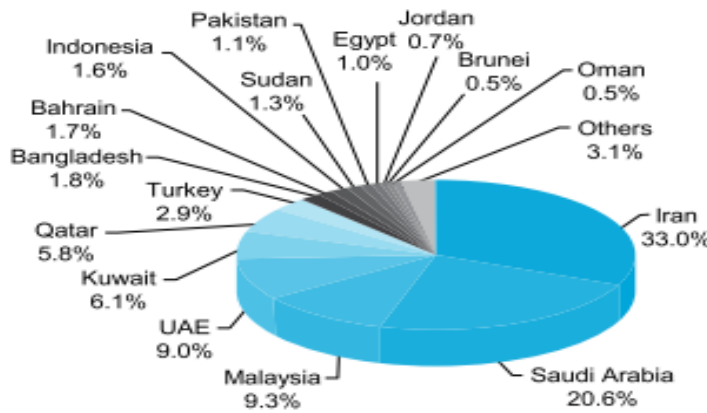
1970'li yıllara gelindiğinde ise faizsiz finans hizmeti sunan kuruluş sayısı halen sınırlı olmasına rağmen bu dönemde ürün ve hizmetlerde azda olsa bir artış sağlanmış ve faizsiz finans işlemleri ile beraber ticari bankacılık hizmetleri de bankaların

portföylerine eklenmiştir. Bu dönemi faizsiz finansın gerçek anlamıyla bir doğuş görevi olarak niteleyebiliriz. 1973 yılında Cidde’de Müslüman ülkelerin ekonomi veya buna benzer bakanlarının katıldığı bir konferans gerçekleştirilmiştir. Bu konferansta ülkeler ellerindeki sermaye pazarlarını kendi aralarında değerlendirmeleri gerektiğine dair konuşmalar yapmış ve bununla ilgili bir bildiri yayınlamıştır (Özsoy, 2012: 65).

1970 ve 1980 yılları arasında adını Suudi Arabistan Kralı Kral Faysal’dan alan Faysal İslam bankalarından bazıları kurulmuştur. Bunlar 1977’de Mısır’da ve Sudan’da ve 1985’te Türkiye’deki örnekleridir. Albaraka (Al-Barakah) grubu da 1980’lerin başında ortaya çıkmış ve bunun ilk örneği 1982 yılında Sudan’da Al-Barakah Bankası olmuştur. Takip eden yıllarda 1982’de Suudi Arabistan’da Al-Barakah Yatırım ve Geliştirme A.Ş. kurulmuştur. 1984 yılında Bahreyn’de Al-Barakah İslam Yatırım Bankası ve aynı yıl Türkiye’de Albaraka Türk kurulmuştur. Ayrıca, İslami bankalar Avrupa’nın bazı yerlerinde de söz konusu yıllarda faaliyete başlamışlardır. 1977 yılında Bahamalar’da İslam Yatırım Şirketi, 1978 yılında Lüksemburg’da İslami bankacılık sistemi ve 1980’de İngiltere, İslam yatırım için Al-Rajhi Co. Kurulmuştur. Bununla beraber İsviçre’de 1981 yılında, Dar-al-Mâl Al-Islami ve 1983 yılında Danimarka’da Uluslararası İslam Bankası kurulmuştur. Son olarak İngiltere’de 1983 yılında Al-Barakah Uluslararası Yatırım kurulmuştur (El-Ashker ve Wilson, 2006: 336).

Çeşitli ülkelerde İslami bankacılığın dünya geneline oranla sahip olduğu yüzdelik dilim IFSB’nin 2017 verilerine göre aşağıdaki Şekil 7’de şematize edilmiştir.

Şekil 7: Farklı Ülkelerde İslami Bankacılığın Dünya Çapındaki Yeri

Kaynak: IFSB Sekreterliği Çalışması (IFSB 2017)

Aşağıda Tablo 4'te İslami finans sisteminde küresel anlamda yön veren denetleyen ve düzenleyen kuruluşlar yer almaktadır.

Tablo 4: Küresel Bazda İslami Finansı Düzenleyici ve Denetleyici Kuruluşlar

Kısa Adı	Uzun Adı	Kuruluş Tarihi	Kuruluş Yeri	Faaliyet Alanı
AAOIFI	İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kurulu	1991	Bahreyn	İslami finansal kuruluşlar için muhasebe ve denetim standartlarını geliştirmek
IFSB	İslami Finansal Hizmetler Kurulu	2002	Malezya	İslami finansal kuruluşlar için kurumsal yönetim standartlarını geliştirmek
MASB	Malezya Muhasebe Standartları Kurulu	1997	Malezya	İslami finansal kuruluşlar için muhasebe ve raporlama standartlarını geliştirmek
CIBAFI	İslami Bankacılık ve Finansal Kurumlar	2001	Bahreyn	İslami finansal endüstrinin gelişimini desteklemek
IDB	İslami Kalkınma Bankası	1975	Suudi Arabistan	Üye ülkelerde ekonomik kalkınma ve sosyal gelişimi desteklemek
IIFM	Uluslararası İslami Finansal Piyasa	2002	Bahreyn	İslami finansal ürünlerin belgelenmelerin ve işlemlerin standartlaşmasını sağlamak
IIRA	İslam Ülkeleri Uluslararası Derecelendirme Ajansı	2002	Bahreyn	İslami para ve sermaye piyasaları için derecelendirme hizmeti sunmak

Kaynak: (Özsoy M. Ş., 2012: 75)

Aşağıda Tablo 5’te dünyada faaliyeti devam eden İslami bankaların ülkelere göre dağılımına ait bilgiler sunulmuştur.

Tablo 5: Dünya’da Faaliyeti Devam Eden İslami Bankaların Sayısının Dağılımı

AFRİKA		ORTA DOĞU		BAĞIMSIZ DEVLETLER	
Cezayir	2	Bahreyn	25	Azerbaycan	1
Botsvana	1	Irak	12	Çeçenya	1
Kamerun	1	İran	38	Dağıstan	2
Çad	1	Ürdün	3	Kazakistan	2
Cibuti	4	Kuveyt	9	Tataristan	1
Mısır	6	Lübnan	3	Rusya Federasyonu	4
Etiyopya	1	Umman	5	AVRUPA	
Gambiya	2	Filistin	1	Bosna	1
Gana	1	Katar	4	Danimarka	2
Gine	1	Suudi Arabistan	24	Fransa	1
Kenya	2	Suriye	4	Almanya	1
Liberya	1	Birleşik Arap Emirlikleri	17	Lüksemburg	2
Libya	1	Yemen	2	Hollanda	1
Moritanya	2	ASYA		Norveç	1
Mauritius	2	Bangladeş	8	İsviçre	4
Nijerya	2	Bruni	2	Türkiye	5
Senegal	2	Hindistan	8	İngiltere	11
GÜNEY AFRİKA		Endonezya	6	GÜNEY AMERİKA	
Sudan	33	Pakistan	9	Trinidad ve Tobago	1
Tanzanya	1	Malezya	19	AVUSTRALYA VE PASİFİK ADALARI	
Tunus	2	Sri Lanka	2	Avustralya	3
Zambiya	1	Tayland	1		
ASYA (KUZEY)		KUZEY AMERİKA			
Afganistan	5	Kanada	5		
Çin	1	Birleşik Devletler	4		

Kaynak: http://wiki.islamicfinance.de/index.php/Islamic_financial_institutions#Islamic_Financial_Institutions_.28By_Region_and_Country.29 (2017)

1.3.4. Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulamaları

Katılım Bankaları¹ Türkiye bankacılık sektöründe cari hesap ve katılma hesabı yöntemleri ile çalışmaktadır. Bu yöntemlerle fon toplayan ve topladığı fonları bireysel, kurumsal finansman, leasing, proje ortaklığı yapmak suretiyle kâr-zarar ortaklığı gibi yöntemlerle kullanırlar. Bununla beraber katılım bankaları, geleneksel bankaların yaptığı bankacılık işlemlerini de yürütürler (Gül vd., 2017: 142).

¹ Bu bölümde İslami bankacılık kavramı yerine Türkiye’de tercih edilen ismi ile katılım bankacılığı kavramı kullanılmıştır.

Bankacılık kanunu 3. maddesinde faaliyetleri “özel ve cari katılma hesaplarıyla fon toplamak ve kredi kullandırmak” olarak tanımlanan katılım bankaları, geleneksel bankalarla rekabet edebilmek için birer “banka” olarak ifade edilmek durumundadırlar. Zira “banka” ismi kullanılmadığı takdirde geleneksel bankalara rakip olamama durumu ile karşı karşıya kalacaklardır (Bafra, 2015: 81). Türkiye’de kronolojik sıralamasıyla katılım bankacılığı uygulamaları aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir (TKBB, 2019: 1).

- ✓ 1983 - 83/7506 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Özel Finans Kurumlarına yasal faaliyet izni verilmiştir.
- ✓ 1985- Albaraka Türk Özel Finans Kurumu ve Faisal Finans Kurumu faaliyete başlamıştır.
- ✓ 1989 - Kuveyt Türk Özel Finans Kurumu kurulmuştur.
- ✓ 1991 - Anadolu Özel Finans Kurumu kurulmuştur.
- ✓ 1995 - İhlas Finans Kurumu kurulmuştur. Özel Finans Kurumları Birliği Vakfı kurulmuştur.
- ✓ 1999 - Özel Finans Kurumları 4389 sayılı Bankalar Kanunu kapsamına dâhil edilmiştir.
- ✓ 2000 - Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu kurulmuştur.
- ✓ 2005 - 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile sektördeki kuruluşların unvanı "Özel Finans Kurumu" yerine "Katılım Bankası" şeklinde değiştirilmiştir. Özel Finans Kurumları Birliği unvanı "Türkiye Katılım Bankaları Birliği" olarak değiştirilmiştir. Anadolu Finans ile Family Finans birleşerek Türkiye Finans olmuştur.
- ✓ 2015 - Ziraat Katılım Bankası ilk kamu katılım bankası olarak kurulmuştur
- ✓ 2016 - Vakıf Katılım Bankası ikinci kamu katılım bankası olarak kurulmuştur.
- ✓ 2018 – TKBB bünyesinde Faizsiz Finans Standartları adlı tercüme eser yayınlanmıştır.
- ✓ 2019 – TKBB bünyesinde Faizsiz Finans Muhasebe Standartları tercüme edilmektedir.

Türkiye’de katılım bankacılığı alanında ilk olarak kurulup faaliyet gösteren banka Albaraka Türk Katılım Bankası olmuştur. Kurulduğundan hemen sonra 1985’te aktif olarak hizmet vermeye başlayan Albaraka Türk Bahreyn merkezli Albaraka grubu ortaklığı ile kurulmuş bir özel finans kuruluşudur. İslam Kalkınma Bankası (IDB) ile de ortaklığı bulunan Albaraka Türk 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’na göre faaliyetlerini sürdürmektedir. 30.06.2018 tarihi itibarıyla Albaraka Türk’ün ortaklık yapısında; yabancı ortakların payı % 65,99, yerli ortakların payı % 8,78, halka açık olan pay ise % 25,22’tür (Albaraka, 2019: 1).

“Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş.” unvanıyla, 31 Mart 1989 tarihinde Özel Finans Kurumu statüsünde faaliyete başlayan Kuveyt Türk, 1999 yılından itibaren diğer özel finans kurumlarıyla beraber 4389 sayılı Bankacılık Kanunu’na tabi olarak hizmet vermeye başlamıştır. 2006 yılında ise halen kullanmakta olduğu Kuveyt Türk

Katılım Bankası A.Ş. (Kuveyt Türk) adını almıştır. Banka'nın hisselerinin % 62,24'ü Kuveyt Finans Kurumu'na, % 18,72'si Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne, % 9'u Kuveyt Devlet Sosyal Güvenlik Kuruluşu'na, % 9'u İslâm Kalkınma Bankası'na, geriye kalan % 1,04'lük kısmı ise diğer gerçek ve tüzel kişilere aittir (Kuveyt Türk, 2019: 1).

Türkiye Finans; % 100 yerli sermayeli ilk özel finans kurumu olarak 1991 yılında kurulan Anadolu Finans ile 1985-2001 yılları arasında Faisal Finans Kurumu adıyla katılım bankacılığı hizmeti sunan Family Finans'ın 2005 yılında güçlerini birleştirmesiyle kurulmuştur. 2008 yılında, The National Commercial Bank (NCB) tarafından Türkiye Finans Katılım Bankası'nın çoğunluk hissesi satın alınmıştır (Türkiye Finans, 2019: 1). Türkiye Finans Katılım Bankası, 26-27-28 Aralık tarihlerinde 150 milyon ₺'lik yeni kira sertifikası halka arzını tamamladı. Türkiye Finans, 2017 yılı içinde 1,258 milyon ₺ tutarında kira sertifikası ihracı gerçekleştirmiş oldu. Türkiye Finans Hazine Genel Müdür Yardımcısı Hakan Uzun, "2017'yi toplam 1,258 milyon ₺ tutarında kira sertifikası ihracıyla kapatmıştır (Akyüz, 2018: 11).

Devlet katılım bankalarından ilki olarak kurulan Ziraat Katılım Bankası Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 15.10.2014 tarih ve 29146 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 10.10.2014 tarih ve 6046 sayılı izniyle kurulmuş, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 14.05.2015 tarih ve 29355 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 12.05.2015 tarih, 6302 sayılı kararı ile faaliyet izni almıştır. Tamamı T.C. Hazinesi tarafından ödenmiş 675.000.000 ₺ sermaye ile kurulan Ziraat Katılım'ın 2018 yılı Olağanüstü Genel Kurul Toplantısı'nda alınan karara istinaden sermayesi 1.750.000.000 ₺'ye yükseltilmiştir (ZiraatKatılım, 2019: 1).

İkinci devlet katılım bankası, "Vakıf Katılım Bankası A.Ş.; Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun 03.03.2015 tarih ve 29284 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, 27.02.2015 tarih 6205 sayılı kuruluş izniyle 25.06.2015 tarihinde bir anonim şirket olarak kurulmuş, 17.02.2016 tarihinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'ndan faaliyet izni almıştır. Sermayesinin tamamı Vakıflar Genel Müdürlüğü, Bayezid Han-ı Sani (II.Bayezid) Vakfı, Mahmut Han-ı Evvel Bin Mustafa Han (I. Mahmut) Vakfı, Mahmut Han-ı Sani Bin Abdülhamit Han-Evvel (II. Mahmut) Vakfı ve Murat Paşa Bin Abdusselam (Murat Paşa) Vakfı'na aittir. Ödenmiş sermayesi 1.020.000.000 ₺'dir (VakıfKatılım, 2019: 1).

İKİNCİ BÖLÜM

BİR NAKİT KULLANDIRMA YÖNTEMİ OLARAK TEVERRUK

2.1. Teverruk Kavramı

Arapça kökenli bir kavram olan “teverruk”, kelime anlamı ile “hayr, mal, para, basılmış para, gümüş para” anlamlarına karşılık gelmektedir. Teverruk ayrıca bir şeyin aşamalı olarak elde edilmesi veya edildiğini ifade etmek için de kullanılmaktadır. Geçmiş eskilere dayanan bu kavramın kelime anlamı dışında terim anlamında da çeşitli tanımlar yapılmış ve bu tanımlara bağlı olarak bazı şartlar belirlenmiştir.

Teverruk kelimesi literatürde ve bazı İslam ülkelerinin Merkez Bankaları ya da İslami finans kuruluşlarında “emtia murabahası” (commodity murabaha) olarak da geçmektedir. Buradaki emtia kavramı ikincil piyasalarda işlem gören, görebilen kıymetli ve fiziksel bir ürünü tanımlamaktadır.

Nakit elde etmek üzere bir malın vadeli satışla teslim alınıp bu malın üçüncü bir kişiye peşin olarak satılması işlemine teverruk denir (Hammâd, 2008: 153). Tanımlanan şekli ile teverruk satışındaki şartlar malın kesinlikle üçüncü tarafa satılması ve malın teslim alınmasından oluşmaktadır. Diğer önemli bir husus da malın genelde vadeli alış fiyatından daha ucuz olarak peşin satılıyor olmasıdır. Bu şekilde nakde ihtiyacı olan kişi veya kurum malı ucuz satmak suretiyle ihtiyacı olan nakdi elde etmiş olur. Farklı tanımlarda ise teverrukta esas olan durumun herhangi bir malı vadeli yada taksitli olarak pahalıya alıp nakit olarak ucuza satılması olduğu görülmektedir.

Normalde teverruk kavramı yatırım hesapları için kullanılır, çünkü teverruk'un amacı nakit likidite içindir ve daha sonra emtia işleminden elde edilen nakit bir yatırım hesabına yatırılır (Ghazali, 2014: 46).

İ'ne satışından ayrılması için satın alınan malın üçüncü tarafa dönmesi kesinlikle gereklidir. Zira i'ne satışı ile ilgili şu hükümlerin bulunduğu aktarılmaktadır. Örneğin İbn Ömer'den rivayetle Hz. Peygamberin şöyle bir hadisi rivayet edilmektedir: “İ'ne yöntemini kullanarak alışveriş yaptığımız, öküzlerin kuyruklarına yapışarak tarıma bağlı kaldığınız ve cihadı terk ettiğiniz sürece Allah Teâlâ sizi zillete, rezilliğe mahkûm eder. Tekrar dininize dönmedikçe de bu durumdan kurtulamazsınız (Affane, 2012: 215).

İslami uygulamalarda teverruk yerine esasen karz-ı hasen vermek suretiyle ihtiyaç sahibinin ihtiyacı giderilmelidir. Bununla beraber geçmişten bu yana ihtiyaç sahibi karz-ı hasen bulamadığı takdirde teverruk yöntemini tercih etmek suretiyle ihtiyacı olan nakdi elde etmiş/etmektedir. Teverruk yönteminde alış veriş esas olduğundan bu anlamda dinen bu işlemin yapılmasında bir mahsur olmadığına dair görüşler çoğunluğu teşkil etmektedir. Teverruk alışverişinin genelde malın pahalıya ve vadeli olarak satın alınması durumu aynı zamanda teverruk'un diğer bir özelliğini de belirlemiştir. Zira vadeli olarak alınan bir malın alıcısı bir anlamda satıcıya aldığı malı ödeyeceğine "söz" vermiş olmaktadır.

Şafii mezhebinin imamı Muhammed b. İdris eş-Şafii "Birisi vadeli mal sattığında müşteri satılan malı teslim aldıktan sonra satın aldığı kişiye daha düşük bedelle satmasında beis yoktur." Satın alınan bir malı bizzat satıcısına satmak dahi caiz ise başkasına satmak evveliyetle caiz olsa gerektir. Hanefi Âlim Kemalüddin b. Hümam "Bir kimse bir miktar borca ihtiyaç duyar. Ama kendisinden borç istediği kişi borç vermekten imtina eder. Buna mukabil peşin on lira değerindeki bir varlığı ona vadeli on beş liraya satar. Borçlanmak isteyen kişi bunu satın aldıktan sonra pazarda on liraya peşin satar. Bu işlemde hiçbir beis yoktur. Çünkü vade mal bedelinin bir bölümüne karşılıktır. Borç vermek de her zaman vacip değildir; bilakis menduptur" (Aktepe, 2018: 54).

Muhammed b. Sâlih el-Useymîn insanların ihtiyacını ve karz verenlerin azlığını nazar-ı itibara alarak şu şartlarla teverruk satışının dinen mübah olduğuna hükmetmiştir (Yücel, 2017: 3) :

- ✓ Teverruk satışı yapacak kişi paraya ihtiyaç duymalıdır. Eğer muhtaç değilse bu işlem câiz olmaz.
- ✓ Karz ya da selem gibi tamamen mübah bir yolla ihtiyaç duyduğu finansmana ulaşamamalıdır. Eğer mübah yollarla ulaşma imkânı varsa teverruk câiz olmaz.
- ✓ Teverruk akdi içinde faize benzer şartlar olmamalıdır.
- ✓ Kişi malı kendi uhdesine almadan satmamalıdır.

Hanefi mezhebinin imamlarından Kemalüddin b. Hümam teverrukun caiz olduğu görüşünü belirtmiştir. Ayrıca "bir kişi bir miktar borca ihtiyaç duyar fakat bu borcu bulamaz ve teverruk işlemine yönelir. Borç vermek de her zaman vacip değil; aksine menduptur" şeklinde teverruk işleminin yapılabileceğini ifade eder (Aktepe, 2017: 117).

Eğer bir müteverrik, (teverruk kullanan kişi) piyasada teverruk için bankadan satın alacağı bir malı satması için bankayı vekil tayin ederse ve bu vekâlet satış sözleşmesinde bir şart olarak belirtilmişse, işlem geçerli değildir. Eğer vekâlet, satış sözleşmesinde şart koşulmamışsa ve koşulsuz olarak yapılan satıştan sonra vekâlet verilirse, işlem geçerli sayılır ama bu bile tavsiye edilmez (Ayub, 2017:373).

Bir teverrick işlemi iki satış ve satın alma sözleşmelerinden oluşur. İlkinde ertelenmiş olarak bir alıcıya bir satıcı tarafından bir varlığın satışı yer almaktadır. Daha sonra, ilk satışın alıcısı aynı varlığı nakit ve spot bazında üçüncü bir tarafa satmaktadır (BNM, 2015: 1). İbn Teymiye'nin teverrick tanımında malın kesinlikle ilk sahibine dönmemesi, döndüğü takdirde "beyn-ul îne" satışına benzeyeceği belirtilmiştir. Tanım; "teverrick, satın alınan malın bunu satan satıcı dışında farklı bir kişiye satılması ve kesinlikle malın ilk sahibine dönmemesi" (Teymiyye, 1988: 78) şeklindedir.

Burada aslolan insanların hayatlarında karşılaştıkları finansal sorunlara İslami olarak cevap verebilmektir. Zira teverrick uygulamasına izin verilen mezhep görüşlerinde de buna vurgu yapılmaktadır (Hurşit, 2016: 4).

Teverrick'un geçmiş uygulamalarında klasik tariflere uygun yöntemlerle teverrick işlemleri yapılmıştır. "Bireysel teverrick" olarak da ifade edilen klasik teverrick yöntemi "ferdi teverrick" veya "fıkhi teverrick" isimleri ile de kullanılmıştır. Günümüze gelindiğinde artık bir İslami finansman aracı olarak kullanılan teverrick'un "bireysel teverrick"tan daha kapsamlı çeşitleri kullanılmıştır (Çakır, 2018: 12). İslami finans kuruluşları, teverrick çeşitlerinden organize teverrick yöntemini finansman kullandırırken daha yaygın olarak kullanmaktadırlar.

2.2. Teverrick Çeşitleri

Geçmişten günümüze uygulamalara bakıldığında üç çeşit teverrick uygulamasının bulunduğu görülmektedir. Bunların ilki bireysel teverrick yada diğer adıyla gerçek teverricktur. İkincisi ters teverrick ve üçüncüsü ise son zamanlarda yaygın olarak kullanılan teverrick çeşidi olan organize teverricktur.

2.2.1. Bireysel Teverrick

İslam'ın ilk dönemlerinde uygulanan ve gerçek (reel) teverrick adı ile ya da fıkhi teverrick adı ile bilinen teverrick türü bireysel teverricktur. Dar anlamı ile kullanılan ve genellikle tek bir işlemin yapıldığı teverrick çeşididir. Bireysel teverrick (ferdi teverrick), genel olarak tanımı yapılan teverrick ile aynı şekilde tanımlanmaktadır. Literatürde fıkhi

teverruk olarak geçmesinin sebebi de fihki uygulamalarda yalnızca klasik teverrukun tanımının yapıyor olmasıdır.

Bireysel teverruk; nakde ihtiyacı olan birinin pazarlık usulü veya murabaha usulü ile vadeli bir şekilde bir malı satın alması ve sonra aynı malı satıcı (ilk sahibi) dışındaki birine peşin olarak satması işlemi şeklinde tanımlanır (Bayındır S. 2012: 157). Ferdi teverruk veya güncel adı ile bireysel teverruk olarak adlandırılmasının sebebi, işlemin öncesinde veya işlem sürecinde tarafların birbirleri ile açık veya gizli herhangi bir sözleşme yapmamalarıdır. Yalnızca sözleşme değil tarafların arasında bir organizasyon veya bir iş birliği dahi söz konusu değildir (Bayındır S. 2015: 198).

Bireysel teverruk uygulamasının diğer bir kullanım alanı da bireyin ödeyemediği borcunu yeniden yapılandırmak istemesi durumundadır. Kişi daha önce İslami finans kuruluşundan ya da başka bir yerden aldığı değerli bir varlığın borcunu ödeyemez hale geldiğinde yine İslami finans kurumuna başvurur ve teverruk işlemi ile borcunu ödemek istediğini belirtir. Bu noktadan sonra teverruk'un borç yapılandırma işleminde kullanımının anlaşılmasını kolay kılmak için işlem aşağıda adımlar halinde anlatılacaktır.

1. Adım: Birey daha önce İslami finans kurumundan kullandığı finansmanı ödeyemez hale gelir,
2. Adım: Birey İslami finans kurumuna gelerek teverruk yöntemi ile vadeli olarak bir malı peşin fiyatından daha yüksek bir fiyatla satın alır.
3. Adım: Birey aldığı bu malı piyasada alacaklısından başka birine peşin olarak satar.
4. Adım: Birey eline geçen peşinatla daha önce ödeyemez hale geldiği borcunu öder ve yeniden borçlandığı teverruk borcunu vadeli olarak İslami finans kurumuna ödemeye başlar.

İslami finans kurumundan kullanılan ve bir çeşit finansman edinme yöntemi olan teverruk uygulamasında bir takım kurallar bulunmaktadır. Şöyle ki; teverruk öncelikle ödeme gücüne düşen birinin başvuracağı yöntem olduğundan amaç nakit elde etmektir. Dolayısıyla ilk kural bu nakdin kesinlikle kâr elde etmek için bir ticarete kullanılmamasıdır. Bu nakit borcun ödenmesi içindir ve iki tarafın da bundan haberi vardır. İkinci ve en belirgin kural da teverrukla alınan malın kesinlikle ilk sahibine

dönmemesi gerektiğidir. Üçüncü kural da art arda gerçekleşen işlemlerin tamamen birbirinden bağımsız olması ve bir organizasyon dâhilinden yapılmıyor olmasıdır.

Bireysel teverruk işlemleri İslam'ın ilk dönem uygulamalarında gerçekleşen basit teverruk işlemlerinin aynısı olduğundan bu teverruk çeşidi genellikle İslam âlimlerince caiz görülmüştür (Bayındır S. 2015: 198).

2.2.2. Ters Teverruk

Teverruk'un tanımı nakde ihtiyacı olan birinin (veya kuruluşun) vadeli mal alıp bunu aldığından daha ucuza üçüncü kişiye satması şeklinde yapılmaktadır. Bu tanımdan yola çıkıldığında ve nakde ihtiyacı olan değil de elinde nakit fazlası olan bir yatırımcı (veya bir kuruluş) üzerinden tanım yapılacak olursa ters teverruk işlemi daha net anlaşılacaktır.

Ters teverruk işlemi adım adım şöyle gerçekleşir;

- ✓ Elindeki fon fazlası olan biri/kuruluş (yatırımcı), İslami bankaya başvurarak (bankayı vekil kılarak) kendisine kıymetli maden almasını ister ve piyasa bedeli belli olan kıymetli madenin parasını İslami bankaya teslim eder.
- ✓ İslami banka da müşteri (yatırımcı) için borsadan kıymetli maden alır ve bunu yatırımcıya teslim eder.
- ✓ Yatırımcı aldığı bu kıymetli madeni üzerine kârını da ekleyerek vadeli olarak İslami bankaya satar.
- ✓ İslami banka kıymetli madeni piyasada peşin olarak satar ve eline nakit geçer.

Yani nakde ihtiyacı olan bankanın yatırımcıdan da gelen talep doğrultusunda yatırımcıya murabaha işlemi yapması sonucu ters teverruk işlemi gerçekleşmiş olur (Kazancı, 2018: 27).

Ters teverruk bir anlamda mevduat sahibi birinin getirisi olan bir işin riskine de katlanarak parasını bankaya yatırması suretiyle bu para üzerine uygulanan teverruk çeşididir (Arpağ ve Uçar, 2018: 1539).

Özetle ters teverruk işleminde nakde ihtiyacı olan değil elinde fon fazlası bulunan yatırımcının bu fonu yatırım yapmak suretiyle kazanç sağlamak istemesi sonucu kıymetli maden alışverişi yapması söz konusudur.

2.2.3. Organize Teverruk

Modern dönemde geliştirilen ve bireysel teverruk yönteminden belirli açılardan farklılık gösteren teverruk şeklidir. Teverrukun tanımı yapılırken genelde nakde ihtiyaç duyan birinin sıkışık durumunun giderilmesi şartı ile teverruk işleminin caiz görüldüğü vurgulanır. Hatta bazı tanımlarda teverruk işleminin yapılabilmesinin şartı olarak kişinin karz-ı hasenle borç almak dâhil başka hiçbir yöntemle nakit bulamıyor olması şartı ile teverruk işlemine başvuracağı belirtilir.

Organize teverruk çeşidi “banka teverruku” olarak da adlandırılır. Bankanın organizatörlük yaparak uluslararası emtia borsalarından kıymetli bir malın (altın ve gümüş hariç) satın alınarak bu kıymetli madenin vadeli fiyatla müşteriye satılması işlemi bulunmaktadır. Devamında aynı kıymetli madenin satıcı bankanın üstleneceği vekâletle borsadaki başka bir müşteriye peşin olarak satılması ve ilk müşterinin peşin para elde etmesi sağlanmaktadır. Bu tanım 13-17 Aralık 2003 tarihlerinde Mekke’de 17.si düzenlenen İslam Fıkıh Akademisi tarafından yapılan bir tanımdır (Çakır, 2018: 73). Organize teverruk işleminde banka (bir anlamda satıcı), malı müşterisine vadeli olarak sattıktan sonra müşteri adına vekâleten bir başka brokera borsada peşin olarak satma işleminde aktif rol oynamaktadır (Çetmi, 2018: 57).

Şahısları veya kurumları (ya da bankaları) teverruk yöntemini kullanmaya yönelten sebep genellikle aynıdır. Temel neden nakit ihtiyacını karşılamak veya ödenemez duruma gelen başka bir kuruma veya kişiye olan borcu kapatıp İslami finans kurumuna borçlanmaktır. Söz gelimi ödenemez borç eğer teverrukun kullanıldığı İslami bankadan alınmış ise yeniden yapılandırılması maksadıyla bu borcun kapatılıp istenen vade ve tutarda yeni bir borç sözleşmesi yapılması da uygulanan teverruk işlemlerindedir.

Genel olarak tanımı yapılan ve diğer teverruk çeşitlerinden farkı ortaya konan organize teverruk’un adım adım işlem şekli şöyledir

1. Adım: Müşteri bankaya teverruk talebiyle başvurur.
2. Adım: Bankanın uygun görürse müşteri teverruk talep formunu imzalar.
3. Adım: Talep formunda müşterinin ihtiyaç duyduğu miktar belirlenir. Bankanın da bu miktara ekleyeceği fark, vade süresi ve ödenecek taksit tutarların bilgisi yer alır.

4. Adım: Talep formunda veya harici bir formda müşteriye ödenecek nakdin elde edilebilmesi için ulusal veya uluslararası emtia borsasından alınacak olan kıymetli madenin alışından sonra müşteri adına satışın gerçekleşebilmesi için müşterinin bankayı bu satışa vekil kıldığı ifadesi yer alır
5. Adım: İslami banka aldığı vekâletle kıymetli madeni satın alır. (Genelde Londra Metal Borsası'ndan alınır)
6. Adım: İslami banka kendi adına satın aldığı kıymetli madeni müşteriye vadeli olarak üzerine kârını da ekleyerek satar.
7. Adım: İslami banka müşterinin eline geçen kıymetli madeni 4. Adımda belirlenen vekâletle piyasada satar ve elde ettiği peşinatı müşteriye verir (Bayındır S, 2015: 206).

Yukarıdaki işlemler neticesinde müşteri ihtiyacı olan nakde kavuşmuş olur. İslami banka da yapmış olduğu işlemlerden ötürü kâr elde etmiş olur.

Organize teverrick işlemlerinin yapılmak istenmesinin temel iki nedeni bulunmaktadır. Bunlardan birincisi katılım bankalarının kısa süreli likiditelerini değerlendirmek istemeleridir. İkinci neden de hâlihazırda kullanılan fon kullandırma modellerine uymayan müşteri taleplerinin karşılanabilmesinin sağlanmasıdır (Tunç, 2013: 158).

Bireysel teverrick işlemi üç taraf arasında gerçekleşirken organize teverrick işleminde bu işlemler dört taraf arasında gerçekleşmektedir. Birinci taraf malı satan taraftır (ki genelde bu taraf Londra Metal Borsasıdır). İkinci taraf malın alınmasına aracılık ederek müşteriye finansmanı sağlayan taraftır. Bu taraf da banka olup malı metal borsasından satın alır. Üçüncü taraf ise teverrick işleminin yapılması için başvuran taraf yani müşteridir. Müşteri teverrick talebi ile başlattığı işlem sonucu banka aracılığı ile metal borsasından alınan malı satın alır. Sonrasında yine bankaya vekâlet vererek bu malın satılmasını isteyen taraftır. Dördüncü ve en son taraf da teverrick işleminin başlamasından itibaren banka aracılığı ile müşteriye alınan malı yine bankanın vekil kılmasıyla malı en son satın alan taraftır. Yani teverrick işleminin sonunda kıymetli maden dördüncü tarafça satın alınır.

Kudüs Üniversitesi İslam Hukuku Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Hüsameddin Affane'nin aktarımıyla şu şartlar dâhilinde teverrick işleminin caiz olacağı aksi takdirde işlemin caiz olmadığı belirtmiştir (El-Useymin, 1997: 232; akt. Affane, 2012: 2019):

- ✓ Faizsiz kredi yahut selem yöntemi ile sermaye bulma imkânının kalmamış olmaması durumu, (karz-ı hasen artık günümüzde maalesef mümkün değildir)
- ✓ Çok şiddetli bir şekilde sermayeye ihtiyaç duyulması,
- ✓ Malın muhakkak surette satıcının elinde, mülkiyetinde olması gerekir.

İslam Fıkıh Akademisi, Dünya İslam Birliği (Rabıta) ve AAOIFI'nin fetva heyetleri organize teverrukun caiz olmasını yalnızca bir şarta bağlamışlardır². Bireysel teverruk'ta bulunan şartlara uyulduğu takdirde yani malın kesinlikle ilk satıcısına dönmüyor olması şartı ile işlemin Şeriata uygun olacağını ve cevaz verilebileceğini belirtmişlerdir (Bayındır S. 2015: 210).

Banka teverruku denilen organize teverruk modelinde işlemler iki banka arasında da gerçekleşebilmektedir. Likidite ihtiyacı olan bir katılım bankası veya konvansiyonel banka, fon fazlası bulunan bir katılım bankasına teverruk yapmak üzere başvurabilir.

İki banka arasında yapılacak olan teverruk işleminde, işleme dair uygulanacak olan kâr oranı ve vade gibi hususlar iki banka tarafından müştereken tespit edilir. Akabinde gerçekleşen teverruk işlemi ile normal fon yöntemleri ile hemen değerlendirilemeyecek fonlar genelde kısa süreli olan teverruk işlemi ile değerlendirilmiş olur (Tunç, 2013: 158).

2.3. Teverruk Modeline Dayalı Finansman Yöntemleri

Nakit ihtiyacına dair hızlı çözüm yöntemi olan teverruk, katılım bankalarının uygulanan diğer finansman yöntemlerinden bu anlamda avantajlı bir modeldir. Hızlı olmasının yanında gerek riskin az olması gerekse de nakde ihtiyaç duyan müşterinin daha az masraf ödemesi yönü ile de yine diğer modellere nazaran avantajlı olmaktadır.

Katılım bankalarının son dönem kullandığı ve teverruka dayalı birkaç finansman yöntemi bulunmaktadır. Bunlar kredi borçlarının yeniden yapılandırılması, yatırım vekâleti, murabaha sendikasyonu ve sukuk ihracı gibi uygulamalardır. Bunların haricinde Türkiye'deki bazı katılım bankalarının uyguladığı bedelli askerlik finansmanı da bulunmaktadır (Çakır, 2018: 148).

---

² (1. MFIm, "Karar bi şe'ni't teverruk" Karar no: 179-5/19-, 2. Rabıta-Kararat, 3. AAOIFI – Meayir 2010)

2.3.1. Kredi Borçlarının Yeniden Yapılandırılması

Katılım bankalarından çeşitli amaçlarla finansman kullananlar bazen kullandıkları finansmanı geri ödemede zorluk yaşayabilmektedir. Bu amaçla katılım bankaları bu tür durumlar için müşterinin de talebi üzerine teverruk yöntemini kullanabilmektedirler.

Konvansiyonel bankalarda bu işleme benzer bir işlem olarak, kullanılan kredinin ödenmemesi veya ödenememesi durumunda ödenmeyen borç üzerinden yeniden bir faiz oranı hesaplanarak borcun yeniden yapılandırılması suretiyle yeni borç tutarı ve ödeme şekli hesaplanmaktadır. Konvansiyonel bankalar bu işlemler için borcun ödenmemesine binaen faiz uygulamaktadırlar. Ayrıca yeniden ödenecek borcun vadesine ve ödeme tutarına göre de ayrıca bir faiz hesaplamaktadırlar.

Katılım bankaları konvansiyonel bankalardan farklı olarak zaruri nedenlerle ödenemeyen borçlar için borç üzerinden bir yapılandırma yapmayarak farklı yöntemler kullanmaktadırlar. Müşterinin talebi üzerine öncelikle ödenmeyen borcun kapatılması ve sonra müşteri ile yeni bir sözleşme ile yeni bir borç akdi gerçekleştirilmektedir.

Teverruk sistemi nakit güclüğü çeken müşterilerin borçlarının yeniden yapılandırılması amacıyla kullanılabilir. Çoğunlukla ödeme güclüğü çeken müşteri için İngiltere'deki metal borsasından müşteri için kıymetli maden satın alınır. Alınan bu kıymetli maden piyasada satılarak ödenmeyen borç ödenir ve müşteriye yeniden bir ödeme planı sağlanmış olur (Sümer ve Onan, 2015: 301). Böylece katılım bankaları tahsil edemedikleri alacaklarını müşterinin de rızasını alarak yeniden yapılandırmak suretiyle organize teverruk işlemi uygulamaktadırlar (Kazancı, 2018: 24).

Katılım bankaları müşterilerinin gecikmiş düşmüş durumda olan alacaklarını tahsil edemez duruma geldiklerinde bu borcun yapılandırılması yoluna gitmek isterler. Zira müşterinin iflasını istemek ve hukuki takip başlatmak müşterinin daha zor bir duruma düşmesi anlamına gelir. Bu adımda katılım bankası müşterinin borcunu yeniden yapılandırarak ona bir süre tanıma yoluna gider. Fakat işin esasında katılım bankası politikaları gereği salt yapılandırma işlemi yapmamasından dolayı müşteri adına bir kıymetli maden alıp bunu piyasada satarak işlemi muhakkak surette emtia alım satımına dayandırarak işlemi gerçekleştirir. Değerli maden farklı ülkelerde farklı emtialardan oluşabilmektedir. Bu işlem katılım bankalarının danışma kurullarının izni dâhilinde maslahat yani zorunlu durumlarda yapılan bir yöntemdir (Dede, 2017: 123).

Teverruk modelinin borç yapılandırma işlemi için kullanılmasını şer'i kurallar açısından uygun görenler bulunmakla beraber bunun şer'en sakıncalı olduğunu belirtenler de çoğunluktadır (Çakır, 2018: 150). Misalen Bahreyn İslam Bankası Şer'i Danışma Heyeti, insanların ihtiyaç duydukları nakdi teverruk yöntemini kullanarak elde etmelerinin caiz olduğuna dair fetva vermişlerdir. Fakat bireyin bankaya olan borcunu ödemesi için farklı yöntemler için sözleşme imzalamasının genel bir alışkanlık oluşturacağından veya teamül olması ihtimalinden dolayı bu tarz işlemleri sakıncalı görmüşlerdir. Zira bu tarz bir sözleşmede mevcut borç tutarından fazla bir tutar ile borçlanması faiz olacağından bu işlem sakıncalı görülmüştür (Hey'et, 2016: 324).

İslam mezheplerinden Hanbeli mezhebine göre yapılmasında dini bir sıkıntı olmayan teverruk işlemi, İslami banka tarafından kullanılan finansmanın ödemesinde güçlük yaşayan müşteriler için finansmanın ödenmeyen kısmını yeniden yapılandırma amaçlı da kullanılmaktadır (SERPAM, 2013: 6).

Bahreyn'de bulunan başka bir katılım bankası olan Shamil Bank Danışma Heyeti, Bahreyn İslam Bankası'ndan farklı bir görüş belirtmiştir. Bu görüşe göre katılım bankasının müşteri ile ilk yaptıkları sözleşmede şart koşulmaması koşulu ile müşterinin borcunu ödeyememesi üzerine borcun yeniden yapılandırılmasının caiz olduğuna dair fetva vermiştir. Fakat burada asıl olan müşterinin ilerde olası borç ödeyememe ihtimaline karşın borcunu yapılandırabileceğine dair en başından bir sözleşme yapmamak gerektiğidir (Reşidi, 2005: 170). Zira bu uygulamanın yaygın bir hale gelmesi ve müşteriden fazlalık alma yoluyla borcunu yapılandırabilmesi katılım bankalarının faiz sakıncası ile karşı karşıya olma ihtimali kuvvetli hale gelmektedir.

2.3.2. Yatırım Vekâleti Uygulamaları

Yatırım vekâleti, tasarruf sahiplerinin ellerindeki fonları işletmek istemelerine binaen katılım bankalarını vekil tayin edip vekâlet sözleşmesi yapmak üzere bu kuruluşları yetkilendirmesidir (Katılım Analiz: 1). İslam hukukçuları ve şer'i danışma kurullarının görüşleri ile yatırım vekâleti uygulamaları bazı katılım bankalarında uygulanmaya başlanmıştır. Yatırım vekâleti; elinde parası bulunan birinin bu parayı değerlendirmek üzere başka birine vekâlet vermesidir (Hurşit, 2016: 2). Teverruka dayalı yatırım vekaleti uygulamasında elinde fon fazlası bulunan biri bu parayı teverruk

yöntemi ile değerlendirmek ister. Katılım bankası bu parayı LME'den emtia satın alırken kullanır. Alınan emtianın müşteriye vadeli satılması sonucu elde edilen kârın bir kısmı fon sahibine verilir. Böylelikle fon sahibi parasını değerlendirmiş olur. Katılım bankası da kendisinden tevrruk talep eden müşterisinin bu talebini karşılamış olur.

Vekâlet anlaşması likidite yönetiminde kullanılan araçlar arasında da kullanım alanı bulmaktadır. Bankalar arası piyasada, bankaların likiditesinin fazla olması durumunda likidite açığı bulunan bankalara iletilmesini sağlamak için kullanılan bir yöntemdir (Mihajat ve Hasan, 2013: 225).

Yatırım vekâleti yönteminde aracı kurum konumunda olan katılım bankası vekâlet işlemi karşılığında bir işlem alabilir. Fakat aksi belirtilmemişse vekâlet işleminde katılım bankası kâr ve zarara ortak değildir. Sözleşme esnasında yatırımcı kârın belli bir yüzdesini aracı konumundaki katılım bankasına bırakabilir. Şu husus da belirtilmelidir ki katılım bankası yaptığı vekâlet işleminde bir kusur ve hata yapmış ve buna binaen de zarar edilmiş ise katılım bankası bu zararı karşılamak zorundadır (Aktepe, 2013: 44).

AAOIFI Şeriat Standardına göre, iki çeşit vekâlet uygulaması bulunmaktadır. Bunlar spesifik vekalet ve genel vekalet uygulamalarıdır. Genel bir vekâlet uygulamasında genel amaçlarla ve daha kapsayıcı durumlar için kullanılan vekâlet uygulamasına atıf yapılır. Spesifik vekâlet ise sadece bilinen belirli bir işlem için yapılır. Bu, aracının anapara tarafından tanımlanan belirli bir eğilim kapsamında elden çıkarması gerektiği anlamına gelir (İsmail vd., 2016: 392).

Mülkiyet hakkı müvekkile ait olan vekâlet işleminde vekil yatırım yapılması istenen para ile bir emtia satın alır. Bu emtia ikinci bir işlemle murabahaya dayalı organize piyasalarda aşağıdaki işlemlerle değerlendirilmektedir (Çakır, 2018: 157):

- ✓ Müvekkil banka (vekâlet veren) ile vekil banka arasında sözleşme imzalanır. Bu sözleşmede işlem adımları, kâr, vade ve teminatlar belirlenir
- ✓ Vekil banka emtia borsalarından müvekkili adına emtia satın alır.
- ✓ Vekil banka müvekkili adına aldığı emtiayı murabaha yoluyla vadeli olarak kendine satın alır. (Bu işlem sözleşmede belirlenmiştir)
- ✓ Vekil banka kendine ait olan emtiayı yine borsada nakde çevirip kâr elde eder.

Vekâlet sözleşmesi; karşılıklı kabul, tek taraflı feshetme, vazifenin icrası, ana konunun ortadan kalkması veya yasal kapasitenin yok olması ya da kaybolması ile sonlanır (Ayub, 2017: 372).

2.3.3. Murabaha Sendikasyonu

Sendikasyon kredileri konvansiyonel bankaların da kullandığı bir risk yönetim aracı ve bir finansman yöntemidir. Bu yöntemde büyük bir banka önderliğinde birden fazla banka bir araya gelerek çok yüksek miktarlarda kredi verme işlemine girerler. Bu yüksek tutardaki krediyi genellikle yine büyük şirketlere veya büyük başka bir bankaya verirler. Genellikle uluslararası düzeyde olan sendikasyon kredilerini sağlayan bankalar da genellikle yabancı bankalardan oluşan ortaklıkla sağlarlar (Karadâği, 2011: 25).

Katılım bankalarının sendikasyon işlemleri murabaha yöntemine dayalı olarak gerçekleştirilmektedir. Katılım bankaları konvansiyonel bankalardan farklı olarak süreci tamamen Şer'i esaslara göre faizsiz işlem yapmak suretiyle gerçekleştirirler.

Katılım bankaları, sendikasyon kredisi temininde uluslararası piyasada bir malı vadeli olarak alıp, peşin satarlar. Bu şekilde elde ettikleri fonları vade süresince değerlendirirler ve vade sonunda kreditora geri öderler. Sendikasyon kredisi yöntemiyle ülkeye dış kaynak temin edilmektedir. Ülkeye temin edilen dış kaynağın miktarı katılım bankasının sendikasyon talebine olumlu cevap veren yabancı bankaların ayırdığı fon tutarına bağlıdır. Böylelikle sendikasyon işlemi katılım bankalarının fon kullandırırken başvurdukları murabaha yönteminin bu sefer kendileri için bir fon kullanma işlemine dönüşmesi anlamına gelmektedir (Tunç, 2013: 166).

Sendikasyon işlemi konvansiyonel bankaların kullandığı bir yöntem olması hasebiyle oldukça yaygın olarak kullanılan bir yöntem olmuştur. Aynı şekilde dünya çapında İslami bankaların da kullandığı murabaha sendikasyon işlemleri de göz önüne alındığında da bu yöntemin ne denli yaygın bir finansman yöntemi olduğu görülmektedir. Daha özele gelindiğinde ise Türkiye'deki katılım bankalarının da yüksek tutarlı kredi temin etme yöntemlerinde yine sıkça başvurulan bir yöntem olarak murabaha sendikasyonu yönteminin tercih edildiği anlaşılmaktadır (Çakır, 2018: 164). Türkiye'deki katılım bankaları kullandıkları yıllık murabaha sendikasyonlarına ait meblağları güncel olarak web sitelerinde ilan etmektedirler.

Tevrük satışına dayandığını söylediğimiz sendikasyon kredileri şöyle alınmaktadır (Doğan, 2014: 1):

1. A bankası, B konsorsiyumundan taksitle mal almak istediğini belirtir. B konsorsiyumu malı temin eder ve A bankasına taksitle satar. Böylece A bankası, B konsorsiyumuna taksitle borçlanmış olur. Daha sonra A bankası malı peşin bedelle satması için B konsorsiyumuna

vekalet verir. (Bazı İslam Bankaları'nın Danışma Kurulları bu vekâletin verilmemesi, malı alan A bankasının bizzat kendisinin bu malı satması gerektiğini söyler.) B konsorsiyumu malı satar ve parasını A bankasına gönderir veya A bankası bu malı bizzat satarak nakit elde eder.

2. B konsorsiyumu kendisi adına mal alımı yapması için A bankasına vekâlet verir. A bankası bu vekâletle B konsorsiyumu adına mal alır. Malın bedelini B konsorsiyumu öder. A bankası bu malı taksitle B konsorsiyumundan alır. A bankası malı peşin satar ve nakit elde etmiş olur.

Katılım bankalarının sıklıkla kullandıkları finansman yöntemi olan murabaha sendikasyonu modeli işlemlerin kolaylığı açısından Londra'daki aracı firmalara vekâlet vermek suretiyle yapılmakta ve işlem birkaç saatte tamamlanmaktadır. Londra Metal Borsasına ait piyasanın oldukça organize olması ve metal alım satım işlemlerinde kâr marjlarının düşüklüğü, diğer yandan vergisel istisnaların da olması dolayısıyla işlemler Londra Metal Borsası'nda yapılmaktadır (İFM, 2009: 38).

2.3.4. Teverruka Dayalı Sukuk İhracı

Katılım bankaları veya İslami finans kurumlarının sukuk ihraç etmek suretiyle fon elde etmesi ve bu fonların planlanan yatırımlar için bir kaynak temini modelidir.

Sukukun tanımı bir mal, menfaat, hizmet veya belirli bir proje ya da yatırımın varlığı üzerinde eşit değerdeki hisseleri temsil eden mali vesikalar şeklinde yapılmaktadır (Durmuş, 2010: 143). Teverruka dayalı sukuk ihracı modeli devlet, özel girişimler ya da finans kuruluşlarının gereksinim duydukları fon ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilmiş bir modeldir. Kira sertifikaları olarak da adlandırılan sukuk, varlığa dayalı yatırım sertifikalarını ifade etmektedir. Farklı çalışma prensiplerine sahip olan sukuk bu prensiplere göre icare sukuk, müşareke sukuk, mudarebe sukuk, selem sukuk ve istisna sukuk olarak farklı sukuk çeşitlerine ayrılmaktadır (Çakır, 2018: 165).

Yüksek maliyetli projelerin gerçekleşmesi için ihtiyaç duyulan finansman elde yöntemi olarak tercih edilen kira sertifikası da denilen sukuk ihraç yöntemi alım satıma ve teverruk sistemine dayalı olarak yapılmaktadır. Ellerinde herhangi bir varlığı olmaksızın finansman ihtiyacı bulunan şirketlerin finansman ihtiyaçlarını karşılamak üzere çıkarılan sukukların işleyiş yöntemi Malezya ve Körfez ülkelerinde aşağıdaki gibi gerçekleşmektedir (Şensoy, 2012: 339):

- ✓ Sukuk çıkaran şirket veya özel amaçlı şirket fon sağlamak üzere sukuk çıkararak nakit temin eder.

- ✓ Özel Amaçlı Şirket, bu nakitle tedarikçi A'dan peşin olarak bir emtia satın alır.
- ✓ Özel Amaçlı Şirket emtiayı firmaya vadeli olarak satar.
- ✓ Firma vadeli olarak aldığı emtiayı tedarikçi B'ye peşin satar, nakdi tahsil eder.
- ✓ Firma belirlenen vadelerde Özel Amaçlı Şirkete ödemeler yapar.
- ✓ Özel Amaçlı Şirket tahsilatlarını yatırımcılara dağıtır.

Bu yapı AAOIFI tarafından kabul görmemekte ancak Malezya'da uygulanmaktadır (Şensoy, 2012: 339). Malezya Ulusal Bankası (Central Bank of Malaysia) Şer'î Danışma Kurulu 03.05.2007 tarihli 67. toplantıda, teverruka dayalı sukuk ihracında dini açıdan bir sakınca olmadığına karar verilmiştir (Çakır, 2018: 167).

2.4. Dünya'da Teverruk Uygulamaları

Teverruk finansman uygulaması daha çok Malezya, İngiltere ve Suudi Arabistan'da uygulanan bir modeldir. İngiltere örneğinde metal piyasası (özellikle platin, nikel, alüminyum v.s.) kullanılarak İslami hassasiyetleri olan insanların nakit ihtiyaçları teverruk işlemiyle karşılanıyor. Yine Malezya'da palmiye yağı, Suudi Arabistan'da buğday, hisse senedi, taşıt v.s. alım-satımı yapılarak teverruk işlemi gerçekleştirilmektedir. Bir kısım fetva müesseseleri bu tarz işlemleri caiz görse de, bazı İslam hukukçuları özellikle İngiltere metal piyasasında saniyelik online işlemlerle gerçekleştirilen, malların stoklarda sabit durduğu teverruk uygulamasının, İslami finansın ruhuna, temel kriterlerine uygun olmadığı ve İslam hukuku açısından tartışmalı olduğu eleştirilerini getirdiğini de ifade etmektedirler (Ulusoy, 2018: 1).

Bazı varlıklar için teverruk işleminin yapılması yasaklanmıştır. Altın, gümüş ve para birimleri teverruk işlemi yapılmayan varlıklardandır. Aynı şekilde inşa edilmekte olan veya inşa edilecek olan varlıklar ve son olarak üzerinde borç bulunan varlıklar için de teverruk işlemi yapılmamaktadır (BNM, 2015: 7). Teverruk'un İslami kurallara tamamen uygun olma şartları arasında malın fiziki olarak bulunuyor olması da yer almaktadır. Bu konu da malı depolarında bulundurma ve teslimatının yapılması Malezya uygulamalarında mevcuttur. Malezyada yapılan teverruk işlemlerinde emtia fiziki olarak bulundurulmakta ve alıcıya fiziksel teslimat yapılmaktadır

Günümüzde teverruk işlemi İngiltere'de metal, Malezya'da palmiye yağı, Suudi Arabistan'da ise Hisse Senedi-Taşıt-Buğday kullanılarak yapıyor. Bu piyasalardan

işlem hacmi en yüksek olan Londra Metal Borsası'dır. Londra Metal Borsası'nda alıcı ve satıcı farklı brokerlardır ve gerçek metal kullanılmaktadır (Hurşit, 2018: 52).

Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund – IMF) 2019 Nisan ayı *Kuveyt Finansal Sistem İstikrar Değerlendirmesi* raporuna göre 2015 ve 2017 arasında hükümetin finansman ihtiyaçlarını karşılamak ve risksiz getiri sağlamak üzere 2 ile 10 yıl vadeli tahvil ihraçlarını artırmıştır. Kuveyt Merkez Bankası (Central Bank of Kuveyt-CBK), 3 ve 6 aylık tahvil ve teverruk ihraç etmektedir (IMF, 2019: 11).

Malezya'daki Kuveyt Finans House'un 2015'te yayımladığı rapora göre 2015 yılında yapılmaya başlanan bir tesis için 5 yıllık 439.6793.768 Ringit tutarında murabaha destekli teverruk kullanılması işlemi yapılmıştır (KFH, 2015: 18).

Malezya merkezli uluslararası deniz enerji tesis hizmeti veren Bumi Armada şirketi teverruk yöntemini kullanarak murabaha sukuk işlemini gerçekleştirmektedir. 2018 yılında, yıllık 6,35 % kar oranı ile 1,5 milyar Ringit tutarında 10 yıl vadeli sukuk kullanmıştır (Bumi-Armada, 2018: 185).

Tablo 6'da Bahreyn'in Manama merkezli en büyük bankası olan Ahli United Bank'ın 2017- 2018 konsolide finansal tablolarına bakıldığında bankanın 2017'de kullandığı teverruktan alacakları 6.539.897 \$, 2018'de ise 7.046.623 \$ olduğu görülmektedir. Bankanın 2017 yılsonunda teverruktan gelirleri 292.040 \$ iken 2018'de gelirlerinin 300.575 \$ olduğu görülmektedir (Ahli-United-Bank, 2018: 67-68).

Tablo 6 : Ahli United Bank 2018 Yıl Sonu Konsolide Bilanço ve Gelir Tablosu

	2018	2017
	US\$ '000	US\$ '000
(b) Receivable balances from Islamic financing		
Tawarruq receivables	7,046,623	6,539,897
Murabaha receivables	3,483,849	3,301,572
Ijara receivables	1,419,050	1,707,097
Others	32,700	28,861
Less: Allowance for impairment	(461,570)	(461,470)
	11,520,652	11,115,957
	2018	2017
	US\$ '000	US\$ '000
(e) Net income from Islamic financing		
Income from Tawarruq	300,575	292,040
Income from Murabaha	194,987	149,274
Income from Ijara	87,903	93,049
Income from Financial Investments	82,682	51,654
Income from Islamic financing	666,147	586,017

Kaynak: Ahli-United-Bank, 2018

Tablo 7’de İslam İşbirliği Teşkilatı Koordinasyon Ofisi 2017 Ekim raporunda tevruk, mudaraba ve müşaraka modellerinin hangi ülkeler tarafından kullanıldığına ilişkin aşağıdaki gibi bir açıklama yapmıştır (COMCEC, 2017: 17).

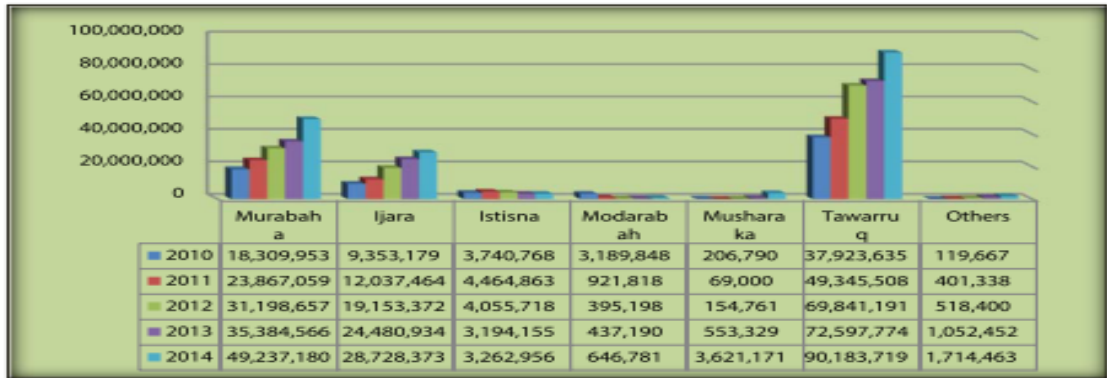
Tablo 7: İslam İşbirliği Teşkilatının İslami Finansal Araçları Tercih Eden Ülkelere İlişkin Hazırladığı Tablo

Product/ Process	Middle East	North Africa	Malaysia	Indonesia
Working capital financing based on Tawarruq , Mudharabah or Musharakah	Mudharabah and Musharakah offered but not Tawarruq as it is prohibited	Mudharabah and Musharakah offered but not Tawarruq as it is prohibited	Only Tawarruq is being offered by banks	Mudharabah and Musharakah offered but not Tawarruq as it is prohibited

Kaynak: (COMCEC, 2017: 17).

Katar İslami Bankası’nın 2010 ile 2014 yılları arasında tevruk ve diğer finansal araçların kullanım tutarları Tablo 8’de verilmiştir (Kahf & Habbani, 2016: 57).

Tablo 8: Katar İslami Bankası’nın 2014 Yılı Tevruk ve Diğer Finansal Araçları Kullanım Tutarları

Kaynak: (Kahf & Habbani, 2016: 57)

2.5. Türkiye’de Tevruk Uygulamaları

Türkiye’de faaliyet gösteren beş katılım bankası bulunmaktadır. Faaliyeti devam eden beş katılım bankasından ikisi Ziraat Katılım ve Vakıf Katılım bankaları devlet bankası olarak faaliyetlerini yürütmektedir. Bunların dışında Kuveyt Türk, Albaraka Türk ve Türkiye Finans Katılım bankaları da özel katılım bankaları olarak

çalışmaktadırlar. Devlet katılım bankaları henüz teverruk finansman yöntemini kullanmamaktadırlar fakat üç özel katılım bankası da bu yöntemi kullanmaktadırlar.

Kuveyt Türk Katılım Bankası, danışma kurullarından alınan icazetle teverruk uygulamaktadır. Bankanın danışma kurulu âdet haline getirilmeden teverruk satışından istifade edilebileceğine karar vermiştir. Buna göre banka piyasadan bir malı peşin alıp müşteriye taksitle satacak; sonra müşteriden aldığı vekâletle onun adına malı piyasada peşin satıp bedelini müşteriye verecektir (Para&Borsa, 2018: 1).

Türkiye Finans katılım bankası “Dert Çözen Finansman” adı altında teverruk uygulamalarını yapmaktadır. Bununla ilgili çağrısını sosyal medya hesaplarında ve web sitelerinde aşağıdaki gibi yapmaktadır (Türkiye Finans: 2019: 1):

“Günlük yaşamınızdaki zaruri ihtiyaçlarınıza çözüm üreten, katılım bankacılığı prensipleri çerçevesinde sunduğumuz ihtiyaç finansmanı Dert Çözen Finansman’a hemen başvurun, gerekli tutar teverruk uygulamasıyla hesabınıza geçsin”.

Mecelle'nin zaruret saydığı önemli ihtiyaç, lüks olmayan, temin edilemediğinde hayatı zorlaştıran, maddi veya bedeni zarara sebep olan, sıkıntı veren ihtiyaçtır. Zorunlu ulaşım, beslenme, tedavi, araç ve gereçler, eğitim ve öğretim, mesken, ödenmediği zaman katlanan veya haciz, hapis gibi sonuçlar doğuran borçluluk bu ihtiyacın örnekleridir. Bizim olur verdiğimiz “dert çözen finansman” işte bu çeşit ihtiyaçlar için yapılacak teverruk işleminden ibarettir (Karaman, 2018: 1).

Devlete ait olan katılım bankaları henüz İslami finans alanında yeni bankaları olması hasebiyle teverruk da dâhil olmak üzere bazı diğer modelleri de uygulamaya henüz başlamamıştır. Bununla beraber teverruk uygulamasının Malezya ve İngiltere örneklerinde olduğu artık Türkiye’de kurumsal hale gelmesi gerektiğini düşünen ekonomistler de bunu yazılarında ifade etmektedirler:

Hızla artan toplumsal ihtiyaçlara karşılık yeterli gelir elde edemeyenler ya bir takım ihtiyaçlarını ertelemekte ya da borçlanıp bu ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Planlanmayan bir harcama söz konusu olduğunda acil nakit paraya ihtiyaç duyulur. Harcama yapılacak işlerin belgesiz olması finansmanını daha da güçleştirir. Türkiye’de kayıt dışı ekonominin yüzde 30-35 dolayında olduğunu dikkate aldığımızda, belgesiz işlemlerin boyutu net olarak anlaşılır. Karz-ı hasen (borç verme) günümüzde kalktı denebilir. Enflasyon var ve kimse borç verip, ilerde geri alacağı parasının reel değer kaybına katlanmak istemiyor. Güven kaybı ya da parasının ödeme gücünü koruması için faiz iadesine sıcak bakılmaması da bireyler arası borç verme işlemi asgariye indirdi. Acil ihtiyacı ortaya çıkan birey ya da firmalar için tek yol bankalara borçlanma kalıyor. Yani teverruk müessesesi ülkemizde de kurumsallaştırılmalıdır (Ulusoy, 2018: 1).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLAMİ FİNANSAL KURUMLARA YÖNELİK MUHASEBE SİSTEMİ

3.1. İslami Finansal Kurumlar İçin Muhasebe Sistemi

Muhasebe, işletmelerin finansal durumlarını ilgililere aktarmak için bir dil olması dolayısıyla önem arz etmektedir. Fakat bu önem yalnızca ekonomik karar almalarla sınırlı kalmamakta ayrıca bilgi kullanıcıları dini hassasiyetlerine göre de tercih yapmakta ve dini kuralların izin verdiği ölçüde belirli kararlar almak isteyebilmektedirler. Bu noktada İslami muhasebe devreye girer ki İslami muhasebe, işletme faaliyetlerinin belirli standartlar doğrultusunda İslami ilkelere uygun olarak yerine getirmeyi zorunlu kılan bir muhasebe türü veya bir muhasebe bilgi sistemidir.

İslam hukuku başta olmak üzere tüm İslami çalışmaların temel kaynağı ve rehberi olan Kur'an-ı Kerim'de muhasebe bilimine temel teşkil eden ayetler yer almaktadır. Muhasebenin temel işlevi olan kaydetme konusunda borç alındığı veya borç verildiğinde bunların muhakkak kaydedilmesine dair emir niteliğinde tavsiyelere yer verilmiştir. Bunun ile ilgili olarak Bakara süresi 282. ayet şunu bildirmektedir:

“Ey inanıp güvenenler, birbirinize belli bir vadeye kadar borçlandığınızda borcunuzu yazın. Bir yazıcı, aranızda doğru olarak yazsın. Yazıcı yazmaktan kaçınmasın, Allah (bu ayette) nasıl öğretiyorsa, öyle yazsın. Yazıyı borçlu yazdırsın, Sahibi (Rabbi) olan Allah'tan çekinsin de borçtan bir şeyi eksiltmesin (El-Bakara; 282).”

Kaydetme fonksiyonunun emir edilmesinin şiddeti ve önemi yukarıdaki ayetin devamında görülmektedir:

“Borçlu; sefih, güçsüz veya söyleyip yazdıramayacak durumda ise onu velisi, doğru olarak yazdırsın. Erkeklerinizden iki kişiyi de şahit tutun. İki erkek yoksa bir erkek ile iki kadın da olur. Bunlar, şahitliğini kabul edeceğiniz kişilerden olsunlar. Kadınlardan biri unutur veya yanılırsa, diğeri hatırlar. Şahitler çağrıldıklarında kaçmasınlar. Borç ister büyük ister küçük olsun, vadesi ile birlikte yazmaktan üşenmeyin. Allah katında böylesi daha düzgün, şahitlik için daha sağlam, şüpheye düşmemeniz için daha uygundur. Aranızda alıp verdiğiniz peşin ticaret olursa, onu yazmamanın size günahı olmaz. Alım satım yaptığınızda şahit tutun. Yazıcı da şahit de zarar görmesin; onlara zarar vermeniz, yoldan çıkmanız olur. Allah'tan çekinerek korunun. Bunu size Allah öğretiyor. Her şeyi bilen Allah'tır (El-Bakara; 282).”

Kur'an'ı Kerimin aynı zamanda en uzun ayeti olan Bakara 282. ayetinin alışverişteki kaydetmeyi emretmesi insanlık için açık mesajlar içermektedir. Her halde kaydın tutulması ve bunu iki tarafın ayrı ayrı yapması, ödemelerin nasıl yapılması gerektiği ve bunların da belge niteliğinde olan sözleşmeye bağlanması ticaretin önemine dahası muhasebenin önem ve gerekliliğine ciddi bir delildir.

İslami muhasebe, "İslam görüşü ve etiğinden esinlenerek ekonomik ve diğer ilgili bilgileri tanımlama, ölçme ve iletişim kurma süreci " olarak tanımlanır (Abdul-Rahman, 2011: III). İslami muhasebe, işletmenin İslami kurallar dâhilinde faaliyetlerini yürütmesini ve yine bu şartlar altında sosyo-ekonomik hedeflerini gerçekleştirmesini sağlamak ve paydaşlarına bu şartlara uygun bilgiler sunmaya imkân veren muhasebe sürecidir (Hameed, 2003; akt. Talib vd., 2014). İslami muhasebe; işletmelerin ve kuruluşların kullanıcılarına bilgiler sağlayan ve genellikle şeriat ve İslam hukukuna göre bilgi sağlamayı amaçlayan alternatif muhasebe sistemidir (Ahmed, 2012: 6).

İslami muhasebe kavramı, işletmenin İslami hukuk kuralları dahilinde faaliyet göstermesine izin veren bir süreçtir. Bu süreçte sosyal ve ekonomik hedeflere ulaşmayı sağlamak üzere işletmenin paydaşlarına yalnızca finansal bilgiler değil aynı zamanda faaliyetler ilgili etik kurallar ile ilgili bilgiler yer almaktadır. İslami muhasebe aynı zamanda Müslümanların Allah'a hesap vermeleri gerektiğini de hatırlatan bir araç konumundadır (İbrahim, 2007: 2). Zekât, faiz, İslami etik kurallar ve sosyal adalete (İslami şer'i kurallara) uyulmadan hazırlanan bir muhasebe standartları setinin İslami standartlar olduğu söylenemez (Taheri, 2000: 8). Literatürdeki İslami muhasebe İslam'ın temel şartlarından zekât ile başlayan bir kavramdır (Ağkan, 2018: 239).

3.1.1. İslami Finansal Kurumlar İçin Finansal Muhasebe

İslami muhasebe diye ortaya çıkan kavram esasında İslami bankalar ve zekât kurumları gibi İslami finans kurumları için gerekli olan muhasebe uygulamalarını barındırır. Bununla beraber İslami prensipler çerçevesinde belirlenen kuralların dışına çıkmayarak uygulanan muhasebe anlayışıdır (Abdul-Rahman A. R., 2011: V).

İslami kurallar açısından düşünüldüğünde finansal raporlama, uygun bilgilerin kullanıcılara iletilmesi ve işletmenin İslami hukuk kuralları çerçevesinde çalışıp çalışmadığını belirten bir süreçtir. Bununla beraber topluma ve çevreye karşı

sorumlulukların yerine getirilip getirilmediğini belirleyen ve kullanıcıların karar almalarında bu sorumlulukların bilincinde olarak hareket etmelerini sağlayan bir süreçtir (MASB, 2008: 17). İslami bankalar ve kurumlar için finansal muhasebenin amaçları aşağıdaki gibidir (El-Din, 2004: 3):

- ✓ İslami hukuk ilkeleri çerçevesinde; açık, şeffaf ve ahlaki iş kurallarına uygun olarak işlemleri sürdürmek. Aynı zamanda eksik işlemlerden kaynaklanan hak ve yükümlülükleri belirlemek.
- ✓ İslami bankaların varlıklarını, haklarını ve başkalarının haklarını yeterli bir şekilde korumaya gayret etmek
- ✓ İslami bankaların gerek yönetim gerekse de ürün ve yeni finansal araçları geliştiren birimler belirlenen hedeflere yönelirken öncelikle İslami hukuk kurallarını uymak
- ✓ Finansal raporlar bilgi kullanıcılarına aktarılırken, daha fazla kullanıcının İslami bankaları tercih etmelerini sağlamak için raporların kesinlikle şeffaf ve İslami ilkelere uygun şekilde aktarılmasını sağlamak.

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulunun, muhasebe işlemleri için uygulama birliği sağlamaya yönelik çalışmaları olduğu gibi dünya çapında İslami finansal kuruluşlar için de bazı İslami muhasebe kurulları bulunmaktadır. Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (AAOIFI) Türkçe karşılığı ile İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kurulu bu kurulların başında gelmektedir. AAOIFI aynı zamanda uluslararası çapta standart yayımlayan ve düzenlemeler yapan tek kuruluştur. Bununla beraber uluslararası düzeyde olmasa da farklı ülkelerde ulusal anlamda düzenlemeler yapan bazı kuruluşlar bulunmaktadır. İslami Finansal Hizmetler Kurumu (Islamic Financial Standards Board-IFSB) bu kurulların yine aktif ve yaygın olanlarından.

3.1.2. İslami Finansal Kurumlar İçin Muhasebe ve Denetim Organizasyonu

Kurulma kararı Cezayir'deki bir toplantıdan çıkan karar neticesinde alınan İslami Finansal Kuruluşlar için Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI) muhasebe, denetim, yönetim alanlarında standart çıkarmaya yetkili bir kuruluştur. Söz konusu toplantı 1990 yılının 26 Şubat gününde yapılmış ve toplantıya katılan İslami bankalar ve finansal kuruluşların faaliyetlerinde Şer'i kural ve ilkelere uyulması ihtiyacının bir sonucu AAOIFI'nin kurulması gerektiği vurgulanmıştır.

1991 yılında kurulan ve Bahreyn merkezli bir kuruluş olan AAOIFI, öncelikle küresel İslami finans endüstrisi için standartların geliştirilmesi ve yayımlanmasından sorumlu, uluslararası kâr amacı gütmeyen kuruluştur. AAOIFI uluslararası İslami finans için Şeriat, muhasebe, denetim, etik ve yönetim alanlarında standartlar yayımlamaktadır. Şu ana ilgili alanlara dair yaklaşık 100 adet standart yayımlanmıştır.

AAOIFI 45'ten fazla ülkede merkez bankaları, düzenleyici otoriteler, finansal kurumlar, muhasebe ve denetim firmaları ve ülkelerdeki diğer yasal firmalar gibi bir dizi kurumlarca desteklenmektedir. Standartları şu anda dünya çapında tüm önde gelen İslami finans kurumları tarafından takip edilmekte ve uluslararası İslami finans uygulamaları gayet ileri bir derecede yer almış bulunmaktadır (AAOIFI, 2019).

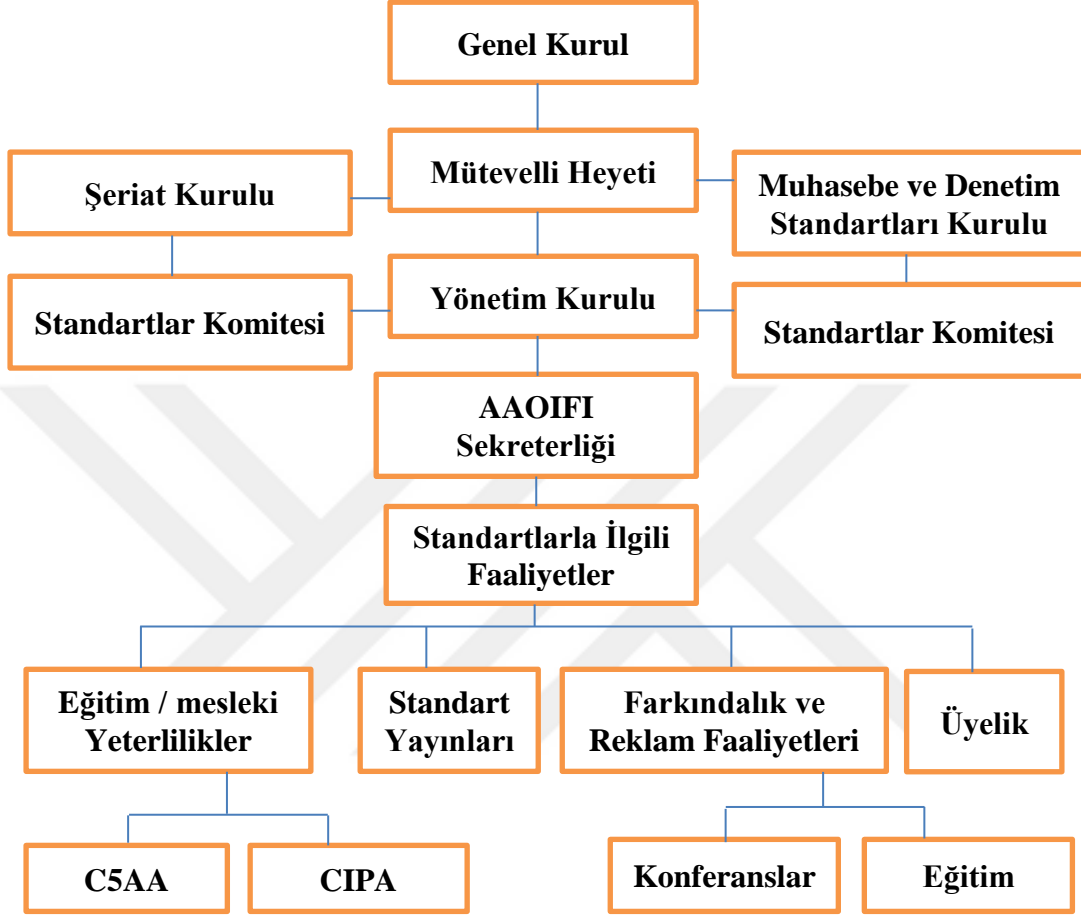
İslam Kalkınma Bankası, Kuwait Finance House, Dallah Albaraka Group, Al Rajhi Banking & Investment Corporation, Dar-al Maal al Islami, Bukhary Foundaiton gibi İslami finans kuruluşları AAOIFI'nin kurulmasına öncülük eden gruptandıdır (Aktepe ve Odabaşı, 2012: 38).

AAOIFI'nin organizasyonel yapısı incelendiğinde bir genel kurul bulunduğu görülür. Bugüne kadar, on beş ülkeden elli altı kurum bu genel kurula üye olarak katılmıştır. AAOIFI'nin yapısında ayrıca *mütevelli heyeti* ve bir *muhasebe ve denetim standartları kurulu* bulunmaktadır. Muhasebe ve denetim kurulunda on beş part-time üye ve ayrı bir birim olan şeriat kurulunda ise dört part-time üye bulunmaktadır. Bunlarla beraber İcra Komitesi ve tam zamanlı yürütme ve genel sekreteri bulunan bir genel sekreterliği bulunmaktadır (Abdel-Karim, 1999: 240).

İslami finansal kuruluşları başarılı bir şekilde düzenlemenin anahtarı AAOIFI'nin kurulmasıydı. Bu noktada AAOIFI, uygulanması gereken muhasebe, denetim, yönetim ve etik konularını kapsayan standartlar geliştirdi. AAOIFI'nin standartları geliştirmesi ve mevcut raporlama sistemine yönelik uygulamalar yapması çok kolay olmadı. Zira bu yaklaşım, çağdaş muhasebe düşüncesinde belirlenen hedeflerle başladı ve daha sonra bunlar İslami Şeriat ilkelerine uygun olup olmadıkları test edildi. Kısacası, Şeriat ile tutarlı olanları kabul etmek ve olmayanları reddetmek şeklinde bir takım çalışmalar yapıldı (Lewis M. K., 2001: 109).

Aşağıda Şekil 8’de AAOIFI’nin organizasyonel yapısı yer almaktadır.

Şekil 8: AAOIFI’nin Yapısı

Kaynak: <http://aaoifi.com/structure/?lang=en>

Eylül 2018’e gelindiğinde AAOIFI 54 adet şer’i standart, 26 muhasebe standardı ve bir de kavramsal çerçeveye dair standart yayınlamıştır. Bunlarla beraber 5 denetim standardı, 2 ahlaki kurallar ve 7 yönetim standardı da sayıldığında toplam 94 adet standart (şu an 100 adet) yayınlamıştır (Yatbaz, 2019: 170). AAOIFI, İslami Şeriat kuralları ve ilkeleri çerçevesinde aşağıdaki amaçlara gerçekleştirmek üzere faaliyet göstermektedir (AAOIFI, 2019):

- ✓ İslami Şeriat kurallarına uygun uluslararası standartları ve uygulamaları dikkate alarak İslami finans kurumlarının faaliyetlerine ilişkin muhasebe, denetim, yönetim ve etik düşüncüyü geliştirmek;

- ✓ Eğitim seminerleri, periyodik haber bültenlerinin yayınlanması, raporların hazırlanması, araştırma ve diğer yollarla İslami finans kurumlarının faaliyetlerine ilişkin muhasebe, denetim, yönetim ve etik düşüncenin yaygınlaştırılması;
- ✓ İslami finans kurumları tarafından kabul edilen muhasebe politikaları ve prosedürlerini, muhasebe standartlarının hazırlanması ve bunların söz konusu kurumlara yorumlanması yoluyla uyumlu hale getirilmesi,
- ✓ Denetim ve yönetim standartlarının hazırlanması ve düzenlenmesi ve bunların söz konusu kurumlara yorumlanması yoluyla İslami finans kurumlarına ilişkin denetim ve yönetim uygulamalarının kalitesinin ve tekdüzeliğinin geliştirilmesi,
- ✓ Mümkün olduğu ölçüde İslami finansal kurumların uygulamalarının şeriat denetim kurullarının uygulamaları ile uygunluğunun ve benzerliğinin sağlanması amaçlanır. Bu da şeriat kurulları ile İslami finansal kurumların arasındaki çelişki ve tutarsızlığı önleyeceğinden bu denetimlerin merkez bankaları, Şeriat standartları kurulları, yatırım ve finansman kurulları, sigorta şeriat kurullarınca yapılmasının sağlanması,
- ✓ İlgili düzenleyici kurumlar, İslami finans kurumları, İslami finansal hizmetler sunan diğer finansal kurumlar ve standartları uygulamak için muhasebe ve denetim firmalarına ve AAOIFI tarafından yayınlanan açıklama ve yönergelerin uygulanabilmesinin sağlanması,
- ✓ Muhasebe, denetim, etik, yönetim, şeriat ve diğer ilgili alanlarda mesleki gelişim programları da dâhil olmak üzere eğitim ve öğretim programları sunmak, böylece bilgiyi teşvik etmek ve İslami bankacılık ve finans alanında daha fazla profesyonelliği teşvik etmek. Eğitim, sınav ve belgelendirmelerin AAOIFI tarafından ve/veya diğer kurumlarla koordineli olarak gerçekleştirilmesi,
- ✓ Muhasebe, denetim, etik, yönetim ve Şeriat alanlarında AAOIFI standartlarının daha geniş bir farkındalık ve kabul kazanması amacıyla, AAOIFI standartlarının uyum sertifikasyonu da dâhil olmak üzere diğer faaliyetlerin yürütülmesi,

AAOIFI'nin yayınladığı standartlardan “Faizsiz Finans Standartları” TKBB tarafından tamamen Türkçeye çevrilmiştir. Fakat “Şeriat Muhasebe Standartları” (Türkiye'deki ismi ile – Faizsiz Finans Muhasebe Standartları – FFMS) ise 22 standart, faizsiz finans muhasebe rehberi ve kavramsal çerçeve KGK bünyesinde Türkçe'ye çevrilmiş ve ilgililerin dikkatine sunmak üzere yayımlanmıştır. AAOIFI'nin yayınladığı standartlar Türkiye uygulamalarındaki isimleriyle şu şekilde yayımlanır: Şer'i Standartlar (Faizsiz Finans Standartları), Denetim Standartları, Yönetim Standartları, Etik Standartları, Muhasebe Standartları (Faizsiz Finans Muhasebe Standartları).

Tablo 9, AAOIFI standartlarını farklı amaçlar ve düzeylerde kullanan ülkeleri ve kurumları açıklamaktadır.

Tablo 9: AAOIFI Muhasebe Standartlarını Kullanan Ülkeler ve Kurumlar

Yasal Zorunluluk Olarak Uygulayanlar	Yerel İslami Muhasebe Standartlarını Geliştirmek İçin Kullananlar	İkincil Raporlamaya İzin Verenler	Gönüllü Olarak Uygulayanlar
Bahreyn	Endonezya	DIFC	Bruney
Ürdün	Pakistan	Labuan	Mısır
Kırgızistan		Maldivler	Fransa
Morityus			Lübnan
Nijerya			Kuveyt
Katar			Malezya
QIFC			S. Arabistan
Umman			G. Afrika
Pakistan			BAE
Sudan			İngiltere
Suriye			
Yemen			
IDB			
İran			

Kaynak: (Yatbaz, 2019: 173)

3.1.3. İslami Finansal Hizmetler Kurulu

Türkçesi İslami Finansal Hizmetler Kurulu olarak ifade edilen IFSB, 3 Kasım 2002'de Kuala Lumpur merkezli olarak kurulmuştur. 10 Mart 2003'te faaliyete başlayan kurul bankacılık, sermaye piyasası ve sigortayı işlemlerini de içine alan geniş bir kapsamda faaliyet göstermektedir. İslami finansal hizmetler endüstrisinin sağlamlığını ve istikrarını sağlamaya ilgi duyan düzenleyici ve denetleyici kurumların uluslararası standart belirleme organı olarak da hizmet vermektedir. IFSB'nin misyonu ihtiyatlı şeffaf bir şekilde İslami finansal hizmet sektörünün gelişmesine yardımcı olmak, bunu yaparken Şeriat ilkelerine uygun mevcut uluslararası standartlardan faydalanmaktır (IFSB, 2019: 1).

Tablo 10’da Malezya’daki İslami Finansal Hizmetler Kurulunun yayınladığı standartlar yer almaktadır.

Tablo 10: IFSB Tarafından Yayımlanan Standartlar

IFSB 1	Risk Yönetimi
IFSB 2	Sermaye Yeterliliği
IFSB 3	Kurumsal Yönetim
IFSB 4	Şeffaflık ve Piyasa Disiplini
IFSB 5	Denetim İnceleme Süreci
IFSB 6	Toplu Yatırım Planları İçin Yönetişim
IFSB 7	Sermaye Yeterliliğinde Özel Konular
IFSB 8	İslami Sigorta (Takāful) Operasyonları İçin Yönetişim
IFSB 9	İslami Finansal Hizmetler (IFS) Sunan Kurumlar İçin İş Yapma
IFSB 10	Şeriat Hükümet Sistemi
IFSB 11	Takāful (İslami Sigorta) Teşebbüsler İçin Ödeme Gücü Gereksinimleri
IFSB 12	Likidite Riski Yönetimi
IFSB 13	Stres Testi
IFSB 14	Takāful (İslami Sigorta) Teşebbüsler İçin Risk Yönetimi
IFSB 15	Revize Edilmiş Sermaye Yeterliliği
IFSB 16	Gözden Geçirilmiş Denetim İnceleme Süreci
IFSB 17	İslami Finans Düzenlemelerine İlişkin Temel İlkeler
IFSB 18	Retakāful (İslami Reasürans)
GN 1	Sharīah Uyumlu Finansal Araçlar İle İlgili Notların Tanınması)
GN 2	Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği Standartları: Emtia Murābaha İşlemleri
GN 3	Yatırım Hesabı Sahiplerine Kar Ödeme Yumuşatma Uygulaması
GN 4	Sermaye Yeterlilik Standardı: Sermaye Yeterlilik Oranındaki Alfa Tayini
GN 5	Dış Kredi Değerlendirme Kurumları (ECAIS) Tarafından Takāful Ve Retakāful Teşebbüsler İle Derecelendirmelerin Tanınması
GN 6	Likidite Risk Yönetimi İçin Nicel Önlemler
TN 1	İslami Para Piyasalarının Gelişimi
TN 2	Stres Testi
IFSB 19	İslami Sermaye Piyasası Ürünleri İçin Açıklama Şartları
IFSB 20	Takāful / Retakāful Teşebbüslerin Denetim İnceleme Süreci
IFSB 21	İslami Finans Yönetmeliği İçin Temel İlkeler (İslami Sermaye Piyasası Segmenti)
IFSB 22	Gözden Geçirilmiş Şeffaflık ve Piyasa Disiplini

Kaynak: (IFSB, Adoption of Standards, 2019: 1)

İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB), bankacılık, sermaye piyasaları ve sigorta sektörlerini kapsayacak şekilde genel olarak tanımlanan, küresel ihtiyati standartlar ve endüstri için rehberlik ilkeleri yayınlayarak İslami finansal hizmetler

endüstrisinin sağlamlığını ve istikrarını teşvik eden ve geliştiren uluslararası bir standart belirleme kuruluşudur. IFSB endüstriyle ilgili konularda araştırma yapar ve girişimleri koordine eder, ayrıca düzenleyiciler ve endüstri paydaşları için yuvarlak masa, seminer ve konferanslar düzenleyerek faaliyetlerini devam ettirmektedir (IFSB, 2019: 1).

Aralık 2018 itibariyle, IFSB'nin 180 üyesi, 78 düzenleyici ve denetleyici kuruluşu, 8 uluslararası kuruluşu ve 94 faaliyet alanı (finans kurumları, profesyonel firmalar, sanayi birlikleri ve borsalar) bulunmaktadır. Kuruluşundan bu yana, IFSB İslam finansal hizmetler endüstrisi için otuz adet standart (IFSB), rehberlik (guiding) notları (GN) ve bazı teknik notlar (TN) yayınlamıştır.

IFSB tarafından yayınlanan standartlar çeşitli aşamalardan geçerek hazırlanıp yayınlanmaktadır. Öncelikle taslak hazırlanır, gerek görülürse kamuoyuna ve ilgililere sunulur, hazırlama kılavuzlarına ve prosedürlerine uyularak yayınlanan bir süreçten geçmektedir. IFSB, İslami finansal hizmetler endüstrisinin düzenlenmesi ve denetimi üzerinde etkili olan veya etkili olan konuların farkındalığının teşvik edilmesinde aktif olarak yer almaktadır. Bunun gereği olarak birçok ülkede Uluslararası konferanslar, seminerler, atölyeler, eğitimler, toplantılar ve diyaloglarla faaliyetlerini sürdürmektedir.

3.2. Türkiye’de İslami Finansal Kurumlar İçin Muhasebe Uygulamaları

Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarını bünyesinde barındıran Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB), AAOIFI tarafından yayımlanan faizsiz finans standartlarını Türkçe’ye çevirmiştir. Şeriat Muhasebe Standartları da KGK bünyesinde Faizsiz Finans Muhasebe Standartları (FFMS) adı ile Türkçe’ye çevrilmektedir.

3.2.1. Faizsiz Finans Standartları

AAOIFI uygulamasında “*Şeriat Standartları*” olarak bilinen Faizsiz Finans Standartları AAOIFI tarafından yayımlanan ve Türkçeye ilk çevirisi yapılan standartlardır. Bu standartlar “Aralık 2015 Yılına Kadar Kabul Edilmiş Olan Faizsiz Finans Kurumları Hakkındaki Faizsiz Finans Standartlarıyla İlgili Tam Metin” başlığı ile 2018 yılında Türkçe’ye çevirisi tamamlanmıştır.

Tablo 11’de AAOIFI yayımladığı standartların tamamı yer almaktadır.

Tablo 11: AAOIFI Faizsiz Finans Standartları (FFS)

FFS 1	Döviz Ticareti
FFS 2	Banka Kartları ve Kredi Kartları
FFS 3	Ödeme Gücü Olduğu Halde Ödeme Yapmayan Borçlu
FFS 4	Takas İşlemleri Güncellenmiş Standart
FFS 5	Teminatlar Güncellenmiş Standart
FFS 6	Faizli Bankanın Faizsiz Bankaya Dönüştürülmesi
FFS 7	Havale Güncellenmiş Standart
FFS 8	Murâbaha
FFS 9	Kira ve Finansal Kiralama (Leasing) Güncellenmiş Standart
FFS 10	Selem ve Alt Selem Güncellenmiş Standart
FFS 11	Eser (İstisnâ´) ve Alt Eser Sözleşmesi
FFS 12	Ortaklık ve Çağdaş Ortaklıklar
FFS 13	Mudârebe (Emek–Sermaye Ortaklığı)
FFS 14	Akreditif
FFS 15	Ödül Vaadi/Cuâl
FFS 16	Kıymetli Evrak
FFS 17	Yatırım Sertifikaları (Sukûk)
FFS 18	Teslim–Tesellüm (Kabz)
FFS 19	Karz (Tüketim Öduncü)
FFS 20	Organize Piyasalarda Emtia Satışı
FFS 21	Menkul Kıymetler
FFS 22	İmtiyaz Sözleşmeleri
FFS 23	Vekâlet ve Yetkisiz Temsil
FFS 24	Sendikasyon Finansmanı
FFS 25	Bileşik (Mürekkep) Sözleşmeler
FFS 26	Tekâfûl (İslamî Sigorta)
FFS 27	Endeksler
FFS 28	Faizsiz Bankalarda Bankacılık Hizmetleri
FFS 29	Faizsiz Finans Kurumlarında Fetva İlkeleri ve Fetva Ahlakı
FFS 30	Teverruk
FFS 31	Garar İlkesi
FFS 32	Tahkim
FFS 33	Vakıf
FFS 34	Hizmet/İş Sözleşmesi
FFS 35	Zekât
FFS 36	Yüklenim Konusu İşleri (İltizâmât) Etkileyen Beklenmeyen Hâller
FFS 37	Kredi Anlaşması
FFS 38	Finansal İşlemlerde İnternet Kullanımı
FFS 39	Rehin Ve Modern Uygulamaları
FFS 40	Emek Sermaye Ortaklığına Dayanan Katılma Hesaplarında Kâr Dağıtımı
FFS 41	Faizsiz Reasürans
FFS 42	Mali Haklar ve Bu Haklar Üzerinde Tasarruf
FFS 43	İflas
FFS 44	Likit Temini ve Kullandırımı

AAOIFI Faizsiz Finans Muhasebe Standartları (Devamı)

FFS 45	Sermaye ve Yatırımların Koruması
FFS 46	Yatırım Vekâleti
FFS 47	İşlemlerde Kâr Hesaplama İlkeleri
FFS 48	Güven Esaslı Muhayyerlikler
FFS 49	Tek Taraflı Vaat ve Karşılıklı Vaatleşme
FFS 50	Bağ Bahçe Ortaklığı (Müsâkât)
FFS 51	Malın Selametine İlişkin Muhayyerlikler
FFS 52	Yeniden Değerlendirme Muhayyerlikleri
FFS 53	Kapora
FFS 54	Akitlerin Şarta Bağlı Feshi
FFS 55	Yarışma ve Ödüller
FFS 56	Yatırım Yöneticisinin Tazmin Sorumluluğu
FFS 57	Altın ve Altın İşlemleriyle İlgili Kurallar
FFS 58	Satılan Malın Satıcıya Geri Dönmesi

3.2.2. Faizsiz Finans Muhasebe Standartları

AAOIFI'nin yayınladığı “AAOIFI Muhasebe Standartları” Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından 22 adet standart Türkçeye çevrilmiştir. Türkçeye “Faizsiz Finans Muhasebe Standartları” olarak çevrilmiş ve kısaltması da FFMS olarak belirlenmiştir.³

KGK tarafından hazırlanan ve faizsiz finans kuruluşlarınca (FFK) uygulanacak olan faizsiz finans muhasebe standartlarına dair rehber 1 Ocak 2020 sonrası hesap dönemlerinde uygulanacaktır (KGK, 2019: 1).

“Faizsiz Finans Sektörüne İlişkin Muhasebe, Denetim ve Etik Standartlarının Mevzuatımıza Kazandırılması” başlığı ile 21.05.2019 tarihinde Faizsiz Finans Muhasebe Standartları şu açıklama ile kamuoyu görüşüne açılmıştır (KGK, 2019: 1):

İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Kurulu (AAOIFI) tarafından yayımlanan Faizsiz Finans Muhasebe Standartlarının mevzuatımıza kazandırılması amacıyla Kurumumuz tarafından hazırlanan 1 adet Kavramsal Çerçeve ile 18⁴ adet Faizsiz Finans Muhasebe Standardı 21 Mayıs 2019 tarihli ve 30780 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır. Standartlara ilişkin taslak metinler kurumumuz internet sitesinde kamuoyu görüşüne açılmıştır.

³ Son olarak KGK Faizsiz Finans Denetim Standartlarını da 04.07.2019 tarihinde Kamuoyu görüşüne açmıştır. <http://www.kgk.gov.tr/>

⁴ 20.11.2019 tarihli 30954 sayılı Resmi Gazete’de 4 adet FFMS standart daha yayımlanmıştır.

Kavramsal Çerçeve, faizsiz finans kuruluşları (FFK) tarafından yapılan finansal raporlama ve muhasebeleştirme işlemlerinin temelini oluşturan kavramların yanı sıra temel amaçları belirler. Finansal muhasebe ve raporlamanın amacı, Kavramsal çerçevenin temelini teşkil eder. (KGK, K Ç, 2019: 1).

Tablo 12’de AAOIFI’nin şu ana kadar yayımladığı standartlar yer almaktadır.

Tablo 12: AAOIFI Faizsiz Finans Muhasebe Standartları (FFMS)

FFMR	Faizsiz Finans Muhasebe Standartlarının Faizsiz Finans Kuruluşları Tarafından İlk Kez Uygulanması
FFMS 1	Finansal Tablolarda Genel Sunum ve Açıklama
FFMS 3	Mudârebe Finansmanı
FFMS 4	Müşâreke Finansmanı
FFMS 7	Selem ve Paralel Selem
FFMS 8	İcâre ve İcâre Müntehiye Bittemlik
FFMS 9	Zekât
FFMS 10	İstisna've Paralel İstisna'
FFMS 14	Yatırım Fonları
FFMS 16	Yabancı Para İşlemleri ve Yurtdışındaki İşletmeler
FFMS 18	Geleneksel Finans Kuruluşları Tarafından Sunulan Faizsiz Finans
FFMS 21	Varlıkların Transferine İlişkin Açıklamalar
FFMS 22	Bölgümlere Göre Raporlama
FFMS 23	Konsolidasyon
FFMS 24	İştiraklerdeki Yatırımlar
FFMS 26	Gayrimenkul Yatırımları
FFMS 27	Yatırım Hesapları
FFMS 28	Murâbaha ve Diğer Vadeli Satışlar
FFMS 30	Değer Düşüklüğü, Kredi Zararları ve Ekonomik Açıdan Dezavantajlı Taahhütler
FFMS 31	Yatırım Vekâleti (El-Vekaleti Bi'l İstithmar)
FFMS 33	Sukuk, Pay ve Benzeri Araçlara Yapılan Yatırımlar
FFMS 34	Sukuk Sahipleri İçin Finansal Raporlama
FFMS 35	Risk Yedekleri
KÇ	Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Raporlamasına İlişkin Kavramsal Çerçeve

3.3. İslami Bankacılık Ürünlerinin AAOIFI Uyarınca Muhasebeleştirilmesi

AAOIFI’nin yayımladığı şeriat muhasebe standartları Türkçe’ye Faizsiz Finans Muhasebe Standartları (FFMS) olarak çevrilmiştir. Şimdiye kadar 22 standart, 1 Kavramsal Çerçeve ve 1 adet te Faizsiz Finans Muhasebe Rehberi çevrilmiştir.

Türkiye'deki katılım bankaları tarafından sıklıkla kullanılan bazı modellerin FFMS'ler uyarınca muhasebeleştirilmesine dair ilerleyen sayfalarda örnekler verilmiştir.

3.3.1. Murâbaha Yönteminin AAOIFI Uyarınca Muhasebeleştirilmesi

Faizsiz Finans Standartları (FFS) 8 no'lu murâbaha standardında, murâbaha işleminin vaat ile başlayıp malın mülkiyetinin müşteriye devriyle sonuçlanan tüm aşamalarını ve faizsiz finans kurumlarının uyması gereken fikhi kurallar açıklanmıştır (AAOIFI, 2018: 199). Faizsiz Finans Muhasebe Standartları (FFMS) 28 No'lu Murâbaha ve Diğer Vadeli Satışlar ile ilgili standartta murâbaha ve vadeli satış işlemleri ile bu işlemlerin çeşitli unsurlarına ilişkin muhasebe ve raporlama ilkeleri ve hükümleri belirlenmiştir (KGK, FFMS 28, 2019: 1).

AAOIFI 28 no'lu Murabaha ve Diğer Vadeli Satışları Standardı paragraf 5 ve 6'ya göre; katılım bankaları müşterinin isteği ile stokları edindiğinde, stoklar üzerinde kontrole sahip olduğu anda söz konusu stoğun risk ve getirilerini edindiği anda bunu finansal tablolarına almak durumundadır. Stoklar haiz olduğu tüm *satın alma maliyetleri ile kaydedilecektir*. Stok maliyetleri diye adlandırılan bu maliyetler stokun mevcut duruma getirilmesi, nakliye maliyetleri, her türlü vergi vb. maliyetlerden oluşmaktadır. Stoklarla ilgili yapılan ticari iskontolar ve indirimler ise stok maliyetlerinden düşülür. Bu ilkelerle beraber parçalar halinde elde edilen stoklar ise edinilen parçalar ölçütünde kısım kısım kaydedilir.

Paragraf 8, 9 ve 10'a göre murabaha alacaklarının ilk ölçümünde alacaklar itibari değeriyle finansal tablolara alınır. İtibari değer brüt tutarı veya fatura tutarından oluşmaktadır. Murabaha konusu stok satıldığında bu bir vadeli satış ise satıcı, alacakları finansal durum tablosuna ve hasılatı da gelir tablosuna alır. Paragraf 11, 12, 13 ve 14'e göre murabahaya konu stokların ilk muhasebeleştirmeden sonraki ölçümlerinde stoklar, ilk kez finansal tablolara alındıktan sonra, maliyet değeri ile net gerçekleşebilir değerinden düşük olanı üzerinden ölçülür.

Stoklar maliyet bedeli veya daha yüksek tutarda bir fiyat ile satıldığında satıcı stokları maliyet değeri üzerinden muhasebeleştirir. Müşterinin bağlayıcı bir vaadi olması durumunda bu yöntem izlenir. Aksi takdirde müşterinin bağlayıcı bir vaadi yok

ise stokların defter değerinde düzeltmeler yapılarak **net gerçekleşebilir değere** indirilmesi suretiyle finansal tablolara alınır. (AAOIFI, FFMS 28, 2019: 7).

Murabaha işlemi nakit olduğu takdirde ve cari dönemi aşmayan bir vadeye sahip ise elde edilen kârlar sözleşmenin yapıldığı tarihte muhasebeleştirilir. Cari dönemden uzun bir vadede taksitler halinde ödenecek olan veya ileri bir tarihte def'aten ödenecek bir murabaha sözleşmesinden elde edilecek olan kârlar için ise AAOIFI'nin iki yöntemi bulunmaktadır. Bu yöntemlerden biri tercih edilen yöntemdir ki bu da **Tahakkuk Esası** yöntemidir. Tahakkuk esasında kârların tahsil edilip edilmediğine bakılmaksızın kârlar vade dönemine eşit veya anlaşılan oranda dağıtılır. Diğer yöntem ise Şer'i Danışma Kurulu veya denetleyici kurumun onayı ile uygulanabilen **Nakit Esası Yöntemi**'dir. Nakit Esası Yönteminde de kârların tahsil edildikçe kaydedildiği yöntemdir (AAOIFI, FFMS 28, Akt: Yatbaz, 2019: 200).

Murabaha alacaklarında, vadeler dikkate alınmadan, ortaya çıktıklarında nominal değerleri üzerinden ölçülür. Brüt alacaklar kredi zarar karşılıkları düşüldükten sonra kalan tutarlar üzerinden izlenir. Murabaha stoklarının finansal tablo dışı bırakılması ancak, faizsiz finans kuruluşunun o varlıktan gelecekte ekonomik faydasının mümkün olmayacağı durumlarda gerçekleşir. Murabaha alacakları ise müşteri borcunu tamamen ödediğinde veya müşterinin ödeme gücünü yitirmesi dolayısıyla tahsil edilmeyecek durumda olmasıyla finansal tablo dışı bırakılır. Yine katılım bankası alacak haklarından vazgeçtiği ve alacakları müşteriye hibe etmek istediği zamanda yine alacaklar finansal tablo dışı bırakılır (AAOIFI, FFMS 28, 2019: 9).

3.3.2. Mudaraba Yönteminin AAOIFI Uyarınca Muhasebeleştirilmesi

Faizsiz Finans Standartları (FFS) 13 No'lu Mudârebe (Emek-Semaye Ortaklığı) Standardı güncellenmiş ve standartta faizsiz finans kurumları ile tüzel veya gerçek kişiler arasında kurulan mudârebe ile mudârebe esasına göre yönetilen ortak yatırım/katılma hesapları ve özel amaçlı yatırım/katılma hesapları hakkındaki fihki kurallar açıklanmıştır. Bununa beraber Mudaraba; *“tarafardan birinin (rabbü'l-mâl) sermaye, diğerinin (mudârib) emeğini işletmesi sonucunda elde edilen kârı paylaşmak üzere kurulan şirkettir”* şeklinde tanımlanmıştır (AAOIFI, 2018: 366). Bir mudaraba sözleşmesinde, ne mevduat tutarları ne de mevduat getirileri garanti edilmez. Bunun

çözümü için AAOIFI, İslami bankaların iki tür rezerv kullanabileceğini belirtmiştir. Bunlar kâr dengeleme rezervi (profit equalization reserve - PER) ve yatırım riski rezervidir (investment risk reserve - IRR) (Atmeh ve Ramadan, 2012: 11). Faizsiz Finans Muhasebe Standartları (FFMS) 3 No'lu Standart olan "Mudârebe Finansmanı" standardı katılım bankalarının mudaraba işlemlerini muhasebeleştirmede kullanacakları esasları belirlemiştir. Standardın amacı şu şekildedir (KGK, FFMS 3, 2019: 4):

Bu standart katılım bankaları ve faizsiz finans kuruluşları tarafından gerçekleştirilen mudârebe finansmanı işlemlerinin finansal tablolara alınması, ölçümü ve açıklanmasına ilişkin muhasebe kurallarını oluşturmayı amaçlamaktadır. Standart aynı zamanda, önerilen muhasebe uygulamasının geliştirilmesine ilişkin fıkıh ilkelerinin detaylarını da sunmaktadır.

Mudârebe finansmanı sermayesi mudârebe ödendiğinde veya hesabına yazıldığında finansal tablolara alınır. Mudârebe sermayesi taksitlerle ödenirse her taksit ödemesi zamanında finansal tablolara alınır. Mudârebe sözleşmesinin sonuçlanması gelecekte bir olayın meydana gelmesine bağlı olabilir. Sözleşmenin ileri bir zamana ertelenmesi ve mudârebe sermayesinin ödenmesi söz konusu olayın veya zamanının gelmesine bağlı olması durumunda; Mudârebe sermayesi mudârebe ödendiğinde finansal tablolara alınır. (KGK, FFMS 3, 2019: 4).

Mudârebe sermayesi sözleşme tarihinden sonra mudârebe sermayesinin katılım bankasına yapılan herhangi bir geri ödemesi varsa, mudârebe sermayesinden düşülür. Mudârebe sermayesinin tamamının mudâribin herhangi bir kasıt veya kusuru olmaksızın kaybedilmesi durumunda mudârebe feshedilir ve ilgili hesap kapatılarak ortaya çıkan zarar katılım bankasının zararı olarak dikkate alınır. Mudârebenin feshedilmesi veya tasfiye edilmesi ve mudârebe sermayesinin hesap kapatıldığında katılım bankasına ödenmemesi durumunda, mudârebe sermayesi (kâr ve zarar hesaba katılarak) mudâribden alacak olarak finansal tablolara alınır (KGK, FFMS 3, 2019: 4).

3.3.3. Müşaraka Yönteminin AAOIFI Uyarınca Muhasebeleştirilmesi

Uzun vadeli veya kısa vadeli olarak adlandırılan sabit müşâreke ve azalan müşâreke denilen sahipliğin bir taraftan diğerine geçmesiyle ortaklığın sona erdiğine dair hükümler Faizsiz Finans Muhasebe Standardı 4 no'lu standartta belirlenmiştir. Standart ayrıca önerilen muhasebe uygulamasının oluşturulmasına esas teşkil eden fıkıh kurallarına ilişkin ayrıntılı bilgiyi belirlemiştir.

Aynı veya nakit olarak müşareke ortaklığı için konan sermaye payı, katılım bankası tarafından ortağa ödeme yapıldığında finansal tablolara alınır. Aynı şekilde bu pay müşareke hesabında ortağın kullanımına hazır hale geldiğinde yine finansal tablolara alınır. “Müşareke Finansmanı” başlığıyla tablolarda gösterilen bu pay müşterinin adıyla birlikte bu başlık altında kaydedilir.

FFMS 4 paragraf 3’e göre katılım bankasının müşareke sermayesindeki payının sözleşme tarihinde finansal tablolara alınmasına ilişkin ilkeyi şu şekilde belirlemiştir:

Katılım bankasının nakit olarak koyduğu müşareke sermayesindeki payı, ödenen tutar üzerinden veya müşareke hesabında ortağın kullanımına hazır hale getirilen tutar üzerinden ölçülür. Katılım bankasının aynı olarak koyduğu müşareke sermayesindeki payı, sermaye olarak konulan varlıkların gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçülür. Söz konusu varlıklar için yapılan değerlendirme, bunların gerçeğe uygun değerleri ile defter değerleri arasında bir fark olduğunu gösterirse, bu fark katılım bankasının kâr/zararı olarak finansal tablolara alınır (KGG, FFMS 4, 2019: 4). Katılım bankasının bir dönem içerisinde başlayan ve sona eren müşareke finansmanı işlemlerindeki payıyla ilişkili kâr ve zararları, katılım bankası hesaplarında tasfiye anında finansal tablolara alınır. Bir dönemden daha fazla devam eden sabit müşarekede, katılım bankası ile ortak arasında kısmen ya da nihai olarak yapılan sonlandırmanın sonucunda ortaya çıkan herhangi bir döneme ilişkin kârlarda katılım bankasının payı, bunlardan kâr dağıtımı yapıldığı ölçüde katılım bankasının o dönemdeki hesaplarında finansal tablolara alınır. Sabit müşarekede, katılım bankasının herhangi bir döneme ilişkin zararlardaki payı ise, bu zararların katılım bankasının müşareke sermayesindeki payından düşüldüğü ölçüde katılım bankasının o dönemdeki hesaplarında finansal tablolara alınır (KGG, FFMS 4, 2019: 5).

3.3.4. Sukuk Yönteminin AAOIFI Uyarınca Muhasebeleştirilmesi

Sukukların muhasebeleştirilmesi değer düşüklüğü olması durumunda tarihsel maliyete dayalı olarak ölçülmesi gerekir. Değer farkı daha sonra gelir tablosunda muhasebeleştirilmeli ve gerçeğe uygun değer ile ilgili bilgiler daha sonra finansal tablolara alınan notlarda açıklanmalıdır (Rahman ve Rahim, 2003: 8).

3.3.5. Selem Yönteminin AAOIFI Uyarınca Muhasebeleştirilmesi

Ürün tesliminin ileri bir tarihte olmasının da muhtemel bazı riskleri barındırdığı için ürün tesliminin yeri ve zamanı, cinsi, miktarı ve kalitesi gibi unsurların önceden

belirlenmelidir. Alıcı ürün bedelini satıcıya öder ve satıcı da ürünleri belirlenen özellikleri ile belirlenen tarihte alıcıya teslim eder (Arzova ve Şahin, 2019: 36).

Selem finansmanının muhasebeleştirilmesini FFMS 7 no'lu Selem ve Paralel Selem Standardı şöyle açıklar (KGK, FFMS 7, 2019: 3):

Selem finansmanı, selem sermayesi Müsellem İleyh'e ödendiğinde (nakdi, aynı veya fayda olarak) veya kullanımına hazır hale getirildiğinde finansal tablolara alınır.

Paralel selem işlemleri katılım bankası selem sermayesini aldığı anda (nakdi, aynı veya fayda olarak) finansal tablolara alınır. 1) Sözleşme tarihinde Sermaye ödenen tutarla ölçülür. 2) Aynı veya fayda olarak sağlanan sermaye, varlığın veya sunulan faydanın gerçeğe uygun değerinden (katılım bankası ve müşteri arasında anlaşılan değer) ölçülecektir.

Selem işlemine ait muhasebeleştirme işlemleri finansal dönem sonunda FFMS 7'ye göre şöyle yapılacaktır (KGK, FFMS 7, 2019: 3):

a) Sermaye, finansal dönem sonunda madde 2/3'teki gibi ölçülür. Ancak, Müsellem İleyh'in Müsellem Fih'i tam veya kısmen teslim etmemesi muhtemel ise veya Müsellem Fih'in değerinin düşme olasılığı varsa; katılım bankası tahmini zarar tutarı kadar karşılık ayıracaktır.

b) Selem finansmanı işlemleri katılım bankasının finansal tablolarında Selem finansmanı başlığı altında sunulur.

c) Paralel selem işlemleri katılım bankasının finansal tablolarında Paralel Selem başlığı altında yükümlülük olarak sunulur.

3.3.6. İstisna Yönteminin AAOIFI Uyarınca Muhasebeleştirilmesi

İstisna' ve paralel istisna'dan kaynaklanan hasılat, maliyetler ile kazanç ve kayıpların ölçülüp finansal tablolara alınması ve bunların katılım bankası finansal tablolarında işlenmesi ile ilgili standartlar FFMS 10 no'lu standartta yer almaktadır.

İstisna' maliyetleri ilgili standartta belirlenen aşağıdaki hükümlere göre muhasebeleştirilmektedir (KGK, FFMS 10, 2019: 3):

Müstasni'ye fatura edilen tutarlar, istisna' alacak hesabına borç yazılırken, İstisna' hakedişleri hesabına alacak yazılır. İstisna' hakedişleri hesabının bakiyesi, katılım bankasının finansal durum tablosunun uygun tarafında devam eden istisna' hesabını netleştirir. Sözleşme öncesi maliyetler, bu maliyetlere katlanıldığında ertelenmiş maliyet olarak finansal tablolara alınıp, sözleşmenin akdedilmesini takiben devam eden İstisna' hesabına devredilir. Eğer herhangi bir sözleşme imzalanmazsa ve gelecekte de imzalanması pek mümkün görünmüyorsa, söz konusu ertelenmiş maliyetler cari finansal dönemde giderleştirilir. Dönem boyunca katılım bankası tarafından nihai alıcıya yapılan hakedişler, istisna' alacakları hesabı borçlandırılarak

kaydedilir. Aynı tutar kadar istisna' hakedişleri hesabı alacaklandırılır ve bu hesabın bakiyesi katılım bankasının finansal tablolarındaki istisna' maliyetleri hesabını netleştirir

Finansal dönemin sonunda devam eden İstisna'nın ölçülmesi, istisna' maliyetleri ve sözleşme zararlarının muhasebeleştirilmesi aşağıdaki hükümlere göre yapılacaktır (KGK, FFMS 10, 2019: 3):

İstisna' hasılatı ve kârının finansal tablolara alınması için tamamlanma yüzdesi yönteminin kullanılması durumunda devam eden İstisna' nakit benzeri değerini aşmayacak bir değerden (yani sözleşme bedeli ile sözleşmenin tamamlanması için beklenen ek maliyetler arasındaki fark) ölçülür ve katılım bankasının finansal durum tablosunda raporlanır. Bir finansal dönem sonunda devam eden istisna'nın değerlemesinden doğan her tür beklenen zarar finansal tablolara alınır ve katılım bankasının gelir tablosunda raporlanır. Alt yüklenici, paralel istisna'ya ilişkin yükümlülüklerini yerine getiremeyebilir ve bu durum katılım bankasının müstasna'ye olan yükümlülüğünü yerine getirmesi için ek maliyet doğurabilir. Bunun gibi her tür ek maliyet, katılım bankasının ek maliyetleri geri kazanma ihtimalinin makul kesinlikte olması dışında istisna' maliyetlerinin değerlendirme kaybı olarak finansal tablolara alınır.

3.3.7. İcara Yönteminin AAOIFI Uyarınca Muhasebeleştirilmesi

İcara işlemlerine dair muhasebeleştirme esasları AAOIFI'nin yayımladığı standartlardan sekizincisinde belirtilmiştir. KGK'nin "İcâre ve İcâre Müntehiye Bittemlik" çevirisi ile yayımladığı FFMS 8 No'lu standart icara işlemlerine dair muhasebeleştirme işlemlerini anlatmaktadır.

AAOIFI finansal kiralama işlemine konu varlığın sahipliğini transfer etmek üzere dört farklı yöntem önermektedir. Bu yöntemler şöyledir (Atmeh ve Serdaneh, 2012: 50):

- ✓ Bağış ya da hediye yoluyla transfer;
- ✓ Kiralamada belirlenen bir tutar aktarmak suretiyle yapılan satış yoluyla transfer;
- ✓ Kiralama süresinin bitiminden önce kalan icara taksitlerine eşdeğer bir fiyat kadar satış yapmak suretiyle transfer;
- ✓ Kiralanan varlığın kademeli olarak satışı yoluyla transfer

Geleneksel sistemde kullanılan finansal kiralama işlemi İslami finansal sistemde kullanılan icara yöntemi farklı yapıdadır. Bu sebeple UFRS ve AAOIFI arasında bu araçların kullanılmasında farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Geleneksel finansal kiralamada, kiralanan varlık kiracı ve benzer sorumluluklar (finansal ödemeler) ile ilgili kayıt defterinde tanınmaktadır. Kiraya veren taraf kiraladığı finansal varlıkları bilanço

dışında bırakır. Zira kiralama ile ilgili tüm riskler ve yasal sahiplikten kaynaklanan kazanımlar kiraya verenden kiracıya devredilir (Yardımcıoğlu, 2016: 230).

Katılım bankasının kiraya veren olduğu durumda faaliyet icaresine dair esaslar şöyledir (KGK, FFMS 8 İcâre ve İcâreye Müntehiye Bittemlik, 2019: 2):

- ✓ İcâre amaçlı edinilen varlıklar, edinim anında tarihi maliyetinden finansal tablolara alınır.
- ✓ Kiralamaya konu varlığın tahmini kalıntı değerinde kalıcı olarak önemli bir azalma bekleniyorsa bu azalma tahmin edilir ve meydana geldiği dönemde zarar olarak finansal tablolara yansıtılır.
- ✓ Kiralamaya konu varlıklar, kiraya verenin benzer varlıklar için normalde uyguladığı amortisman politikasıyla tutarlı bir şekilde amortisman tabi tutulur.

İcâre hasılatı, kiralama süresi boyunca raporlama dönemlerine orantılı olarak dağıtılır. İcar taksitlerinden kaynaklanan hasılat, kiraya verenin gelir tablosunda İcâre hasılatı olarak sunulur ve her taksitin vadesi dolduğu raporlama döneminde ilgili taksite ilişkin hasılat kaydedilir. Katılım bankasının kiracı olduğunda finansal tablolarında faaliyet icâresi muhasebeleştirme esasları şöyle olur (KGK, FFMS 8, 2019: 3) :

İcâre taksitleri, kiralama süresince raporlama dönemlerine dağıtılır ve her bir taksitin vadesinde ilgili taksite ilişkin hasılat finansal tablolara alınır. İcâre taksitleri, kiracının gelir tablosunda icâre giderleri olarak sunulur. Başlangıçtaki doğrudan maliyetler kiracının kiralama sözleşmesini düzenlerken katlandığı doğrudan maliyetler önemliyse, maliyetler, icâre giderlerinin dağıtımıyla tutarlı olacak şekilde kiralama süresi boyunca dağıtılır.

Katılım bankası kiraya veren ise raporlama dönemi sonundaki ölçüm aşağıdaki esaslarca yapılır (KGK, FFMS 8, 2019: 2):

- a) *Başlangıçtaki doğrudan maliyetler önemliyse bunların amortismanı ilgili dönemde gider olarak finansal tablolara alınır.*
- b) *Onarımlar için bir karşılık ayrılması durumunda, ilgili döneme ilişkin onarım maliyetleri karşılıktan düşülür.*
- c) *Kiralamaya konu varlıklar kiraya verenin benzer varlıklar için normalde uyguladığı amortisman politikasına göre amortisman tabi tutulur.*
- d) *İcara taksitlerinden kaynaklanan alacaklar, nakit benzeri değeri üzerinden ölçülür.*

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TEVERRUK'UN AAOIFI VE UFRS'YE GÖRE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

4.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı teverruk yönteminin katılım bankalarınca kullanılırken esas alınması gereken muhasebeleştirme çerçevesini belirlemeye yönelik bir çalışmadır. Bu amaçla Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankaları yetkilileri yapılan görüşmelerde teverruk yönteminin tercih edilip edilmediği belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu yöntemi tercih eden katılım bankalarının teverruk yönteminin muhasebeleştirilmesinde AAOIFI ve UFRS standartlarından hangisini kullandıkları araştırılmıştır. Standartlardan hangisinin işlemleri doğru yansıttığı belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada son olarak kullanılan standartlar arasındaki farklılıkların tespit edilmesi amaçlanmıştır.

4.2. Araştırmanın Kapsamı

Teverruk yöntemi tüm bankalar tarafından kullanılabilir bir yöntem olmasına karşın bunu yalnızca katılım bankaları kullanmaktadır. Bu husus göz önüne alınarak bu çalışmanın kapsamı belirlenmiştir. Türkiye'de faaliyet gösteren üç özel katılım bankası olan Kuveyt Türk, Albaraka Türk ve Türkiye Finans katılım bankalarıyla araştırmanın amacı kapsamında görüşmeler yapılmıştır. Devlet katılım bankaları olan Ziraat Katılım ve Vakıf Katılım bankalarının henüz teverruk modelini uygulamamaları sebebiyle herhangi bir görüşme yapılmamıştır.

4.3. Araştırmanın Problemi

Türkiye'deki katılım bankaları teverruk yönteminin muhasebeleştirilmesinde UFRS standartlarını esas almaktadır. UFRS'ye göre yapılan bir kayıt ise İslami finans prensipleriyle örtüşmemektedir. Bu anlamda AAOIFI'ye göre kaydedilmesi gereken işlemlerin UFRS'ye göre kaydedilmesi araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

4.4. Araştırmanın Yöntemi

AAOIFI standartlarına göre kayıtların yapılması gerektiğini savunan bu çalışma katılım bankalarının kullandığı UFRS standartlarıyla İslami finans sistemince kullanılması gereken AAOIFI standartları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

4.5. Araştırmanın Önemi

Geçmiş yıllarda literatürde daha çok sukuk yönteminin çalışıldığı görülmektedir. Son zamanlarda murabaha ve icara yöntemlerine ilişkin çalışmalar artmıştır. Teverruk yöntemi ile ilgili Türkiye veri tabanlarına bakıldığında iki adet lisansüstü tez yazıldığı görülmektedir. İlahiyat alanlarında hazırlanan iki tezde de teverrukun İslam hukuku kuralları çerçevesinde incelendiği görülmüştür. Bunların dışında teverruk finansmanına ilişkin 2018-2019 yıllarında birkaç makaleden başka bu anlamda çalışma yapılmamıştır.

Henüz finans, muhasebe veya İslami finans alanlarında teverruk yöntemine ilişkin bir çalışma yapılmadığından teverruk'un muhasebeleştirilmesine ilişkin bu çalışma söz konusu alanlara öncülük etmesi açısından önem arz etmektedir.

4.6. Literatür Taraması

Çalışmamızın literatür taraması yapılırken teverruk ile ilgili uygulamaların genellikle Malezya ve İngiltere'de olduğu görülmüştür.

Al-Eshaikh (2011) yüksek lisans tez çalışmasında Malezya ve Körfez ülkelerinde (Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirliği, Katar, Bahreyn ve Kuveyt) uygulanan teverrukun mevcut kararlarını ve biçimlerini incelemiştir. Çalışmanın bulgularına göre körfez ülkelerinin bazıları teverruktan kaçınırken, Malezya buna izin vermektedir. Bu farklılığın her devletin kendi yasal düzenlemesinden kaynaklandığı belirtilmiştir.

Shaharuddin (2013) çalışmasında teverrukun temel sözleşme olarak kullanıldığı finansal ürünlerde teverrukun geleneksel yöntemlerin bir taklidi olduğunu ifade etmiştir. Çalışmada risk paylaşımı ilkesine aykırı olduğu için, organize teverruka teşvik edilmemesi ve İslami finans ürünleri arasından kaldırılması gerektiği savunulmuştur.

Abdul-Rahman ve Ab-Manan (2014) yaptıkları çalışmada finansman bulmak için helal bir yöntem olan teverrukun uygulamasını araştırmışlardır. Malezyada yapılan çalışmada özel sektörle sınırlı olduğu için teverrukun küçük işletmeler için önemli olduğu vurgulanmıştır. Finansman elde etmek için ortalama bir yöntem olarak teverrukun girişimciler için yararlı olduğu belirtilmiştir.

Mohamad ve Ab-Rahman (2014), İslami bankacılık uygulamaları üzerine literatür taramasına yönelik çalışmaların sayısını belirlemeye yönelik bir çalışma yapmışlardır. Toplamda, altı kitap, yedi dergi, elli iki adet makale benzeri çalışmaları taramışlardır. Arapça, İngilizce veya Malayca yazılmış altı tezle beraber çoğu yazılı belgeler, konferans bildirileri şeklindeki kaynaklara yer vermişlerdir.

Hadžić, ve Hanić (2015) teverruk modelinin temellerini ve onun İslam ekonomisi açısından kabul edilebilirliğini incelemek ve teverrukun kullanım amacı hakkında tartışmaya daha fazla katkıda bulunmak amaçlı çalışma yapmışlardır. Mezheplerin teverrukun caiziyetine dair farklı hükümlerine yer vermişlerdir. Hanefi, şafii ve hanbeli mezhepleri teverruk işlemini yasal olarak görürken, maliki mezhebi piyasa fiyatından daha düşük bir fiyata mal satışından dolayı diğer mezheplerle aynı fikirde değildir.

Nurhisam (2016) yaptığı çalışmada, fıkıh alimlerinin teverruka karşı görüşlerini tespit etmeye çalışmıştır. Malezya'da teverruk'un alım satımının İslami bankalarda uygulanmasının meşru olduğu belirtilmiştir. Aynı şekilde Malezya borsasında bir emtia murabahası olan teverruk uygulamasının helal olduğuna dair görüş bildirilmiştir.

Ahmad vd. (2017) yaptıkları çalışmada, Malezya İslami bankacılık sisteminde teverruk uygulamasını incelemişlerdir. Teverruk işlemlerinin klasik ve çağdaş bilim adamları açısından ve diğer ülke uygulamaları açısından incelemişlerdir. Çalışmanın sınırlılıklarını teverruk konusunda sınırlı çalışmalar yapılmış olması ve bankaların teverruk kullanım miktarını gösteren verilerinin sınırlı olması şeklinde belirtmişlerdir.

Sori (2017) teverruk finansmanının muhasebe sürecini ve teverrukun vadeli finansman işlemlerine dair kayıt sürecini göstermek amaçlı bir çalışma yapmıştır. IFRS/MFRS (Malezya Finansal Raporlama Standartları) ve AAOIFI raporlamalarına istinaden 'İslami finansal işlemlerin muhasebeleştirilmesi' ile ilgili çalışma tamamlanmıştır.⁵

⁵ Çalışmanın yalnızca özet metnine ulaşılmış, yazara ve ilgili yerlere mailler ve sosyal medya kanallarıyla ulaşılmak istenmesine rağmen çalışmanın tam metnine ulaşılamamıştır.

Fa-Yusuf & Ndiaye (2017) yaptıkları çalışmada teverruk yönteminde işlem gören varlıkların genellikle alıcıya teslim edilmediğini belirtmişlerdir. Esasında bu varlıkların tarafların kendileri için gerekli olmadığı, ancak geleneksel bir borç sözleşmesini yapabilmek için yapılan bir sözde işlem anlamına geldiğini ifade etmişlerdir.

Kazancı (2018) yaptığı çalışmada 2018 yılı içerisinde kurulması planlanan Ürün İhtisas Borsası'nın Türkiye katılım bankacılığına bu konuda katkı sağlayıp sağlayamayacağı ve bu borsanın teverruk işlemlerinde kullanılması durumunda nasıl bir modelle çalışması gerektiğini araştırmıştır. Bunun ile ilgili bir model sunulan çalışmada Türkiye'deki teverruk işlemlerine dair emtia alım satım işlemlerinin LME'de yapılması yerine BİST bünyesinde yapılmasına dair bir model önerisi sunulmuştur.

Aljamos vd. (2018) teverrukun yaygın İslami finans uygulamalarından biri olduğu ve hemen hemen her ülkede kullanılmakta olan İslami finansın likidite sağlayan düzenlemelerinden biri olduğunu belirtmişlerdir. Malezya İslami bankalarının karşılaştığı teverruk ile ilgili zorlukları ve ileri teverruk uygulamasının yolunu incelemişlerdir. Çalışmada teverruk'un İslami açıdan tartışılır olduğu ifade edilmiştir.

Istami (2018) teverruk'un uygulanmasında halen artılar ve eksileri olduğunu ifade etmiştir. Uygulamanın tefecilik içermedikçe bu finansmana izin veren akademisyenler olduğunu belirtmiştir. Bazı âlimler teverruk'un haram olduğunu söylediğini ve Endonezya'da direkt olarak teverruk sisteminin uygulamadığını tespit etmiştir.

Çakır (2018), doktora tez çalışmasında teverruk işlemlerini İslam hukuku açısından incelemiştir. Araştırmanın sonucunda fihri şartları taşıyarak işlem yapılması halinde teverruk uygulanabilir olduğu görüşü belirtilmiştir.

Çetmi (2018) yaptığı yüksek lisans tez çalışmasında teverrukun fihri boyutunu ve günümüz uygulamalarını ele almıştır. Farklı mezheplerin görüşlerinin incelendiği çalışmada teverruk işleminin çoğunlukla caiz görüldüğü belirtilmiştir.

Arpağ ve Uçar (2018) teverruk'un günümüz uygulamalarında, özünden koparılarak bir faiz hilesi haline getirilmiş olduğu öngörüsüne dayanan bir çalışma hazırlamıştır. Katılım bankalarının güncel uygulamalarından örnekler verilen çalışmada amacından uzaklaştırılarak dönüştürülmüş bir faiz uygulaması olduğu noktasındaki değerlendirmeler ile çalışma sonuçlandırılmıştır.

4.7. Teverruk İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Teverruk işlemlerinin muhasebeleştirilmesinde AAOIFI ve UFRS standartları farklı ilkeler belirlemiştir. Teverruk yöntemi AAOIFI'ye göre kesinlikle bir ticari işleme dayanan alım satım işlemi iken UFRS yönteminde bu işlem yalnızca fon kullandırma olarak görülmekte ve muhasebeleştirme işlemi de bu minvalde yapılmaktadır.

4.7.1. Teverruk İşlemlerinin AAOIFI'ye Göre Muhasebeleştirilmesi

Faizsiz finans standartlarında (FFS) 30 no'lu standart teverrukun mahiyetini, geçerli olması için uyulması gereken kuralları ve faizsiz finans kurumları bünyesinde uygulanan teverruk işlemlerine yönelik özel prensipleri açıklamaktadır. FFS'ler; finansal araçların İslami hukuk kurallarına uygunluğuna dair ilkeleri belirleyen standartlardır. Katılım bankalarının geliştirdiği ve kullandığı finansal araçlara ilişkin ilkeler FFMS'lerce belirlenmekte ve yayımlanmaktadır.

Literatürde emtia murabahası (commodity murabaha) olarak da geçen teverruk finansman yöntemi ile ilgili AAOIFI henüz bir muhasebe standardı yayımlamamıştır. Dolayısıyla teverruk yönteminin murabaha yöntemine benzemesi sebebiyle FFMS 28 no'lu Murabaha ve Diğer Vadeli Satışlar Standardına ilişkin hükümler uygulanabilecektir. Teverruk yönteminde emtianın ilk satıcısı olan LME'deki (Londra Metal Borsası-London Metal Exchange) brokerdan satın alınması durumunda bunun ilk kez finansal tablolara alınması için ilgili emtiaya (stok) yönelik tüm risk ve getirilere önemli ölçüde sahip olması gerekmektedir.

Katılım bankası, teverruk yöntemini kullanmak için başvuran müşterisinden gerekli vekâletleri aldıktan sonra emtiayı satın alma işlemine başlar. LME'deki bir brokerdan alınan emtia ilk olarak işletmenin aktiflerine kaydedilmek üzere *stoklar* hesabına alınır. Zira bu işlem her ne kadar nakit kullandırma yöntemi olsa da ticari bir işleme dayandığından ötürü ilgili ticari işleme konu emtianın satın alınmasında bunun katılım bankası aktifine girmesi ve varlıkları arasında yer alması gerekecektir. Katılım bankasının, aktifine aldığı bu varlığa ait risk ve getirileri de üstlenmesi gerekmektedir.

Satın alınan emtia stoklara maliyet bedeli üzerinden kaydedilecektir. Stokun maliyeti söz konusu emtianın edinilmesinde katlanılan maliyetlerin toplamını ifade

etmektedir. Emtianın satın alınması LME'deki bir broker aracılığıyla olduğundan brokera ödenen aracılık faaliyetine ilişkin ödemeler de stokun maliyetine dâhil edilecektir. Aynı zamanda satın alınan emtia için ödenmesi gereken vergi, nakliye giderleri gibi ücretler de stokun maliyetine dâhil edilir. Sonradan geri ödemesi yapılacak olan vergiler stokun maliyetine katılmaz. Emtiadan indirim yapılması ve iskonto olması halinde de söz konusu fiyat düşüşleri de maliyetten indirilir.

Stokların katılım bankası aktifine kaydedilmesinden sonraki ikinci kayıt müşteriye satım işlemi sonrası katılım bankası nezdinde bir alacak kayıdır. Katılım bankası aktifinde bulunan emtianın nakit talep eden müşteriye satılmasıyla **Teverruk Satışları** hesabına alacak kaydedilme işlemi yapılır. Bu satıştan doğacak olan alacak hakkı da **Teverruk Alacakları (Alıcıları)** hesabına borç kaydedilerek kayıt tamamlanır. Alacağın tutarı da itibari değeriyle kaydedilecektir. Fatura kesildiğinde fatura tutarı itibari değer olacaktır. Vadeli satış sonrası ortaya çıkan kâr **Ertelemiş Kâr** hesabıyla kaydedilir ve vade bitiminde müşterinin tamamladığı ödemeler sonrası bu kâr hesabı kapatılmış olur.

4.7.2. Teverruk İşlemlerinin UFRS'ye Göre Muhasebeleştirilmesi

Teverruk konusu emtianın LME'deki brokerdan satın alınması işleminin UFRS yöntemine göre muhasebe kayıt işlemi AAOIFI'ye göre bazı farklılıklar içermektedir. AAOIFI standartları, satın alınan emtia işlemine bir ticari işlem olarak bakmaktadır. Fakat UFRS'göre bu işlem teverruk finansmanı kullanmak isteyen müşteriye fon sağlamak suretiyle bir fon kullandırma işlemidir. Türkiye'deki katılım bankaları yaptığı işlemleri UFRS uyarınca muhasebeleştirmektedir. Fakat teverruk konusu satın alınan mal, AAOIFI'ye göre kaydedilmesi ve **Stoklar** hesabıyla aktifleştirilmesi gerekirken bu kayıt Türkiye'deki katılım bankalarında **Krediler** hesabıyla kaydedilmektedir.

Kredi olarak kaydedilecek olan bu işlemin öncesinde emtia satın alındığında müşteriye bir cari hesap açılıp (veya varsa cari hesabına) **Geçici Fon Kullandırma** hesabı ile bir fon kullandırılır. Kullandırılan bu fon ile LME'deki alıcıya ödeme yapılır. Daha sonra müşteriye vadeli olarak satılan emtia Krediler olarak kaydedilir. Müşteriden vekâlet alınır ve emtia müşteri adına LME'deki ilk satıcısından farklı bir brokera peşin olarak satılır. Emtia karşılığında alınan tutar müşterinin hesabına aktarılır. Böylelikle müşteriye ilk kullandırılan **Geçici Fon Kullandırma** hesabı kapatılmış olur.

4.8. Teverruk Yöntemine İlişkin Uygulama

Durum 1: A işletmesi tarım makinaları üretimi yapan bir işletmedir. A işletmesi ücretler ve diğer giderler için nakde ihtiyaç duymaktadır. İhtiyaç duyduğu nakit yaklaşık olarak 400.000 ₺'dir. İşletme nakit ihtiyacını faizsiz bir şekilde temin edebilmek için 15.06.2016 tarihinde katılım bankasına başvurmuştur. Katılım bankası müşterisine politikaları gereği nakit kredi veremeyeceğini belirtmiş bunun için teverruk yöntemi ile finansman sağlayabileceklerini belirtmiştir. Müşteri ile öncelikle teverruk sözleşmesi yapılmış ve teverruka konu malların LME'de müşteri adına alım satımının yapılması için gerekli vekâletler alınmıştır. Katılım bankası bir broker aracılığıyla metal borsasından 400.000 ₺ karşılığı kıymetli madeni peşin olarak satın almıştır. Aldığı platini müşteriye 22 ay taksitle 440.000 ₺'ye vadeli olarak satmıştır. Müşterinin sahipliğine geçen platin yine vekâletle müşteri adına metal borsasında başka bir brokera 440.000 ₺'ye peşin olarak satılmıştır. Müşteri namına yapılan bu işlemde alınan emtia satış bedeli müşterinin hesabına aktarılmıştır.

Durum 2: 15.05.2017 tarihinde müşteri kullandığı finansmanın 10 taksitini ödedikten sonra ödeme gücünü çekmiş ve katılım bankasına bundan sonraki taksitlerini ödeyemeyeceğini belirtmiştir. Katılım bankası müşterinin iflasını istemenin ve hukuki süreci başlatmanın müşterisini daha zor bir duruma düşüreceğini bilmektedir. Bu sebeple müşterisine ödeyemediği kalan finansmanın kapatılması ve yeniden bir yapılandırma yoluna gidilmesi için bir öneride bulunmuştur. Bu öneriye göre katılım bankası müşterisinin borcunu yapılandırma amaçlı teverruk kullanılmak suretiyle yeniden yapılandıracaktır. Teverruk işlemleri önceki sözleşmede olduğu gibi metal borsasından emtia satın alınması ve bu emtianın sağlayacağı nakit ile önceki borcun kapatılarak yeni bir borç sözleşmesi imzalanması şeklinde olacaktır. Katılım bankası metal borsasından müşterisi adına alım satım yapabilmek üzere vekâlet sözleşmesini yapmıştır. Yeniden kullanılan teverruk sözleşmesine dair ayrıntılar aşağıdaki gibidir.

Talep edilen Teverruk Tutarı : 240.000

Taksit Sayısı : 28 ay

Katılım bankası yukarıdaki şartlarla imzalanan sözleşme sonrası emtia alım satım sürecini başlatmıştır.

Katılım Bankası müşteriden aldığı vekâlet ile Londra metal borsasından broker aracılığıyla 240.000 ₺'lik platin satın almıştır. Platin müşteriye 28 ay taksitli 280.000 ₺'ye vadeli olarak satılmıştır. Müşteri katılım bankasına verdiği vekâlete istinaden bankadan emtiayı satmasını istemiştir. Katılım bankası Londra metal borsasında alış işlemini yapan brokardan farklı bir broker aracılığıyla emtiayı 240.000 ₺'ye peşin olarak satmış ve bedelini müşterinin hesabına yatırmıştır. Müşteri hesabına yatan 240.000 ₺ ile önceki borcunu kapatmıştır. Müşterinin önceki borcu kapandıktan sonra katılım bankasının kendisine 28 ay taksitli 280.000 ₺'ye sattığı emtia sebebiyle katılım bankasına borçlanmıştır. Müşteri yeniden yapılandırma amaçlı kullandığı teverruk işlemine dair ödemelerini düzenli olarak yapmış ve 28 ay sonra borcunu kapatmıştır.

Kullandırılan finansman için öncelikle LME'den emtia alım işlemi yapılmış ve daha sonra müşteriye satılacak olan emtianın taksitlerinin ödenmesine ilişkin detaylar müşteri ile paylaşılmıştır. Müşterinin de yapılan sözleşmeye dair olumlu görüşünden sonra nakit kullandırma işlemi yapılmıştır. Sözleşmede belirlenen kâr payı ve aylık tutarlara ilişkin ödeme planı oluşturulmuştur.

Ödeme planı Tablo 13'teki gibi hesaplanmıştır.

Tablo 13: 22 Aylık Ödeme Planı Hesaplama Tablosu

Teverruk Finansman	400.000 ₺
Kâr Payı (Yıllık)	10,14%
Frekans/sıklık	12
Kâr Payı Oranı (Aylık)	0,845%
Vade (yıl)	1,83
Taksit Sayısı (ay sayısı)	22
Taksit Tutarı (aylık)	20.000,00 ₺
Ödenecek Toplam Tutar	440.000,0 ₺
Toplam Kâr Payı	40.000,0 ₺

Tablo 14’te ödeme tablosu gösterilmiştir.

Tablo 14: 22 Aylık Ödeme Planı

Dönem	Başlangıç Bakiyesi (₺)	Devresel Ödeme (₺)	Ana Para (₺)	Kâr Payı (₺)	Bitiş Bakiyesi (₺)	Kümülatif Kâr (₺)
1	400.000 ₺	20.000 ₺	16.621 ₺	3.379 ₺	383.379 ₺	3.379 ₺
2	383.379 ₺	20.000 ₺	16.761 ₺	3.239 ₺	366.618 ₺	6.618 ₺
3	366.618 ₺	20.000 ₺	16.903 ₺	3.097 ₺	349.715 ₺	9.715 ₺
4	349.715 ₺	20.000 ₺	17.046 ₺	2.954 ₺	332.669 ₺	12.670 ₺
5	332.669 ₺	20.000 ₺	17.190 ₺	2.810 ₺	315.479 ₺	15.480 ₺
6	315.479 ₺	20.000 ₺	17.335 ₺	2.665 ₺	298.144 ₺	18.145 ₺
7	298.144 ₺	20.000 ₺	17.481 ₺	2.519 ₺	280.662 ₺	20.664 ₺
8	280.662 ₺	20.000 ₺	17.629 ₺	2.371 ₺	263.033 ₺	23.035 ₺
9	263.033 ₺	20.000 ₺	17.778 ₺	2.222 ₺	245.255 ₺	25.257 ₺
10	245.255 ₺	20.000 ₺	17.928 ₺	2.072 ₺	227.327 ₺	27.329 ₺
11	227.327 ₺	20.000 ₺	18.080 ₺	1.920 ₺	209.247 ₺	29.249 ₺
12	209.247 ₺	20.000 ₺	18.232 ₺	1.768 ₺	191.015 ₺	31.017 ₺
13	191.015 ₺	20.000 ₺	18.387 ₺	1.614 ₺	172.628 ₺	32.631 ₺
14	172.628 ₺	20.000 ₺	18.542 ₺	1.458 ₺	154.086 ₺	34.089 ₺
15	154.086 ₺	20.000 ₺	18.698 ₺	1.302 ₺	135.388 ₺	35.391 ₺
16	135.388 ₺	20.000 ₺	18.856 ₺	1.144 ₺	116.531 ₺	36.535 ₺
17	116.531 ₺	20.000 ₺	19.016 ₺	984 ₺	97.516 ₺	37.519 ₺
18	97.516 ₺	20.000 ₺	19.176 ₺	824 ₺	78.339 ₺	38.343 ₺
19	78.339 ₺	20.000 ₺	19.338 ₺	662 ₺	59.001 ₺	39.005 ₺
20	59.001 ₺	20.000 ₺	19.502 ₺	498 ₺	39.499 ₺	39.503 ₺
21	39.499 ₺	20.000 ₺	19.667 ₺	334 ₺	19.833 ₺	39.837 ₺
22	19.833 ₺	20.000 ₺	19.833 ₺	168 ₺	0 ₺	40.000 ₺
TOPLAM		440.000 ₺	400.000 ₺	40.000 ₺		

Katılım bankasının UFRS’ye göre yapması gereken kayıtlar⁶

Katılım bankaları tevruk işlemlerini UFRS’e göre yaparken katılım bankaları hesap planını kullanarak işlemleri muhasebeleştirirler. Tevruk işlemi pratikte emtia murabahası olarak uygulanmaktadır. Murabaha işleminin de maliyet + kâr işlemi olarak

⁶ Yevmiye kayıtları numaralandırılırken UFRS’ye göre yapılan kayıtlar U1, U2, U3 şeklinde numaralandırılmıştır. Aynı işlemde iki veya daha fazla kayıt olması durumunda yevmiye kayıtları U1a, U1b, U1c olarak numaralandırılmıştır. U=UFRS

katılım bankalarının en yoğun kullandığı ürünlerden biri olduğu düşünülürse teverruk finansman yönteminin de benzer süreç ve işlemlerden geçtiği anlaşılır. Murabaha yönteminde UFRS gereği finansman kullanımında katılım bankasının belirli oranda kâr payı olarak fon kullandırması esastır. Aynı şekilde teverruk finansman yönteminde de UFRS ilkeleri gereği katılım bankasının belirlediği orana göre finansman kullanılacaktır. Bu sebeple AAOIFI'den farklı olarak UFRS'e göre yapılan kayıtlar gerek katılım bankaları hesap planının kullanımı gerekse kâr payı oranından ötürü bazı farklılıklar içermektedir. Dolayısıyla teverruk finansman yöntemine başvuran müşterinin kullandığı finansman için emtia satın alınması ve bunun kâr ile müşteriye vadeli olarak satılması sürecinden başlayarak müşterinin yaptığı en son taksit ödemesi sürecine ait UFRS gereği muhasebe kayıtları AAOIFI ile aynı şekilde olmayacaktır.

Katılım bankaları UFRS'ye göre kayıt yaparken BDDK tarafından yayımlanan katılım bankaları hesap planını kullanmaktadır.

Katılım bankasının AAOIFI'ye göre yapması gereken kayıtlar⁷

Katılım bankalarının teverruk işlemlerine dair kayıtlarını UFRS'ye göre yapmaları işlemleri özleri itibariyle ve İslami finansal ilkelere göre tam olarak ve doğru göstermemektedir. Bu sebeple çalışmanın bu bölümünde teverruk işlemlerine dair söz konusu uygulama AAOIFI standartlarına göre muhasebeleştirilecektir.

İlk olarak müşteri A işletmesinin çalışanların ücretlerini ödemek ve diğer ödemelerini yapmak üzere katılım bankasına finansman ihtiyacını gidermek istemesi üzerine müşteri ile teverruk sözleşmesi yapılır. Bu sözleşmeye göre Londra Metal Borsasından (LME) bir kıymetli maden alınacak ve bu kıymetli madenin tekrar satışı üzerinden nakit elde edilecektir.

⁷ Yevmiye kayıtları numaralandırılırken AAOIFI'ye göre yapılan kayıtlar A1, A2, A3 şeklinde numaralandırılmıştır. Aynı işlemde iki veya daha fazla kayıt olması durumunda yevmiye kayıtları A1a, A1b, A1c olarak numaralandırılmıştır. A=AAOIFI

UFRS'ye göre LME'deki brokardan müşteri adına emtia'nın satın alınması

U1a	15/06/2016		
	392 Alacaklı Geçici Hs. - T.P.	400.000	
	39299 Diğer Alacaklı Geçici Hesaplar		
	3929900 Diğer Alacaklı Fon Kullandırma Geçici Hesabı		
	290 Şubeler Cari Hs.		400.000
	/ /		

Kayıt U1a: UFRS'ye göre katılım bankaları hesap planına göre kayıt yapılması gerektiği için müşteri adına satın alınacak olan emtia için *Geçici Fon Kullandırma Hesabı borçlandırılarak* hesabı kullanılmıştır. Bunun karşılığında Müşteri'nin katılım bankasındaki *Şubeler Cari Hesabı Alacak* kaydedilmek suretiyle kayıt yapılır.

Müşteri adına satın alınan emtia bedelinin LME'deki brokerin aynı katılım bankasında bulunan hesabına aktarılması kaydı.

U1b	15/06/2016		
	290 Şubeler Cari Hs.	400.000	
	306 Özel Cari Hs. / Ticari ve Diğer Kuruluşlar (Y.D.Y.) T.P.		400.000
	30601 Her Çeşit Ortaklıklar Hesabı		
	/ /		

Kayıt U1b: Müşteriye geçici fon kullandırılmasıyla cari hesabındaki tutar ile LME'deki brokera emtianın tutarı transfer edilerek emtia satın alınır. *Müşteri Cari Hesabı'nın Borç kaydedilmesi* ve LME'deki broker adına açılan *Her Çeşit Ortaklıklar Hesabı'nın Alacak kaydedilmesi* ile emtianın satın alınması kaydı yapılır.

AAOIFI'ye göre LME'de bir aracı brokardan kıymetli maden satın alınması

A1	15/06/2016		
	Stoklar Hs.	400.000	
	- Teverruk Malları 400.000		
	Nakit Hs.		400.000
	/ /		

Kayıt A1: AAOIFI muhasebe standartları gereği ve bunun yanında İslam hukukunun ticaretle ilgili belirlediği prensipler gereği ticarete malın fiziki olarak kesinlikle bulunuyor olması esastır. Bunun ile ilgili olarak daha önce çalışmada atıfta bulunulan (Ahmad, vd., 2017: 39) ve (Bursa Suq-Al Sıla-BSAS) gibi kaynaklarda Malezya gibi ülkelerde emtia fiziki olarak alıcıya teslim edilmekte ve daha sonra tekrar satışı yapılmaktadır. Bu sebeple tevrruk konusu bir mal (emtia) satın alındığında AAOIFI'nin muhasebe standartlarından belirtildiği üzere emtianın muhakkak surette “*Stoklar Hesabı*”na borç kaydedilmesi gerekmektedir. Bunun karşılığında da katılım bankası LME'deki satıcı brokera peşin ödeme yaptığından bu ödemeyi “*Nakit Hesabı*”na alacak olarak kaydetmektedir.

UFRS - AAOIFI Fark 1: UFRS'ye göre yapılan emtia alım işlemi müşteriye fon kullanılmak suretiyle yapılmaktadır. Dolayısıyla bir stok alış kaydı yapılmamaktadır. Geçici fon olarak kullanılan hesap ilerleyen süreçte kredi olarak müşterinin hesabına geçecektir. AAOIFI'ye göre yapılan bir işlemde alım-satım olması gerektiğinden katılım bankası öncelikle emtiayı kendi aktiflerine kaydetmektedir. Uygulamının ilerleyen evrelerinde görüleceği üzere UFRS'ye göre yapılan kayıtlarda en belirgin fark katılım bankasının emtiayı satın aldığı bu aşamada (kayıtta) ortaya çıkmaktadır.

UFRS'ye göre emtianın müşteri adına 400.000 £'ye satılması

Söz konusu emtia LME'deki üçüncü bir kişiye satılarak emtia bedeli müşterinin hesabına aktarılmıştır.

U2a	15/06/2016		
	290 Şubeler Cari Hs.	400.000	
	304 Özel Cari Hs. / Resmi, Tic. ve Diğ. Kur. (Y.İ.Y.)-T.P.		400.000
	30421 Her Çeşit Ortaklıklar (Sigorta Şirketleri Hariç)		
	///		

Kayıt U2a: Emtianın müşteri adına satılmasıyla birlikte geçici fon kullandırma hesabındaki tutar *136 Orta ve Uzun Vadeli İşletme Kredileri* - T.P. hesabına aktarılmıştır.

U2b	15/06/2016		
	136 Orta ve Uzun Vadeli İşletme Kredileri Hs.- T.P.	400.000	
	13611 Diğer Müşteriler - (Özel)		
	136110 Özkaynaklardan		
	392 Alacaklı Geçici Hs. - T.P.		400.000
	39299 Diğer Alacaklı Geçici Hs.		
	3929900 Diğer Alacaklı Fon Kullanırma Geçici Hs.		
	///		

Kayıt U2b: UFRS'ye göre yapılan kayıtlarda satın alınan emtianın bedeli müşteri hesabına krediler olarak kaydedilir. Böylelikle müşteri için katılım bankaları hesap planında yer alan 136 *Orta ve Uzun Vadeli Diğer İşl. Krediler Hesabı Borç* kaydedilip karşısında ise *Müşteri Adına Cari Hesap Alacak* olarak kaydedilerek kayıt tamamlanır.

AAOIFI'ye göre emtianın, müşteriye 40.000 £ kâr ile satılması

A2a	15/06/2016		
	Teverruk Alacakları Hs.	440.000	
	Teverruk Satışları Hs.		400.000
	Ertelenmiş Teverruk Kârları Hs. (-)		40.000
	///		

Kayıt A2a: İslam hukuku'nda ve esasen Kur'an-ı Kerimde alışverişin helal fakat faizin haram olması finansal hayatın en belirgin esasıdır. Katılım bankaları hem dini kurallar hem politikaları gereği kredi (faizsiz dâhil) veremediklerinden işlemlerini ticaret üzerine inşa ederler. Bu sebeple birinci kayıta LME'den alınan emtianın öncelikle teverruk talebi olan müşteriye satılması (vadeli) gerekmektedir. Müşteri nakit paraya ihtiyaç duyduğundan böylelikle hem müşterinin elinde nakde çevirebileceği bir kıymetli maden olacaktır. Hem de katılım bankası politikaları gereği müşterisine nakit kredi vermemiş olacaktır. Katılım bankası nakde ihtiyacı bulunan müşterisinin ihtiyacını bu şekilde gidermiş olmakla beraber müşterisine vadeli olarak sattığı emtiayı da sözleşmede belirlenen vade ve fiyatta müşterisinden ödemesini isteyecektir. Vadeli satış söz konusu olduğu için de borç hesabı olarak "*Teverruk Alacakları Hesabı*"

kullanılacaktır. Karşısında ise bir satış söz konusu olduğu için “**Teverruk Satışları Hesabı**” alacaklandırılacaktır. Bununla beraber FFMS 28 no’lu standarda göre kârın ertelenmesi gereken durumlarda şu ilave kayıt ta yapılır:

Vadeli murâbahada ya da diğer vadeli satışlarda, söz konusu işlemde doğan kâr, diğer bir ifadeyle finansal tablolara alınan hasılat ile satışların maliyeti arasındaki fark, bir ertelenmiş kâr hesabı aracılığıyla ertelenir. Ancak, malların peşin satış fiyatının bu mallara ilişkin satışların maliyetinden yüksek olması durumunda, ortaya çıkan kârın peşin satış fiyatı ile satışların maliyeti arasındaki fark kadar olan kısmı ertelenmez. (AAOIFI, FFMS 28 Murabaha ve Diğer Vadeli Satışlar, 2019: 10).

AAOIFI’ye göre teverruk konusu emtianın maliyet kaydının yapılması

A2b	15/06/2016		
	Satılan Teverruk Malları Maliyeti Hs.	400.000	
	Stoklar Hs.		400.000
	- Teverruk Malları 400.000		
	///		

Kayıt A2b: Katılım bankası müşterisine belirli bir fiyattan sattığı maldan ve bununla beraber bir çeşit aracı olarak yaptığı işlemlerden kâr elde etmektedir. Katılım bankası yaptığı diğer tüm işlemler ile birlikte teverruk işlemi yaptığı ilgili dönemde de kâr’ın (veya zararın) miktarını belirlemek durumdadır. Bunun için teverruka konu olan sattığı malların maliyet kaydını da yapmak durumdadır. Maliyet kaydı işleminde maliyeti belirtilen varlıklar için **Teverruk Varlıkları Hesabı** alacaklandırılıp **Teverruk Malları Hesabı** ise borç kaydedilmek suretiyle kayıt tamamlanacaktır.

Emtia’nın vekalet ile LME’de farklı bir broker’a peşin olarak satılması

A2c	15/06/2016		
	Nakit Hs.	400.000	
	Müşteri Cari Hs.		400.000
	///		

Müşteri A'nın hesabında bulunan parayı çekmesi

A2d	15/06/2016		
	Müşteri Cari Hs.	400.000	
	Nakit Hs.		400.000
	///		

Kayıt A2a: Bu adımda katılım bankası daha önce LME'den peşin olarak alıp vadeli olarak müşterisine sattığı malın tekrar satılmasına dair işlem yapılmaktadır. Müşterinin bireysel olarak LME'deki aracı brokerlara ulaşamadığı düşünülürse Katılım Bankası müşterisinden vekalet almak suretiyle bu adımdaki satış işlemini gerçekleştirmektedir.

Çalışmada daha önce zikredilen ve (Teymiyye, 1988: 78), (Affane, 2012: 215) ve (Bayındır S. 2015: 210) gibi kaynaklarda da belirtildiği üzere teverruk satışında malın kesinlikle ilk sahibine dönmemesi şartı bulunmaktadır. Bu sebeple emtianın tekrar satımı işlemi her ne kadar LME'de yapılıyor olsa da LME'nin çok geniş bir pazar olduğu düşünüldüğünde emtia LME bünyesinde ilk satıcısından farklı bir brokera satılmaktadır. Bu işlem emtianın ilk satıcısına dönmüyor olması sebebiyle günümüz İslam hukuku fakihlerince caiz görülmektedir. Katılım bankası vekâleten bu satış işlemini gerçekleştirmeleri hasebiyle satış sonrası elde edilen nakit "**Müşteri Cari Hesabı**" na alacak kaydedilmesi karşılığında borç olarak kaydedilecektir.

UFRS - AAOIFI Fark 2: UFRS'ye göre emtianın müşteriye satışı gibi bir olay gerçekleşmez. Müşteri adına LME'deki farklı bir broker'a satılarak bedeli müşteriye kredi olarak yansıtılır. AAOIFI'ye göre emtia kesinlikle müşteriye satılır. Bu satışta katılım bankası emtiayı aldığı fiyata kârını ekleyerek müşterisine satar. Satış işleminden kaynaklı maliyet kaydı yapılır. Müşteriye satılan emtia için müşteriden vekâlet alınır ve müşterinin isteği doğrultusunda emtia LME'deki ilk satıcısından farklı bir brokera satılır. Bu satış müşteri adına bir satıl işlemi olduğundan katılım bankası bir önceki satıştaki gibi maliyet kaydı yapmaz. Emtia satış işleminden elde edilen tutar vekâletle satış yapılan sahibinin (müşterinin) hesabına aktarılır. Bu noktada UFRS-AAOIFI arasındaki en temel fark emtianın satış işleminin yapılmasıdır.

UFRS'ye göre 30.06.2016 tarihinde birinci aya ilişkin gelir tahakkuku⁸

U3	30/06/2016		
	220 Kredi Kâr Payı Gelir Tahakkuk Reeskontları Hs. - T.P.	1.689,5	
	536 Orta ve Uzun Vadeli İşletme Kred. Alın. Kâr Pay. Hs. T.P.		1.689,5
	53611 Diğer Müşteriler - (Özel)		
	536110 Özkaynaklardan		
	///		

Kayıt U3: Bu kayıta 15.06.2016 tarihinden 30.06.2016 tarihine kadar işlemiş olan tevrruk satış kârı ($3.379/2=1.689,5$ ₺) tahakkuk ettirilerek haziran ayı gelirlerine yansıtılmıştır.

30.06.2016 Tarihli Finansal Durum Tablosu (Bilanço)

VARLIKLAR		YÜKÜMLÜLÜKLER	
Krediler	400.000		
Kredi Kâr Payı	1.689,5		
Gelir Tahakkukları			

15.06.2016 - 30.06.2016 Tarihli Gelir Tablosu

	(₺)
Kâr Payı Gelirleri	1.689,5
- Haziran (15 günlük)	1.689,5
Brüt Satış Kârı veya Zararı	1.689,5

AAOIFI'ye göre tevrruk satışına ilişkin kârın tahakkuk ettirilmesi

A3	30/06/2016		
	Ertelenmiş Kârlar Hs.	1.689,5	
	Tevrruk Satış Kârı Gelirleri Hs.		1.689,5
	///		

⁸ Reeskont kaydında iki yöntem kullanılabilir. Birinci yöntem *iptal yöntemi* olup bu yöntemde her ayın sonunda reeskont kaydı yapılır. İzleyen ayın ilk gününde bu kayıt kapatılır. İkinci yöntem *birikimli yöntem* olup bu yöntemde her ayın sonunda reeskont kaydı yapılır fakat bir sonraki ay bu kayıt iptal edilmez. Çalışmamızda ikinci yöntem olan birikimli yöntem tercih edilmiştir.

Kayıt A3: Bu kayıta 16.06.2016 tarihinden 30.06.2016 tarihine kadar işlemiş olan tevruk satış kârı ($3.379/2=1.689,5$ ₺) tahakkuk ettirilerek haziran ayı gelirlerine yansıtılmıştır. Bu işlemden sonra 30.06.2016 tarihinde bankanın finansal durum tablosu ve gelir tablosu aşağıdaki gibi görünecektir.

30.06.2016 Tarihli Finansal Durum Tablosu (Bilanço)

VARLIKLAR		YÜKÜMLÜLÜKLER
Alacaklar (Net)	401.689,5	
Tevruk Alacakları	440.000	
Ertelenmiş Kârlar (-)	38.310,5	

15.06.2016 - 30.06.2016 Tarihli Gelir Tablosu

	(₺)
Tevruk Satışları	400.000
Tevruk Satış Kârı Gelirleri	1.689,5
- Haziran 2016 (15 günlük) 1.689,5	
Tevruk Malları Maliyeti (-)	400.000
Brüt Satış Kârı veya Zararı	1.689,5

UFRS-AAOIFI Fark 3: Gelir tahakkukuna ilişkin satış işleminin olup olmamasından kaynaklanmaktadır. UFRS'deki işlem kredi kullandırma işlemi olduğundan bilançoda bu durum Kredi Kâr Paylarına ait Gelir Tahakkukları olarak görülür. Ay sonunda tahakkuk eden 15 günlük kâr ise Kâr Payı Gelirleri olarak gelir tablosuna yansır. Fakat AAOIFI'de maliyetin üzerine kâr eklenerek vadeli bir satış işlemi gerçekleştiğinden ilk aya ait 15 günlük kâra ilişkin kayıt bilançoda Ertelenmiş Kâr olarak görülmektedir. Ay sonunda da satışa ilişkin tutar da UFRS'den farklı olarak Tevruk Satışına ilişkin Kâr Geliri olarak gelir tablosuna yansımaktadır.

UFRS'ye göre 15/07/2016 tarihinde birinci taksitin tahsil edilmesi (vergiler ihmal edilmiştir)⁹

U4a	15/07/2016		
010 Kasa		20.000	
136 Orta ve Uzun Vadeli İşletme Kredileri Hs. - T.P.			16.621
13611 Diğer Müşteriler - (Özel)			
136110 Özkaynaklardan			
220 Kredi Kâr Payı Gelir Tahakkuk Reeskontları Hs.- T.P.			1.689,5
536 Orta ve Uzun Vadeli İşletme Kred. Alın. Kâr Pay .Hs.-T.P.			1.689,5
53611 Diğer Müşteriler - (Özel)			
536110 Özkaynaklardan			
	///		

UFRS'ye göre 31.07.2016 tarihinde ikinci aya ilişkin gelir tahakkuku

U4b	31/07/2016		
220 Kredi Kâr Payı Gelir Tahakkuk Reeskontları Hs. - T.P.		1.619,5	
536 Orta ve Uzun Vad. İşletme Kred. Alın. Kâr Pay. Hs.-T.P.			1.619,5
53611 Diğer Müşteriler - (Özel)			
536110 Özkaynaklardan			
	///		

Kayıt U4a, U4b: Müşteri her ayın 15'inde ödeme yaptıkça U4a'da görülen kaydı yapacaktır. Her aya ilişkin anapara düşecektir. Her ayın sonunda da ödemeye ilişkin kredi kullandırılmasına dair U4b'de görülen gelir tahakkuk kaydı yapılacaktır.

31.07.2016 Tarihli Finansal Durum Tablosu (Bilanço)

VARLIKLAR		YÜKÜMLÜLÜKLER	
Krediler	383.379		
Kredi Kâr Payı	4.998,5		
Gelir Tahakkukları			

⁹ UFRS'ye göre taksitler tahsil edildikçe yapılan sonraki kayıtlarda da vergiler ihmal edilmiştir.

31.07.2016 Tarihli Gelir Tablosu

(₺)

Kâr Payı Gelirleri	4.998,5
- 1. Taksit	3.379
- Temmuz	1.619,5 (15 günlük)
Brüt Satış Kârı veya Zararı	4.998,5

AAOIFI'ye göre müşteri'nin kullandığı teverruka dair ilk taksidini ödemesi

A4a	15/07/2016		
Nakit Hs.		20.000	
Teverruk Alacakları Hs.			20.000
	///		

Kayıt A4a: Müşteri, katılım bankasının kendisine vadeli olarak sattığı emtianın belirlenen tarihlerdeki tutarlarını ödemeye başlayacaktır. Katılım bankası ödenen tutarlar ile ilgili kayıtları adım **A4a**'daki gibi yapacaktır. **Nakit Hesabı** boçlandırılacak bunun karşılığında da **Teverruk Alacakları Hesabı** alacaklandırılacaktır.

A4b	15/07/2016		
Ertelenmiş Kârlar Hs.		1.689,5	
Teverruk Satış Kârı Gelirleri Hs.			1.689,5
	///		

Kayıt A4b: Aynı ayın sonunda vadeli satış sonrası ortaya çıkan ve ertelenen kâr da her taksit ödemesinde anapara taksit tutarından (20.000) düşülür. Düşülen **Ertelenmiş Kârlar Hesabı** her ödemede borç kaydedilerek son taksit ödemesinde toplam ertelenen kâr tutarına (40.000 ₺) ulaşarak kapatılmış olur.

AAOIFI'ye göre müşteri'nin teverruka ilişkin kârın tahakkuk ettirilmesi

A4c	31/07/2016		
	Ertelenmiş Kârlar Hs.	1.619,5	
	Teverruk Satış Kârı Gelirleri Hs.		1.619,5
	///		

Kayıt A4c: Bu kayıta 16.07.2016 tarihinden 31.07.2016 tarihine kadar işlemiş olan teverruk satış kârı (3.239/2=1.619,5 ₺) tahakkuk ettirilerek haziran ayı gelirlerine yansıtılmıştır. Bu işlemden sonra 31.07.2016 tarihinde bankanın finansal durum tablosu ve gelir tablosu aşağıdaki gibi görünecektir.

31.07.2016 Tarihli Finansal Durum Tablosu (Bilanço)

VARLIKLAR		YÜKÜMLÜLÜKLER	
Alacaklar (Net)	384.998,5		
Teverruk Alacakları	420.000		
Ertelenmiş Kârlar (-)	35.001,5		

01.07.2016 - 31.07.2016 Tarihli Gelir Tablosu

	(₺)
Teverruk Satışları	400.000
Teverruk Satış Kârı Gelirleri	4.998,5
- 1. Taksit 3.379	
- 2. Temmuz 1.619,5 (15 günlük)	
Teverruk Malları Maliyeti (-)	400.000
Brüt Satış Kârı veya Zararı	4.998,5

UFRS - AAOIFI Fark 4: UFRS'ye göre kullanılan krediye ilişkin taksit tutarları tahsil edilirken AAOIFI'ye göre satışa ilişkin taksit tutarları tahsil edilir.

UFRS'ye göre 15/08/2016 tarihinde ikinci taksitin tahsil edilmesi

U5a	15/08/2016		
010 Kasa		20.000	
136 Orta Ve Uzun Vadeli İşletme Kredileri Hs.- T.P.			16.761
13611 Diğer Müşteriler - (Özel)			
136110 Özkaynaklardan			
220 Kredi Kâr Payı Gelir Tahakkuk Reeskontları Hs.- T.P.			1.619,5
536 Orta ve Uzun Vad. İşletme Kredil. Alın. Kâr Pay. Hs.-T.P.			1.619,5
53611 Diğer Müşteriler - (Özel)			
536110 Özkaynaklardan			
	///		

UFRS'ye göre 31.07.2016 tarihinde ikinci aya ilişkin gelir tahakkuku

U4b	31/07/2016		
220 Kredi Kâr Payı Gelir Tahakkuk Reeskontları Hs. - T.P.		1.548,5	
536 Orta ve Uzun Vad. İşletme Kred. Alın. Kâr Pay. Hs.-T.P.			1.548,5
53611 Diğer Müşteriler - (Özel)			
536110 Özkaynaklardan			
	///		

Kayıt U5a, U5b: Müşteri her ayın 15'inde ödeme yaptıkça U4a'daki gibi kayıt yapacaktır. Böylelikle her aya ilişkin anapara düşecektir. Her ayın sonunda da ödemeye ilişkin kredi kullandırılmasına dair U4b'deki gibi gelir tahakkuk kaydı yapılacaktır.

30.08.2016 Tarihli Finansal Durum Tablosu (Bilanço)

VARLIKLAR

YÜKÜMLÜLÜKLER

Krediler	366.618
Kredi Kâr Payı Gelir Tahakkukları	8.166,5

01.08.2016 - 30.08.2016 Tarihli Gelir Tablosu

(₺)

Kâr Payı Gelirleri	8.166,5
- 1. Taksit 3.379	
- 2. Taksit 3.239	
- Ağustos 1.548,5 (15 günlük)	
Brüt Satış Kârı veya Zararı	8.166,5

AAOIFI'ye göre müşteri'nin teverruk'a dair ikinci taksidini ödemesi

A5a	15/08/2016		
Nakit Hs.		20.000	
Teverruk Alacakları Hs.			20.000
	///		

Kayıt A5a: Müşteri her ay taksitlerini ödedikçe kayıt A4a gibi kayıt yapacaktır.

A5b	15/08/2016		
Ertelenmiş Kârlar Hs.		1.619,5	
Teverruk Satış Kârı Gelirleri Hs.			1.619,5
	///		

Kayıt A5b: Müşteri her ay taksitlerini ödedikçe kayıt A4b gibi kayıt yapacaktır.

A5c	31/08/2016		
Ertelenmiş Kârlar		1.548,5	
Teverruk Satış Kârı Gelirleri			1.548,5
	///		

Kayıt A5c: Müşteri her ay taksitlerini ödedikçe kayıt A4c gibi kayıt yapacaktır.

31.08.2016 Tarihli Finansal Durum Tablosu (Bilanço)

VARLIKLAR		YÜKÜMLÜLÜKLER
Alacaklar (Net)	368.202,5	
Teverruk Alacakları	400.000	
Ertelenmiş Kârlar (-)	31.797,5	

01.08.2016 - 31.08.2016 Tarihli Gelir Tablosu

	(₺)
Teverruk Satışları	400.000
Teverruk Satış Kârı Gelirleri	8.166,5
- 1. Taksit 3.379	
- 2. Taksit 3.239	
- 3. Ağustos 1.548,5 (15 günlük)	
Teverruk Malları Maliyeti (-)	400.000
Brüt Satış Kârı veya Zararı	8.166,5

UFRS-AAOIFI Fark 5: Bu tarihten sonra UFRS'ye göre kullanılan *kredi* taksit tutarları tahsil edilirken AAOIFI'ye göre *satışa* ilişkin taksit tutarları tahsil edilir.

UFRS'ye göre 15/04/2017 tarihinde onuncu taksitin tahsil edilmesi

Müşteri kullandığı teverruk finansmanına ilişkin borçlarını ilk 10 boyunca problemsiz bir şekilde ödemiştir.

U6a	15/04/2017		
010 Kasa		20.000	
136 Orta ve Uzun Vadeli İşletme Kredileri Hs. - T.P.			17.928
13611 Diğer Müşteriler - (Özel)			
136110 Özkaynaklardan			
220 Kredi Kâr Payı Gelir Tahakkuk Reeskontları - T.P.			1.036
536 Orta ve Uzun Vad. İşletme Kredil. Alın. Kâr Payl. Hs.-T.P.			1.036
53611 Diğer Müşteriler - (Özel)			
536110 Özkaynaklardan			
	///		

UFRS'ye göre 31.04.2017 tarihinde onuncu aya ilişkin gelir tahakkuku

U6b	31/04/2017		
	220 Kredi Kâr Payı Gelir Tahakkuk Reeskontları Hs. - T.P.	1.036	
	536 Orta ve Uzun Vad. İşletme Kred. Alın. Kâr Pay. Hs.-T.P.		1.036
	53611 Diğer Müşteriler - (Özel)		
	536110 Özkaynaklardan		
	///		

Kayıt U6a, U6b: Müşterinin onuncu taksit ödemesi ve gelir tahakkuku kaydı

30.04.2017 Tarihli Finansal Durum Tablosu (Bilanço)

VARLIKLAR		YÜKÜMLÜLÜKLER	
Krediler	227.327		
Kredi Kâr Payı	26.292		
Gelir Tahakkukları			

01.04.2017 - 30.04.2017 Tarihli Gelir Tablosu

	(₺)
Kâr Payı Gelirleri	26.292
- 1. Taksit 3.379	
- 2. Taksit 3.239	
- 3. Taksit 3.097	
- 4. Taksit 2.954	
- 5. Taksit 2.810	
- 6. Taksit 2.665	
- 7. Taksit 2.515	
- 8. Taksit 2.371	
- 9. Taksit 2.222	
-10.Nisan 1.036 (15 Günlük)	
Brüt Satış Kârı veya Zararı	26.292

AAOIFI'ye göre 15/04/2017 tarihinde müşteri'nin onuncu taksidini ödemesi

Müşteri kullandığı teverruk finansmanına ilişkin borçlarını ilk 10 boyunca problemsiz bir şekilde ödemiştir. Bu tarihe kadar borçların ödenmesi ile ilgili kayıtlar A4 ve A5. kayıtlarda olduğu gibi yapılacaktır. **Nakit Hesabı** ve ilgili tutardaki **Ertelenmiş Kârlar Hesabı** boçlandırılacak bunun karşılığında da **Teverruk Alacakları Hesabı** alacaklandırılacaktır.

A6a	15/03/2017			
	Nakit Hs.		20.000	
	Teverruk Alacakları Hs.			20.000
	///			
A6b	15/03/2017			
	Ertelenmiş Kârlar Hs.		1.111	
	Teverruk Satış Kârı Gelirleri Hs.			1.111
	///			
A6c	31/03/2017			
	Ertelenmiş Kârlar Hs.		1.036	
	Teverruk Satış Kârı Gelirleri Hs.			1.036
	///			

Kayıt A6a, A6b, A6c: Müşteri her ay taksitlerini ödedikçe A4 ve A5'teki gibi kayıt yapacaktır. Müşterinin on ay süreyle ödediği taksitlerden sonra katılım bankasının 31 Mart 2017 sonunda düzenleyeceği bilanço ve gelir tablosu aşağıdaki gibi olacaktır.

31.04.2017 Tarihli Finansal Durum Tablosu (Bilanço)

VARLIKLAR

YÜKÜMLÜLÜKLER

Alacaklar (Net)	246.292	
Teverruk Alacakları	260.000	
Ertelenmiş Kârlar (-)	13.708	

31.04.2017 Tarihli Gelir Tablosu

(₺)

Teverruk Satışları	400.000
Teverruk Satış Kârı Gelirleri	26.292
- 1. Taksit	3.379
- 2. Taksit	3.239
- 3. Taksit	3.097
- 4. Taksit	2.954
- 5. Taksit	2.810
- 6. Taksit	2.665
- 7. Taksit	2.515
- 8. Taksit	2.371
- 9. Taksit	2.222
-10.Nisan 1.036 (15 Günlük)	
Teverruk Malları Maliyeti (-)	400.000
Brüt Satış Kârı veya Zararı	26.292

Durum 2'de belirtildiği gibi 10. taksit ödemesinden sonra müşteri işletme, borcunu ödeyemez hale gelmiştir ve bunu katılım bankasına bildirmiştir. Katılım bankası müşterisine dilediği takdirde borçlarının yeniden yapılandırılması amaçlı yeni bir teverruk finansmanı kullanılabileceğini bildirmiştir. Müşterinin de istemesi üzerine yeni bir teverruk sözleşmesi yapılmıştır. Tablo 15'te yeni teverruk sözleşmesine binaen 28 aylık kâr payı aşağıdaki gibi hesaplanmıştır.

Tablo 15: 28 Aylık Ödeme Planı Hesaplama Tablosu

Teverruk Finansmanı	240.000 ₺
Kâr Payı (Yıllık)	13,1496%
Frekans/sıklık	12
Kâr Payı Oranı (Aylık)	1,096%
Vade (yıl)	2,33
Taksit Sayısı (ay sayısı)	28
Taksit Tutarı (aylık)	10.000,00 ₺
Ödenecek Toplam Tutar	280.000,00 ₺
Toplam Kâr Payı	40.000,0 ₺

Tablo 16’da yeni teverruk sözleşmesine ait bir ödeme tablosu oluşturulmuştur.

Tablo 16: 28 Aylık Ödeme Planı

Dönem	Başlangıç Bakiyesi (₺)	Devresel Ödeme(₺)	Ana Para (₺)	Kâr Payı (₺)	Bitiş Bakiyesi (₺)	Kümülatif Kâr (₺)
1	240.000 ₺	10.000 ₺	7.370 ₺	2.630 ₺	232.630 ₺	2.630 ₺
2	232.630 ₺	10.000 ₺	7.451 ₺	2.549 ₺	225.179 ₺	5.179 ₺
3	225.179 ₺	10.000 ₺	7.533 ₺	2.468 ₺	217.646 ₺	7.647 ₺
4	217.646 ₺	10.000 ₺	7.615 ₺	2.385 ₺	210.031 ₺	10.032 ₺
5	210.031 ₺	10.000 ₺	7.699 ₺	2.302 ₺	202.333 ₺	12.333 ₺
6	202.333 ₺	10.000 ₺	7.783 ₺	2.217 ₺	194.550 ₺	14.550 ₺
7	194.550 ₺	10.000 ₺	7.868 ₺	2.132 ₺	186.682 ₺	16.682 ₺
8	186.682 ₺	10.000 ₺	7.954 ₺	2.046 ₺	178.727 ₺	18.728 ₺
9	178.727 ₺	10.000 ₺	8.042 ₺	1.958 ₺	170.686 ₺	20.686 ₺
10	170.686 ₺	10.000 ₺	8.130 ₺	1.870 ₺	162.556 ₺	22.557 ₺
11	162.556 ₺	10.000 ₺	8.219 ₺	1.781 ₺	154.338 ₺	24.338 ₺
12	154.338 ₺	10.000 ₺	8.309 ₺	1.691 ₺	146.029 ₺	26.029 ₺
13	146.029 ₺	10.000 ₺	8.400 ₺	1.600 ₺	137.629 ₺	27.629 ₺
14	137.629 ₺	10.000 ₺	8.492 ₺	1.508 ₺	129.137 ₺	29.137 ₺
15	129.137 ₺	10.000 ₺	8.585 ₺	1.415 ₺	120.552 ₺	30.553 ₺
16	120.552 ₺	10.000 ₺	8.679 ₺	1.321 ₺	111.873 ₺	31.874 ₺
17	111.873 ₺	10.000 ₺	8.774 ₺	1.226 ₺	103.099 ₺	33.099 ₺
18	103.099 ₺	10.000 ₺	8.870 ₺	1.130 ₺	94.229 ₺	34.229 ₺
19	94.229 ₺	10.000 ₺	8.967 ₺	1.033 ₺	85.261 ₺	35.262 ₺
20	85.261 ₺	10.000 ₺	9.066 ₺	934 ₺	76.195 ₺	36.196 ₺
21	76.195 ₺	10.000 ₺	9.165 ₺	835 ₺	67.030 ₺	37.031 ₺
22	67.030 ₺	10.000 ₺	9.266 ₺	735 ₺	57.765 ₺	37.766 ₺
23	57.765 ₺	10.000 ₺	9.367 ₺	633 ₺	48.398 ₺	38.399 ₺
24	48.398 ₺	10.000 ₺	9.470 ₺	530 ₺	38.928 ₺	38.929 ₺
25	38.928 ₺	10.000 ₺	9.573 ₺	427 ₺	29.354 ₺	39.355 ₺
26	29.354 ₺	10.000 ₺	9.678 ₺	322 ₺	19.676 ₺	39.677 ₺
27	19.676 ₺	10.000 ₺	9.784 ₺	216 ₺	9.892 ₺	39.893 ₺
28	9.892 ₺	10.000 ₺	9.892 ₺	108 ₺	0 ₺	40.000 ₺
TOPLAM		280.000 ₺	240.000 ₺	40.000 ₺		

UFRS’ye göre LME’deki brokerdan müşteri adına emtia’nın satın alınması

U7a	15/05/2017	
	392 Alacaklı Geçici Hs. - T.P.	240.000
	39299 Diğer Alacaklı Geçici Hesaplar	
	3929900 Diğer Alacaklı Fon Kullanırma Geçici Hesabı	
	290 Şubeler Cari Hs.	240.000
	/ /	

Kayıt U7a: Müşteri A adına satın alınacak olan emtia için müşteri adına *Geçici Fon Kullandırma Hesabı* borçlandırılarak kayıt yapılır. Bunun karşılığında Müşteri'nin katılım bankasındaki *Şubeler Cari Hesabı Alacak* kaydedilmek suretiyle kayıt yapılır.

Müşteri adına satın alınan emtia bedelinin LME'deki brokerin aynı katılım bankasında bulunan hesabına aktarılması kaydı.

U7b	15/05/2017			
	290 Şubeler Cari Hs.		240.000	
	306 Özel Cari Hs. / Ticari ve Diğer Kuruluşlar (Y.D.Y.) T.P.			240.000
	30601 Her Çeşit Ortaklıklar Hesabı			
	/ /			

Kayıt U7b: Müşteriye geçici fon kullandırılmasıyla cari hesabındaki tutar ile LME'deki brokera emtianın tutarı kadar para transfer edilerek emtia satın alınır. *Müşteri Cari Hesabı'nın Borç kaydedilmesi* ve LME'deki broker adına açılan *Her Çeşit Ortaklıklar Hesabı'nın Alacak kaydedilmesi* ile emtianın satın alınması muhasebe kaydı işlemi tamamlanır.

AAOIFI'ye göre LME'de bir aracı brokardan kıymetli maden satın alınması

A7	15/05/2017			
	Stoklar Hs.		240.000	
	- Teverruk Malları 400.000			
	Nakit Hs.			240.000
	/ /			

Kayıt A7: AAOIFI'nin muhasebe standartlarından belirtildiği üzere emtianın muhakkak surette "*Stoklar Hesabı*"na borç kaydedilmesi gerekmektedir. Bunun karşılığında da katılım bankası LME'deki satıcı brokera peşin ödeme yaptığından bu ödemeyi "*Nakit Hesabı*" na alacak olarak kaydetmektedir

UFRS-AAOIFI Fark 7: Bundan sonraki işlemlerde ortaya çıkacak farklar 22 aylık ödeme planında gerçekleşen farklar gibi olacaktır. Tekrara düşmemek için farklar önceki adımlara referans gösterilerek yeniden yazılmamıştır.

UFRS'ye göre emtianın müşteri adına 240.000 ₺'ye satılması

Söz konusu emtia LME'deki üçüncü bir kişiye satılarak emtia bedeli müşterinin hesabına aktarılmıştır.

U8a	15/05/2017		
	290 Şubeler Cari Hs.	240.000	
	304 Özel Cari Hs. / Resmi, Tic. ve Diğ. Kur. (Y.İ.Y.)-T.P.		240.000
	30421 Her Çeşit Ortaklıklar (Sigorta Şirketleri Hariç)		
	///		

Kayıt U8a: Emtianın müşteri adına satılmasıyla birlikte geçici fon kullandırma hesabındaki tutar *136 Orta ve Uzun Vadeli İşletme Kredileri - T.P.* hesabına aktarılmıştır.

U8b	15/05/2017		
	136 Orta ve Uzun Vadeli İşletme Kredileri Hs.- T.P.	240.000	
	13611 Diğer Müşteriler - (Özel)		
	136110 Özkaynaklardan		
	392 Alacaklı Geçici Hs. - T.P.		240.000
	39299 Diğer Alacaklı Geçici Hs.		
	3929900 Diğer Alacaklı Fon Kullandırma Geçici Hs.		
	///		

Kayıt U8b: UFRS'ye göre yapılan kayıtlarda satın alınan emtianın bedeli müşteri hesabına krediler olarak kaydedilir. Böylelikle müşteri için *Orta ve Uzun Vadeli Diğer İşl. Krediler Hesabı Borç* kaydedilip karşısında ise *Müşteri Adına Cari Hesap Alacak* olarak kaydedilerek kayıt tamamlanır.

Müşteri'nin daha önce kullandığı ve ödeyemediği kalan borcunu ödemesi

U8c	15/05/2017		
	304 Özel Cari Hs. / Resmi, Tic. ve Diğ. Kur. (Y.İ.Y.)-T.P. 30421 Her Çeşit Ortaklıklar (Sigorta Şirketleri Hariç) 136 Orta ve Uzun Vadeli İşletme Kredileri Hs.- T.P.	227.327	227.327
	///		

AAOIFI'ye göre emtianın, müşteriye 40.000 ₺ kâr ile satılması

A8a	15/05/2017		
	Teverruk Alacakları Hs. Teverruk Satışları Hs. Ertelenmiş Teverruk Kârları Hs. (-)	280.000	240.000 40.000
	///		

Kayıt A8a: Vadeli satış söz konusu olduğu için de borç hesabı olarak "**Teverruk Alacakları Hesabı**" kullanılacaktır. Karşısında ise bir satış söz konusu olduğu için "**Teverruk Satışları Hesabı**" alacaklandırılacaktır.

AAOIFI'ye göre teverruk konusu emtianın maliyet kaydının yapılması

A8b	15/05/2017		
	Satılan Teverruk Malları Maliyeti Hs. Stoklar Hs. - Teverruk Malları 400.000	240.000	240.000
	///		

Kayıt A8b: Maliyet kaydı işleminde maliyeti belirtilen varlıklar için **Teverruk Varlıkları Hesabı** alacaklandırılıp **Teverruk Malları Hesabı** ise borç kaydedilmek suretiyle kayıt tamamlanacaktır.

AAOIFI'ye göre emtia'nın vekaletle LME'de farklı bir broker'a peşin satılması

A8c	15/05/2017			
	Nakit Hs.		240.000	
	Müşteri Cari Hs.			240.000
	///			

AAOIFI - Müşteri A'nın hesabında bulunan parayı çekmesi

A8d	15/05/2017			
	Müşteri Cari Hs.		240.000	
	Nakit Hs.			240.000
	///			

Kayıt A8d: Katılım bankası daha önce LME'den peşin olarak alıp vadeli olarak müşterisine sattığı malın tekrar satılmasına dair işlem yapılmaktadır. Müşterinin bireysel olarak LME'deki aracı brokerlara ulaşamadığı düşünülürse Katılım Bankası müşterisinden vekalet almak suretiyle bu adımdaki satış işlemi gerçekleştirmektedir.

Müşteri'nin daha önce kullandığı ve ödeyemediği kalan borcunu ödemesi

Müşteri emtianın satılması sonucu elde ettiği nakit ile önceki tevrruk finansmanına ait borcunu ödeyecektir.

A8e	15/05/2017			
	Nakit		6.292	
	Müşteri Cari Hesapları		240.000	
	Tevrruk Alacakları			246.692
	///			

Kayıt A8e: Yeniden yapılandırma tevrruk finansmanı sözleşmesi gereği müşteri elde ettiği nakit ile önceki tevrruk finansmanından kalan 240.000 ₺'lik tutarı ödemiştir. Katılım bankası da bu işlem üzerine müşterinin önceki borcuna binaen tevrruk *Alaakları Hesabı'nı Alacak* olarak kaydetmek suretiyle borcu kapatmış ve *Müşteri Cari Hesabına Hesabı'nı da Borç* kaydederek bu kaydı tamamlayacaktır.

UFRS - AAOIFI Fark 8: Fark 2'deki gibi farklar ortaya çıkacaktır.

UFRS'ye göre 30.06.2016 tarihinde birinci aya ilişkin gelir tahakkuku

U9	30/05/2017		
	220 Kredi Kâr Payı Gelir Tahakkuk Reeskontları Hs. - T.P.	1.315	
	536 Orta ve Uzun Vadeli İşletme Kred. Alın. Kâr Pay. Hs. T.P.		1.315
	53611 Diğer Müşteriler - (Özel)		
	536110 Özkaynaklardan		
	///		

Kayıt U9: 15.06.2016 tarihinden 30.06.2016 tarihine kadar olan tevrruk satış kârı (2.63/2=1.315 ₺) tahakkuk ettirilerek ve Haziran ayı gelirlerine yansıtılmıştır.

30.05.2017 Tarihli Finansal Durum Tablosu (Bilanço)

VARLIKLAR		YÜKÜMLÜLÜKLER	
Krediler	240.000		
Kredi Kâr Payı	1.315		
Gelir Tahakkukları			

15.05.2017 - 30.05.2017 Tarihli Gelir Tablosu

(₺)

Kâr Payı Gelirleri	1.315
- Haziran (15 günlük) 1.689,5	
Brüt Satış Kârı veya Zararı	1.315

AAOIFI'ye göre tevrruk satışına ilişkin kârın tahakkuk ettirilmesi

A9	30/05/2017		
	Ertelenmiş Kârlar Hs.	1.315	
	Tevrruk Satış Kârı Gelirleri Hs.		1.315
	///		

Kayıt A9: 16.05.2017 tarihinden 30.05.2017 tarihine kadar olan tevrruk satış kârı (2.63/2=1.315 ₺) tahakkuk ettirilerek ve Haziran ayı gelirlerine yansıtılmıştır.

30.05.2017 Tarihli Finansal Durum Tablosu (Bilanço)

VARLIKLAR		YÜKÜMLÜLÜKLER
Alacaklar (Net)	241.315	
Teverruk Alacakları	280.000	
Ertelenmiş Kârlar (-)	38.685	

15.05.2017 - 30.05.2017 Tarihli Gelir Tablosu

	(₺)
Teverruk Satışları	240.000
Teverruk Satış Kârı Gelirleri	1.315
- Haziran 2016 (15 günlük) 1.689,5	
Teverruk Malları Maliyeti (-)	240.000
Brüt Satış Kârı veya Zararı	1.315

UFRS-AAOIFI Fark 9: Fark 3'teki gibi bir fark ortaya çıkacaktır.

UFRS'ye göre 15/06/2017 tarihinde birinci taksitin tahsil edilmesi

U10a	15/06/2017		
010 Kasa		10.000	
136 Orta ve Uzun Vadeli İşletme Kredileri Hs. - T.P.			7.370
13611 Diğer Müşteriler - (Özel)			
136110 Özkaynaklardan			
220 Kredi Kâr Payı Gelir Tahakkuk Reeskontları Hs.- T.P.			1.315
536 Orta ve Uzun Vadeli İşletme Kred. Alın. Kâr Pay .Hs.-T.P.			1.315
53611 Diğer Müşteriler - (Özel)			
536110 Özkaynaklardan			
	///		

UFRS'ye göre 31.06.2017 tarihinde ikinci aya ilişkin gelir tahakkuku

U10b	31/056/2017		
220 Kredi Kâr Payı Gelir Tahakkuk Reeskontları Hs. - T.P.		1.274,5	
536 Orta ve Uzun Vad. İşletme Kred. Alın. Kâr Pay. Hs.-T.P.			1.274,5
53611 Diğer Müşteriler - (Özel)			
536110 Özkaynaklardan			
	///		

Kayıt U10a, U10b: Müşteri her ayın 15'inde ödeme yaptıkça U4a'da görülen kaydı yapacaktır. Her aya ilişkin anapara düşecektir. Her ayın sonunda da ödemeye ilişkin kredi kullandırılmasına dair U4b'de görülen gelir tahakkuk kaydı yapılacaktır.

31.06.2017 Tarihli Finansal Durum Tablosu (Bilanço)

VARLIKLAR		YÜKÜMLÜLÜKLER	
Krediler	232.630		
Kredi Kâr Payı	3.904,5		
Gelir Tahakkukları			

01.06.2017 - 31.06.2017 Tarihli Gelir Tablosu

		(₺)
Kâr Payı Gelirleri		3.904,5
- 1. Taksit	2.690	
- Haziran	1.274,5 (15 günlük)	
Brüt Satış Kârı veya Zararı		3.904,5

AAOIFI'ye göre müşteri'nin tevruk'a dair birinci taksidini ödemesi

A10a	15/06/2017		
	Nakit Hs.	10.000	
	Tevruk Alacakları Hs.		10.000
A10b	15/06/2017		
	Ertelenmiş Kârlar Hs.	1.315	
	Tevruk Satış Kârı Gelirleri Hs.		1.315
A10c	15/06/2017		
	Ertelenmiş Kârlar	1.274,5	
	Tevruk Satış Kârı Gelirleri		1.274,5
	///		

Kayıt A10c: Müşteri her ay taksitlerini ödedikçe kayıt A4a, A4b ve A4c gibi kayıt yapacaktır.

31.06.2017 Tarihli Finansal Durum Tablosu (Bilanço)

VARLIKLAR		YÜKÜMLÜLÜKLER
Alacaklar (Net)	233.904,5	
Teverruk Alacakları	270.000	
Ertelenmiş Kârlar (-)	36.095,5	

01.06.2017 - 31.06.2017 Tarihli Gelir Tablosu

	(₺)
Teverruk Satışları	240.000
Teverruk Satış Kârı Gelirleri	3.904,5
- 1. Taksit 2.630	
- 2. Haziran 1.274,5 (15 günlük)	
Teverruk Malları Maliyeti (-)	240.000
Brüt Satış Kârı veya Zararı	3.904,5

UFRS-AAOIFI Fark 10: Fark 4'teki gibi UFRS'ye göre kullanılan kredinin taksit tutarları tahsil edilirken AAOIFI'ye göre satışa ilişkin taksit tutarları tahsil edilir.

UFRS'ye göre 15/07/2017 tarihinde ikinci taksitin tahsil edilmesi

U11a	15/07/2017		
010 Kasa		10.000	
136 Orta ve Uzun Vadeli İşletme Kredileri Hs. - T.P.			7.451
13611 Diğer Müşteriler - (Özel)			
136110 Özkaynaklardan			
220 Kredi Kâr Payı Gelir Tahakkuk Reeskontları Hs.- T.P.			1.274,5
536 Orta ve Uzun Vadeli İşletme Kred. Alın. Kâr Pay .Hs.-TP.			1.274,5
53611 Diğer Müşteriler - (Özel)			
536110 Özkaynaklardan			
	///		

UFRS'ye göre 31.07.2017 tarihinde ikinci aya ilişkin gelir tahakkuku

U11b	31/07/2017		
	220 Kredi Kâr Payı Gelir Tahakkuk Reeskontları Hs. - T.P.	1.274,5	
	536 Orta ve Uzun Vad. İşletme Kred. Alın. Kâr Pay. Hs.-T.P.		1.274,5
	53611 Diğer Müşteriler - (Özel)		
	536110 Özkaynaklardan		
	///		

Kayıt U11a, U11b: Müşteri her ayın 15'inde ödeme yaptıkça U4a'da görülen kaydı yapacaktır. Her aya ilişkin anapara düşecektir. Her ayın sonunda da ödemeye ilişkin kredi kullandırılmasına dair U4b'de görülen gelir tahakkuk kaydı yapılacaktır.

30.07.2017 Tarihli Finansal Durum Tablosu (Bilanço)

VARLIKLAR		YÜKÜMLÜLÜKLER	
Krediler	225.179		
Kredi Kâr Payı	6.413		
Gelir Tahakkukları			

01.07.2017 - 31.07.2017 Tarihli Gelir Tablosu

	(₺)
Kâr Payı Gelirleri	6.413
- 1. Taksit 2.630	
- 2. Taksit 2.549	
- Temmuz 1.234 (15 günlük)	
Brüt Satış Kârı veya Zararı	6.413

AAOIFI'ye göre müşterinin ikinci taksidini ödemesi

A11a	16/07/2017		
	Nakit	10.000	
	Tevevruk Alıcıları		10.000

A11b	16/07/2017	Ertelemiş Kârlar	1.274,5	1.274,5
		Teverruk Satış Kârı Gelirleri		
A11c	31/07/2017	Ertelemiş Kârlar	1.234	1.234
		Teverruk Satış Kârı Gelirleri		
		///		

Kayıt A11a, A11b, A11c: Müşteri her ay taksitlerini ödedikçe kayıt 6a, 6b ve 6c deki gibi kayıtları yapacaktır.

31.07.2017 Tarihli Finansal Durum Tablosu (Bilanço)

VARLIKLAR		YÜKÜMLÜLÜKLER
Alacaklar (Net)	226.413	
Teverruk Alacakları	260.000	
Ertelemiş Kârlar (-)	33.587	

01.07.2019 - 31.06.2017 Tarihli Gelir Tablosu

	(₺)
Teverruk Satışları	240.000
Teverruk Satış Kârı Gelirleri	6.413
- 1. Taksit	2.630
- 2. Taksit	2.549
- 3. Temmuz 1.234 (15 günlük)	
Teverruk Malları Maliyeti (-)	240.000
Brüt Satış Kârı veya Zararı	6.413

Müşteri bu aydan sonraki tüm ödemelerini borcunun son taksidi olan Ağustos 2019'a kadar düzenli olarak yapmıştır.

UFRS'ye göre 15.08.2019 tarihinde 28. son taksit ödemesi

U12a	15/08/2019		
010 Kasa		10.000	
136 Orta ve Uzun Vadeli İşletme Kredileri Hs. - T.P.			9.784
13611 Diğer Müşteriler - (Özel)			
136110 Özkaynaklardan			
220 Kredi Kâr Payı Gelir Tahakkuk Reeskontları Hs.- T.P.			108
536 Orta ve Uzun Vadeli İşletme Kred. Alın. Kâr Pay .Hs.-T.P.			108
53611 Diğer Müşteriler - (Özel)			
536110 Özkaynaklardan			
536110 Özkaynaklardan			
	///		

UFRS'ye göre 30.08.2019 tarihinde son taksite ilişkin gelir tahakkuku

U12b	30/08/2019		
220 Kredi Kâr Payı Gelir Tahakkuk Reeskontları Hs. - T.P.		108	
536 Orta ve Uzun Vad. İşletme Kred. Alın. Kâr Pay. Hs.-T.P.			108
53611 Diğer Müşteriler - (Özel)			
536110 Özkaynaklardan			
	///		

Kayıt U12a, U12b: U4a, U4b gibi kayıtlar yapılacaktır.

30.08.2019 Tarihli Bilanço

VARLIKLAR

YÜKÜMLÜLÜKLER

Krediler	0,00
Kredi Kâr Payı	40.000
Gelir Tahakkukları	

01.08.2019 - 30.08.2019 Tarihli Gelir Tablosu

	(₺)
Teverruk Satışları	240.000
Kâr Payı Gelirleri	40.000
- 1. Taksit	2.630
- 2. Taksit	2.549
- 3. Taksit	2.468
- 4. Taksit	2.385
- 5. Taksit	2.302
- 6. Taksit	2.217
- 7. Taksit	2.132
- 8. Taksit	2.046
- 9. Taksit	1.958
- 10. Taksit	1.870
- 11. Taksit	1.781
- 12. Taksit	1.691
- 13. Taksit	1.600
- 14. Taksit	1.508
- 15. Taksit	1.415
- 16. Taksit	1.321
- 17. Taksit	1.226
- 18. Taksit	1.130
- 19. Taksit	1.033
- 20. Taksit	934
- 21. Taksit	835
- 22. Taksit	735
- 23. Taksit	633
- 24. Taksit	530
- 25. Taksit	427
- 26. Taksit	322
- 27. Taksit	216
- 28. Taksit	108
Teverruk Malları Maliyeti (-)	240.000
Brüt Satış Kârı veya Zararı	40.000

AAOIFI'ye göre müşteri'nin son taksidini ödemesi

Müşteri sözleşmede belirtildiği üzere aylık 10.000 ₺ tutarındaki borcunu 28 ay boyunca düzenli olarak ödemiştir. Ödenen 28. Taksit ile Kasım 2019'da müşterinin yeniden yapılandırma amaçlı kullandığı teverruk finansmanına ait borç kapanmıştır.

A12a	15/08/2019		
	Nakit	10.000	
	Teverruk Alıcıları		10.000
	///		
A12b	15/08/2019		
	Ertelenmiş Kârlar	108	
	Teverruk Satış Kârı Gelirleri		108
	///		
A12c	31/08/2019		
	Ertelenmiş Kârlar	108	
	Teverruk Satış Kârı Gelirleri		108

Kayıt A12a, A12b, A12c: Müşteri A yeniden yapılandırma amaçlı teverruk finansman borcunu düzenli olarak ödemiştir. Böylelikle ilk taksit ödemesi de son taksit ödemesi olan 28. taksit ödemesi de **Nakit Hesabı'nın Borç** kaydedilmesi ve **Teverruk Alacakları Hesabının Alacak** kaydedilmesi ile ve ödemelerin yapıldığı gün ve ilgili ay sonlarındaki gelir tahakkukları da yapılarak kayıtlar AAOIFI'ye göre tamamlanmıştır. Son ödeme sonrası katılım bankasının bilanço ve gelir tablosu aşağıdaki gibi hazırlanacaktır.

31.08.2019 Tarihli Finansal Durum Tablosu (Bilanço)

VARLIKLAR		YÜKÜMLÜLÜKLER	
Alacaklar (Net)	0,00		
Teverruk Alacakları	0,00		
Ertelenmiş Kârlar (-)	0,00		

01.08.2019 - 31.08.2019 Tarihli Gelir Tablosu

(₺)

Teverruk Satışları	240.000
Teverruk Satış Kârı Gelirleri	40.000
- 1. Taksit	2.630
- 2. Taksit	2.549
- 3. Taksit	2.468
- 4. Taksit	2.385
- 5. Taksit	2.302
- 6. Taksit	2.217
- 7. Taksit	2.132
- 8. Taksit	2.046
- 9. Taksit	1.958
- 10. Taksit	1.870
- 11. Taksit	1.781
- 12. Taksit	1.691
- 13. Taksit	1.600
- 14. Taksit	1.508
- 15. Taksit	1.415
- 16. Taksit	1.321
- 17. Taksit	1.226
- 18. Taksit	1.130
- 19. Taksit	1.033
- 20. Taksit	934
- 21. Taksit	835
- 22. Taksit	735
- 23. Taksit	633
- 24. Taksit	530
- 25. Taksit	427
- 26. Taksit	322
- 27. Taksit	216
- 28. Taksit	108
Teverruk Malları Maliyeti (-)	240.000
Brüt Satış Kârı veya Zararı	40.000

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya üzerinde farklı coğrafyalarda yaşayan Müslümanların temel ekonomik faaliyetlerini İslam dininin uygun gördüğü ve sınırladığı kurallar çerçevesinde yapma ihtiyaçları ve istekleri doğrultusunda İslami finans sistemi ortaya çıkmıştır.

Müslüman din adamları ve faizsiz bir finansal sistemin gerekliliğini ifade eden bazı ekonomistler bu düşüncelerinin paralelinde ticari faaliyetlerin de kesinlikle faizsiz yürütülmesini savunmuşlardır. Bu düşüncenin somut bir sonucu olarak İslami finansal sisteme dair ilk modern uygulamalar 1963 yılında Mısır'da ortaya çıkmaya başlamıştır. Tarım yapmak üzere finansal desteğe ihtiyacı olan köylülere faizsiz borç vermek üzere kurulan Mit Ghamr Tasarruf Bankası bu sisteme dair ilk adımdır. Bu tarihten sonra da çeşitli İslam ülkelerinde çeşitli kuruluşlar alternatif bir finansal sistem olan faizsiz finans sistemine dair uygulamalar geliştirmeye başlamışlardır. 1980'lerden sonra dünyada yalnızca İslam ülkelerinde değil İngiltere, Lüksemburg, Almanya, Fransa gibi birçok Avrupa ülkesinde de İslami finans sistemine dair uygulamalar başlamıştır.

Dünya'da yaygın olarak Malezya'da kullanılan *teverruk* yöntemi katılım bankalarının son dönemde kullanmaya başladığı İslami finans araçlarından biridir. Peşin para bulma veya nakit para elde etme anlamına gelen teverruk yöntemi ilk dönem İslami ticaret hayatında da kullanılmış bir yöntemdir. Söz konusu dönemde kişi ihtiyacı olan nakdi elde etmek için bir kimseden vadeli bir mal satın alıp bunu pazarda peşin satmak suretiyle nakit elde ederdi. Burada esas olan İslam'ın para alış verişine yönelik bir prensibi olan ticarete muhakkak suretle bir malın alım satımının yapıyor olmasıdır. Bununla beraber alım satımı yapılan malın (emtia) kesinlikle ilk satıcısına dönmüyor olması esastır. Katılım bankalarınca kullanılan teverruk yöntemi İslam'ın ilk dönemlerindeki uygulamalardan farklılık göstermektedir.

Katılım bankaları nakde ihtiyacı olan müşterisinden gelen talep ile müşterisi adına Londra Metal Borsasından (London Metal Exchange – LME) Broker A aracılığıyla kıymetli bir metal alır ve bunun bedelini peşin olarak öder. Daha sonra elindeki bu metali müşterisine vadeli olarak ve belirli bir kâr ekleyerek satar. Müşteri katılım bankasına vekâlet vererek bunu kendisi adına satmasını ister. Katılım bankası da bunu LME'de Broker B aracılığıyla satar ve bedelini peşin tahsil eder. Müşteri adına satılan metalin peşin bedeli de müşterinin hesabına yatırılır. Bu aşamada müşteri ihtiyacı olan

nakde kavuşmuş olur ve bir önceki aşamada gerçekleştirilen vadeli alım ile de katılım bankasına belirli bir vade ve tutar ile borçlanır.

Teverruk yöntemi yakın zamana kadar Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun (BDDK) belirlediği fon kullandırma yöntemleri arasında yer almamaktaydı. 25.01.2019 tarih ve 30666 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan “*Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*”te teverruk yöntemi de fon kullandırma yöntemlerine eklenmiştir. Böylelikle teverruk yönteminin kullanımı yaygınlaşmaya başlamıştır.

Katılım bankalarının, UFRS uyarınca ve katılım bankaları hesap planını kullanarak yapacakları kayıtlar ile AAOIFI'ye göre yapılan kayıtlar birçok finansal aracın muhasebeleştirilmesinde farklılıklar göstermektedir. Çalışmanın konusu olan teverruk yöntemi bir kıymetli maden alış-satış yöntemi olduğundan ilk farklılık metalin alınması esnasında ortaya çıkmaktadır. Metal borsasından kıymetli madenin ilk defa satın alınmasında AAOIFI'ye göre kıymetli madenin stoklara kaydedilmesi gerekmektedir. Zira bu bir ticari işlemdir ve katılım bankası bunu kendi aktiflerine kaydetmesi gerekmektedir. AOIFI'de satın alınan metal stoklara kaydedilirken UFRS yönteminde bu işlem stoklara kaydedilmez. Benzer şekilde katılım bankasının satın aldığı ve stoklara kaydettiği emtia müşteriye satılırken yine AAOIFI'ye göre bir vadeli satış işlemi kaydı yapılır. Fakat UFRS standartlarında bu satış kredi olarak kaydedilir.

AAOIFI ve UFRS arasındaki teverruk işleminin muhasebeleştirilmesinde başka farklılıklar da görülmektedir. Teverruk işlemi bir emtia alım ve bunu müşteriye vadeli satım işlemi olduğundan sözleşmede belirlenen vade ve tutarlar önem arz etmektedir. AAOIFI'ye göre yapılan bir sözleşmede belirlenen vadeden önce bir ödeme yapıldığı halde borç tutarı üzerinden bir indirim yapılması söz konusu olmamaktadır. Fakat UFRS'e göre hazırlanan bir sözleşmede vade öncesi erken ödemede borçlanılan tutarda belli bir oran indirimi mümkündür.

Söz konusu farklılıkların giderilebilmesi ve katılım bankalarının dünya çapında anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir bir raporlama sonucu yayımlaması için 2020 Ocak ayında uyulması isteğe bağlı olan FFMS standartlarına geçiş katılım bankalarını ikilemeden kurtaracak bir gelişmedir. Zira insanların zihninde yalnızca pratikte *İslami esaslara uyan* katılım bankaları bu sayede işlemlerin uygulanabilir olduğunu da gösterebilecektir. Yaklaşık yarım asırlık geçmişi bulunan İslami finansal sistem

konusunda düzenleyici ve denetleyici kurum olan Bahreyn'deki AAOIFI ve Malezya'daki IFSB gibi kurumların Türkiye'de kurulmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Bu kurumlarda İslami fıkıh ve hukuk konusundaki vasıflı insanlar, muhasebeciler ve finansçılar yetiştirilmelidir. Bunun için mesleki sınavların başarılması, belli süreler devam edecek stajların yaptırılması ve bitirme sınavları şeklinde uygulamalar yapılmalıdır.

Teverruk yönteminin muhasebeleştirilmesindeki farklılıkların ve bir bakıma İslami finansal araçlar için olumsuzlukların giderilmesi için yayımlanan standartların yasal zemini oluşturulmalıdır. İslami kurallara göre muhasebeleştirme ve raporlama adına standartlar için yasal zemin oluşturulmalı ve bunların muhakkak denetlenmesi gerekmektedir. Böylelikle Türkiye'deki katılım bankaları uluslararası düzeyde faaliyet gösteren katılım bankalarıyla karşılaştırılabilir hale gelecektir.

Teverruk finansman modelinin fiki açıdan uygulanabilir olduğuna dair tam olarak belirgin olmayan durumunun gerek kamuoyuna gerekse bunları tercih etme potansiyeli olan katılım bankaları müşterilerine izah edilmesi gerekmektedir. Bu konuyu katılım bankaları hakkında söz sahibi olan Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) ve Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) bir vazife olarak görmelidir. Faizsiz finansal hizmetleri veren katılım bankalarının, konvansiyonel bankalar karşısında tercih edilebilmesi için finansman kullanıcılarının zihnindeki soru işaretlerinin cevaplandırılması gerekmektedir. TKBB ve katılım bankalarında yer alan danışma kurulları işlemleri İslam hukuk kuralları açısından incelemesi yönüyle bu sorulara cevap vermeye yetkili kurullardır. Buralardaki danışma kurulları üniversitelerin akademik birimlerinden de destek almak suretiyle katılım bankalarının tercih edilebilirliğini arttırmaya çalışmalıdırlar. İstanbul'un bir finans merkezi yapılması da göz önüne alınırsa bu kapsamda bir çalışma yapılabilir. Bu aynı zamanda teverruka konu emtianın fiziki olarak istenildiği zaman ulaşılabilirliğini kolaylaştıracaktır. Böylelikle teverruk konusu mallar da hayali işlemlere konu olan mallar değil de gerçekte var olan mallar olacaktır.

Teverruk modelinin muhasebeleştirilmesine yönelik dünyadaki uygulamalara bakıldığında işlemin AAOIFI standartlarınca kaydedilmesi gerektiği görülmektedir. Literatürde bir finansman modeli olarak teverrukun işleyişine dair çalışmalar bulunsa da teverruk işlemlerinin muhasebeleştirilmesine dair çalışmalara rastlanılmamaktadır.

Teverruk yönteminin konvansiyonel bankalarca uygulanması mümkün iken Türkiye’de bu yöntem yalnızca katılım bankalarınca uygulanmaktadır. Katılım bankaları da yasal olarak BDDK’ya tabi olduklarından katılım bankalarının işlemleri UFRS’ye göre kaydedilmektedir. Özelde teverruk olmak üzere katılım bankalarının diğer tüm finansal araçları da UFRS’ye göre kaydedilmektedir. Özünde bir ticari işleme dayanan başta teverruk olmak üzere birçok finansal doğru olarak kaydedilmemektedir.

Bu çalışma teverruk modelinin işleyişine ve muhasebe uygulamalarına dair öneriler sunmaktadır: Öncelikle teverruk modelinin Türkiye’deki katılım bankaları tarafından yaygın kullanılması için katılım bankalarının işlemlerini Londra Metal Borsasında yapmak yerine BİST bünyesinde kurulacak bir piyasada yapmalarına imkân tanınmalıdır. Gerekli alt yapı hazırlanarak teverruka konu ürünlerin alınıp satılmasına yönelik bir borsa oluşturulması zaruridir. Böylelikle teverrukun fihhi bir problemi olan “emtiyanın fiziken bulundurulması” gerekliliğinin de kolaylaştırılmasına yönelik adım atılmış olur. Zira LME’de yapılan bir teverruk işleminde alıcının emtiaya ulaşması mümkün olmamakta ve işlemler yalnızca kâğıt üzerinde yapılmakla sınırlandırılmaktadır. Teverruk işlemleri bir ticari işleme dayandığından UFRS’ye göre değil AAOIFI’ye göre kayıtların yapılması gerekmektedir. 25 Ocak 2019 da yayınlanan Resmi Gazete’deki yönetmeliğe istinaden işlemlerin özünün doğruyu yansıtmaları için bunların Ocak 2020’den itibaren AAOIFI’ye göre kaydedilmeleri gerekmektedir.

Teverrukun farklı muhasebe standartlarına (AAOIFI, UFRS) göre muhasebeleştirilmesinin anlatıldığı bu çalışma katılım bankalarının yasalar gereği uyguladıkları UFRS’ye göre muhasebeleştirilmesi incelenmiştir. Dayanağı ticari alım satım işlemi olan teverruk fon kullandırma yönteminin UFRS ile yapılan kayıtlarının ve raporlamalarının İslami fıkıh ilke ve kurallarıyla örtüşmediği tespit edilmiştir. Böylelikle dünya uygulamasında bir İslami finansal araç kapsamında değerlendirilen teverrukun konvansiyonel bankalarca kullandırılan krediden bir farkı kalmamaktadır.

İşlemin özü itibariyle bir ticari işleme dayanan teverruk fon kullandırma yönteminin AAOIFI’ye göre muhasebe ve raporlama işlemlerinin yapılması halinde bunun İslami fıkıh ilkelerine ve ticaret prensiplerine daha uygun olduğu tespit edilmiştir. Bu anlamda çalışma prensipleri İslami ilke ve kurallara dayanan katılım bankalarının UFRS’ye göre yapılan raporlamadan kaynaklı sorunları bertaraf etmek için AAOIFI’ye göre uygulamalarını yapmaları bir gereklilik arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- AAOIFI. (2015). *Shari'ah Standards*. Manama: Accounting And Auditing Organization For Islamic Financial Institutions.
- AAOIFI. (2018). *Faizsiz Finans Standartları*. (İ. S. Üniversitesi, Çev.) İstanbul: TKBB-Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları.
- AAOIFI. (2019). *About AAOIFI*. Haziran 17, 2019 tarihinde AAOIFI: <http://aaofii.com/our-history/?lang=en> adresinden alındı
- AAOIFI. (2019). *Faizsiz Finans Muhasebe Standartları*. (KGK, Çev.) Ankara: Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu.
- Abdel-Karim, R. A. (1999). Accounting and Auditing Standards for Islamic Financial Institutions. *Proceedings of the Second Harvard University Forum on Islamic Finance: Islamic Finance into the 21 st Century* (s. 239-241). Cambridge: Harvard University.
- Abdulla, Y. (2016). Evaluation of Bahrain's Islamic Finance Industry. *Journal of Islamic Financial Studies*(1), 1-12.
- Abdullah, D., & Chee, K. (2013). *Islamic Finance: Why It Makes Sense (For You)* (2 b.). New Industrial Road,, Singapore: Marshall Cavendish Business (MC).
- Abdul-Rahman, A. R. (2011). *An Introduction to Islamic Accounting Theory and Practice*. Kuala Lumpur: Cert Publication.
- Abdul-Rahman, Y. (2010). *The Art of RF (Riba Free) Islamic Banking and Finance Tools and Techniques for Community-Based Banking* (Second Edition b.). Hoboken: WILEY.
- Abdul-Rahman, Y. (2015). *İslamda Bankacılık ve Finansman* (1. b.). (S. Tuğ, & A. Tuğ, Çev.) İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Abdul-Rahman, Z., & Ab-Manan, S. (2014). Tawarruq as a Useful Instrument to Finance Retail the Halal Way. *International Halal Conference* (s. 281-290). Kuala Lumpur: Social and Behavioral Sciences .
- Abdul-Rasid, S. Z., Abdul-Rahman, A.-R., & Ismail, W. W. (2011). Management Accounting Systems in Islamic and Conventional Financial Institutions in Malaysia. *Accounting and Business Research*, 2(2), 153-176.

- Abidin, S., Saad, R., & Muhaiyuddin, N. (2014). Evaluating Corporate Reporting on the Internet: The Case of Zakat Institutions in Malaysia. *Jurnal Pengurusan*(42), 19 - 29.
- AbuBakar, N. (2007). A Zakat Accounting Standard (ZAS) for Malaysian Companies. *The American Journal of Islamic Social Sciences*, 24(4), 74-92.
- Adeyemo , L., & Oloso, K. (2013). Islamic Banking and Finance Today Issues and Implications. *Islam and Civilisational Renewal Journal*, 4(3), 423-436.
- Adnan, M. A. (1996). *An Investigation of Accounting Concepts and Practices in Islamic Banks: The Cases of Bank Islam Malaysia Berhad and Bank Muamalat Indonesia*. University of Wollongong (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Affane, H. (2012). *İslâm'da Ticaret*. (S. Bayındır, Çev.) İstanbul: Karınca Polen Yayınları.
- Ağkan, F. (2018). AAOIFI Standartları ve Türkiye Katılım Bankalarında Uygulanabilirliği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 235-245.
- Ahli-United-Bank. (2018). *Consolidated Financial Statements (31 December 2018)*. Manama: Ahli United Bank B.S.C.
- Ahmad, A. (1994). Contemporary Practices of Islamic Financing Techniques. *Islamic Economic Studies*, 2(1).
- Ahmad, A.-R. Y. (2010). Islamic Modes of Finance and the Role of Sukuk. *Islamic Finance Instruments and Markets* (s. 7-11). içinde London: Bloomsbury Information Ltd.
- Ahmad, E. F., Shiham, M., Tarmizi, N. A., Jibril, S. M., Djama, S. I., & Muneeza, A. (2017). Tawarruq as a Product for Financing within the Islamic Banking System: A Case Study of Malaysian Islamic Banking System. *International Journal of Management and Applied Research*, 4(1), 31-43.
- Ahmad, H. (2014). Islamic Banking and Shari'ah Compliance: A Product Development Perspective. *Journal of Islamic Finance*, 3(2), 15-29.
- Ahmed, A. A. (2012). Accounting in Islamic Perspective: A Timely Opportunity A Timely Challenge. *ASA University Review*, 6, 11-31.

- Ahmed, E. R., Aiffin, K. H., Alabdullah, T. T., & Zuqebah, A. (2016). Zakat and Accounting Valuation Model. *Journal of Reviews on Global Economics*(5), 16-24.
- Ahmed, H. (2013). Insolvency and Debt Restructuring: Prevention Is Better Than Cure . *Islamic Finance and Shari'a Compliance: Reality and Expectations* (s. 9-11). London: Harvard-LSE Workshop.
- Akalın, K. H. (2006). Orta Çağ İktisat Zihniyeti Sınırlarında M. Luther ve J. Calvin'in Tefecilik Yorumları. *Çukurova İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(1), 1-12.
- Akdiş, M. (2001). *Para Teorisi ve Politikası*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Akdoğan, N., Aktaş, R., Deran, A., U. Erhan, D., & Acar, V. (2011). *Sektörel Muhasebe*. Ankara: Gazi Yayınevi.
- Aksoy, A., & Tanrıöven, C. (2014). *Sermaye Piyasası Yatırım Araçları ve Analizi* (5. Baskı b.). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Aktan, H. (1976). *İslam Borçlar Hukukunda Selem ve İstisna Akitleri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi SBE (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Aktepe, İ. E. (2010). *İslam Hukuku Çerçevesinde Finansman ve Bankacılık*. İstanbul: Erkam Matbaası.
- Aktepe, İ. E. (2013). *Sorularla Katılım Bankacılığı*. İstanbul: TKBB- Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları.
- Aktepe, İ. E. (2017). *Katılım Finans*. İstanbul: TKBB - Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları.
- Aktepe, İ. E. (2018). Vadeli Al Peşin Sat. *Katılım Finans*, 2(5), 54-55.
- Aktepe, İ. E., & Odabaşı, M. (2012). *Faizsiz Bankacılık Standartları*. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları.
- Akyüz, O. (2009). *Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı*. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları.
- Akyüz, O. (2018). KOBİ'ler Katılım Bankalarının Gücünü Artırıyor. *Katılım Finans*, 2(5).
- Al-Abdullatif, S. A. (2007). *The Application of the AAOIFI Accounting Standards by the Islamic Banking Sector in Saudi Arabia*. Durham: Durham University (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

- Alanazi, E., & Lone, F. (2016). Social Satisfaction Towards Islamic Banking in Saudi Arabia: A Survey. *Asian Social Science*, 182-190.
- Albaraka. (2019). *Albaraka Türk*. Ocak 11, 2019 tarihinde <https://www.albaraka.com.tr/> adresinden alındı
- Al-Dhareer, S. M.-A. (1997). *Al - Gharar in Contracts and its Effects on Contemporary Transactions*. Jeddah: Islamic Research and Training Institute (Islamic Development Bank).
- Al-Eshaikh, N. M. (2011). *Jurisprudence on Tawarruq: Contextual Evaluation on Basis of Customs, Circumstances, Time and Place* . Durham: Durham University (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Alharbi, A. (2015). Development of the Islamic Banking System. *Journal of Islamic Banking and Finance*, 3(1), 12-25.
- Alharbi, A. (2016). Development of Islamic Finance in Europe and North America: Opportunities and Challenges. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 2(3), 109-136.
- Ali, M., & Falahi, I. (2016). *Islamic Banking & Finance: Principles and Practices*. Bahrain: Marifa Academy.
- Ali, S. S. (2011). *Islamic Banking in the Mena Region* . Islamic Development Bank – Islamic Research and Training .
- Ali, S. S. (2013). State of Liquidity Management in Islamic Financial Institutions. *Islamic Economic Studies*, 21(1), 63-98.
- Aljamos, Y. M., Abu-Jaish, A. A., & Ibrahim, K. (2018). Operationalizing Tawarruq By Islamic Banks In Malaysia: Issues, Challenges And Way Forward. *e-Proceedings of the Global Conference on Islamic Economics and Finance 2018* (s. 182-193). Kuala Lumpur: Bank Negara Malaysia.
- Aljedaibi, T. (2014). *Fair Value Measurement and Islamic Financial Institutions The Shariah Perspective and the Case of Saudi Banks*. University of London (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Alkali, I., Alkali, M. Y., & Aliyu, A. (2017). Islamic Accounting Reporting and Economic Development: Nigerian Perspective. *Accounting*(3), 211-220.

- Alkheil, A. (2012). *Ethical Banking and Finance: A Theoretical and Empirical Framework for the Cross-Country and Inter-Bank Analysis of Efficiency, Productivity and Financial Performance*. The University of Hohenheim.
- Alkış, A. (2018). İslam Hukukunda Katılım Bankacılığı Fon Toplama ve Kullandırma Yöntemleri. *Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 120-133.
- Al-Nasser, S., & Muhammed, D. (2013). Introduction to History of Islamic Banking in Malaysia. *International Journal of Ethics and Systems*, 29(2), 80-89.
- Alpaslan, H. İ. (2014). Yeni Bir Finansman Aracı Olarak Sukuk (Kira Sözleşmesi) ve Muhasebeleştirilmesi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 6(11), 15-31.
- Alrifai, T. (2017). *İslami Finans ve Yeni Finansal Sistem* (1. b.). (B. Satılmış, Çev.) Ankara: Buzdağı Yayınevi.
- Alsadek, H., & Worthington, A. (2009). *A Primer on Islamic Finance: Definitions, Sources, Principles and Methods*. (A. Akimov, Dü.) Nathan: Griffith University.
- Al-Salami, M. A.-M. (1999). *Al Qiyas (Analogy) and Its Modern Applications*. Jeddah: IDB - Islamic Research and Training Institute.
- Altan, M. (2010). Faizsiz Bankacılığın Temelleri. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*(16), 125-140.
- Altaş, G. (2008). İslami Finans Sistemi. *Sermaye Piyasalarında Gündem*(69), 18-30.
- Al-Zaabi, O. S. (2010). Salam Contract in Islamic Law: A Survey. *Review of Islamic Economics*, 14(2), 91-122.
- Ammani, S., Abbab, S., & Dandago, K. (2014). Zakah on employment income in Muslims majority states of Nigeria: Any cause for alarm? *Social and Behavioral Sciences* (164), 305 – 314.
- Anca, C. d. (2012). Investing With Values: Ethical Investment Versus Islamic Investment. M. Khan, & M. Porzio (Dü) içinde, *Islamic Banking and Finance in European Union* (s. 128-147). Cheltenham,: Edward Elgar.
- AOSSG. (2011). *Accounting for Islamic Financial Transactions ann Entities*. Asian Oceanian Standard Setters Group.
- AOSSG. (2015). *Financial Reporting by Islamic Financial Institutions a Study of Financial Statements of Islamic Financial Institutions*. Nisan 2019, 06 tarihinde Asian-Oceanian Standard-Setters Group:

https://www.aossg.org/index.php?option=com_content&view=article&id=34&Itemid=29 adresinden alındı

- Apak, S., & Açıkgöz, A. (2011). Türkiye'de Katılım Bankacılığının Bankacılık Sektöründeki Yeri ve Finansal İstikrara Etkisi. *MUFTAV Dergisi*.
- Aras, O. N., & Öztürk, M. (2011). Reel Ekonomiye Katkıları Bakımından Katılım Bankalarının Kullandığı Fonların Analizi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 3(2), 167-179.
- Armağan, S. (1996). *Ana Hatlarıyla İslam Ekonomisi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Arpağ, C., & Uçar, M. (2018). İslami Bankacılıkta Kullanılan Teverruk ve Günümüz Uygulamaları. *Journal of Social And Humanities Sciences Research*, 5(24), 1537-1543.
- Arzova, S. B., & Şahin, B. Ş. (2019). arımın Finansmanında Selem Yöntemi ve Muhasebe Kayıtları. *Journal of Banking and Capital Market Research*, 3(7), 32-47.
- Ashker, A., & Wilson, R. (2006). *Islamic Economic A Short History*. Boston: Brill Publisihng.
- Askari, H., Iqbal, Z., & Mirakhor, A. (2015). *Introduction to Islamic Economics Theory and Application*. Singapore: Wiley.
- Aslan, Hakan; Özdemir, Mücahit;. (2015). Development of The Islamic Finance in Turkey: A Quastionnaire Study. *Kuala Lumpur International Business, Economics and Law Conference*, 7, s. 29-42. Kuala Lumpur.
- Aslan, S., Koçal, A. V., & Çemberlitaş, İ. (2018). Küreselleşme Sürecinde Müslüman Toplumlarında Ekonomik Değişmenin Görünümü Olarak Finansallaşma Ve İslâmî Bankacılık: Bangladeş Örneği. S. Erdoğan, & A. Gedikli (Dü) içinde, *Katılım Bankacılığı Açısından Gelişmekte Olan Ülke Deneyimleri* (s. 172-194). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Asutay, M. (2014). İslam Ekonomisine Politik İktisadi Bir Yaklaşım: Alternatif Bir Ekonomik Sistemin Sistemik Anlayışı. (F. Yardımcıoğlu , & S. Ülev, Dü) *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 119-137.
- Atlan, M. (2010). Faizsiz Bankacılığın Temelleri. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*(16), 125-140.

- Atmeh, M. A., & Ramadan, A. H. (2012). A Critique on Accounting for the Mudarabah Contract. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 3(1), 7-19.
- Atmeh, M. A., & Serdaneh, J. A. (2012). A Proposed Model for Accounting Treatment of Ijarah. *International Journal of Business and Management*, 7(18), 49-56.
- Aydın, N. (2012). Finansal Sistem ve Bankalar. *Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş* (s. 2-24). içinde Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Aydın, N. (2013). Finansal Sistem ve Finansal Piyasalar. *Sermaye Piyasaları ve Finansal Kurumlar* (2. Baskı b., s. 1-25). içinde Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Ayub, M. (2007). *Understanding Islamic Finance*. Southern Gate,: John Wiley & Sons.
- Ayub, M. (2017). *İslami Finansı Anlamak*. (S. Çürük, & R. Parlakkaya, Çev.) İstanbul: İktisat Yayınları.
- Baba, R. (2007). Islamic Financial Centres. M. Hassan, & M. Lewis içinde, *Handbook of Islamic Banking* (s. 361-400). Adelaide: Edward Elgar Publishing.
- Badshah , I., Mellembik, F., & Timoshenko , K. (2013). Accounting From a Religious Perspective: A Case of the Central Government Accounting in Islamic Republic of Pakistan. *Asian Economic and Financial Review*, 3(2), 243-258.
- Bafra, E. (2015). “İslami Banka” Kavramı Karşısında “Özel Finans Kurumu”ndan “Katılım Bankası” Kavramına Geçiş Bir Çelişki Midir? *Ekonomik Yaklaşım*, 71-88.
- BağımsızDenetim. (tarih yok). *Finansal Sistem ve Üstlendiği Fonksiyonlar*. Eylül 18, 2018 tarihinde Bağımsız Denetim: <http://www.bagimsizdenetim.gen.tr/2010/03/finansal-sistem-ve-ustlendigi-fonksiyonlar/> adresinden alındı
- Bakar, N. B. (2007, January). A Zakat Accounting Standard (ZAS) for Malaysian Companies. *The American Journal of Islamic Social Sciences*, 24(4), 74-92.
- Bakır-Es-Sadr, M. (1991). *İslami İktisat Projesi*. (H. Yılmaz, Çev.) ankar: Endişe Yayınları.
- Bal, F. (2014). Çölün Ekonomisi: İslam Öncesi Arap Yarımadası’nda Ticaret, Ortaklık, Para ve Kredi. *Akademik Orta Doğu Dergisi*, 9(1), 95-118.
- Bankacılık-Kanunu. (2005, 11 01). Bankacılık Kanunu. Resmi Gazete.
- BankofEngland. (2017). *Quartrly Bulletin*. London: Bank of England.

- Bardalaji, A., Evans, W., & Tang, M. (2018). The UK Islamic Finance Market. *IFN Islamic Finance News*, s. 1-60.
- Bayındır, A. (2007). *Ticaret ve Faiz*. İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları.
- Bayındır, S. (2005). *İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Bayındır, S. (2012). Modern Faizsiz Finansman Araçlarından Teverruk ve GES'in Fıkhi Tahlili. Komisyon içinde, *Fıkhi Açından Finans ve Altın İşlemleri - Tebliğ ve Müzakereler - Tartışmalı İlmî Toplantı* (s. 153-179). Konya: Ensar Neşriyat.
- Bayındır, S. (2015). *Fıkhi ve İktisadi Açından İslami Finans*. İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları.
- BDDK-TKBB. (2013). *21-23 Aralık / Ankara Katılım Bankacılığı ve Faizsiz Finans Çalıştayı*. Ankara: Bankacılık Düzenleme ve Denetim Kurumu.
- Belouafi, A., & Chachi, A. (2014). Islamic Finance in the United Kingdom: Factors Behind its Development and Growth. *Islamic Economic Studies*, 22(1), 37-78.
- Biancone, P. P., & Shakhathreh, M. Z. (2016). Accounting Issues in Sukuk Issuance. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 2(3), 95-108.
- BNM. (2015). *Tawarruq*. Kuala Lumpur: Bank Negara Malaysia.
- Boczko, T. (2007). *Corporate Accounting Information Systems*. Harlow: Pearson Education.
- Botiş, S. (2013). Shari'ah Concepts in İslamic Banking. *Bulletin of the Transilvania University of Braşov Series V: Economic Sciences*, 6(55), 139-147.
- Brealey, R., Myers, S., & Marcus, A. (2001). *İşletme Finansının Temelleri* (Ekonomik Baskı b.). (Ü. Bozkurt, T. Arıkan, & H. Doğukanlı, Çev.) İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Brigham, E., & Houston, J. (2016). *Fundamentals of Financial Management*. (N. Aypek, Çev.) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Buhari. (2008). *Sahih-i Buhari Muhtasar*. (F. Birişik, Dü., A. Durmuş, H. Aldemir, İ. Tüfekçi, İ. E. Aktepe, M. Eryarsoy, M. Odabaşı, et al., Çev.) İstanbul: Polen Yayınları.
- Bulut, H. İ., & Er, B. (2012). *Katılım Finansmanı Katılım Bankacılığı ve Girişim Sermayesi*. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları.
- Bumi-Armada. (2018). *Annual Report 2018*. Kuala Lumpur: Bumi Armada.

- Büyükakın, F., & Önyılmaz, O. (2012). Faizsiz Finansman Bonosu Sukuk ve Türkiye Uygulamaları. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 3(7), 1-17.
- Can, A. V. (2007). Luca Pacioli "Muhasebenin Babası" Mıdır? *Akademik Bakış*(12), 1-15.
- Casper, M., & Allal, A. (2017). *Islamic Finance Made in Germany - A Case Study on Kuveyt Türk (KT Bank): Germany's First Islamic Bank*. Münster: Center for Religion and Modernity.
- CBO. (2016, Mart). *Accounting Standards and Auditor Reports*. Temmuz 1, 2019 tarihinde Central Bank of Oman: <https://cbo.gov.om/sites/assets/Documents/English/LawRegulations/IBRF.pdf> adresinden alındı
- Central-Bank-of-Bahrain. (2010). *Rulebook*. Bahrain: Central Bank of Bahrain.
- Chapra, M. U. (2017). İslam, Faizi Neden Yasaklamıştır? A. Thomas (Dü.) içinde, *Ribayı Anlamak* (Z. H. Orhan, Çev., s. 159-187). İstanbul: İktisat Yayınları.
- COMCEC. (2017). *Diversification of Islamic Financial Instruments*. Committee for Economic and Commercial Cooperation of the Organization of Islamic Cooperation (COMCEC).
- Cornell, V. J. (2017). Tesniye'nin Gölgesinde Yahudi ve Hristiyanlıkta Faize (interest) ve Aşırı Faize (usuary) Dair Yaklaşımlar. A. Thomas (Dü.) içinde, *Ribayı Anlamak* (Z. H. Orhan, Çev., s. 23-45). İstanbul: İktisat Yayınları.
- Coşkun, M. (2010). *Para ve Sermaye Piyasaları Kurumlar, Araçlar, Analiz* (1. Baskı b.). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Çakır, M. (2018). *İslam Hukuku Açısından Teverruk İşlemleri*. Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi S.B.E. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Çalık, E., & Aygün, M. (2017). Geleneksel Bankalar İle Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Basel III Kriterleri Açısından Kıyaslanması. *Journal of Current Researches on Business and Economics*, 47-64.
- Çanakçı, M. (2014). Çok Kutuplu Dünyada İslami Finans Piyasalarının Gelişimi ve Sukuk İhraçları. *Türkiye İslam İktisadı Dergisi*, 1(2), 43-58.
- Çelik, İ. (2015). Din ve Kapitalim Kıskacındaki Katılım Bankalarının Geleceği. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 80-97.

- Çemberlitaş, İ. (2016). *Sorularla İslami Finans*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Basımevi.
- Çetmi, D. (2018). *İslam Hukukunda Teverruk ve Günümüz Uygulaması*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi S.B.E. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Çobanoğlu, Ş. (2013). *İslam Ekonomisi*. İstanbul: Yediveren Yayınları.
- Dajani, M., & Noh, D. W. (2017). United States. *The Islamic Finance and Markets Law Review* (s. 102-109). içinde Derbyshire: The Law Reviews.
- Dalgın, N. (2010). Faiz Yasağıyla İlgili Farklı Yaklaşımlar. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*(16), 77-110.
- Dede, K. (2017). *Katılım Bankalarında Hazine Ürünleri ve Sermaye Piyasası Uygulamaları*. İstanbul: TKBB (Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları).
- Dewar, J., & Hussain, M. (2017). Preface. *The Islamic Finance and Markets Law Review* (s. v-1). içinde United kingdom: The Law Reviews.
- DİB. (2019). *Veda Hutbesi*. Ocak 26, 2019 tarihinde Diyanet İşleri Başkanlığı: <http://www.diyanet.be/Portals/0/VEDA%20HUTBESI.pdf> adresinden alındı
- Dinç, Y. (2017). A Suggestion on Mortgage Financing of Islamic Banks: Diminishing Musharakah. *International Journal of Trade, Economics and Finance*, 8(1), 25-31.
- Dinç, Y. (2017). The Functioning and Accounting of Musharakah Financing in Participation Banksand Firms; Problems and Recommendations. *Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences*, 3(2), 159-168.
- Diwany, T. E. (2007). *Faiz Sorunu* (2 b.). (M. Saraç, Çev.) İstanbul: İz Yayıncılık.
- DMI. (2018). *Dar Al- Maal Al-Islami Trust*. Aralık 16, 2018 tarihinde <http://www.dmitrust.com/> adresinden alındı
- Doğan, Ü. (2014). *Murabaha Sendikasyonu Nedir?* Ağustos 24, 2019 tarihinde Üzeyir Doğan: <http://www.uzeyirdogan.com/?Syf=26&Syz=171654> adresinden alındı
- Dökmen, G., & Yeşilyurt, Ş. (2015). Din ve Ekonomi Bağlamında İslam Maliye Sistemi ve Günümüz Maliye Sistemiyle Karşılaştırılması. *International Congress on Islamic Economics and Finance* (s. 331-347). Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Döndüren, H. (1988). *Çağdaş Ekonomik Problemlere İslami Yaklaşımlar*. İstanbul: İklim Yayınları.

- Döndüren, H. (2008). Osmanlı Tarihinde Bazı Faizsiz Kredi Uygulamaları ve Modern Türkiye'de Faizsiz Bankacılık Tecrübesi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(1), 1-24.
- Durmuş, A. (2010). Modern Bir Finansal Araç Olarak Sukuk ve Fıkhi Açından Tahlili. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*(16), 141-156.
- Dusuki, A., & Abdullah, N. (2007). Why do Malaysian Customers Patronise Islamic Banks? *International Journal of Bank Marketing*, 25(3), 142-160.
- Ece, N. (2011). Dünya'da ve Türk Bankacılık Sektöründe İslam Bankalarının Gelişimi. *Akademik Bakış Dergisi*(25), 1-17.
- Egresi, I., & Belge, R. (2015). Development of Islamic Banking in Turkey. *University of Târgu Jiu, Economy Series*(6), 5-20.
- El-Din, S. I. (2004). *Issues in Accounting Standard for Islamic Financial Institutions*. Markfield Institute of Higher Education.
- El-Gamal, M. A. (2000). *A Basic Guide to Contemporary Islamic Banking and Finance*. Houston: Rice University.
- El-Halaby, S., & Hussainey, K. (2015). A Holistic Model for Islamic Accountants and its Value Added. *Corporate Ownership and Control*, 12(3), 164-184.
- El-Khatib , A., & Nizami, F. (2015). Accounting Standards for Islamic Financial Institutions in United Kingdom and Indonesia. *XV. Congresso USR Controladoria e Contabilidade*.
- El-Useymin, M. S. (1997). *eş-Şerhu'l mumti' alâ Zâdi'l Mustakni' VIII*. Riyad: Dâru İbni'l-Cevzî.
- EmlakBank. (2019). Mart 27, 2019 tarihinde Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.: <https://www.emlakbank.com.tr/> adresinden alındı
- Engzell, C. (2008). *Islamic Banks in the United Kingdom - Growth in the 21 st Century*. Uppsala University.
- Erdem, E. (2008). *Para Banka ve Finansal Sistem* (İkinci Baskı b.). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Erdem, H. (1990). Dini Ahlak ve İlâhi Dinlerden Yahudilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlık'daki Bazı Ahlaki Meselelere Mukayeseli Bir Yaklaşım. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(3), 225-254.

- Ericco, L., & Farahbaksh, M. (1998). *Islamic Banking: Issues in Prudential Regulations and Supervision*. IMF Working Paper.
- Erkuş, H., & Çemberlitaş, İ. (2016). İslami Finansal Araçlardan Olan Sukuk'ların Muhasebeleştirilmesi. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 245-262.
- Ersoy, M., Çatıkkaş, Ö., & Yatbaz, A. (2018). İslami Muhasebenin Geleneksel Muhasebe ile Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 95-109.
- Eskicioğlu, O. (1999). *İslam ve Ekonomi*. İzmir: Anadolu Dağıtım.
- Esty, B. C. (1999). An Introduction to Islamic Finance. Harvard Business School Background Note 200-002.
- EY. (2014). *Dünya İslami Bankacılık Rekabet Raporu 2013-2014 Sektörel Dönüşüm*. Ernst & Young Global Limited.
- EY. (2017). *Luxembourg: the Gateway for Islamic Finance and the Middle East*. Luxembourg: (EY) Ernst & Young .
- Fabozzi, F., & Peterson, P. (2003). *Financial Management & Analysis*. New Jersey: John Willey & Sons, Inc.
- Farrar, S. (2011). Accommodating Islamic Banking and Finance in Australia. *University of New South Wales Law journal*, 34(1), 413-442.
- Fa-Yusuf, H. S., & Ndiaye, N. D. (2017). Issues with the Use of Tawarruq in Malaysia. *Journal of Islamic Banking and Finance*, 5(2), 30-36.
- Gait, A., & Worthington, A. (2015). Attitudes of Libyan Retail Consumers Toward Islamic Methods of Finance. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 439-454.
- Ghazali, N. B. (2014). *A Dissertation is Submitted to Fullfill the Requirement for the Master of Shariah*. Kuala Lumpur: University of Malaya Academy of Islamic Studies (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Ghazanfar, S., & Islahi, A. (2015). Orta Çağ Arap-İslam İktisat Düşüncesi Üzerine Tetkikler. S. Ghazanfar (Dü.) içinde, *Orta Çağ İslam İktisat Düşüncesi* (M. S. Akgönül, Çev., 1 b., s. 183-201). İstanbul: Klasik Yayınları.
- Gitman, L. J. (2003). *Principles of Managerial Finance* (Tenth Edition b.). Boston: Pearson Education International.

- Gökgöz, A. (2010). Tarihsel Perspektifte Muhasebenin Doğuşunu ve Gelişimini Etkileyen Faktörler. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*(1), 167-177.
- Grassa, R. (2013). Shari‘ah Governance System in Islamic Financial Institutions: New Issues and Challenges. *Arab Law Quarterly*, 27(2), 171-187.
- Grassa, R. (2013). Shariah Supervisory System in Islamic financial Institutions New Issues and Challenges: A Comparative Analysis Between Southeast Asia Models and GCC Models. *Humanomics*, 29(4), 333-348.
- Grassa, R., & Hassan, M. (2015). Islamic Finance in France: Current State, Challenges and Opportunities. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 1(1), 65-80.
- Greuning, H. V., & Iqbal, Z. (2008). *Risk Analysis For Islamic Banks*. Washington DC: The World Bank.
- Grewal, B. K. (2013). Islamic Finance In the Global Financial System. *Islamic Finance in Europe* (s. 18-31). içinde Frankfurt: European Central Bank.
- Güçlü, H. (2016). *Dr. Hakan Güçlü*. Eylül 20, 2018 tarihinde Borsaların Tarihçesi: http://www.hakanguclu.com/calismalar/Borsalarin_Tarihcesi.pdf adresinden alındı
- Güçlü, H. (tarih yok). *Dr. Hakan Güçlü*. Eylül 20, 2018 tarihinde Borsaların Tarihçesi: http://www.hakanguclu.com/calismalar/Borsalarin_Tarihcesi.pdf adresinden alındı
- Gül, M. E., Torun, T., & Dumrul, C. (2017). Türk Katılım Bankalarının Fon Kaynaklarını Etkileyen Faktörler ve Bu Bankaların Klasik Bankalarla İlişkileri Üzerine Bir Uygulama. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(50), 141-166.
- Güney, N. (2010). İslam Borçlar Hukukunda Satım Akdinin Konusuna Dair Cehalet ve Akde Etkisi. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*(16), 491-502.
- Güney, N. (2014, Aralık 24). İslami Finasta Şer‘i Yönetim Uygulamaları ve Konuyla İlgili Tartışmalara Genel Bir Bakış . *İslam Ekonomisi ve Finansçı Çalıştayları -3 “İslami Finasta Ürün Geliştirme ve Fetva Süreçleri”* . Sakarya: Sakarya Üniversitesi İslam Ekonomisi Araştırma ve Uygulama Merkezi.

- Güngör, K. (2009). Bir Finansal Araç Olarak Katılım Bankacılığı: Tesbitler-Teklifler. *Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı* (s. 207-271). içinde İstanbul: TKBB (Türkiye Katılım Bankaları Birliği).
- Güngör, K. (2015). Farklı Yönleri ve Katkılarıyla Katılım Bankacılığı. *Business & Management Studies: An International Journal*, 3(1), 17-38.
- Güngören, M. (2013). *Bir Finansal Enstrüman Olarak Sukuk: Katılım Bankalarına Uyum Modellemesi*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Hacak, H. (2018, 09 21). *Fon Kullandırma Yöntemlerinden Selem*. Nisan 18, 2019 tarihinde Katılım Finans: <http://katilimfinansdergisi.com.tr/3860-2/> adresinden alındı
- Hadžić, F., & Hanić, A. (2015). Specifics of Tawarruq Financing Models in Islamic Banking. *4th international scientific conference "Economy of integration" : Challenges of economy in environment under crisis : ICEI 2015* (s. 123-149). Tuzla: University of Tuzla, Faculty of Economics.
- Haftacı, V. (2015). *İktisat Öncesi İktisat*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Haltom, R. (2014). *Islamic Banking American Regulation*. Kasım 10, 2019 tarihinde Federal Reserve Bank of Richmond: <https://www.richmondfed.org/search> adresinden alındı
- Hammâd, N. K. (2008). *Mu'cemu'l-Mustalahâti'l-Mâliyye ve'l-İktisâdiyye fî Luğati'l-Fukaha*. Dımaşk: Dâru'l-Kalem.
- Hasan, Z. (2010). Regulatory Framework of Shari'ah Governance System in Malaysia, GCC Countries and the UK. *Kyoto Bulletin of Islamic Area Studies*, (s. 82-115).
- Hassan, M., & Aliyu, S. (2018). A Contemporary Survey of Islamic Banking Literature. *Journal of Financial Stability*(34), 12-43.
- Hassan, M., & Lewis, M. (2007). *Handbook of Islamic Banking*. Cheltenham: Edward Elgar .
- Hassan, M., Kayed, R. N., & Oseni, U. A. (2013). *Introduction to Islamic Banking & Finance Principles and Practice*. Essex: Pearson.
- Hassan, M., Khan, M. N., Amin, M. F., & Khokhar, I. (2015). Measuring the Performance of Islamic Banks in Saudi Arabia. *International Journal of Economic and Management*, 12(1), 99-115.

- Hawser, A. (2014). *İslami Finans Ödülleri: Yeni Yapılar, Yeni Piyasalar*. Kasım 10, 2019 tarihinde Global Finance: <https://www.gfmag.com/magazine/june-2014/new-structures-new-markets> adresinden alındı
- HBL. (2013). *Habib Bank Limited Genel Merkez Faaliyet Raporu*. Londra: Habib Bank Limited.
- Hey'et. (2016). *Fetâva Hey'eti'r-Rekâbeti'Şer'iyye li'-Benki'l-Bahreyn el-Islami I*. Manama: Idaretü'r Rekâbeti'ş-Şer'iyye.
- Hosen, M. N., & Nahrawi, A. A. (2012). Comparative Analysis of Islamic Banking Products Between Malaysia and Indonesia. *International Journal of Academic Research in Economics and Management Sciences*, 1(2), 120-143.
- Hurşit, E. (2016). *Teverruk nedir? Uygulama Methodu ve Öneriler*. Temmuz 31, 2019 tarihinde Erdem Hurşit Blog Spot: <http://erdemhursit.blogspot.com/2016/02/merhaba-frsat-yakaladgm-su.html> adresinden alındı
- Hurşit, E. (2016). *Yatırım Vekaleti (Wakala) akdi nedir ve uygulama metodu*. Ağustos 23, 2019 tarihinde Katılım Bankacılığı - İslami Finans: <http://erdemhursit.blogspot.com/2016/11/yatrm-vekaleti-wakala-akdi-nedir-ve.html> adresinden alındı
- Hurşit, E. (2018). Vadeli Alım Peşin Satım. *Katılım Finans*, 2(5), 50-52.
- Hussain, M., Shahmoradi, A., & Turk, R. (2015). *IMF Working Paper An Overview of Islamic Finance*. Washington: International Monetary Fund.
- Hussein, K. A. (2004). *Banking Efficiency in Bahrain: Islamic vs Conventional Banks*. Jeddah: Islamic Research and Training Institute.
- Ibrahim, S. H. (2007). *Accounting and Auditing for Islamic Financial Institutions* (1 b.). Manama: AAOIFI.
- Ibrahim,, A. A., AbdulKadir, M., & AdwamWafa, S. W. (2012). Assessing Financial Reporting on adopting Business Zakat Guidelines on Malaysian Government Linked Companies. *International Journal of Business and Social Science*, 3(24).
- IDB. (2000). *Islamic Development Bank - Disbursement Manual*. IDB.
- IDB. (2001). *Islamic Banking Answers to Some Frequently Asked Questions*. Jeddah: Islamic Development Bank Islamic Research and Training Institute.

- İFM. (2009). *İstanbul Finans Merkezi Projesi Finansal Ürün ve Hizmet Çalışma Grubu Raporu*. Ağustos 24, 2019 tarihinde <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=13&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiX1YqlgJrkAhWplosKHe8xBnQQFjAMegQIBBAC&url=http%3A%2F%2Fwww3.kalkinma.gov.tr%2FDocObjects%2FDownload%2F4530%2FFinansal%2520Urun%2520ve%2520Hizmet%2520Calisma%2520Gr> adresinden alındı
- IFRS. (2019). *IFRS - Who We Are*. Mayıs 17, 2019 tarihinde IFRS: <https://www.ifrs.org/about-us/our-structure/> adresinden alındı
- IFSB. (2019). *Defining New Standards in Islamic Finance*. Haziran 24, 2019 tarihinde Islamic Financial Services Board: <https://www.ifsfb.org/> adresinden alındı
- IMF. (2019). *Kuwait Financial System Stability Assessment*. Washington: International Monetary Fund.
- İNCİL. (2016). *LUKA* (2. b.). İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.
- İNCİL. (2016). *MATTA* (2. b.). İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.
- Iqbal, Z., & Mirakhor, A. (2011). *An Introduction to Islamic Finance: Theory and Practice*. Singapore: John Wiley & Sons (Asia) Pte. Ltd.
- IsDB. (2014). *Islamic Development Bank Gears Up to Celebrate 40th Anniversary under the Patronage of The Custodian of The Two Holy Mosques*. Kasım 22, 2018 tarihinde Islamic Development Bank (IsDB): <https://www.isdb.org/announcement/islamic-development-bank-gears-up-to-celebrate-40th-anniversary-under-the-patronage-of-the-custodian-of-the-two-holy-mosques> adresinden alındı
- Ismail, A.-G., Nik Adul-Ghani, N. A.-R., & Mat Zain, M. N. (2016). Tawarruq Time Deposit with Wakalah Principle: an Option that Triggers New Issues. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 9(3), 388-397.
- İsmail, İ. M. (1990). *Çağdaş Ekonomik Doktrinler ve İslam*. (C. Aydın, Çev.) İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Ismail, N., & Sori, Z. M. (2017). A Closer Look at Accounting for Islamic Financial Institutions . *The 17th Annual Conference of the Asian Academic Accounting Association (2016 FourA Conference)* , (s. 1-9).

- Istami, I. (2018). Implementation of the Tawarruq Financing System in Indonesia's Positive Law. *International Journal of Humanities, Religion and Social Science*, 2(9), 26-34.
- Izadyar, A., & Ragnath, F. (2015). A New Perspective of Benevolent Loan, Qard Al-Hassan, Using Upfront Payment 'Mesbah Point'. (M. Özdemir, Dü.) *Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 199-217.
- Julia, T., & Omar, Z. (2017). Application of Ijma' in Modern Islamic Finance Rulings: Does Ijma' Really Exist? A Literature Review. *Bangladesh Journal of Islamic Thought*, 35-46.
- Kahf, M., & Habbani, E. I. (2016). Tawarruq Potential Risks: The Practices of Islamic Financial Institutions in Qatar. *Journal of Islamic Economics, Banking and Finance*, 12(4), 54-88.
- Kalaycı, İ. (2013). Katılım Bankacılığı: Mali Kesimde Nasıl Bir Seçenek? *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 51-74.
- Kamla, R. (2009). Critical Insights Into Contemporary Islamic Accounting. *Critical Perspectives on Accounting*(20), 921-932.
- Karadâğî, A. M. (2011). *el-Teverruku'l-Masrifî*. Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye.
- Karahan, H., & Ersoy, H. (2016). Faizsiz Finansın Temel Prensipleri ile Türkiye'de Reel Kesimde Kullanılması. *Maliye Finans Yazıları Dergisi*, 93-114.
- Karaman, H. (2018). *Teverruk*. Eylül 02, 2019 tarihinde Yeniş Şafak: <https://www.yenisafak.com/yazarlar/hayrettinkaraman/teverruk-2047946> adresinden alındı
- Karim, R. A. (2001). International Accounting Harmonization, Banking Regulation, And Islamic Banks. *he International Journal of Accounting*(36), 169-193.
- Kasımoğlu, M., Yetgin, F., & Küçükçolak, A. (2018). Kira Sertifikaları, Türkiye Tecrübesi ve Bir Vaka Çalışması. *İstanbul İktisat Dergisi*, 68(1), 1-44.
- Katılım-Analiz. (tarih yok). *Yatırım Vekaleti Nedir?* Ağustos 23, 2019 tarihinde Katılım Analiz: [https://www.katilimanaliz.com/?Syf=18&Hbr=1072217&/Tasarruf-sahibinin-elindeki-mebbla%C4%9F%C4%B1-i%C5%9Fletip-de%C4%9Ferlendirmesi-i%C3%A7in-vekili-\(Kat%C4%B1%C4%B1m-Bankas%C4%B1n%C4%B1\)-%C3%BCretli-veya-%C3%BCretsiz-olarak-kendine-%C3%B6zg%C3%BC-vek%C](https://www.katilimanaliz.com/?Syf=18&Hbr=1072217&/Tasarruf-sahibinin-elindeki-mebbla%C4%9F%C4%B1-i%C5%9Fletip-de%C4%9Ferlendirmesi-i%C3%A7in-vekili-(Kat%C4%B1%C4%B1m-Bankas%C4%B1n%C4%B1)-%C3%BCretli-veya-%C3%BCretsiz-olarak-kendine-%C3%B6zg%C3%BC-vek%C) adresinden alındı

- Kaya, F. (2015). *Finansal Yönetim* (1. Baskı b.). İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Kazancı, F. (2018). Türkiye'de Faizsiz Bankacılık Prensiplerine Uygun Teverruk Pazarı: Ürün İhtisas Borsası. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, 4(1), 17-47.
- Kazi, A., & Halabi, A. (2006). The Influence of Quran and Islamic Financial Transactions and Banking. *Arab Law Quarterly*, 20(3), 321-331.
- Kettell, B. (2011). *Introduction to Islamic Banking and Finance*. New Delhi: A John Wiley and Sons, Ltd. .
- Kettell, B. (2011). *The Islamic Banking and Finance Workbook*. New Delhi: A John Wiley and Sons, Ltd.
- KFH. (2015). *Kuwait Finance House (Malaysia) Berhad*. Kuala Lumpur: Kuwait Finance House.
- KGK. (2014). *TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum*. Ankara: Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu.
- KGK. (2019). *Faizsiz Finans Muhasebe Standartları Kavramsal Çerçeve Metni*. Ankara: Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu.
- KGK. (2019). *Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu*. Mayıs 16, 2019 tarihinde Kamu Gözetimi Kurumu (KGK): http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20linkleri/Tan%C4%B1t%C4%B1m/Public_Oversight_Authority_TR.pdf adresinden alındı
- Khan, M. S. (1986). Islamic Interest-Free Banking: A Theoretical Analysis. *Staff Papers (International Monetary Fund)*, 33(1), 1-27.
- Khan, M., & Bhatti, M. (2008). *Developments in Islamic Banking: The Case of Pakistan*. London: Palgrave Macmillan Studies in Banking and Financial Institutions.
- Khan, S. R., Khan, H., & Iqba, K. (2018). Merits in Applying AAOIFI Accounting Standards in Pakistani Islamic Banks. *International Journal of Business & Management*, 13(2), 15-26.
- Khoutem, D. B. (2014). Islamic Banks-Sukuk Markets Relationships and Economic Development the Case of the Tunisian Post-Revolution Economy. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 5(1), 47-60.

- Kılıçarslan, E. (2017). *Kâr Payı Ortaklığı (Mudâraba Akdi)*. Nisan 08, 2019 tarihinde Doğruhaber Gazetesi: <https://dogruhaber.com.tr/yazar/enver-kilicarslan/8813-kar-payi-ortakligi-mudaraba-akdi/> adresinden alındı
- Kisbet, M. (2010). İslam Hukukuna Göre Satılan Malın Kabzı ve Hükümleri. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*(16), 477-490.
- Kļaviņš, K., & Al-Haija, E. (2016). Insight Into Prospects of Islamic Banking: From Past to Present. *Baltic Journal of Real Estate Economics and Construction Management*(4), 61-68.
- Komijani, A., & Hesary, F. (2018, JIuy). An Overview of Islamic Banking and Finance in Asia. *ADB Working Paper Series*. ADB Institute.
- Kumaş, M., & Abdullayev, E. (2016). Bir Finansman Modeli Olarak Mudârabe'nin Faizsiz Bankacılıkta Etkin Şekilde Kullanılması Sürecinde Sivil Toplum Örgütlerinin Aktif Rol Üstlenmesi. *Uluslararası İslam ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 67-87.
- Kur'an-ı-Kerim. (tarih yok).
- KuveytTürk. (2019). *Kuveyt Türk*. Ocak 11, 2019 tarihinde <https://www.kuveytturk.com.tr/> adresinden alındı
- Lackmann, B. G. (2015). Types of Sukuk (Islamic Bonds) and History of Japanese Company Issuance. *Nomura Journal of Capital Markets*, 6(3), 1-20.
- Lewis, M. K. (2001). Islam and Accounting. *Accounting Forum*, 25(2), 103-127.
- Lewis, M., & Algaoud, L. (2001). *Islamic Banking*. Cornwall: Edward Elgar.
- Lone, F., & Alshehri, S. (2015). Growth and Potential of Islamic Banking in GCC: The Saudi Arabia Experience. *Journal of Islamic Banking and Finance*, 3(1), 35-43.
- Lök, H. (2018). Türkiye'de Katılım Bankacılığının Finans Sektöründeki Yeri ve Ekonomiye Katkıları. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(76), 132-150.
- Madura, J. (1992). *Financial Market and Institutions* (Second Edition b.). Los Angeles: West Publishing.
- Mannan, M. A. (1972). *İslam Ekonomisi*. (B. Zengin , & T. Ömeroğlu, Çev.) İstanbul: Fikir Yayınları.
- Mansor, H., & Sukmana, R. (2011). Dynamics of Islamic Financing in Malaysia: Causality and Innovation Accounting. *Journal of Asia-Pacific Business*, 12(1), 4-19.

- MASB. (2008). *Financial Reporting from an Islamic Perspective*. Kuala Lumpur: Malaysian Accounting Standards Board (MASB).
- MASB. (2019). MASB. Haziran 25, 2019 tarihinde Malaysian Accounting Standards Board (MASB): <http://www.masb.org.my/pages.php?id=10> adresinden alındı
- Masiukiewicz, P. (2017). Expansion of Islamic Finance in Europe. *Journal of Intercultural Management*, 9(2), 31-51.
- Maurer, B. (2010). Form Versus Substance: AAOIFI Projects and Islamic Fundamentals in the Case of Sukuk. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 1(1), 32-41.
- Mausen, F., Dortschy, C., Palgan, E., & White, Z. (2017). Luxembourg. *The Islamic Finance and Markets Law Review* (Second Edition b., s. 20-35). içinde Derbyshire: The Law Reviews.
- Mevdudi, E. A. (2014). *İslam Ekonomisinin Temel İlkeleri*. (M. E. Asan, Çev.) İstanbul: Çıra Yayınları.
- Mevdudi, E. A. (2015). *Faiz*. (A. Genceli, Çev.) Aralık: Hilal Yayınları.
- MIFC. (2015). *Europe: A Rising Opportunity For Islamic Finance*. Kasım 10, 2019 tarihinde MIFC: <http://www.mifc.com/index.php?ch=28&pg=72&ac=117&bb=uploadpdf> adresinden alındı
- Mihajat, M. S., & Hasan, A. (2013). Tawarruq Practice for Liquidity Management in Islamic Money Market in Indonesia and Malaysia. *Equilibrium Quarterly Journal of Economics and Economic Policy*, 1(2), 217-240.
- Mishkin, F., & Eakins, S. (2012). *Financial Markets and Institutions* (Seventh Edition b.). USA: Pearson Education.
- Mohamad, A., & Md Nor, M. (2016). The Development of Islamic Finance in Malaysia. T. Adnan, & H. Tajuddin (Dü) içinde, *Islamic Banking and Finance: Principles, Instruments & Operations* (2 b., s. 601-617). CLJ Publication.
- Mohamad, M., Abdullah, M., Mohd , A., & Zainal-Abidin, U.-A. (2013). The historical development of modern Islamic banking: A study in South-east Asia countries. *African Journal of Business Management*, 1-14.

- Mohamad, N., & Ab-Rahman, A. (2014). Tawarruq Application in Islamic Banking: A Review of the Literature. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 7(4), 485-501.
- Mohammad, N. F., Ahmad, A. E., & Fahmi, F. M. (2016). Accounting Standards and Islamic Financial Institutions: the Malaysian Experience. *Journal of Islamic Banking and Finance*, 4(1), 33-38.
- Mohammed, N., Fahmi, F., & Ahmad, A. (2015). The influence of AAOIFI Accounting Standards in Reporting Islamic Financial Institutions in Malaysia. *Procedia Economics and Finance*(31), 418-424.
- Mohammed, R. (2016). *Hot Trend in 2017: Rise of Islamic Banks on Main St. USA*. Kasım 10, 2019 tarihinde CNBC: <https://www.cnbc.com/2016/12/02/under-the-radar-islamic-banks-rise-in-th.html> adresinden alındı
- Morag, N. (2011). *Comparative Homeland Security: Global Lessons*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Morales, R. A., & Shibliq, B. (2016). *Islamic Finance & Markets*. London: Law Business Research.
- Mouawad, S. G. (2009). The Development of Islamic Finance: Egypt As a Case Study. *Journal of Money Laundering Control*, 12(1), 74-87.
- Müslim. (2008). *Sahih-i Müslim*. (F. Birişik, Dü., & H. Akın, Çev.) İstanbul: Polen Yayınları.
- Naqvi, S. N. (2014). İslam Ekonomisi: Tanım ve Metodoloji Üzerine. S. Karadoğan (Dü.) içinde, *İslam Ekonomisi Tanım ve Metodoloji Üzerine Tartışmalar* (S. Karadoğan, Çev., s. 107-138). İstanbul: İslam Ekonomisi Enstitüsü.
- Nasr, V. (2012). *İslami Sermayenin Yükselişi*. İstanbul: Yaran Yayıncılık.
- Neccar, A. E. (1978). *İslam Ekonomisine Giriş*. (R. Nazlı, Çev.) İstanbul: Hilal Yayınları.
- Nurhisam, L. (2016). Bai 'Al-Tawarruq: Concept of Islamic Financing? *Journal of Emerging Economies and Islamic Research*, 4(3), 49-59.
- Nursi, B. S. (2006). *Asar-ı Bediyye*. İstanbul: Envar Neşriyat.
- Nursi, B. S. (2006). *Sözler*. İstanbul: Envar Neşriyat.
- Nursi, B. S. (2006). *Sözler*. İstanbul: Envar Neşriyat.

- Olaoye, I., Dabiri, M., & Kareem, R. (2013). Islamic Banking in Nigeria: Challenges and Prospects. *International Journal of Management Sciences*, 1(1), 24-29.
- Ord-Smith, R. (2015). *Islamic Finance in the UK*. Britihs Embassy Bishkek.
- Orman, S. (2014). *İslami İktisat, Değerler ve Modernleşme Üzerine*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Othman, M. B. (2016). Impact of Financial Innovations on Islamic Finance: The Case of Bursa Suq Al-Sila' and Islamic Financial Services Act 2013. *4.th ASEAN International Conference on Islamic Finance (AICIF 2016)* (s. 1-10). (AICIF 2016).
- Ökte, M. K. (2010). Fundamentals of Islamic Economy and Finance: Theory and Practice. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(31), 180-208.
- Özdemir, M., & Aslan, H. (2017). *Türkiye'de İslami Finansın Dönüşümünün Ekonomi Politikası*. İstanbul: SETA.
- Özer, R. (2015). *Para ve Sermaye Piyasaları*. Ağustos 06, 2018 tarihinde Paranomist.com: <https://www.paranomist.com/para-ve-sermaye-piyasaları.html/comment-page-1?bs-comment-added=1#comment-4348> adresinden alındı
- Özeroğlu, A. İ. (2014). Sukuk ve Türkiye'de Sukukun Uygulanabilirliğinin Değerlendirilmesi. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 7(XIX), 751-772.
- Özsoy, İ. (2012). *Türkiye'de Katılım Bankacılığı*. Türkiye Katılım Bankaları Birliği. TKBB.
- Özsoy, İ., Görmez, B., & Mekik, S. (2013). Türkiye'de Katılım Bankalarının Tercih Edilme Sebepleri: Ampirik Bir Tetkik. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İİBF Dergisi*, 20(1), 187-206.
- Özsoy, M. Ş. (2012). *Katılım Bankacılığına Giriş*. İstanbul: Kuveyt Türk Katılım Bankası.
- Özulucan, A., & Deran, A. (2009). Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 85-108.
- Para&Borsa. (2018). *Teverruk Nedir?* Eylül 02, 2019 tarihinde Para & Borsa: <https://www.paraborsa.net/i/teverruk-nedir/> adresinden alındı

- Parlakkaya, R., & Çürük, S. (2011). Finansal Rasyoların Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankalar Arasında Bir Tasnif Aracı Olarak Kullanımı: Türkiye Örneği. *Ege Akademik Bakış*, 11(3), 397-405.
- Parveen, T., Zadeh, E. L., & Muzakkir Syed, A. (2015). Evolution of Islamic Banking in IRAN: Prospects and Problems. *IOSR Journal of Business and Management (IOSR-JBM)*, 17(9), 61-66.
- Pehlivan, P. (2016). Türkiye'de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*(31), 296-324.
- Pervez, I. A. (1990). Islamic Finance. *Arab Law Quarterly*, 5(4), 259-281.
- Pomeranz, F. (1997). The Accounting and Auditing Organization For Islamic Financial Institutions an Important Regulatory Debut. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 6(1), 123-130.
- Rahman, A., & Rahim , A. (2003). Accounting Regulatory Issues on Investments in Islamic Bonds. *International Journal of Islamic Financial Services*, 1-11.
- Ramzan, M., Zahid, A., Hussain, N., Islam, K., Aziz, F., & Ghazenfer, S. K. (2012). Growth of Islamic Banking in Pakistan by Using AID Model. *International Journal of Business and Social Science*, 3(23), 152-164.
- Rattu, M. U. (2013). *Exploring Legal, Regulatory and Shari'ah Compliance Issues in Islamic Financial Instruments: Derivatives and Sukuk*. Durham University (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- ResmiGazete. (2012). Sermaye Piyasası Kanunu. 28513 Sayılı Resmi Gazete (30.12.2012).
- Reşidi, A. F. (2005). *Ameliyyâtü't-Teverruk ve Tatbikâtühu'l-Iktis'adiyye fi'l-Mesârifil-Islamiyye*. Amman: Dâru'n-Nefâis.
- Rodinson, M. (2002). *İslam ve Kapitalizm*. (L. F. Topaçoğlu, Çev.) İstanbul: Akyüz Yayıncılık.
- Roy, D. A. (1991). Islamic Banking. *Middle Eastern Studies*, 27(3), 427-456.
- Rubin, J. (2011). Institutions, The Rise of Commerce and The Persistence of Laws: Interest Restrictions in Islam and Christianity. *The Economic Journal*, 121(557), 1310-1339.
- Rustiana, S. H. (2016). The Development of Syariah Accounting in Indonesia. *International Journal of Business, Economics and Law*, 117-123.

- Sadoveanu, D. (2011). Islamic Banking in European Union Countries: Challenges and Opportunities (Working Papers. *Centre for European Studies, Alexandru Ioan Cuza University*, s. 592-598.
- Sadr, S. K. (2014). Qarđ Hasan Financing In Islamic Banks. *ISRA International Journal of Iskamic Finance*, 6(2), 7-20.
- Safdari, A., Aghajani, K., & Abdollahian, F. (2009). *Türkiye’de Katılım Bankacılığın Etkileri*. BABAKIA: <http://akbarsafdari.blogspot.com/2009/05/turkiyede-katlm-bankaclk.html> adresinden alınmıştır
- Sain, M., Rahman, M., & Khanam , R. (2013). Islamic Finance In Australia: History and Development., (s. Malaysian Postgraduate Conference). Sydney.
- Salah, O. (2017). Netherlands. *The Islamic Finance and Markets Law Review* (s. 58-65). içinde Derbyshire: The Law Reviews.
- Salehuddin, S., & Saiti , B. (2016). Musharakah Tijarah Cross-Border Financing: Concept, Structure and Salient Features. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 2(3), 1-26.
- Sarif, S. (2013). *Income Generation Through Zakat; The Islamization Impact on Malaysian Religious Institution*. Edinburgh: The University of Edinburgh (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Saripudin, K. N., Mohamad, S., Razif,, N. M., Abdullah, L. H., & Abdul-Rahman, N. N. (2012). Case Study on Sukuk Musharakah Issued in Malaysia. *Middle-East Journal of Scientific Research*, 12(2), 168-175.
- Savaş, V. F. (2007). *İktisatın Tarihi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Schall, L., & Haley, C. (1986). *Introduction to Financial Management*. Wellington: McGraw Hill.
- Schoon, N. (2008). Islamic Finance – An Overview. *European Business Organization Law Review*(9), 621-636.
- SERPAM. (2013). *İslami Finans Kavramı, Ürünler, Dünyada ve Türkiye’de Gelişimi ve Geleceği*. Mart 29, 2019 tarihinde Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi: http://serpam.org/wp-content/uploads/İslami_Finans.pdf adresinden alındı
- Shahar, W. S., Shahar, W. S., Puad, N. B., Rafdi, N. B., Sanusi, S. W., & Hassin, W. S. (2017). The Historical Development of Islamic Banking. *Proceeding of the 4.*

International Conference on Management and Muamalah 2017 (ICoMM 2017), (s. 503- 508).

- Shaharuddin, A. (2013). *Is Bay' Al-Tawarruq a Better Alternative in Fufilling Islamic Finance Objectives?* Kasım 10, 2019 tarihinde Islamic Market: <https://islamicmarkets.com/publications/is-bay-al-tawarruq-a-better-alternative-in-fulfilling-islamic-finance> adresinden alındı
- Shanmugam, B., & Zahari, Z. (2009). *A Primer on Islamic Finance*. Research Foundition of CFA Institute.
- Shariff , R. M., & Abdul-Rahman , A. (2005). An Exploratory Study of Ijarah Accounting Practices in Malaysian Financial Institutions. *International Journal of Islamic Financial Services*, 5(3), 1-15.
- Sıddıki, M. N. (1975). *İslam Ekonomi Düşüncesi*. (Y. Kaplan, Çev.) İstanbul: Bir Yayıncılık.
- Siddiq, M. S. (2014). Qiyas. Kuala Lumpur: INCEIF.
- Sıddıqi, M. N. (2006). Islamic Banking and Finance in Theory and Practice: A Survey of State of the Art. *Islamic Economic Studies*, 13(2), 1-48.
- Sidlo, K. W. (2017). *Islamic Finance 2017: State of the Art and Outlook for the Future*. CASE - Center for Social and Economic Research.
- Smaoui, H., & Khwaja, M. (2017). The Determinants of SukukMarket Development. *Emerging Markets Finance and Trade*, 53(7), 1501-1518.
- Smith, M. (2018). *New Year, Same Story: 'Huge Potential' for Islamic Banking in Egypt but Lack of Political Will Stymies Growth*. Şubat 11, 2019 tarihinde Global Islamic Economic Gateway: https://www.salaamgateway.com/en/story/new_year_same_story_huge_potential_for_islamic_banking_in_egypt_but_lack_of_political_will_stymies_growth-SALAAM11012018035239/ adresinden alındı
- Sobol, I. (2015). Islamic Banking in the European Union Countries. *European Integration Studies*, 9(15), 184-197.
- Sori, Z. M. (2013). *Accounting for Tawarruq Murabahah Term Loan Financing: A Case Study*. Kuala Lumpur: Malaysian Islamic Financial Services.
- Söyler, İ. (2012). Kira Sertifikalarına Yönelik Vergisel Teşvikler. *Vergi Raporu*(152), 27-38.

- Söyler, İ. (2016). *Hukuki ve Mali Boyutlarıyla Sukuk (Kira Sertifikaları)*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Suandi, A. B. (2016). Discussions on Equity Theories in Islamic Accounting Literature Is There Any Contribution to Work on Classification of Elements. *Journal of Wellness and Health Care*, 41(1), 249-272.
- Sukor, M., Muhamad, R., & Gunawa, A. Y. (2008). Malaysian Sukuk: Issues in Accounting. *Shariah Journal*, 16(1), 63-74.
- Sümer, G., & Onan, F. (2015). Dünya'da Faizsiz Bankacılığın Doğuşu, Türkiye'de Katılım Bankacılığının Gelişme Süreci ve Konvansiyonel Bankacılıktan Farkları. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(3), 296-308.
- Şağbaşı, L. (2016). *İslami Finans Kurumlarında İslami Danışma Kurulları: Türkiye İçin Model Önerisi*. Ankara: Turgut Özal Üniversitesi SBE (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Şekeroğlu, S., & Özer, K. (2017). Bankacılık Sektöründe Yükselen Değer: Katılım Bankacılığı. *Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi (BAFAD)*, 4(2), 15-25.
- Şensoy, N. (2012). "İslami Kurallara Uygun Finansal Sistem Bağlamında Bir Finansal Araç Olarak Sukuk Uygulamaları". *Fıkhi Açından Finans ve Altın İşlemleri - Tartışmalı İlmi Toplantı* (s. 330-347). Konya: 27-28 Nisan 2012.
- Tabakoğlu, A. (2010). Bir İlim Olarak İslam İktisadı. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*(16), 11-34.
- Tabakoğlu, A. (2016). *İslam İktisadına Giriş* (4 b.). İstanbul: Dergah Yayınları.
- Tacy, K. J. (2006). Islamic Finance: A Growing Industry in the United States. *North Caroline Banking Institute*, 355-378.
- Taheri, M. R. (2000). *The Basic Principles of Islamic Economy and Their Effects on Accounting Standards-Setting*. Mayıs 18, 2019 tarihinde SCRIBD: <https://tr.scribd.com/document/100086420/The-Basic-Principles-of-Islamic-Economy-and-Their-Effects-on-Accounting-Standards> adresinden alındı
- Talib, M., Abdullah, A., & Abdullah, A. (2014). Syari'ah-Based Accounting (sbA) : Awareness of Accounting Academicians in Malaysia. *Pertanika Journal of Social Sciences & Humanities*(22), 175-196.

- Tekin, A. (2017). Türkiye Kira Sertifikaları ile İslami Finans Piyasalarındaki Eşdeğer Ürünler Arasında Bir Karşılaştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 20(2), 160-174.
- TEVRAT. (tarih yok). *Levililer*. Ekim 01, 2018 tarihinde <https://www.kutsal-kitap.net/bible/tr/index.php?mc=1&sc=96&id=121> adresinden alındı
- TEVRAT. (tarih yok). *Mısırdan Çıkış 25*. Ekim 01, 2018 tarihinde https://www.kutsal-kitap.net/bible/tr/index.php?id=77&mc=1&sc=55#_ednref1 adresinden alındı
- Teymiyye, İ. (1988). *Beyânü'd-Delîl alâ Butlânî't-Tahlîl*. Beyrut : el-Mektebetü'l-İslâmî.
- Teymiyye, İ. (2001). *Bir İslam Kurumu Olarak Hisbe*. (V. Akyüz, Çev.) İstanbul: İnsan Yayınları.
- TKBB. (2018). *Faizsiz Finans Sözlüğü*. Nisan 11, 2019 tarihinde TKBB (Türkiye Katılım Bankaları Birliği): <http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/Faizsiz-Finans-Sozlugu-revised.pdf> adresinden alındı
- TKBB. (2018). *KOBİ'ler için Adım Adım Katılım Bankacılığı*. (M. Özsoy, & Y. Sayar, Dü) İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları.
- TKBB. (2019). *Katılım Finans*. İstanbul: TKBB (Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları).
- TKBB. (2019, Ocak 11). *TKBB*. Türkiye Katılım Bankaları Birliği: <http://www.tkbb.org.tr/> adresinden alınmıştır
- TKBB, D. K. (2018). *TKBB Danışma Kurulu - Kuruluş Çalışma ve Esasları*. Mart 16, 2019 tarihinde TKBB- Türkiye Katılım Bankaları Birliği: <https://tkbbdanismakurulu.org.tr/wp-content/uploads/2018/09/Danisma-kurulunun-olusumu-gorev-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-teblig.pdf> adresinden alındı
- Tok, A. (2009). *İslami Finans Çerçevesinde Sukuk (İslami Tahvil) Uygulamaları, Katılım Bankaları*. Ankara: Sermaya Piyasası Kurulu Hukuk İşleri Dairesi (Yeterlilik Etüdü).
- Tunç, H. (2013). *Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması* (10 b.). İstanbul: Nesil Yayınevi.

- TürkiyeFinans. (2019). *Türkiye Finans*. Ocak 11, 2019 tarihinde <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/Sayfalar/default.aspx> adresinden alındı
- Ulusever, T. (2009). Katılım Bankacılığının Türk Finans Sektörüne Getirdiği Yenilikler ve Açılımlar. *Uluslararası 7. Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi* (s. 1621-1634). içinde Yalova: Yalova Üniversitesi.
- Ulusoy, A. (2018). *İhtiyaç Kredisine İslami Çözüm: Teverruk*. Eylül 02, 2019 tarihinde Katılım Gündemi: <https://katilimgundemi.com/turkiyede-bireysel-teverruk-olurmu/> adresinden alındı
- Ulusoy, A., & Ela, M. (2018). Dünyada Sukukun Vergilendirilmesinde Yaşanan Gelişmeler ve Türkiye İçin Öneriler. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 13(2), 185-204.
- Usmani, M. M. (2001). *an Introduction to Islamic Finance*. Maktaba Ma'ariful Quran .
- Utku, M. (2017). *Katılım Bankaları 2017*. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği.
- VakıfKatılım. (2019). *Vakıf Katılım*. Ocak 11, 2019 tarihinde <https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/> adresinden alındı
- Venardos, A. M. (2005). *Islamic Banking & Finance in South-East Asia Its Development & Future*. Toh Tuck Link,: World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd.
- Vinnicombe, T. (2012). A Study of Compliance With AAOIFI Accounting Standards by Islamic Banks in Bahrain. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 3(2), 78-99.
- Visser, H. (2009). *Islamic Finance Principles and Practice*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Vogel, J. (2012). *Current status of Islamic finance in the United States*. Kasım 10, 2019 tarihinde Cayman Financial Review: <https://www.caymanfinancialreview.com/2012/04/11/current-status-of-islamic-finance-in-the-united-states/> adresinden alındı
- Vural, F. (2015, 09 19). *Din'lerin Faize Bakışı*. İktisadiyat: <http://www.iktisadiyat.com/2015/09/19/dinlerin-faize-bakisi/> adresinden alınmıştır
- Warde, I. (2000). *Islamic Finance in the Global Economy*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

- WBG. (2017). *World Bank Group - Islamic Finance Bulletin*. World Bank Group Global Islamic Finance Development Center.
- WBG. (2019). *Islamic Finance Bulletin*. World Bank Group.
- Widiyanto, W., Mutamimah, S., & Hendar, H. (2011). Effectiveness of Qard Al-Hasan Financing As A Poverty Alleviation Model. *Economic Journal of Emerging Markets*, 3(1), 27-42.
- WIKI. (2019). *Islamic financial institutions*. Ocak 11, 2019 tarihinde Islamic Finance: http://wiki.islamicfinance.de/index.php/Islamic_financial_institutions#Islamic_Financial_Institutions_.28By_Region_and_Country.29 adresinden alındı
- Wilson, R. (2002). The Interface Between Islamic and Conventional Banking. M. Iqbal, & D. T. Llewellyn içinde, *Islamic Banking and Finance New Perspectives on Profit-Sharing and Risk* (s. 196-219). Massachusetts: Edward Elgar Publishing, Inc.
- Wilson, R. (2007). *Islamic Finance in Europe (RSCAS Policy Papers)*. Musmin.
- Wilson, R. (2009). The Development of Islamic Finance in the GCC. The Centre for the Study of Global Governance.
- Wilson, R. (2010). Islamic banking in the United Kingdom. M. Khan, & M. Porzio (Dü) içinde, *Islamic Banking and Finance in the European Union A Challenge* (s. 212-222). Edward Elgar.
- WritePass. (2015). *Islamic Banking In Saudi Arabia*. Ocak 20, 2019 tarihinde the Write Pass Journal: https://writepass.com/journal/2015/03/islamic-banking-in-saudi-arabia/#INTRODUCTION_TO_ISLAMIC_BANKING adresinden alındı
- WSBI-ESBG. (2009). *Islamic Banking and Finance Insight on Possibilities for Europe*. Brussels: Perspectives.
- Yanpar, A. (2015). *İslami Finans İlkeler Araçlar ve Kurumlar* (2 b.). İstanbul: Scala Yayıncılık.
- Yardımcıoğlu, M. (2016). İcare (Finansal Kiralama) İşlemlerinin İslami Muhasebe Standartları Çerçevesinde İncelenmesi. *Journal of Social Humanities Sciences Research*, 3(4), 224-233.
- Yatbaz, A. (2015). Bir Zekat Mükellefi Olarak Faizsiz Finansal Kuruluşlar ve Zekât Fonu (Hesabı) Uygulaması ve Zekat Muhasebesi. *International Congress on*

Islamic Economics and Finance (ICISEF) 21-23 October 2015., 1, s. 113-140.
Sakarya: ICISEF.

- Yatbaz, A. (2015). Faizsiz Finans Kuruluşlarında Zekat, Zekat Fonu ve Zekat Muhasebesi. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 1(2), 113-139.
- Yatbaz, A. (2019). *Faizsiz Bankacılık Fon Kullanırma Yöntemlerinin Uluslararası Muhasebe Standartları Kapsamında İncelenmesi: Bir Alan Çalışması*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık Sigortacılık Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Yatim, M. N. (2009). Sukuk (Islamic Bond): A Crucial Financial Instrument for Securitisation of Debt for the Debt-holders in Shari'ah-compliant Capital Market. *International Journal of Business and Management*, 4(10), 166-172.
- Yeniçeri, C. (1992). İslam'da Kredi Kaynakları ve Veriliş Biçimi. *İslam Ekonomisinde Finansman Meseleleri* (s. 239-252). içinde İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Yiğiter, Ş. Y., Sarı, S. S., Karabulut, T., & Başakın, E. E. (2018). Kira Sertifikası Fiyat Değerlerinin Makine Öğrenmesi Metodu ile Tahmini. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 4(3), 74-82.
- Yıldız, M. S. (2017). *Medeni Sürelerde İslam Ekonomisi*. İstanbul: Şule Yayınları.
- Yılmaz, E. (2014). Yeni Bir Finansal Araç Olarak Sukuk: Çeşitleri, Türkiye Uygulaması ve Vergilendirilmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 81-100.
- Yılmaz, O. N. (2018). Katılım Bankacılığı Krizlere Karşı Neden Dayanıklısıdır? *Katılım Finans Dergisi*(5).
- Yücel, G. (2017). *Faiz Nedir ?* Temmuz 31, 2019 tarihinde YeniBirlik: <http://www.gazetebirlik.com/haber/faiz-nedir-5844/> adresinden alındı
- Yüksel, S. (2016). İslami Bankacılığı Ortaya Çıkaran Nedenler ve İslami Bankacılığın Finansal İstikrara Katkıları. *İslam Ekonomisi ve Finansı* (s. 153-175). içinde Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Zerka, M., & Neccar, A. (2017). *İslam Düşüncesinde Ekonomi, Banka ve Sigorta*. (H. Karaman, Çev.) İstanbul: İz Yayıncılık.
- Zeytinoğlu, E. (2015). İslam'da ve Diğer Sistemlerde Faiz. İSAV içinde, *Para, Faiz ve İslam* (s. 145-173). İstanbul: Ensar Neşriyat.

ZiraatKatılım. (2019). *Ziraat Katılım*. Ocak 11, 2019 tarihinde <https://www.ziraatkatilim.com.tr/Sayfalar/anasayfa.aspx> adresinden alındı

Zyp, V. L. (2009). *Islamic Finance in the United States: Product Development and Regulatory Adoption*. Washington: Georgetown University (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

